

**Lamberti Hortensii Secessionum ciuiliu? Vltraiectinarum &
belloꝝ ab ann. XXIIIJ. supra M.CCCCC usque ad
translationem Episcopatus ad Burgundos, libri septem :
consvlibus et inclito senatvi vrbis Vltrajecti ; accessit quoque
... Index.**

<https://hdl.handle.net/1874/420775>

LAMBERTI HOR
tensij Montfortij Secefsionum
ciuiliū Ultraiectinarum, & bello
rum, ab ann. xxiiij. supra m. ccccc
usque ad translationem Episco
patus ad Burgundos,
Libri septem.

CONSVLIBVS ET INCLI
TO SENATVI VRBIS
VLTRAIECTI.

Accessit quoq; locuples rerum toto hoc Opere
memorabilem I N D E X.

*Cum Cæs. Maies. gratia & priuilegio
ad quinquennium.*

B A S I L E A E.

LAMBERTI HOR
municipii decessionum
causa Vinctus arm & bello
tunc ab armis huiusmodi in cetero
ultra ad vinctus huiusmodi Episcopo
paris ad Burgundos
Libri septem.

CONSTITUTIONES ET INTEL
TO RUM ETI NENTIS
WERNICIA

Acti quibus huiusmodi Episcopo
municipii decessionum

Constitutio huiusmodi Episcopo
municipii decessionum

2 A 8 1 1 8 2 2

LAMBERTI HORTENSII MONT-
FORTII IN OPVS HISTORIARVM

ad Cofs. & Senatvm inclvtum urbis Vltraiectinæ,

PRÆFATIO.

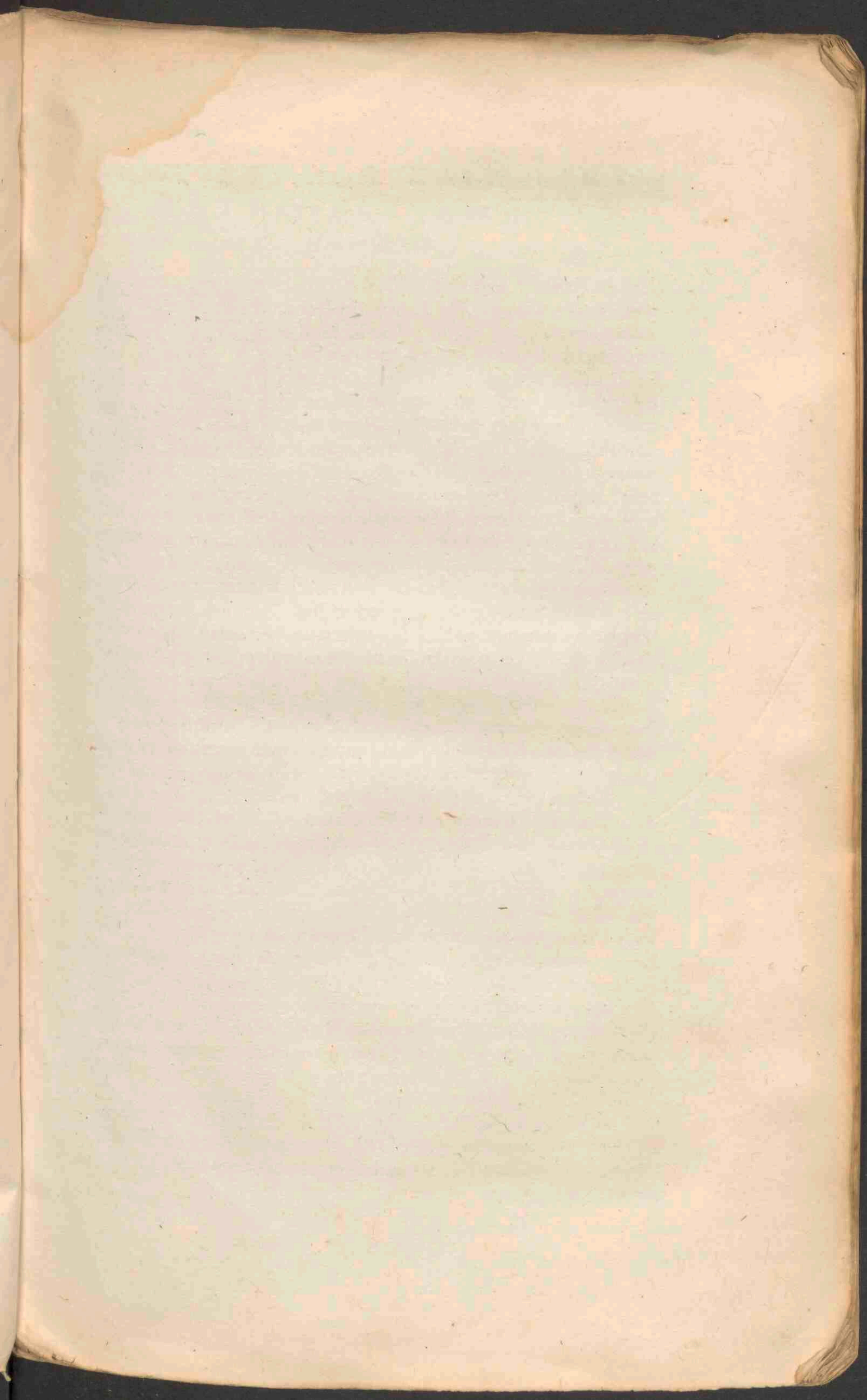
NTE R scriptores uetus celebratur dictum,
Respub. ac Democratas haud perinde à plebeis
atq; ciuitatum principibus, quiq; omnibus honori-
bus præstent, pessimè labefactari. Nam hi non so-
lum authoritate pollentes, quam perpetua domina-
tione sibi conciliarunt, uulgo sunt formidabiles: ue-
rumetiam opibus, & amicorū præsidijs fulti, quò
libido impellit, tyrānidis uia grassantur. Etenim cum nemo supplicij me-
tu uel obsistere, uel alium ad uindicandam armis prædæ in medio relictam
Rempub. communem impellere audeat, malunt turpiter unius, aut certè
paucorum imperio regi, quàm periculose armis pro patriæ libertate de-
certare. Hinc accidit, quòd urbes olim nonnullæ, cum potentiorum rem-
pub. administrantium impotentem dominationem suspectam haberent,
priusquàm tyrannis stabiliri potuisset, solum exilij causa uertere consocia-
tis animis eos compulerunt. Laudatum exemplum postea in deterius tra-
ctum fuit. Quos enim uel gloria rerum gestarum inter suos conspicuos fe-
cisset, uel quibus uirtus claritudinè aliquam domi foris ue parasset (quia
socordibus & inertibus ea inuisa est) ingrati aduersus patriæ conserva-
tores urbibus pellere occæperunt. Et profectò Inuidia gloriæ comes
semper est, & alumna rerum foeliciū: atq; ueluti ignis, summa petit. Quid
aliud Aristiden ostracismo in exilium egit, quàm cognomentū Iusti? quod
ambitiosa ciuitas, & moribus corrupta, æquis auribus ferre non pote-
rat. Quid Themistoclem euertit? nonne gloria uirtute parta, quā Athe-
nienses ferre nequibant? Eadem inuidia Cymonem, Milciadem, Clisibe-
nem, aliosq; rerum gestarum gloria claros duces, per speciem metus (quia
plurimum ob nominum claritudinem, & præclarorum facinorum memo-
riam parare posse uidebantur) exules fecit. Romana exempla, uel quòd
multa, uel quòd domesticis notiora sint, prætereo. Et tamè utcunq; ista ha-
bent, plebis tamen quamuis insanientis, aut stupentis potius, haud perinde
uitio, atq; summorū hominum insolētia, magnæ respub. euersæ sunt. Nam
cum uim & tyrannidis stabiliendæ cupiditatem certatim auertere cona-
rentur, iudicio perperam & rectè factorum confuso, optimos quosq; fortu-
nis excusserunt. Versabatur ante oculos, quibus artibus delusa plebe fusti-
bus armatos corynephoros ad corporis sui custodiam Pisistratus conse-
quutus, frustra reclamante Solone, tyrannidem inuaserat. Terreban-

tur exemplis Dionysiorū & Agathoclis apud Siculos, tēporibus quam-
 uis discretorum: Phalaridis & Polycratis apud Samios: qui claras non
 solum urbes, sed florentissima etiam opibus regna deleuerant. Et domi-
 nandi cupido summos etiam uiros ab honesto & recto transuersos agit:
 eosq; maxime, qui summum magistratum gerētes, ad patriæ seruitutem in
 potestate perseuerant: quibus nihil difficilius est, quam libidinē imperan-
 di semel indutā deponere. Quare P. R. ex leui affectati regni suspitione
 ultimo humanorum supplicio principes suos affecit. Sp. Melius, quod fru-
 mentaria largitione popularem fauorem emeruerat, in affectati regni si-
 dem apertam uenit: quapropter ab Hala interfectus fuit. Ex simili suspi-
 cione in Manlium quendam per duellionis accessitū anqui siuerunt. Tan-
 ta fuit semper liberis ciuitatibus democratia tuenda innata pertinacia.
 Cæterum monarchiæ an democratia sit potior, disputari solet. Ego
 autem utrum affirmem, non habeo. Apparet mortalibus nihil esse pericu-
 losius, quam unius hominis libidini salutem & fortunas multorum submit-
 tere. Hic licet sit optimus, ut cū laudatissimis principibus cōferri queat,
 in luxu tamen, & rerū affluentia, ac licentia impunē quælibet perpetrā-
 di corruptus, stulta persuasione principem supra leges esse, paulatim ty-
 rannicum spiritum haurit: sitq; non minus uicinis, quam suis, perniciosus.
 Et quod omnium atrocissimum est, optimis quibusq; ut pestis & exitium,
 formidabilis est. Nam quid æquē principes, atq; alienam uirtutem ode-
 runt? Iam flagitia, in quæ stimulantibus prauis cupiditatibus ruunt, quid
 attinet commemorare? Quid cædes amicorum, in quos familiariter admo-
 niti, aut per calumniam offensi, rabie plusquam beluina sæuiunt? Quid fa-
 cultatum direptiones ob quamlibet quæ sitam occasionē? quid supra? quid
 adulteria? quid bonorum exilia? tributa perpetua, & ea quidem non fe-
 renda? Horum autem nihil in ea repub. ubi multitudo dominatur, rectis
 uiris potest euenire: quippe ubi iuris & æquitatis ratio, arctissimo com-
 munitis reipub. uinculo habetur. Contrā, si reputes democratiam, profe-
 ctō ea dominatio multo illaudatior uideri poterit. Quid enim populari
 dominatione turbulentius? quid multitudine incondita imperitius? cum ea
 nihil aliud sit, quam belua multorum capitum? ubi sæpius id quod iniquum,
 quam quod æquum sit, superantibus imperitorum per tumultum sententijs,
 magno reipub. & malo & damno decernitur, frustra reclamantibus ijs
 qui cæteris prudentia præstare uidentur. Vnde apparet, monarchiā de-
 mocratia tolerabiliorem esse. Ea enim quæ princeps sancit, recto iudicio
 constituuntur: cum plebis uesana ingenium sit, recte iuxta & perperam
 gerenda confundere. Non bona, inquit poëta, multorum dominatio est:
 uni imperiū defertor. Violenta scilicet res, & uecors, plebs est. At quan-
 to li-

to liberalius, quanto laudatius habetur (quando omnino alicuius imperio parendum sit) sceptro unius, quam dissolutae multitudinis freno regi? maxime si ille in amicis habeat, non quibus cum suauissimè uiuat, sed sanctè, sed laudatè repub. gubernet? si leges condat aequas pariter & utiles, si optimis quibusq; honores mandet, detq; operam ne quis laedatur? sed & qui optimi principis munus esse arbitretur, magis affectibus, magis uoluptatibus, quam ciuibus imperare? Enimvero quis cordatus non malit in ea repub. censerì, in qua, si bonus sit, nomen aliquod gerat, quam obscurus cum incondita multitudine sursum deorsum agitari? quae hoc aequior existimanda sit, quo est facilius unius imperio, quam multorū decretis parère, eos ue colere. Hi ad annum imperium subuecti, antea priuati, rerumq; ignari, priusquam iura & publicas leges didicerint, magistratu suo defunguntur. Ad haec, dum alius alium attentus obseruat, magnam reipub. negotiorum partem negligunt. Iam per ambitionem diuina humanaq; omnia miscentur. Cum habetur senatus, plus temporis rixando, altercando, & disceptando, quam consultando absumentur. Prætereo inimicitias, factiones, inuidiam, quibus tranquillitatem publicam certatim potentiae auidè perturbant. Ab alijs, quibus in imperium succedüt, quiq; ipsis postea sufficientur, res male geri, taciti apud animos suos precantur: adeo aliena foelicitate aegrescentes, priuatae gloriae causa reipub. sunt pestilentes. Adde quod administrant aliena: legant saepenumero in concilium ad regni euerisionem maxime temerarios quosq;. Et coluntur in primis, non qui prudentia, sed qui eloquentiae uiribus maxime polleant. Contra, omnia in principe diuersa uideas. Hic et si natura imbecillior est, usu tamen & peritia rerum illis melior habetur. Negligit nihil: quandoquidem omnia & ad se pertinere, & à se geri debere, accurate expendit. Non est, cuius eminentiae inuideat: unum id sedulo agens, ut quam optimè imperet. Nullum huic conuentus habendi tempus aut locus indicitur, ad consultandum: non etes diesq; ipse praesens disceptationibus de repub. interest. Vnum atq; eundem beneuolum animum per omnem uitam aduersus suos gerit, quos perinde atq; suum peculium curat. Deligit ex uniuersis prudentia consultissimos: eosq; in primis honoribus cumulat, qui laudatissimè se gerunt. Verum ego altius processsi, quam institutum fuit. Sed democratiae forma minimè hac tempestate exoptanda uidetur. Quia neq; eius rectoribus suis habetur honos: neq; populus intestinam foelicitatem agnoscit: neq; ocium paratum ferre potest. Vt alias urbes mittam, Vltraiectum nostra memoria has ob causas ueterem reipub. formam exuta, in principis ius & imperium unius redacta est. Vrbis haec quam diu populari dominatione administrabatur, incredibile dictu est, quam nullam quietem, aut ab intestinis

LAMB. HORTENSII PRAEFATIO.

motibus domi, aut ab externis armis foris aliquot seculis habuit. Ipse autē
tē populus clarissimarū olim urbiū exemplo, aut rectores suos per tumultum
in exiliū agere, aut cum episcopis certamina serere: donec ad postremum
nostra tempestate per armatam secessionem pulsus ijs, qui multos
annos uariē rempub. gesserant, uarijs bellorum casibus iactatus, sub Bur-
gundorum imperium, restitans conserta manu sit attractus. Hoc igitur
Opus uisum est nomine uigilantissimorum Cos. & inclyti Senatus urbis
Ultraiecti in lucem emittere, ut apud omnem posteritatem regni ac di-
tionis uestræ monumentum extet, quanta rebus humanis eue-
niat uicissitudo & mutatio. Nunc quā uerissi-
mè potero, rem aggredior.

LAMBERTI HORTENSII RERVM
VLTRAIECTINARVM

Liber Primus.

IVILIVM secessionum urbis Ultraiecti cōmentarios scripturus, & bellorū, quę populus Ultraiectinus à decessu Philippi Burgūdionis episcopi, ad translationem, ad Hollandorū Brabantorūq; principē episcopatus gessit: operæ precii fecero, si q̄ fieri potest brevissimē, prius de urbis ipsius origine, de situ, de populi moribus, religionis inītijs, uaria deniq; populi fortuna, q̄ ē tenuibus rebus, ad quantos opū luxur religio creuit, altius aliquātō repetam. Res in primis memorabilis: & quę memoriæ prodatur, digna. Nam Itali quidam docti, & ingenio clari homines, sed rerum nostrarum, locorumq; parum gnari, Ultraiectinorum res describere aggressi, errore Traiecti ad Mosam, huius non solum res, sed & episcopos, cum Ultraiectinorum permiscentes, altissimis nostras tenebris inuoluerūt: ita ut regionū imperitis, ē nominis similitudine procliuis pronusq; fuerit lapsus. Simul quod nemo hactenus extitit qui de ijs separatim librum scripsit, ex quo domestica, perinde ut externa, nostris cognoscere licuit: adeo ut tabularum Imperatorum & regum magis, uitarumq; uetustissimorum episcoporum fide nobis sit nitendū, quā scriptorū testimonio. Quāquam non inficior, Tacitum & Ammianum, & præter hos, alios quosdam, ad uetustatem aliquod momentum adducere: sed quantum hoc est: Simul ut constet, quantum ea quondam cū temporis celebritate, Imperatorum postea nominibus, inter inferæ Germaniæ florentissimas urbes claruit. Tum ut animaduerso presentis & priscae illius ciuitatis statu, quanta eueniat rebus humanis uicissitudo, cognoscatur. Sed cum ipsa res per se adeo obscura sit, ut nō solum difficile, uerū etiam periculosum operæ precii facias, ibi iudicium certū interponere, ubi inter authores nō tam uariatur, quā quod parū explorati inuenias: me rebor propius in his fidem, quā illi: nō modò apud nostros, sed etiam apud exteros: quod pleraque mihi, quā illis, regionis huius, urbisq; in primis loca notiora fuere. Vrbs Ultraiectum ad ostium Rheni in ripa sita est. Rhenum autem ipsum, olim longè alijs alueis, quā hodie, in Oceanum descendisse cōstat: id quod uadi partim uestigia, partim regionum quarundam uetusta monumēta, nomenclaturæq; palam arguunt. Initio enim non Leccæ ripis mare intrabat, sed ad Dorestatum anfractuoso cursu in diuersum abiens, Ultraiectum alluebat. Inde reflexo in occidentem amne, Vuerdam & Leidam, Hollandorum nunc oppida, sinuoso diuortio præterlabens, ad Catuicam uetustam Cattorū coloniam in Oceanum uasto gurgite fundebatur. Manet Catuicæ, ad Rhe-

num etiamnum hodie incolume suum nomen. Argumenta extant i-
 starum rerum non obscura. Nam unde ab Ameronga Ultraiectum i-
 ter uertit, uidere est adhuc pascua, quæ flumine intumescente, inter e-
 minentiores aggeres perfunduntur, quibus tum annis excursus pro-
 hibebatur: ut adhuc fundum celeberrimi amnis agnoscas. Riuulo au-
 tem, qui nunc per eandem regionem, tenuibus ripis Ultraiectum cursu
 petit, ueteris Rheni appellatio manet: perinde ut, ubi se inde reflectens,
 ad ipsum Oceanum usque, secum uetus nomen trahit. Quod autem o-
 stium ad urbem fecit, mercibus secundo Rheno importandis euehen-
 disq; celebre, manifesta extant uestigia. Portæ, qua urbem intrabat ad
 meridiem, à telonio publicanorum, à quibus merces accidebantur, du-
 rat suum uocabulum. In septentrionali urbis regione, ad diuio Iouis æ-
 dem, ubi forum cupediarium nunc est, uetustæ stationis nomen, atq; o-
 stij extat, quod patrio sermone Kyntkens hauē dicitur: ubi ante aliquot
 annos, in effossis ueterum ædificiorum fundamentis, putria nauium ta-
 bulata, anchoræ, remi, naualiaq; omne genus inuenta fuere. Argumento
 quoq; est tota ea regio, ubi ædes diuo Martino tutelari dedicata est, quæ
 duodecim cubitos, à reliqua in dorso, ad piscarium forum, planitie emi-
 nentior, naualis stationis speciem mōstrat. Nostra autem memoria, cum
 in eodem cœmeterio contra septentrionales primariæ ædis fores, Des-
 canus Ludolphus, minantia uetustate ædium suarum ædificia à funda-
 mentis restaurare uellet, terramq; quàm prius fuisset, altius moliretur, re-
 pertus lembus, uisendæ antiquitatis urceolis fictilibus oneratus, spectan-
 tibus admirationi fuit. Secundū diui Iacobi templum ab arenoso reflui
 fluminis uado, appellationē locus quoq; seruat, Het sant. Cæterum, qua
 nostra tempestate Dorestatum Batauodurorum, Culenbergam, Vien-
 nam, Schoenhouiam præterfluens, uasto alueo contra insulam Dordra-
 cenam mare ingredit, olim modicus admodū tenui aqua riuulus è Rhe-
 no emanabat: unde Germanico idiomate, infra Vuikam, ab emanando
 Lecca incipit appellari. Verū temporum iniuria, ipsius Rheni faucib-
 deficcatis, eiusq; ostia, harenæ aggere ad Catuicam præcluso, uiam uio-
 lenta strage per Leccā in mare cum nominis iactura fecit. De ciuitatis
 autem origine tam diuersa produntur, ut difficile sit, in tanta uetustatis
 caligine, aliquid pro uero astruere. Tradam ea quæ ex tablinis Ultraie-
 ctinæ basilicæ accepi. Sunt, qui à gigantibus eam cōditam, habitatamq;
 ferant. Nonnullis placet, sub Nerone principe coepisse, nomēq; illi Anto-
 ninam factum, ab Antonio quodam, qui eius tyrannidem fugiens, hanc
 exilij sedē delegerit. Sed cum apud scriptores huius Antonij nusquam
 omnino, uel tenuis (quod sciam) mentio sit, pro uano id & fabuloso re-
 pudandum duco. Quanquam non ignoro, L. Antonij cuiusdam Ger-
 manicæ, sed superioris præsidis, Sextum Aurelium, ^{Victoriam} in uita Domitiani me-
 minisse. Apud omnes tamen constat, ab initio eam Antoninam fuisse ap-
 pellatam. Vero igitur propius est, ab Antonio triumuiro, qui Cæsaris
 omnibus, in Gallijs & Germania expeditionibus interfuit, urbi no-
 men

men datum, qui oppida & arces alias etiam sui nominis cōdiderit. Ipsum tamen locum, cum ob soli ubertatem, rei quæ frumētariæ copiam, tum propter situm, ad merces in Oceani insulas & Celticam secūdo Rheno peruehendas, iam sub Iulij Cæsaris in Germaniam traiectum, inter barbaros uerisimile est mercatu celebrē fuisse. Vnde Cattis & Vuiltis magno inter se longoque bello de loci imperio decertantibus, cum ad extremum illis in Oceanilittus pulsis, Vuilti obtinerent, præsidium Vuiltenburgum in ripa ulteriori, colle edito (nostra tempestate fundamentorum rudera adhuc uidemus) posuerunt. Sed Romani, deuicta prælijs ultrò citroque Germania, cum multas passim munitiones contra rebellionem supra & infra in ripa Rheni ad eius tutelam locassent, hinc quoque statim aduersus barbarorum uim, in ipso penè fluminis alueo munitissimum præsidium, ubi nunc Paulinianorum sodalium cenobium est, extruxerunt. ei regioni urbis, & ponti in quem excurrit, nomen à ciuibus Romanis adhuc durat. Tum autem & alij, qui huic ad septentrionē proximus, & uia, à castris præsidiariorum militum, qui ad omnem uim arci tuendæ ibi depositi fuerant, remanet uocabulum. Mansit urbi nomen Antonina diu integrum. Sed ut nihil in rebus humanis est perpetuum, nomen postea mutatum est: sed quo casu, aut quo authore, uideo parum inter huius urbis antiquitatis inuestigatores bene conuenire. usus Traiectum obtinuit. Beda Gallica lingua sic appellatam esse prodit. Inuenio apud Ammianum in Iuliano Vtricesium: quæ uox ad germanicam appellatio Libro XVIII, nem propius alludit. Nec desunt qui opinentur, ab Vlpio Traiano ductum nomen: quem constat tum Germaniæ præfuisse, cum absens Romæ à Nerua adoptaretur. Restituit enim barbarorum clade labefactatas aliquot ultra Iselam ciuitates, condiditque sui nominis in eiusdem ripa arces aliquot: qua coniectura existimant factum, quod priori nomine exoleto, Vlptraiectum nuncuparit. Longè autem diuersa est eorum sententia qui pro uero affirmare contendunt, à Vuiltis qui Selanorū opibus & uirtute freti, urbem (structo in ulteriori ripa præsidio) inuasere, Vuiltraiectū nomen factū. Sed & Gerardus Nouiomagus, tum clarus tum disertus Batauarum rerum scriptor, in uetustissimis codicibus, ante annos sexcentos exaratis, Vltraiectū se scriptum repperisse tradit: tum autem & Vltraiectum. Qua equidem appellatione ego deinceps uel hoc nomine libentius sum usus, quod à re ita uocatam existimem. Nam quum ostium Rheni mercatorum frequentia esset nobile, compendio in Gallias & obiectas Oceani insulas, prono alueo inde soluentibus traiectus cursusque patebat: qui postea in Leccæ ripam miliare ab urbe submotus, pristinum uocabulū & usum retinet. Ceterum cum ex Cæsaris diuisione, amnis Rhenus Gallias à Germania disterneret, ita ut ulterior leua ripa Gallicæ, dextera citerior Germanicæ ditionis iurisque esset, in confesso est hodie (nam per id tempus duobus tantū brachijs in Oceanum effundebatur) nec Isela omnino, aut certe obscurus riuulus erat: ut mirerur quidam ausint hunc & scripto & pictura regnorū distinatorem

4
 constituere, Rhenū inter Vuahalim & Iselā labentem, usq; ad Oceanum
 utrāq; gentē distinguere: tametsi suos Germani iam olim limites trans-
 gressi, magnam Galliae partem Rheno finitimam occuparunt. Itaq; Vl-
 traiectum in Germanico solo ab initio conditum fuit. Quòd autem scri-
 ptores inter se digladiētur, ultrò ad Gallorum ne an Phrisiorum ius spe-
 ctaret, equidem nihil miror. Galli enim militari gloria clari, cum transi-
 to Rheno armis omnia adorirentur, ciuitates ad continendum sub im-
 perio uictos opportunas, praesidijs firmabant. Harum Ultraiectū prae-
 cipua fuit, tum in ora ultima imperij Gallorum citra amnem (ut nunc)
 discriminatorem sita. Transit autem in Gallorum imperium sub Valen-
 tiniano Imperatore, qui Viltos, Saxones & Sclauos, omnia Oceanili-
 tora foedis populationibus uastantes, iamq; inde eruptionem medita-
 tes, in Francorum finibus oppressit, & insigni affecit clade. Mansit sub
 Gallorum imperio tamdiu, donec omnem earum regionum iurisditio-
 nem Dagobertus anno LXXV. (si rectè tēpora digeruntur) Vuillibror-
 do, loci episcopo donaret. Enimvero incredibile dictu est, quantis bar-
 barorum cladibus alijs super alias cum herbescente paulatim fide deinceps
 fuit afflicta, sed à nullis grauius quàm à Ratbodo Phrisiorum re-
 ge: quem mox paulo hinc eiectum Pipinus Caroli Magni pater in Phri-
 siam se recipere compulit. Ex his liquere opinor, initio inter secūde Ger-
 maniae urbes opulentas hanc celeberrimam uiguisse: neq; Gallorū, neq;
 Phrisiorum imperio paruisse: sed quasi togatam, Romana usam libertate,
 suis legibus uixisse. Togae uestigium in Cols. & duobus senatorum
 primoribus ad annum usque uigesimalimum nonum, supra mille quingen-
 tos, nostra aetate perdurauit. Mercatus celebritas itaq; effecit, cur barba-
 rorum incurribus praedae exposita, à Gallorum regibus defenderetur.
 Quo tempore usqueadeò eius florentissimae opes fractae fuerunt & acci-
 sae, ut certamen cum Agripina Colonia de metropoleos dignitate iureq;
 susceptū mittere cogeretur. Iam uerò Ecclesia ipsa è tenuibus principijs,
 unde paulatim ad incredibile splendorem ac luxum peruenit, ortum du-
 xit, ut sunt res humanae. Vrbe enim tota Vuillibrordi, eiusq; ex Anglia
 comitum institutione ad fidē ducta, Dagobertus Clotharij filius, Fran-
 corum rex, qui mutato prioris uitae instituto, pietate clarus, & ad super-
 stitionem usque religiosus fuit, aediculam diuo Thomae condidit, anno
 DLXXVII. quam reges posteri ditissimis rerū possessionibus paulatim
 cumularunt. Inuenio his duos annos subtractos apud Marcellinum in
 uita Suuitperti. Illis potius accesserim qui tradunt, ante Dagobertum
 locum episcopalem fuisse, simulq; religionē Christianam iisdem tempo-
 ribus ccepisse quibus Gallorū reges fidei initiarentur. Argumento esse
 Clotharij patris Dagoberti, & Theodeberti regum, in eam ecclesiam
 profusam munificentiam: cuius mentio in Bonifacij uita extat. Quae cum
 ita sint, fuit igit Agrippinēsi & temporib. prior, & dignitate antiquior.
 Iidem produnt, contra barbarorum uim, praesidium Vuiltembergum
 (cuius supra à nobis mentio facta est) à Dagoberto conditum esse. Sed
 cum

cum nomen sit à Vuiltis, qui aliquandiu castello posito, ea loca occupa-
 rant. uero similis propiusq; uidetur, Dagobertum id ualidius multò
 fossa ac uallo, relicto pristino nomine, muniuisse. Thomæ iam sacello
 paulò postà Phrisijs diruto, Vuillibrordus in proximo xx. inde pas-
 sus, Oratorium crucis condidit: primusq; episcopus à Sergio Pontifice
 Romano declaratus est: nomenq; Clemens illi factum. Mox Ratbodo
 rege à Pipino inde in Phrisiam exturbato, collegium diuo Martino in
 eo loco institutum est, ubi paulò antè Thomæ sacellum, incendio absum-
 ptum barbari demoliti fuerāt. Exornauit id mortuo patre statim Caro-
 lus cognomento Magnus, contulitq; eò dona magnifica. Et ut à barba- ^{episcopus}
 rorum incurso episcopus tutus foret, regia ueterū regum (quod Vetus ^{f. regiam}
 Palatium tum nuncupabatur) ei dedit. Addidit immodica liberalitate,
 & magnificentia planè regia, opes magnas, quas posteriores reges pro-
 uincijs, decimis, tributis, portorijs & donis opulentissimis supra modū
 etiā cumularunt: tantū abest, ut ecclesiæ aliquid detraxerint, cum Hen-
 rici, Conradi, Othones Imperatores, tabulis eorū donationes etiam ra-
 tas esse iusserint. Tradita enim sunt earum regionum dominia, unde bar-
 baros & tyrannos expulerant: ut ea ecclesia breui tempore regum opes
 penè æquarit. At episcopi homines diu pietate & uitæ innocentia insi-
 gnes, cum rebus diuinis magis, quàm profanarum rerum administra-
 tioni uacantes, negligentius sua tuerentur, undiq; aliq; alia loca, ut quæ-
 que oportuna erant, occupare. Hinc postea Brabantorum, Hollando-
 rum, Gelrorum principes, Comitē itē à Benthem, Cnick et Goer pul-
 sos fuisse tradunt, cum anno 1021. Adelboldo episcopo, coram Henrico
 tertio Imperatore, in præsidio Tulpico, religione se adstrinxerint, se pro
 iurisdictionibus mancipio acceptis, Præfuli Ultraiectino clientes in po-
 sterū in fide permanuros. De moribus autem & institutis eorum qui
 initio ecclesiæ rebus gubernandæ præficiantur, quid attinet dicere?
 Tanta erat Collegij Crucis, ob integritatis ac sanctimonie apud externos
 populos existimationē celebritas, ut non solum inde nostræ ecclesiæ epi-
 scopi renunciarentur, sed finitimæ etiam hinc exirent, à quibus res admi-
 nistrarentur. Bonifacius ordine secundus, & Gregorius in catalogo ter-
 tius ad Moguntinensem regendam lecti fuerunt. Albricus ad Colonien-
 sem, Ioannes ex Herculanorum principibus, in postremis ad Leodinae
 gubernaculum emigravit. Hæc non obscura argumenta efficiunt, ut in-
 ducar subscribere ijs qui scriptum reliquere, usq; ad exitū Bonifacij, qui
 incidebat in annū DCCCLV. metropolitico nomen hic eminuisse: sed
 Bonifacio cum quinquaginta collegis, & duobus pro fide, in pago Do-
 ckheimō à Phrisijs cæso, cum urbs ipsa iisdem temporibus scedē à Nort-
 mannis & Danis uastata iaceret, Ultraiectini illud Colonienfibus detu-
 lere. Creuit inter hæc ecclesiastica res magnis successibus, cum barbari
 paulatim posita ferocia mitescerent, ad fidem, abdicato idolorum cultu,
 desciscerent. Iuuit hos successus haud parum, episcoporum pietas & in-
 signis eruditio, ut ea tempora ferebant, usq; ad annum octauum supra
 a 3 millesimum.

millesimum. Quo tempore iterū Nortmanni, quasi e nephas subito erumpentes, sub decessum Ausfridi, in ordine XVIII. primū Tylam, mox sequenti anno Ultraiectum ingenti mortalium clade & incendio deuastarunt: cuius opes sæpe antea afflixerant sub Vuillibrordo, deinde post mortem Bonifacii, rursus Alfrico episcopo, qui in serie nonus est. Quibus temporibus multæ etiam Germanici Galliciq; nominis clarissimæ urbes unà excidio sunt deletæ. Iacuit post hanc procellam barbaricam per aliquot annos ciuitas, muris solo æquatis, ruinisq; deformis, donec Ratbodus XIII. episcoporum, de migrando Dauentriam, consilium ageret. Erat Ratbodus uir regum imaginibus clarus, miraculis simul & fatidico spiritu magnus, Græcarū Latinarumq; literarum iuxta eruditus. Arguunt id ipsius Syluæ utroq; genere scriptæ, quæ adhuc extant. At Danis ciuitate profligatis, Ultraiectum Dauentria redijt. Ratbodo è rebus humanis sublato, Baldericus Cliuensis ob egregia in populū Ultraiect. merita, Pius cognomēto appellatus, uir excelsi ingenij, tum literis tum belli artibus ex æquo mirabilis, muro rursus urbem cingere est aggressus, anno DCCCXC. Hac eadem Nortmānica irruptione cum multos annos in Hollandia, omnis generis mortalium, sceda fuga, agri & urbes uastæ incultæq; iacuisent, eius comitatus, Caroli Calui beneficio quidem, uerū cum insigni ecclesiæ Ultraiectinæ detrimento, coepit. Initium eius in annum LXIII. supra DCCC. incidisse prodūt scriptores, Hungero undecimo præfule, anno q̄ ecclesia condita fuerat, CCL. aut circiter. Interim creuerunt eius res (uti dicere coepi) ad id tempus usq; in ocio, incredibili luxu, & quidē regum, Imperatorumq; egregia liberalitate, quam diu ab episcopis religiosis & doctis regebatur. Verū ubi pro innocentia impostura, pro gloriæ contēptu ambitio, pro eruditione inscitia, pro humanitate superbia, pro frugalitate luxuria, pro liberalitate auaritia, pro continentia libido irrepere, omnia in peius labi, bona à finitimis principibus occupari, bella moueri, omnia deniq; sacra profanaq; commisceri. In hac autem opum luxuriante affluentia, primi illi ecclesiæ moderatores, homines sancti ac piij, moderatē se tenere, eas expendere in usus quos deo gratos arbitrarentur, templa ædificare, cœnobia condere, opima sacerdotia facere, eades uetustate, uel structuræ tenuitate collapsas, sarcire: ipsi non solum monasticā religionem fortunis suis uehere ac iuuare, sed ornatū etiam induere. Siquidem Ausfridus, in uico Turino uirginum collegiū, in Sacro monte ad mille passus ab Amorfortia Benedictinorum cœnobium condidit: cuius religionis uestitum ipse quoq; sumpsit. Id ipsum exemplum postea sequutus est Godebaldus Bernulphus diuo Paulo ædem in urbe, translatis eò è monte Sacro Benedictinorū opibus, posuit. Diuo item Petro, & aliud Ioanni Canonico collegia. Medius aut̄ inter hos Adelboldus, diuo Martino tutelari ædícula ueteri diruta, nouam basilicā refecit. Conradus Sueuus in palustrī loco diuę Virginī intra mœnia, Canonicoꝝ contubernium. Godebaldus extra muros urbis, ad ortum monachorū uirginūq; cœnobia

cenobia in paludib. cōstituit: qui Carcer Ordinis, propter seuerā pro-
 fessionem uulgò appellatus fuit. Idem Midelburgi regularium sodali-
 tium. Deferbuit hic ardor intra pauca annorum lustra, ut solent opti-
 ma quæq: simul & ea, quæ speciem pietatis præ se ferunt, in deterius sen-
 sim degenerare. nam ubi armis sua tueri sunt coacti, iam non delubra
 amplius erigere, uerùm sacrorum cura abiecta, arces, castella, præsidia
 in hostes condere adorti sunt. Godefridus Rhenanus Montfortiam &
 Vuerdam contra Hollandos, Horestam in Gelros, Vollenhoam in
 Phrisios excitauit. Conradus Sueuus ad Hollandorum uim retunden-
 dam, Iselmondanum præsidium collocauit. Nec desuerunt, qui excul-
 tissimis etiã monumentis ipsam urbem exornarunt. Alij alia, ut quisq;
 fuit belli quàm pacis amantior, maximè ad res ab iniuriã finitimorum ar-
 mis uindicandas fecerunt. Excitarat iam dudum fatale penè dissidium in-
 ter episcopos Ultraiectinos & Hollandiæ principes, illa regnorum Gal-
 liæ ac Germaniæ per secundas Iudithæ nuptias diuisio. Etenim cum ue-
 teres reges & Imperatores ditissima rerū dominia in Hollandia (priusq;
 regnari ibi cceptum esset) & Phrisia, quorum reges funditus armis dele-
 rant, & Oceani insulis, unde tyrannos pepulerant, barbarorum crebris
 cladibus deserta, nullis designata limitibus ac pomœrijs, episcopis pro-
 desudatis in messe uerbi laboribus donassent: ubi Calui iussu, pacatis re-
 bus, in ea insule parte quæ Hollandia appellabatur, comites confedere,
 hi statim angustias regni ampliare, limites propagare, uirtute atq; arte ec-
 lesiæ opes, insulas, arces, ut quæque maximæ erant opportuna, occupa-
 re, bello Phrisiam sui iuris facere, multis secundis prælijs egregium no-
 men, summam que gloriam sibi parare. Horum fortunam post Caro-
 lum Caluum, reges Gallorum contra episcopos tueri, Imperatores ui-
 cissim maiorum donationes confirmare, ecclesiæ iura & opes defende-
 re, deniq; certatim sua potiora haberi uelle. Hinc odium inter utrunque
 populum seminatū, bellumq; perpetuum fuit: quod immortale futurum
 prospexerat Adelboldus XIX. in serie episcoporum. Huic cum à Theo-
 dorico quarto Hollandorum principe, rerum ablatarum prætextu, siue
 quod eo auctore Phrisij defecisse dicerentur, arma essent illata, prælio su-
 peratum, Iselmondæ tres annos captum tenuit. Eum omni spe alioqui
 ad episcopatū reditus incisa deierare ad extremum compulit, nec se, nec
 posteritatem ullum in Hollandiam, nullum in Phrisiam ius usurpatur-
 ros. Confecte inde sunt tabule. Itaq; hoc fœdere pace cōfirmata, restitui-
 tus fuit Adelboldus. Dissidentib. itaq; inter se regibus, Ultraiectina di-
 tio, uicino hosti, tot uictorijs magis magisque indies ferocienti, prædæ reli-
 cta fuit. Ablata oppida, syluæ, insulæ, paludes, & ad urbis muros quidē
 iam Hollandorū limites propagabantur, nisi cardines paludū ad Goio-
 landiam constituissent, quos accolæ idiomate uernaculo Leuuenpaël uo-
 cant, qui finis utriusq; regni esset. At Adelboldinæ cladis posterius episco-
 pimemores, quisque pro se occasionem amissa recipiendi quærere, oc-
 cupata recuperare, tantumq; postremò reliquum sibi tenere, quantum

ferro uindicare potuerunt. Quo factum, ut dum hinc pro Velania à Gelro
 adempta, inde cum Hollandis, pro ditionis latissimis possessionibus & domi-
 nio sine fine certamen est, populus Ultraiectinus mitigatus ocio, pacisque
 ante desuetudine bellorum assuetus, his rationibus, postea armis mili-
 tiaque longa animis efferatus, à bellis quiescere non ualuerit: indies factus
 ferocior, cum foris bellum nullum haberet, intestina discordia in sese mu-
 tuo ferrum uertere cepit. Senatus cum equestri nobilitate, aut religio-
 ne certamina serere: homines potentes, factiosi domi, foris nobilitatis &
 imaginum magnifici ostentatores: fastuosi, luxui uoluptatisque addicti:
 aliud promptum in lingua, aliud clausum in pectore habere. quo quidem
 nomine etiam apud externos semper male audire. magnis motibus fa-
 ctionum episcopos creare, principum exterorum commendationes con-
 temnere, raro concordibus animis episcopum creare, at multo rarius
 cum lecto bene conuenire. Aucta in tantum creuit nobilitatis potentia,
 ut non solum armis medio foro, ponteque Romano & Caesari decernen-
 tes iuicem urbe pellerent, uerumetiam cum hostibus iusto praelio in pla-
 nitie congregarentur. Fuerunt, qui cognatorum opibus adiuti, diluculo
 occultis muri aditibus perfractis, urbem ingressi, in uico Pretorio cum
 episcopo conflixere: & quidem feliciter. Tradunt quidam scriptores,
 Caesarem Guilielmum, Othonis episcopi nepotem ex fratre, cum incau-
 tius insidiarum securus obequitaret, iactu saxi deorsum è sublimi fenestra
 petiit. Episcopis portas claudere, cum alijs apertam simultatem exer-
 cere, illis bellum facere, alios captos intra muros in priuatis aedibus tene-
 re, bello persequi, praelium inire. Processit tandem eò principum contem-
 ptus, ut sordidi homines priuato odio episcopos ferro exceperint, cum
 socijs ciuitatibus controuersiam habere: eas, si pax esset, in bellorum pe-
 riculorumque societatem trahere: illae contra Ultraiectinum populum ex-
 osum habere. Senatus, si quando nullum bellum foris esset, religionis
 libertate aegrescentes, eam uectigalibus, publicisque oneribus oppugnarunt.
 Suffragijs primò clero liberis, in comitijs Pontificijs, postquam ambi-
 tione & largitionibus exterorum principum corrumpi coepere, magnis
 motibus reipublicae intercedere conati, sacra, profanaque omnia miscue-
 runt: certum aliquem dictare, quem renunciari postularent: sagati in co-
 mitia Canonorum sodalium descendere. Itaque dum neutris alteri cedunt,
 Burgundi armorum terrore episcopos iam obtrudere: sed quam auspi-
 cate, uix est qui ignoret. Philippus enim eos à Diepholdij decessu, Dau-
 dem filium, Brederodio Archidiacono abrepto, ductu Caroli recipere
 compulit. Illius tamen potentiam quantum ueriti fuerunt, uel illud ar-
 guit, quòd Dauidem postea intra muros oppressum captumque factio A-
 morfortiam relegarit: quanquam haud impunè. Nam Maximilianus Im-
 perator graui obsidione pressos, relegatum reuocare paulò mox coegit.
 Fredericus Badensis Marchio post hunc episcopus, nihilo feliciter ob-
 scuris factionibus aliquandiu fatigatus, cum uideret se inter sacrum & sa-
 xum, medium uersari, Dauidis exemplo territus, simul ut reipublice quieti
 consulere,

cōsuleret, homo placido modestoq̄ ingenio, pacis tranquillitatisq̄ amator, dignitatem in Philippum Davidis fratrem, per id tempus maris præfectum reiecit. Sed ne hic quidem, quamuis pollentissimis aulæ Burgundicæ opibus & amicorum potentia fultus, omnibus placuit: uir pacis belliq̄ artibus iuxtâ insignis. Bellū enim quod Transiselani intestinum cum Carolo Gelrorum Duce, & Suollanis gerebant, cum neque componere, ut cupiebat, neq̄ Dauentriensibus ipse per tenues familiares opes auxiliū ferre, neque discordiam dirimere ualeret, nec spei quicquam ab aula Burgundica expectandū uideret, simul quòd frustra Ultraiectinorum opem expectaret, curis animiq̄ egritudine fractus, in grauem ualitudinem medio belli ardore incidit, ac paulopòst, pridie nonas Aprilis è rebus humanis excessit, anno **XXIII. supra M CCCC.** Porro quæ Pius de huius populi moribus scribit, affectibus magis quàm ueritati tribuenda duco: quamobrem non operę est ea persequi. Hæc igitur quasi præfatus quàm potui paucissimis, ad institutum opus accingor.

Morte Philippi uulgata, illico Gelrus peditum cohortem in Ultraiectinorum fines misit ad intercipiendum Hollandos qui nauigio Ultraiectum contenderent: obseditq̄ eam Rheni ripam, quæ inter Ganum & Iutfasium in traiectu media est. Attulit illa urbi haud mediocrem terrorem, uel eo grauiorem, quo erat ob Transiselanorum dubias res immaturior. Auxit præterea hanc consternationem metus, ne noui præsulis creatione armorum motus non solum non remitteret, uerùm intendere tur magis indies ac magis, nisi Gelri nominis aliquis renunciaretur: ingens bellum cis Iselam se quoq̄ habituros. Huc accedebat Burgundionum formidabilis potentia recordatio, à quibus Philippum nuper contracto magno exercitu, reluctantes diu recipere compulsi fuerant. Habebant & per hos dies selectissimas peditum copias duce Guilielmo Turco, à quo Philippus grauius affici cœpisset, cōscriptas, circū Schoenhouiam in castris: quarū accessu nuperrimi motus memoria oborta multo maiorem trepidationem attulit. Dies habendorum comitiorum exemplo indicitur, in ante nonas Maias: ad quem, qui ab urbe tum temporis Canonici aberant, suffragiorū causa à suis quisque collegijs reuocarentur. In consules iam multo maior quàm antea cura reip. incubuit: his à senatu mandatum est (quando Gelrus & Burgundi utrinq̄ in armis esse allatum fuerat) uti operam darent, ne quid detrimenti respub. caeperet. Excubiæ circa forum Palatinum statim duplicantur: uigilibus nocturnis in mœnibus, quinqueuiris uicos regionesq̄ urbis nocte explorantibus, numerus augetur. Stationes etiam circa portas è senatoribus haberi. Senatusconsultum inde addito edicto publicatum est, ut quisque, si signo ad arma conclamaretur, cum telo ad designatum tribus suæ locum, sub ductum magistrorum adessent: ut diuersoria peregrinorum hospitem nomina sub noctem ad quæstorem urbis scripto deferrent: dicta mulcta ijs qui edicto nō paruissent. In hoc reipub. statu, legati cum una peditum cohorte, Burgundionum Ultraiectum uenerunt:
Episcopus

Episcopus Panormitanus, & princeps Verianus, missi ab Erardo Arenburgenfi, Leodinorum tum episcopo. Et quia interregnum breue erat, priusquam plures cōpetitores superuenirent, senatus ecclesiasticus breui his audiendis datus est. Postquam autem in curiam intromissis dicendi potestas à primario decano facta est, Panormitanus homo prudentia cum pari eruditione coniuncta clarus, huiusmodi orationem habuit:

Si eadem temporū ratio & fides nunc foret quæ aliquando fuit, longè profectò alacrior ad dicendum in concilium hoc prodirem: nec legatus ad episcopatum petendū, armatus ad eam urbem uenirem, cui cum Carolo Quinto Ro. Imperatore Hollandorū Burgundionumq; principe omnia pacata essent ac tuta. Hoc ludibrium Deus ne aliquis an fortuna obtulerit, ut insolens ea sagorū species uestros mihi animos alienaret, satis certum apud animum meum constare non potest: ergo incusandum id magis à nobis est, quàm prohibendum. Lætor tamen amplissimi uestri ordinis senatum mihi datum, ut legationis huius consilium ut cunq; affecti cognoscatis. Sed quid sibi uult hæc armorum facies? Quid legatus? nullo (quod sciam) exemplo, cum sago ad urbem, cum qua fœderis perpetui necessitudo penè nobis hæctenus fuit? Priusquam Bruxella proficisceremur, ex composito præmissi speculatores exploratū, num iter à grassatoribus tutum esset, (formidinem & metum dudum rumor fecerat) pauide referunt, Gelrum exercitu tumultuario cōtracto, omnia itinera circa Ultraiectum locis ad peditum insidias aptis, insidere. Optarim mentem illi datam à Deo esse, ut ipse se intra septa sua contineret, & religionem sequutus, ab infestando aliena desisteret, ibi uiatores Hollandi nominis, nullo uel ætatis uel sexus, nullo conditionis discrimine interceptos abducit: abductos in carceribus, dum se redimant, supprimit. Hæc ille in aliena, & uestra adeò terra audet: loco nimirum, in quo sciat uos nullas stationes copiarum inopia ad tutandum ditionis oras habere: ut hinc exterorum principum legatos excludat, exclusosq; excipiat. Itaq; arma nobis magis ad corporum custodiam necessaria, quàm honesta aut decora, non ad inferendam, sed repellendam Gelri uim fuere. An aliunde homini uestra patientia abutenti huius licentiæ fiduciã euenisse arbitrari par est, quàm ex morte Philippi episcopi, excelsi uiri & uirtutis singularis comperta? Quo quidem uiuo ne publicam quidem pacem prior turbasset, tantum abest ut grassatorē in uestram terram immissurus esset. Sed quo rapior? Proinde antequam ad consilij presentis rationem perueniam, à uobis contenderim, ne aduertere tantisper grauemini, dum legationis nostræ occasionem exponam: hoc est, de Philippi episcopi decessu. Etenim nō constituo satis, nobis ne lugenda eius mors magis sit, an uobis publicitus dolenda: certè utrisq; acerba est & præmatura. Enimvero, si (ut uetustissimus ille Græcorum uates inquit) bonus uicinus res preclara est: contrà malus, pestis abominanda: quæ in exitium uicinatorum nata sit, non potest non dolor noster iustus esse: qui non solum bonum uicinum, uerum & amicum, ex clarissimo Burgundionum sanguine

sanguine prognatū amissimus. Amissimus & cum illo omnia ea commo-
 da, quibus regna affinia se foelicia uēditare solent: pacem foris, pacis pro-
 uentus omnes domi, nisi diuinitus subito lux melioris fortunæ exoria-
 tur. Vester luctus autem uel hoc nomine iustior est, quod eiusmodi epi-
 scopum uobis fato sublatum amissistis, qui reipub. bello utilis, domi orna-
 mento extitit: nisi quod fati imputanda sit, Transilēlanæ controuersiaē
 fortuna: ad quam tranquillandā amicorū opibus haud dubiē adiutus,
 se totum uertisset, nisi prēmatura morte uos in rei expectatiōē erectos
 subito destitisset. Cum itaque & nostra referat, qualem gubernaculo
 rerum uestrarum principem præficiatis, par est ut uestris consilijs bene
 precemur: uotisq; omnibus ea, quod fieri potest, manibus pedibusq; iu-
 uemus: ut Hollandorum res, non minus quā uestræ domi forisq; mu-
 tua concordia lætē, insigniter florere pergant. Hoc enim pacto urbes, re-
 gna, pagi opido opulescunt, & ad summā rerum luxuriam perueniunt.
 Contrā, quid ferox princeps, alieni cupidus efficiat, qui neq; ipse pacē,
 neque finitimorum tranquillitatem ferat, cui id obscurum est: Malorum
 Lernam miscet, exhaurit suos, uicinos bellis laceffit: semper est, quod
 moueat, quo ocium turbet. Ex quibus utrinq; ad postremum, & uictor
 & uictus nihil præter regnorum excidium, & uastationes funestis cladi-
 bus insignes referant. Quare rectē monet uetus illud uerbum, Aliquid
 mali propter uicinum malum. Constat clarissimas ciuitates nimis inui-
 cem uicinas, cū neutra alterius ferociæ cederet, mutuis bellis subuersas.
 Quorsum hæc tam multa: eo nempe, ut ad id aliquādo, quod proprium
 orationis huius institutum est, perueniam. Comitiorum dies a uobis di-
 ctus est, quo suffragiorum sortibus creetis aliquem, cui summus episco-
 patus splendor munusq; demandetur, qui ecclesiæ utilis sit, & cum uici-
 nis principibus amicitiam colat. Et credere consentaneum est, uestrum
 neminem esse in hoc amplissimo cœtu, cui non sit eadem consilij ratio, ea-
 demq; sententia. Quo magis annitēdum est, ut affectibus alieni, & odio
 uacui maximē, cum iudicio calculos mittatis. Si episcopatum petere san-
 ctum est & honestum (ut est) Erardus Arenburgus Leodinorum præ-
 sul, uir ter maximus, episcopus Ultraiectinus a uobis designari cupit. Ve-
 reor autem, ne si excelsum hominē suis coloribus quasi in tabula descri-
 ptum proposuero, & quidem quā potest modestissimē, turpiter illum
 buccinari dicar: & arbitror minimē multos esse, quibus eius eximia am-
 plitudo uel fando non sit audita. Virtus ipsa tametsi per se sufficit, ut tibi-
 cine non egeat: excellentia tamen eius uel dignitas, quamuis laudibus il-
 lius maior non sit, uecta tamen in amorem sui stimulis occultis auditores
 accendit & rapit. Si stemma requiras, summorum principum imagines
 si non superat, certē æquat: si natalium illustrem splendorem, nulli supe-
 riorum episcoporum inferior est: si amicorum potentiam & opes, qui-
 bus imperia magna conseruantur, huius illustri familiae apud suos pri-
 ma nobilitas, præterquā quod claros heroes, & in primis Montfor-
 tios contingat, pollentissimis uiribus clara etiam potensq; habetur. Fru-
 stra

ftra aliquis his bonis se uenditet, cum resp. armis ab hoste sit uendican-
 da, nisi argentaria opulentia priuatim suppetat: nerui enim rerum agen-
 darum sunt, si uis offeratur. Erardo nemo opulentior, nemo cui plus re-
 positarum pecuniarum sit, ut regum quemlibet, si necesse sit, bello geren-
 do possit extrahere. Ecquis meminit huic bellum illatum fuisse? Argu-
 it admirabilem episcopi opulentiam liberalitas profusa in excolenda lau-
 tissimis monumentis urbe: arguit religionis tuendæ & exornandarum
 ædium ardor. Possem hic immodicus esse, si singulas animi dotes ordi-
 ne enumerarem: studium tuendæ patriæ, pietatem in omnes, candorem,
 affectum paternum in suos, clementiæ specimen: deniq; summa omnia
 quæ in episcopo desideres. Verum cum cumulate, si nihil aliud, eum ga-
 lerus uehat Cardinalitius (quo non nisi religionis columina à Pontifice
 Ro. donari soleant) uel me sobrio commendatore, celsitudo uiri quanta
 sit, satis liquere arbitror. Quamobrem si hunc tantum hominem legeri-
 tis, reputate uobiscum, ut duos potentissimos principes uobis demere-
 bimini. Arenburgorum gentem illustrem, & Burgundionum necessitu-
 dinem, quorum amicitia & fauor uel eò impensius uobis emerendus est,
 quo mutuis commercijs ob coniuncta regnorū pomœria magis opus
 sit, propiusq; ipsi uobis immineant. Et ne gratis episcopus iussus dicatur,
 perpetuum ocium, & fœdus cum Hollandorum principe ultro offert.
 & quidem ut appareant promissa, efficiet. Bellum quod adhuc Transise-
 lanis integrum cum Gelrorum Duce ardet, intra annum interuallum
 compositū dabit. Modica hæc sunt præijs quæ amplius pmittit: agros,
 prædia, tributa, portoria, & quæ dominia rerū ultra Iselam adēpta (quæ
 difficile est & periculosum armis restituere) in hostiū ius transiuere, nul-
 lo publico, sed suo sumptu, fidem facit, se ecclesiæ recuperaturum, ut est
 opum diues. Ad reliquam autē eius magnificentia hoc adijciendum ra-
 tus sum, quibus immortalibus operibus plæraq; Leodij loca collapsio-
 nibus deformata refecit, multaq; adeò noua ex pario lapide mira cula ex-
 truxit: eodem splendore, et fortassis etiam insigniori, urbem uestram ex-
 colet. At mussant aliqui, quos tacitus timor incessit, ne hoc studio per
 Burgundiones agatur, ut episcopatus ad se translatus aliquando imperio
 potiantur: quo multis retro seculis falso uobis insidiatos calumniantur.
 Alij qui metuunt, ut uobis authoribus renunciatus præsul, ipse summæ
 rerum præesse poterit: proinde aut legati, qui episcopi uices gerat, impe-
 rium tolerandum esse (id quod uobis insolens foret & nouum) aut colle-
 gam asciscendum, qui gubernaculo admoueatur: itaque futurum, ut pro-
 uno duos patiamini. Illud autē metuentib. possem cum Gelrorū legatis
 facetè respondere, Quid si cœlū ruat: qui in rebus tutissimis, ubi planè
 nihil est periculi, stultè timent: quasi uero ullo seculo in Hollandorum
 concilio ea de re disceptatum foret: aut hodie etiam disputetur, ut id con-
 silij aliàs notum fuerit, quanto quàm nunc ad id consequendum potio-
 res occasiones olim fuerunt: quanto tempora aptiora, episcopi magis i-
 donei: & quidē locis ad extundendū ui, quod isti fingunt, se arte amissu-
 ros

ros magis opportunis. Cum portā Catharinianā urbis præsidis tenerent principes Hollādici nominis, si quid stetit, quid per gratias prohibuerat? A Badio oblatū religiose recusauimus. Philippus quouis fortassis impelli potuisset, si huc Burgundionum consilia spectassent. Maiorum nostrorum res, quæ uaria utrinque fortuna fuerunt (ut sunt principum offensæ faciles) quorsum attinet mouere? Sed donemus id agi, quod isti uolunt: donemus & si quid grauius addi potest. At quanto Leodinus episcopatus situ, ad propagandos tuendosque terminos opportunior: qui neque nominis celebritate, neque opū luxu ulli cedat: quid istud laborat? De collega uerò asciscendo aut sufficiendo uicario, commentū est ac somniū: quasi uerò eū assiduò præstò intra muros esse oporteat, ac non tantū iuris ex aliquanto interuallo, quantum præsens, & in conspectu ciuium obuersans, dare possit. Sæper enim habendus aliquis è more est, qui summe rerum sacrarum in ecclesiasticis operationibus præsit: quare nihil necesse est de collega aut uicario persuasionem uanā induere. Quod si collibitum esset tempus dicendo hic extrahere, possem cōmemorare aliquot, qui utrique ecclesiæ cum summa gloria præfuerunt. uerū hi uobis notiores sunt, quàm ut sit opus. Itaque Erardum Leodinorū cardinalem hominem excellentem sincerè cōmendamus, quia uobis utilis erit. hoc præsertim tēpore: quo ob asperas Transiselanorū res, quibus ad ultimum propè discrimen uentum est, tantus uir desideretur, qui pacem faciat, & ablata recuperet, quanti queat. Confido fore, ne quem huius uiri poeniteat, indiesque uobis charior sit futurus, & uos rursum à nobis, ut amicis populi Ultraiecti. omnia æqua in posterū impetretis. Et in hanc quidem sententiam ille multa & magnifica uerba fecit. Legatis benignè responsum: commendationem illam gratam esse, & eò quidem gratiorem, quo Burgundionum amicitia populi Ultraiecti, ad faciendam concordiam & pacem ultra Iselam magis necessaria esset: non addubitare se, quin omnium suffragia in Leodinum inclinarent. Paucis post diebus legati Caroli Gelrorum Ducis Ultraiectū ueniunt. His quoque senatus sodalitorum ecclesiasticorum solenni more indictus, in curia petentibus datur. Paucis hi legatione relata, episcopatū uni è tribus his poposcerunt: Francisco Ducis Lunenburgenfis filio, aut Erardo Leodinorum episcopo, aut alicui è Basilicæ primariæ Canoniorū collegio. Addita sunt splendida promissa, si per inita suffragia horum aliquis episcopus crearetur. Quicquid præsidiorum terrarum, oppidorum, ecclesiæ, belli iure ademptum teneret, uniuersum ueteribus iniurijs exoletis redditum iri. Priuatum cum Transiselanis dissidium, ad publicum ecclesiæ negocium non pertinere: et ut pertineret, haud grauatè, quicquid esset uel odij uel similitatis, se positurum. Inde fides principis & beneficia in pop. Ultraiecti. cum aliàs, tum bello Iselstensi cōmemorata, cum in nullo auxiliij spes, præterquàm in eo uerteteretur, legatis de propenso in Ultraiecti. ecclesiasticam animo, & rerum promissarum magnitudine, gratiæ actæ. Benemerita in rempub. liquere, episcopatum autem ab incerto comitorū euen-

tum pendere: proinde in eum sortem inclinaturam, cui deus dederit. Secundum hos postremi Colonia superuenerunt. Huius legationis princeps fuit Comes à Rennenburg: ab his cōmendatur Henricus Palatinus è Bauarorum ducibus, Collega ecclesiæ Vormatiensis, Archidiaconus Aquensis, Canonicus Colonienſis. Dici non potest, quanto plausu omnium penè ordinum huius commendatio fuit excepta: siue quòd domestica & triuialis nobilitas contemptui ferè haberi soleat, ut ex claritudine generis exotica, potentiam opesq; uulgò metiantur: siue quòd fenestram ad occasionem alios excludendi sibi apertam uiderent, quo recipe retur is, à quo nullæ unquã iniuriæ in Ultraiectinos profectæ essent. Sed ad Bauari plausibile nomen, accessit & præcipua Comitum apud plerosq; consulares gratia & authoritas, qui Burgundos & Gelros ex æquo impugnabant. Inter populares Gelrum facillè insectando inuisum facere: iniuriam in Transiselanos socios exaggerando uociferari, non amicitiam, non restitutionem ablatorum, non pacata, sed hostilia eum promittere, utcunq; dissimularet. Veterum certaminum item memoriam cum Hollandis refricare, nouas insidias & artes eorum uerisimiles comminisci, adeò ut auersis alienatisq; ab utrisque populi animis, si res senatorij plebei ue suffragij fuisset, iam omnium consensu Palatinus præsul renunciatus foret. Leodinum, ut ipsis inutilem abnuere: quod cum utrunque episcopatum pari cura administrare nequiret, futurum, ut per collegam Burgundi sanguinis, uia Hollandis ad spem imperij cum perpetuæ totius ditionis seruitutis iugo panderetur. Tetigit hominũ animos ferocium quarundam denunciationum memoria, certamen de paludib. bellum magnum, immortale odium per iniquè asserta ecclesiæ bona, portæ Catharinianæ iniuria, memorabilis in uigilia Paschatis proditio: postremo, quicquid unquam contumeliarum ab Hollandorũ principibus acceptum esset, id tunc uulgò inter ciuitatis primores moueri. Exaggerabant hoc uetus odium recentia flagitia militum, quos legati adductos, à designatoribus mansionarijs per hospitia suburbana distribuendos curarant. Hi per ebrietatem efferatiores, multa conuiuia impotenter in Ultraiectinos iacere, insolenter Imperatoris opes spirare, à Burgundis subigi posse ad suscipiendum quemcunq; obtruderent, arma minari, Philippi exemplũ ferociter exprobrare. Accedebant ad hanc effrenem uerborum perulantiam & facta iuxta flagitiosa, quæ potus uiolentia exagitati licenter designabant: incupas ceruisiarias pedibus insultare, ijs diffractis potum in solum effundere, uitreas domorũ fenestras postibus conuellere, his moribus odium magis magisq; suis augere. Neque Gelrus quidem melius audiuit. Censuerunt legationem eius, ob insignem aduersus Suollanos perfidiam, reijciendã esse: speciosa uerba, & promissa magna eò spectare, ut pari fraudulentia cū Ultraiect. ageret, qua cum illis egisset: nec pacem, aut rerum ablatarum restitutionẽ, sed armorum potius societatem in quam traherentur, expectandam esse. Quæ autem commemoraret merita, non pro meritis habenda, quæ precio emerentur.

tur. In id enim bellum quicquid impensarum factum esset, se fecisse: Duci liberaliter adeo suum persolutum stipendium, ut adhuc ab eo bello reipub. aere alieno laborantem haberent: nusquam ad id exemplum principes defuturos, qui eandem fidem ac societatem secum ad bellum gerendum ineant. Sed ne societatem quidem id nuncupari posse, quod magno redimatur: nec meritum aut beneficium commemorando eum amplificare debere, qui pro militari opera, stipendium in autoratus fecisset. Tali plebs inter se tota urbe gregatim collecta serebant. Itaque tota ciuitate in Palatinum conuersa, religioni, quae plus aliquanto sapere, quam hominum uulgus, aut ij, qui affectibus ducti transuersum abirent, consultando uidebatur: Leodinus uel hoc nomine placuit, quod per immensas ope, amissa facile ac tuto recuperare ualeret: simul ut per illum utrosque sibi grato & opportuno, nec minus reipub. utili obsequio demereretur. Hec dissensio eo paulatim processit, ut Consulares multitudinem insanientis uulgi, nisi aperte uim denunciarent, in Palatinum, quem senatus posceret, renunciarent: identidem occinentes, penes illos suffragiorum quidem ius esse, se uero penes urbis portas claudendi aperiendi que potestatem fore. Hac animorum ferocia, timor ingens incessit collegiorum sodalitia: sed nullos aequae atque eos, quos pecuniae plus quam uitae periculum sollicitos habebat. Horum pars aliqua, ueriti, ne si quid plebis consilijs aduersarentur, praedae dirreptioni que forent, aurum, inaurata que uasa silentio noctis in terra defodere, aut penes ciuem amicum occulte deponere. Tum demum compertum est, quam parum spei in incertum suffragiorum euentum collocandum sit, cum populus armatus aduersus summam potestatem ius usurpantes, ita iubeant, ut illi fiant dicantur que authores, ubi non plus iuris relinquitur, quam multitudini uidetur. In confesso certe est, plerosque partim metu, partim tranquillitatis retinendae causa, suffragijs commutatis, plus obsequiosos plebi fuisse, quam ex aequo & bono reipublicae incolumitati consuluisse. Interuenit his populi in Palatinum consentientis clamoribus, triduo quam comitiorum dies adesset, malum, quod non modicum pauorem urbi intulit. Gelrus cum instructis copijs transito Rheno Burgundionum castra in uico Termeida opprimat. Capti multi, inter quos tribunus militum Guilielmus Turcus fuit: impedita omnia adempta. Aderat inter haec comitijs dictus dies, quo ad creandum conueniretur. Vetus consuetudo tenuerat, ne comitiali die conuentus in ciuitate agerentur, ne senatus item legitimus haberetur: si qui exteri principes, aut principum legati intra muros per id tempus essent, ad eum diem urbe excederent, quo ex concepti iurisiurandi formula, liberae ac rectae extra metum & gratiam suffragiorum sortes ferrentur. Contra nunc omnia acciderunt. Legatis trium principum candidatorum in ciuitate in futurum comitiorum incertum que euentum haerentibus, senatus per Coss. mane repente edictus, religioni ingentem terrorem fecit. Consules tum erant Ernestus Amerongus & Henricus Verborchius. Portae clausae tenentur: constituitur consentientibus sententijs omnium,

non ante senatum dimitti, quàm accepissent, quis episcopus designatus esset. Lictores armati curiam circumstabant: huc plebs cum telo, quòd trepida res nouarum rerum cupidis obuium obtulerat, tota ciuitate officinis & tabernis relictis confluxit. Ibi percontantur, quæ sit senatus sententia: eundem Palatinum se postulare uociferantes: ignotum laudibus uehere, Gelrum Burgundumq; paribus conuictis insectari, bellum se habituros præsens, si in alterutrum illorum suffragia inclinarent. In basilica Martini maior fremitus uulgi in expectationem erecti audiri: globatim sese colligere. Secunda diei hora erat, cum religio adhuc in comitio sententijs uariantes, nondum inter sese conuenissent. Senatus qui in curia sedebat, ægre ferens mora se extrahi, frequenti hominum è plebe manu septus, cum Amorfortiorum legatis, consule præeunte, curiam egressus, in comitium decurrit. Trepidè fores, quasi è cardinibus eas uellent conuellere, quatentibus respondetur, intus neminem è prisco instituto, quoad ferrentur suffragia, intromissum iri: si uim facerent, ferre decretum esse, utcunque cederet. Vbi aliquandiu clausis foribus, paribus animorum spiritibus disputatum esset, ad extremum multis blandimentis à consulibus datis, impetratum est ægrè, ut tres, aut ad summum quatuor intrò admitterentur, qui populi postulatū, senatus nomine exponerent. Quod quidem etsi præter ueterem comitiorum rationem esset, in præsentiam ramen senatui obuiam eundem hac in re uel eam ob causam duxerunt, ut quod licuit, iram cupiditatemq; eorum compescerent: simul ut materiam, superbiam religionis (quod iuris consuetudinis que haberetur) calumniandi in posterum, è medio submouerent. Godefridus Vordius cum paucis intromissus, postquam in concionem uenit, ex senatus uerbis, quod è republica uideretur, benigniter contendit, ut propter sociorum ultra Iselam res afflictas, planeq; diutino bello fractas, bonum aliquem uirum crearent, qui ecclesiæ utilis, suis amicorumq; opibus pollens, amissa, græq; alieno grauata recuperare posset: ipsam non solum urbem, sed totam ditionem superam & inferam, autoritate & armis (si res dubiæ poscerent) ab iniuria & libidine cum aliorum, tum finitimorum principum tutaretur. Responsum ab Archidiacono principis ædis, eò collegia sodalitiarum conuenisse, ut summa animorum concordia, eiusmodi uirum renunciatum senatui populoq; traderent, qui pace & bello ex usu ecclesiæ foret. uel senatu ocioso, et ab armorum strepitu, animisq; quieto. Hoc dicto Vordius ira accensus, magna spiritus ferocia, Haud satis (inquit) uobis liquet, quantum uobis reipub. salus curæ est, neque ocium uerò suppetit, id nunc disceptare: id unum interim sedulo date operam, ut ne quem alium renunciatis, quàm Palatinum, nisi grauius quid quàm animarum fumos experiri malitis: memores etiam atq; etiam perinde, ut uobis potestas designandi est, quæ uidetur, penes nos portarum custodiam esse. Concitatus ita è concione sese abripiens, cum reliqua utriusq; senatus parte in curiam rediit. Nec diu quidem hinc commorati, iterum cum plebis colluione, multo grauiori fremitu, apertaq; uociferatione

tione comitia repetunt: sed frustra magna ui fores diu uerberantib. neq̄
 apertum, neq̄ respōsum datum est. Doluit haud medio critter senatui su-
 perba (ut ipsi interpretabantur) exclusio: sed in praesenti dissimulantes
 aegritudinem, à ui temperarunt. Regressi inde in proximam basilicam,
 ubi tota urbe plebs collecta, in nouarum rerum expectationē erecta sta-
 bat: multa ibi apud inconditam multitudinem de superbia & supercilio
 Canonicoꝝ questi, indignitatem rei, quod intromissi nō essent, sed ne
 respondere quidem dignati fuissent, dolorem egregie exaggerando am-
 plificarunt: ex composito uideri eos ad quartam horam usque suffragari
 do totum diem eximere: ut ita senatum & populum tædio morę domos
 quemque dispersum, facilius ludificarentur. Quin recta consociatis ani-
 mis, ferro dictatum, quem senatus, quem populus iubeat, in comitium
 uaderent? Sequitur illicò ex omni multitudine uox consentiens, in pro-
 cinctu stante, uadendū esse. Accepisset ibi me hercule respub. triste uul-
 nus, nisi Comes à Renneburgo praesenti autoritate & oratione lucu-
 culenta furentium animos leniendo castigandoq̄ à ui prohibuisset. Erat
 per eam tempestatem Archidiaconus primariae aedis Philibertus Natu-
 rellus, è Burgundia oriundus, prudentia singulari & comitate eximia:
 ob id in Hollandorum conciliū non infimi subsellij lectus, homo ad pa-
 cem & concordiam conciliandam natus, etate grandis. Author hic om-
 nibus fuit, itumq̄ in sententiam est, ut sortes charta à iuratis scribis exci-
 perent: ipse cognitoribus duobus, actotidē scribis adiuctis, penes quos
 fides constaret, hac ratione dein eas recognosceret, ut qui candidatorū
 suffragiorum numero alijs duobus foret superior, hic episcopus declara-
 retur. Dati sunt Archidiacono Decanus Seruatoris, & Decanus D. Pe-
 tri. Hi scribis adhibitis, catalogoq̄ suffragiorum in suas classes digesto,
 Leodino duobus calculis Palatinum superiorē inuenere. Et ad hunc qui-
 dem modum Henricus Palatinus, episcopus Ultraiectinus creatus fuit.
 In quo principe, hoc mihi fatale fuisse uidetur, ut quemadmodum per tu-
 multum & arma episcopatum sortitus fuit, armis deinceps per omnes
 fabulae suae partes iactatus, tragica specie catastrophien clauderet. Vox
 totius concilij consentiens deinde sequuta, ratum Palatino episcopatus
 nomen firmumq̄ fecit. Mox Naturellus silentij fidem ab omnibus con-
 ceptis iuramenti uerbis pactus, ne comitiorum ratio in uulgus propala-
 retur, indicem in conspectu omniū combussit: eo pacto caueri posse ra-
 tus, ne deleta suffragiorum nomina, cui fraudi essent: sed ut mitigatis ple-
 bi animis, quod numinis nutu uotorum compotes fuissent, discordia i-
 ta sopiretur, si in reliquos cādidatos lati calculi in obscuro permanerent.
 Et profuisset consilium ad publicam pacem faciendam, nisi inter se ipsi
 mutua simultate & odio laborātes, malum quod bene opprimi poterat,
 dimisso statim cōcilio, exaggerare perrexissent. Erant in Canonicoꝝ
 sodalitijs homines quidam ad factiones alendas fato penē quodam nati,
 amicorum Gelri nominis, sanguine illustres: alij item, quos contra au-
 ta in Burgundos officia, inter suos, aduersus illorum potentiam publicē

fatis commendabant. Hi perinde ut è plebe homines, suam quique factionem pertinaciter annixi defendere, antea sese armis sæpe è publico fugerant: uim ex composito inuicem, contèpto senatu fecerant. Nulla hi per iurij conscientia icti, nullo religionis nomine moniti, postridie in omnibus conuiujs, in circulis res comitiorū inuulgauere: prodere in quem cuiusque suffragia inclinassent, inuicem linguis procacibus conuitiando insectari ac proscindere, utrique utrorumq; principū potentiam opesq; extenuare, pro se quisque alios uituperare. Iacobus Apelternus Decanus primarius diuiso coetu, sub hæc loco editiori, qui choro iunctus hæret, conscenso, Henricum Palatinum è Bauarorum ducibus episcopum ad populū pronunciauit. Populus effusa lætitia ad eam uocem gestiens, illico acclamauit, quod foelix faustumq; sit populo Ultraiectino. Inde solenni sacrorum cæremonia, Deo pæan decantatus, gratiæq; actæ, quòd comitiorum euentus bene auspicateq; cessisset. Postero die collegiorum sodalitia iterum coguntur: ubi de legatione ad nouum episcopum Coloniā mittenda actum. Legati dicti, Decanus primarius, Chorepiscopus, Decanus ædis D. Petri, D. Gerardus Sukerodius. His additi notarij duo. Legati breui ex urbe profecti Coloniā peruenerunt. Principi adeptum honorem gratulati magnificè excipiuntur. Adduntur donauisendæ magnificentia, singulis pateræ inauratæ singulæ, pro nominis cuiusq; dignitate graues. Diebus aliquot largiter comessando ibi absuptis, multa de publico ditionis utriusque statu, sed ante omnia de bello Transisælano cum Gelrorum Duce colloquuntur: docentq; uniuersam ditionē magno ipsius teneri desiderio, atq; adeò uel ob id cum impèsius desiderari, quòd Gelrus, ob repulsam tractum infestius bellum in socias ciuitates ultra Isælā nunc redeintegrare crederetur: spem certam esse, id per eum dirimi posse: & in gratiam noui principis quiduis se ab eo impetraturos, si ipsius præsens autoritas adsit. Verum ad inaugurationē maturato opus esse, rem dilationē haud pati: alioqui si segnius se ad iter pareret, futurū ut castellorum ac præsidiorū quod reliquum adhuc in Transisælānis esset, id uniuersum amitterent. Ultraiecti quoq; humilem obscuramq; multitudinem impotenter fremere, quòd socijs non feratur auxilium: bellum tantum Gelro mouendum uociferari: haud existimantes, quantum malorum sibi exoptent, ubi liceat ab armorum strepitu esse tutis. Iam inter populares suos per hunc proximū comitiorum euentum factiones quoq; exoriri, aliud ex alio malum nasci. Contendere itaq; se, ut mora omni præcisa, quàm fieri posset ocysime accederet. His legatorum uerbis respondit Palatinus, se id operam daturū, ut quamprimū rebus domi dispositis ad foedus faciendum, capessendumq; episcopatum, & quidem cum prima æstate adproperaret. Confidere (quia nullo suo consilio bellum conflatum esset) se utrosque firma pace consociaturum: maximè si huc gratia Ultraiectinorum, & preces hominum Gelri nominis accederent. Legati breui post domum redeunt. Erat autem per id tempus respub. in eo statu, ut paulatim scintillæ quædam discordiæ in-

ter factiones per Palatini episcopatum orientur. Ii qui à Gelro stabant, nullum comitorum genus in episcopum non torquere. Iacobę heroing stirpem scilicet reuixisse; accitum item è supera Germania strigosum capum ad saginam. Denique immodici esse inter pocula, in cœnis, in extenuandis principum Germanię opibus. Nec defuerunt aduersus hos calumniatores, pertinaces nouo principi defensores, qui festiuo ioco illorum sycophantias sic eluderēt: Eiusmodi capum placere, à quo oua tam uisenda (legatorum inaurata pocula significantes) ponerētur. Illi uirum ut stolidum ac bardū uituperare: hi contrā magnificē uirtutes eius prædicare, humanitatem, candorem & gratiam apud populares uehendo amplificare: postremò simultatis hęc materia inter principes senatus, & Gelri nominis factiosos homines nata est, quæ repub. sensim grauius ad exitium usq̃ postea exercuit. Quicquid fando de Bauarorū ducum uitijs auditum esset, hoc non sine fucato commento egregiē exaggerando, identidē occlamare, et quasi uates infelices omnia infauista inauspicataq̃ denunciare. In hac animorum contentione & uario certamine quatuor plus menses labuntur. Itaque legati, ad eum diem quo Ultraiecti expectabatur princeps, è Transiselanis uenerunt. Miserunt eò & inferæ ditionis ciuitates, qui nouo episcopo aduentum gratularentur. Ingressus breui post urbem cum eo armorum apparatu, quo principibus mos est intrare, quando regna & imperia primis inaugurationibus suscipiunt, in curiam, ueterum episcoporum ritu armatus, ubi uetus & nouus senatus coactus erat, descendit. Ibi post honorificam gratulationem senatui populoq̃ Ultraiectino è more conceptis uerbis iurauit, se patrię patrem pro se præstaturum, defensorem ditionis, amissa ablataq̃ uindicaturum: hostes ditionis, suos duceret: fortunis suis & armis ad propagandos fines, & ecclesię opes constabiliendas augendasq̃ operam daret. Omnibus hic cæremonijs inaugurationis ex consuetudine perpetratis, in Ciuicum templum deductus, mox armis ibi positis, & ueste talari, & stola indutus, in Tutelaris D. basilicam solēni pompa abducitur: tantò dignitate conspectior, quantò turba equestrium hominum, senatorij item ordinis, & religionis cum plebe prosequentium augustior. Hinc in curiam magnam concessit: ubi prolatū in medium, libertatis ac priuilegiorum ditionis diploma, in trium ordinum confessu more maiorum, ratum sanctumq̃ esse iussit: ob signatumq̃ interposito iuramēto, confirmauit. Post paululum moræ inde in ædem principem D. Martini Tutelaris deductus, in sedē D. Vuillibrordi collocatur. Laudibus Deo pro pastore sospite dato decantatis, turba procerum omnis ordinis prosequentium uenerabilis, in ædes pontificias se recepit. Et hæc quidem prisçæ episcopos Ultraiectinos inaugurandi cæremoniæ fuerunt, cum soli utramq̃ iurisdictionem pari cura bello ac pace tuerentur. Illud autem non abs re fuerit addere, non plus iuriseos intra ciuitatum muros habuisse, quàm populi beneficio concederetur. Prætorem constituebant, qui iudicum decurijs præsideret, & in capitalibus supplicijs sententias rogaret. At possessio-

ne uerò iurisdictionis profanæ amissa, is ordinatus constitutusq̄ est rei-
pub. status, quē hodie habemus quidē, at longē diuersum ab illo quem
ea tempestate tenebamus. Nec diu post religioni à præfule, ingenti ap-
paratu uereq̄ pontificali, Lautia in æde Seruatoris præbita est. Dies in-
de legationibus cū aliarum ciuitatum, tum Transiselanorum audien-
dis constituitur. Post honorificam hic gratulationem graues querimo-
nias superæ ditionis deferunt, quā atroci bello fessi, confectiq̄ à Philip-
pi morte, à Gelro uicino hoste de integro petantur: ut undiq̄ obsessi, pe-
nē de tectis ac mœnibus dimicantes, eum urbe agrē abstinere cogant: a-
deò in portis, propemodum se inter omnia inimica & infesta medios ca-
stra uidere. Iselam interclusum præsidijs, arces sibi ad defendendos se ab
hoste opportunas, iam omnes amissas, bellū diuturnitate graue ærariū
iam exhaustisse, ut diutius id trahere nequirēt: fuisse nonnullā spē in Phi-
lippo, si fata eum diutius superstitē reliquissent. Nunc Transiselanarum
ciuitatum animos in nouum intentos principem, ab eo uel præsentem
sibi opem polliceri, uel ipsum ad foedus faciendū, redimendamq̄ quan-
ticunq̄ pacem, pro se annixurū. Episcopus tametsi legatorum precibus
& miserabili fortuna motus, suis auxiliū ferre cuperet, periculi bellorum
magnitudine territus, ad pacem faciendam, quā ad arma animo incli-
nator erat. De scedere autem sperari non nihil poterat, sed cum eò gran-
diori pecunia opus esset, quā ut unus soluendo sufficeret: & ipse tum
temporis eris inopia per sumptus magnitudinem in inaugurationem fa-
cti premebatur, censuit ad maturandum negocium, rem ad tres ordines
referendam esse: sibi animum laborum oneribus æquatum fore, si ipso-
rum consilio adiuuaretur. Agitur paucis inter hæc diebus ordinum sena-
tus: huc quoq̄ ciuitates sociæ inferæ ditionis coguntur: ibi episcopus in
frequenti concione aduocata, manu silentio indicto. Si per fata fieri po-
tuisset, ut lætius episcopatus exordium (inquit) sortitus essem, nihil pro-
fecto esset necesse ordines amplius, ad uos de communis ditionis difficul-
tate maxima hodie referre. Tanta enim cura, tãta sollicitudo mihi patriæ
conseruandæ per uos cum nupera inauguratione inecia est, ut molis in
humeros sumptę tantum non poeniteat. Itaq̄ ergo initio statim unice mi-
hi studio habendū duxi, concordiam sarcire, ubi dissidium est: pacem fa-
cere & foedus iungere, si aut bellum uspiam sit, aut animorum certamen:
ut in reliquū, ditionis statum domi & foris cum laude administrem. Ve-
reor autem (quā de impensis faciendis, non autē de sumptibus circum-
cidendis agetur) ut perinde oratio mea ad animos uestros mihi in poste-
rum conciliandos componatur, atq̄ si de re plausibiliiori uerba facerem.
Atque utinam uel fata uel humana consilia dedissent, ut his super sedere li-
ceret, & proinde omnibus suprā infraq̄ pacatis lætius omen de me cape-
retur. De bello loquor, quod sociæ ciuitates ultra Iselam graue habent &
longum cum Gelrorum principe, & indies post paululum spacij uiolen-
tius redintegratur. Id autem quibus authoribus, & unde ortum sit, qui-
bus ue inijtjs cœperit, haud libet percontari; constat enim, Finis autem
quis

quis sit futurus, in incerto fortunę casu positum est. Quartus iam ferme annus agitur, quod Ate nescio qua fatali Transiselanorū concordia bello intestino perturbari coepit, atq; ita perturbari, ut discissa nulla ratione sarciri posse uideatur. Numinis tamē beneficio euenit, ne domestica illa lues infestius excluso hoste preperit, & animis conso ciatis aduersus eū bellum geratur. Gestū est cōmuniter, gestum est ipsorū impensis, absq; ciuitatum inferæ ditionis sumptu. Exhausto ad fæces grario, opulentiores qui oneri ferendo sunt, pro se quisq; ad oppida, uxorem, liberos, diuina deniq; & humana ab hoste defendenda contulerunt. Multi item uoluntarij ex robore iuuentutis pietate in patriam suis impensis militarunt, ne aliunde externa auxilia implorantes, quenquam in belli societatem attraherent. Ancipiti fortuna belligeratum est. Sæpe exercitu in hostium agrum inducto, prosperè cum illorum insigni clade res maximas gesserunt: sæpe rursum instandi studio insequendiq; in insidias tracti, cū magna strage multis suorum amissis, retro in oppida compulsi sunt. Pons super Iselam factus, igni ab hoste subiecto cōflagrauit. Vt cunq; per multum tempus bellorum casibus uarijs ad hunc modum acti fuerunt, subinde tamen maioribus animis quàm uiri mole ea repararunt, donec castellis penè omnibus amissis, & aliquot oppidis per proditionem perditis, cum undiq; præsidijs hostium obsidione conclusi tenerentur, ad ultimum, subsidium à Philippo peterent. Et spes ingens quidem in eo erat (uti accepi) nisi quorundam non sana consilia sequutus, priuatæ fortunæ augendę magis, quàm rei Transiselanæ tuendæ memor, transuersum abiuisset: uir cætera egregius, qui pacis belliq; artibus (si fortuna tulisset) & gloria quemlibet superiorum æquare potuisset. Neq; uero propterea ad hostem sociorū defectio sequuta est, uerū rectius consilium amplexi, maluerunt in fide & societate, extrema omnia fortiter sustinendo, permanere, quàm uersis uelis fidem uiolare, eoq; inclinare à suis deserti, prætenues uirium reliquias, quò fortuna uictoriã traduxit. Bellum etiam externum, intestinum, illo grauius malum, in quantum discrimen pecunie inopia Dauentriam penè adduxit: cum militum stipendia poscentium tumultu prædæ dirreptioniq; staret, iamq; ad iustā dimicationem medio foro peruentum esset, ni numinis ope ex improuiso præsens consilium apparuisset. His igitur cum nihil ferme reliquum sit præter infelices animas, et mcenia tectaq; hostium machinis deformata, reputate mecum, quo consilio susceptum tanta animorum pertinacia bellum continetur: id enim opere precium est cognoscere: & magni quidem refert. Et haud scio, an illis ad pacem faciendam occasiones defuerunt (ob infidam & infirmam societate, eam nunquam recipere placuit) certè studio se uiscendi magis quàm prædæ, iisdem bellum quibus susceptum est animis, quamuis fortuna dispari, traxerunt. Pro aris ipsis bellū est haud perinde suis atq; communibus. Etenim si fabula ea consentanea est, qua Menenium Agrippam Pop. Ro. in secessione in sacrum montem, patribus reconciliaſſe, & animos eorum flexisse legimus, profectò bellum so-

eius illatum, uim Transiselanis obortam, abactas prædas, castella adempta, uastationes agrorum, portas, flumina, saltus sacra profana que obfideri, tecta ipsa quati: & quicquid iniuriarum populo Transiselano inferatur, ad uniuersos pertinere existimandum. Membrum aliquod, quantumuis pusillum si corpori pereat, si pes uulnus accipiat, non conferuntur ociosæ manus, non os, non oculi, non cor, non ulla denique corporis pars stertit, quin alia condoleat, alia mederi opemque ferre annitatur: alio qui futurum, ut omnia simul tabo corrupta membra, cum illo uitioso, breui conficerentur, ac poenas non lati auxilij luerent. Episcopum me, ut caput utriusque ditionis esse iussistis: atque utinam eum præstare possem, quem is apex postulet. Tot oppida, tot arces, labori ministerioque mutuo à maioribus tradita quasi per manus accepimus: & ea membra & uiscera non tuemur, sed committimus amputari, committimus ab hoste finitimo discerpi: & eo quidem hoste, qui per cuniculos internectione uestram molitur. Enimvero id spectat unum, ut dissipatis attritisque diutino bello Transiselanis, quos opportunos habet, uos posterius alios post alios adoriatur. Quid enim facilius? Utinam uanus habear, & falleret uaticinium, atque illa non insigni utriusque iurisdictionis calamitate indies periclitaremur. Audio omnia ferè ab eo præsidij teneri, præter Dauentriam, Suollam, Campos, tres præcipuas illius ditionis ciuitates, ut quartam eius partem, reliquis amissis, uix integram habeamus. Tenet ille uberri- mos episcopatus & ecclesie uestræ prouentus: tenet terram frugum copia scaturientem, pascua, syluas, aquas. Hæc ego omnia repetenda esse censeo. De uia solum recuperandi, res in consiliū uenit. Scio uos à bello abhor- rere, ut par est, nec ego uobis author ero pacis quam habemus turbandæ: non enim is sum, qui post Philippi episcopatum, & tot annorum quietem, in pacatis rebus bellum quæram. Rationem itaque ineundam cen- seo, ut ære redimantur ea quæ bello ablata sunt, priusquam grauius dein- tegro in socios comparetur. Legati mittantur, qui de concordia & pace cum Gelro agant. At de ratione pecuniaria mouebitur disceptatio, unde argentum conquiratur. Equidem quantum ad me, utinam pecunie copia suppeteret, non recusarem meis impensis uel quanticumque adempta re- cuperare, & scedere sempiterno pacem Transiselanis firmare. Decernen- da in hunc usum à uobis pecunia est, & ea quidem conficienda, quantum potest: ut utrinque ab armis discedatur. Scio amplissimis his ordinib. in- fuetum id uideri: neque dubium est, quin secum ita cogitent, nouum esse, neque fando ullo seculo auditum, onera ditioni imponi: Dauidi semisses sin- gulos in iugera petenti olim negatum fuisse: hominum memoria non con- stare, nuper inauguratum episcopum nouo statim uectigali suos onera- re occæpisse. Reputate hic mecum, qualis apud maiores uestra fuit resp. qualis ditio, qualemque per manus traditam accepistis: & uicissim presen- tis tempestatis conditionem ac statum cum ueteri collatum, uidete num eadē sit: uidete num ullo seculo ita fuerit diuulsa, ut hodie est, cur hoc pro- ponere esset necessarium. Illis, siue pax fuit, siue bellum habuerunt, agri, oppida,

oppida, syluæ, amnes, pascua, omnia fermè incolumia denique mansere. Nobis autem, quia usu uenit, ut magis id quod necessitas cogit, quàm quid consueuit, & è re ditionis sit, quàm ad exemplum allegandum facere uideatur, capeffamus: reputare par est, primùm quid deceat, deinde ut uestræ existimationi ad posteros consulatis: apud quos perinde audietis, ut nunc res uestras uel fortiter tuemini, uel per ignauiam & socordiam dilabi patimini: latas olim & opulentas, nunc angustas & pretenues. Et ad præsentis tempestatis gratiam haud minus laborandum, ut pietas in patriam, in socios uestros iuxtà clara habeatur, et neglecti officij turpitudoeuitetur. Itaque ponite ante oculos miseram eorum fortunam, quam deprecari facilius est, quàm euitare, cui nos in meliori constitutos consilio et reopitulari decet. Veniat in mentem innatæ omnibus mortalibus erga communem patriam, erga religionem charitatis: reputate efficientem nunc semagnam uestram foelicitatem, & illorū res uicissim aduersas, olim tamen dissimiles, ita (ut incerta casuum sunt omnia) in quo illi nunc discrimine uersentur, uos in par periculum aliquando præcipitari posse: memores casuum humanorum, fortunæ ludibrium, siue numinis uim potius suo arbitrio omnia regere ac moderari. Quo magis enitendum uobis est, ut afflictis illorum rebus auxilium feratur: id quod pium erit, & ecclesiæ iuxtà utile. Hoc exēplo discant alij mortales, ui fortunæ in præceps abeuntium supplicū misereri. Sin aliud consilium uobis magis placet, nimisquæ illa quæ dixi grauiã uidentur, quæ communi negotio plus conductura arbitremini, quum ocium erit nouo ordinum conuentu separatim disceptatote. Sic antistes *Ultraiectinus*. Postridie iterum conuentus ordinum habetur, in quo postquàm diu, alijs aliter censentibus, sententijs est uariatum, ne omnino in suspicionem lati auxiliij arrepti, in belli societatem traherentur, decreta sunt principi quinquaginta aureorū milia ad pacem populo *Transiselano* redimendam. Facta pace, non antè *Gelro* de ea pecunia numeraretur, quàm deductis præsiidijs, amissa ecclesiæ restituta forent. Et quo negociū maturaretur, quia dilationem nō patiebatur, haud prius ab agendis ordinibus desisteretur, quàm pecunia, minima inferæ ditionis iactura conquisita foret. Huc contribueret, quicquid ecclesiasticis profanisque nominis esset, omnis ordinis ac loci homines. Hæc quo rata essent, principi tabulæ datæ sunt septimo *Idus Octobris*. Et quia id nunquam antea factum fuerat, opportuna maleuolis calumniandi materia oblata fuit: *Episcopum* nouo more, nullo exemplo sibi emptum: miseram *Ultraiectinorū* sortē, cum alibi nobiles homines episcopatus non sine largitionibus candidati petere soleant, se uerò contra, episcopū precio redemisse. Inter hæc *Dorestatum* abiit, uetus *Batauodurorum* præsiidiū. Tametsi, quod ab initio uenabatur, nunc consequutus erat: haud modicè tamen de pecunia contrahenda sollicitus, breui ordines & ciuitatum legatos ad se accersit, ut uia iniretur, qua minimo ditionis onere illa conquireretur. Disceptatum hîc est omnium primùm ingenti animorum certamine; alijs in alios onus reijcientibus, quisque se à contributione

immunem

immunem contra tabularū, quas dederant, fidem pro se asserere annitebantur: publica tamen sollicitudo omnibus, nullo trāquillitatis incommodo summam conficiendi inerat. Equestres uniuersum onus in domorum rusticarum, aut focorum urbicorū censum depellere: hos contra tueri acriter homines senatorij: identidem occlamantes, ut (quando iugerū numerus in expedito esset) agrarius census ageretur, quo plebs extremæ classis & operæ solæ immunes essent. Erant qui magna uī annitebantur, ut in homines ecclesiastici nominis urgeretur. Reuersi itaq; legati Ultraiectum, rem ad frequens ordinum consilium referunt: ubi consimili pertinacia certatim sententiæ sunt defensæ. Senatus ciuium ius tueri, nobilitas quæ procul ab urbe in agris uillas suas habitabant, sibi consulere, ne quid largirentur: religio equestrium partes iuuare: in quam ad postremum utrinque magno studio summam uniuersam auertere sunt adorti. E diuerso, hi religionis nomine nixi, libertatem suam uindicare, iura impigrè ab utrorumque iniuria asserere. Medijs his diebus præsul Amorfortiæ è more inauguratur Idibus Octobris. oppidum ingressus, statim curiam conscendit, ubi reipub. iura & libertatem more maiorum tabulis rata esse iussit, iurauitq; sancta ea se habiturū, tutaturumq; quoad eius fieri liceret, aucturum etiam cum daretur. Senatus rursus suam obseruantiam nulla iuramenti religione spondere. In presentis rei fidem princeps ordine senatorius data dextra in hospitium deducitur. Et ut specimen aliquod beneuolentiæ erga nouum principem daretur, duo uisendæ magnitudinis inaurata pocula sub coenam illi sunt donata. Aliquot hinc inde diebus cōmoratus, Amorfortijs pro humanitate gratijs actis, Dorestatum redijt. Mox paulò Sesti pulsu campanæ inauguratur. Est autem Sestum uicus uetustissimus totius ditionis inferæ, miliare ab Ultraiecto ad ortum. Veteres cæremoniæ nouorum episcoporum tenebant, postquam in sedem episcopatus collocati essent (quia in urbibus nullum imperium nullumq; ius habebant, præter ius dicendi prætorem, ut dictū est) ut iurisdictioni suburbanæ inaugurarentur. Sesti motu campanæ eius imperium inire consueuerant. Vnde ad bella iturorum principum, arma, dato per agros signo, plebs rustica sequi cogebatur. Atque id sibi uoluisse quidem Sestanā inaugurationem accepi. Ceterū operæ præciū est, quàm potest paucissimis, hinc perstringere mores & studia ordinum, maximè autem eorum, penes quos ea tēpestare reip. administratio erat, antequam cœptam narrationē quanta difficultate milium quinquaginta promissorum summa contracta sit, unde mox ingentes seditio nes sunt exortæ, persequar. Vtile in primis, nec minus necessarium scitu, quo perspicuū sit, unde postea tanta totius ditionis calamitas, & quasi ex tenui riuo, ingens inundatio profecta sit. Nullus itaque habendorum conuentuū sex plus menses finis fuit: nec solum in medium consulando disceptandoq; de ratione contribuendi nihil rati decretum est, sed indies incertiora, indies iniquiora proposita, magnum certamen inter ordines, ueteri factione & simultate recrudescēte, pepererūt. Senatus cum plebe

plebe in apertum fremitū effusus, negare se ad largiendum teneri, quod abundè sat uectigalibus, alijsq̄ oneribus, ut non magis, grauarentur: penes religionem, opes copiasq̄ uniuerſas eſſe & luxum, penes hos uillas, agros, pomaria, fundos, ſyluas, aquas, à plebe paruo empta, & quidem per fraudem poſſideri: eam ab illis nexam tota urbe teneri: hos delicijs et uoluptatibus ſuarum rerum prodigos turpiter diffluere. Vilem contrà humilemq̄ multitudinem operarum, rerum familiarium inopia, & annonæ caritate, iam triennium fame confici: adeoq̄ uix operibus manuarijs atram uxoribus ac liberis famē poſſe depellere: nocte his in muris, in uigiliarum nocturnarū ſtationibus excubandum: illos omnia contrà habere: dies totos & noctes perpetuas perpotando continuare: ignauos ocioſosq̄ uentres ad fruges tantum conſumendas & uinum perdendum ſtrenuos, in multam lucem ſtertere: crapula perpetua crudos, uix dum poſſe uel citra uacillationem decorè incedere, uel pedibus conſiſtere. Petulantibus denique cōuitijs ſcæda memoratu muſſitare. Principes ſenatus per id tempus erant tres homines gentilitijs familijs potentes, Euerardus Soudenbalchus, Godefridus Vordius, Henrici filius, & Godefridus Rodenburgus, conſilio & prudentia non ſolum domi, ſed foris etiã apud exteras nationes de fama illuſtres, authoritate in tantum apud ſuos pollentes, ut nec in ſenatum operarum comitijs quiſquam legeretur, nec Coſs. renunciarentur, niſi quos ipſi iuberent: nec decretum, niſi hiſ cenſentibus, in ſenatu ullū fieret. Soudenbalchi uerò in repub. tantus erat nominis ſplendor ob eximiam ſapientiam, cum pari tum eloquentia tum ſeueritate in criminibus capitalib. puniendis cōiunctam, ut principib. finitimis modò non eſſet formidabilis. Quamdiu is rexit repub. nunquam auſus fuit quiſquam ad res nouas conſurgere. Mutare uolentes aut corrigere urbis ſtatum, ſat habuit eos, tanquam tranquillitatis publicæ turbatores ita notaſſe, ne in poſterum temerè in ſenatum legerentur. Maximas ſæpe ſeditiones dubijs tempeſtatib. ſua præſentia & blandimentis cōpoſuit, ut pollebat authoritate. Bello enim Iſelſteinenſi, cum ſoluta obſidione, externa equitum peditumq̄ auxilia domum reducta, improbis clamoribus ante curiam ſtipediã poſcentes omnia miſcerent, huncq̄ unum tum latitantem (nam per impenſas in bellū factas, æris inopia repub. laborabat) ad ſupplicium depoſcerent. Is fortè trepidis nuncijs amicorum monitus, ut ſibi conſuleret, in eum ſolum militarem furorem exardere: Libet (inquit) experiri hanc rabiē, utcunq̄ cedat. Dehortantibus cum lachrymis amicis, ne ſe in præſens diſcrimē, ubi nihil opus eſſet, temerè conijceret: Ibo obuiam (inquit) frementi armatorum multitudini, periculum factururus, plus ne inanes minarū militis fumū ualeant, an ego dicendo: non enim committam patriam mihi chariſſimam id ſua ruina luere, quod meo unius capite expiari poteſt. Inter hæc domo ſeſe abripiens, poſtquam ad curiã uenit, ſedatis clamoribus fit repente ſilentium. Ibi ille exorſus, multa primū grauiter de quorundam improbitate queri, quos tanquã ſeditionis concitatores, cęſos potius quàm ſuper-

stites oportet. Multis blandimētis militi datis, & spe persoluedi stipendiū facta, in hospitia quisque sua mitigati abiuerunt. Itaque hi, quos dixi, supra quam memorari potest, cum amicorum, tum popularium hominū ē plebe, factione semper potentes, perpetuum certamen cum plerumque nobilitate & religione habuere. Cum autem illi, quisque in suo ordine ita censerentur, ut neque religio, neque equestres, magistratus legibus tenerentur: hi in utrosque par ius et imperium cum ciue usurpare laborantes, nulla in re alteris concedere uolebant. Seuerē tueri leges, delicta acriter corrigere, in ciuem ob leue admissum capitis iudicio animaduertere, metu magis populū quam amore sub imperio & in officio continere. Qua ex re facile erat plebem nouis subinde uectigalibus, ne opibus nimis luxuriaret onerare. Poterant ista quidem odium uerius, quam amorē consciscere: sed erat quo se plebi rursus commendabant. Si belli materia à finitimis in populū Vltraiectinum quæsitā esset, ea prudentia ac consilio discussa, in ocio rempublicam conseruabant. Et quia obscurū uulgus fato nescio quo hominibus religiosi nominis ferē infestum est, hi dissimulatis prudenter priuatis affectibus, publicum negocium prætexentes (quia plebi gratum sciebant) illos in publici oneris societatem ad ceruisarium uectigal urgere, optimatum factionem impugnare. Tanta ars excellentibus ingenijs inerat, tantum prudentiæ, qua ciuem regerent, & metu eum pariter et amore sub legibus constringerent. Quod si posteris rempub. Vltraiectinam uel his moribus constitutam tradidissent, uel ipsi paululum de seueritate remittere uoluissent, poterant cum claris urbium rectoribus extra controuersiam conferri. Patrię amor nimius, fastus ac contemptus ab inimicis uocabatur: pro seueris crudeles, pro libertatis assertoribus domini, pro legum uindictibus tyranni appellari: inter ciues clari, apud equestres et religionē, superbi haberi. Contrā, optimatum factio, quorum illi parētes et propinquos, sed senatu authore, urbe pepulerant, quorum runda ē plebe profligata audacię præsidij muniti, nullū segnitiei locum intermittebant, quo se suosque, opportunitatē nacti, insigniter ulciscerentur. Metu plebis tamē nihil infeliciter tentare audebant, quamuis clientelis & amicorum opibus septi, aliquam spem in armis & manibus habere uidebantur. Itaque hos facinorosos, quos dixi, consularibus, partim ob ignominiam publicē acceptam, partim tēdio diuturnę tranquillitatis infestis coenis, largitionibus, pollicitationibus amplis cōsciscendo, ad res aliquando nouandas animare, se adiutores daturi, coeperant. Similitudo ingeniorum contrahit celeriter factiosos. Fortē tunc ita res inciderat (quia per decretam pecuniam pertinaci animorum certamine se quisque à contribuendo immunem uolebat) ut ansa turbandi omnia daretur: optimates, ne præteritarum iniuriarū gratuita insolentia esset, crebra cum plebeijs illis consilia agitare aggrediuntur: his ob oculos deformem ipsorum seruitutem statuūt: mancipia eos uerius esse, quam ciues: ludibrium principibus ciuitatis et materiam, in quam pro libidine suam illi exercerent tyrannidem: sanguifugos suppliciorum à ciue exactores: cui quam hosti

hosti semper inclemētiore extitisse. Vbi per eorum peculatum, inexplēbilemque avaritiam ærarium exhaustum esset, illicò quæri aliquem infontem, quem captata occasione, ad uiuum degluberent. Ne id quidem factis esse, nisi indies rerū uectigalia & precia crescerent, quò plebe per inopiam oppressa, dominationem suam stabiliant. Si ipsi nunc uiri sint nomine Ultraiectino digni, se indignam eam contumeliam nunc tandem aliquando prohibeant, neque ferant se diutius piacula publica haberi. Penes illos omnes honores, dignitates esse, magistratus inter se homines nouos partiri, è senatu mouere, allegere quos libitū esset. Dudū summos uiros & primæ nobilitatis in exilium egisse: alios indies bonis mutare, ut soli dominantes, nullo metu mores ciuitatis pro libidine constituent. Nunc etiam periculum esse, ne quinquaginta milia tandem in plebem illorum artibus inclinētur, quamuis per speciem patrociniū eorum partes tueri appareant. Quod si secū nunc ad nouandas res cōsurgant, promittere se non tantum uectigaliū immunitatē, uerum etiam remp. ab omnibus pensionum oneribus liberam: & opportunos quidem iniurijs illos esse, si humile uulgus libertatis pariter ac commodorū præmijs ad arma sollicitetur, consularibus à nuperrima seditione frumentaria etiam abundè infestū. Auxiliū spem nullam illis, nisi in paucis comitoribus esse: se contrà omnia habere, quibus opus ad eam rem foret: arma, opes amicorū, clientelas, uirtutem, socios homines ecclesiastici nominis. Se ductores & euētus participes fore. Hęc & id genus alia, eodem spectantia seditiosa nobilitas apud facinorosos, quos dixi, ingētia pariter de se pollicendo, iactitant: creuitque paulatim intestinum malum per decreta nouo principi quinquaginta milia. Cæterum tum temporis cœpere homines quidam è plebe antea ignobiles & obscuro, quorundam Canonicorum res nouas inceptantium consuetudine, uulgo innotescere, quos paulatim sua audacia clariores fecit: sed maturitas temporis expectanda erat. Interim hi alios atque alios sui loci & ordinis asciscendo, nocturnos cōuentus facere primū cœperunt. Et quū aliud malū malo superueniret, publicè à Consulibus comitia poposcere: ne diutius tempus altercationibus magis quàm consilijs de redigendis milibus absumeretur, ut habendorum conuentuum finis aliquando fieret. Mouerunt inter hæc operæ ueterem querimoniam de releuandis uectigalibus, maxime duob. numis tollendis, sed incassum. Et quò impotentius fremerent, & comitia poscerent, eò acrius principes senatus conatibus eorum obnitebantur, uincula minari & carceres: ac ni desisterent, intuenturos infortunium. Efferauit indies magis agitato plebis spiritus insolens superbūque illorum responsum, quàm domuit erexitque multitudinē in spem remissioris licentiæ. Nunc ad institutam narrationem redeo.

Tenebat per id tempus Gelrus in Transifelani Genemudam & Lagam. Has de integro, quasi bellum reparaturus, uallo & fossis ualidius firmabat. Ademerat episcopo Enschedam oppidum, Diepenheimam, Comerdam Druentonum munitissimum præsidium. Rechteram in Suolla-

nos opportunam. Nouo armorū apparatu Transiseleni territi, iterum legatos Ultraiectum ad maturandum negocium de pace redimenda mittunt. Variantibus in ordinum conuentu aliquandiu sententijs, placuit ad postremū, quatuor milia aureorum, quantum posset, ex domorum rusticarum recensu contrahi: ut dimidium in Calend. Nouembres, reliquum in octa. Calen. Ianu. solueretur. Fuerūt tamen nonnulli Ultraiectini Amorfortiēq; nominis, quibus aperte iniquus hic cēsus uidebatur: qui censerent, ut ad eius pecuniæ dimidium, aut ut minimum, eius quadrantem, fundorū domini nullo discrimine ordinis tenerētur: iniquum esse, uniuersum onus in agrarios homines imponi. Huc cum ab aliquanta eorū parte, quibus saniora iudicia erant, discederetur, religio, hac sententia discussa, priorem obtinuit, ut agraria ædificia censerentur. Censura sunt illicò, sed quo pecunia minor erat, eò in redigēdo minus est laboratum, breuiq; ad præstitutum diem confecta est. Proficiscitur, dum ista geruntur, episcopus, inaugurationis ergo in superam ditionem. Concilium ibi ad disceptandum de regni eius statu indicitur. Conueniūt frequentes. Et quia terror publicè omnibus iniectus erat nuncio, Gelrum omnia expedire, quibus ad bellum opus esset, simul quia pecunia nondum confecta erat, placuit statim, priusquā hostilia is moliretur, legatos ad illum mitti, ad exorandum induciarū spacium, & diem indicendum, quo de fœdere & pace facienda conuenirent. Rebus itaq; omnibus hic utcunque ad tempus compositis, per Amorfortiam (ubi propter serum diei pernoctauit) Dorestatum circa anni principium, reditum maturauit. Instabant Ultraiecti comitia consularia, quæ urbi terrorem magnosq; motus allatura uidebantur. Nam præter causam ceptam interfactiosos aduersus senatus principes moueri, alia circa hos dies opportunè exorta illis inuidiam auxit. Vetus consuetudo tenuerat, ut mensē sub comitorum diem, festis diebus homines senatorij conuenirent, consultaturi quos nam potissimū quæstores in sequentē annum designarent (nam is magistratus, ut alij, annuus erat) Ab initio enim nō nisi summi uiri, quibus fama integra propter peculatus probrum esset, creari solebant. Qui mos quamdiū in republica illabefactatus fuit, minus licentiæ esse, multum authoritatis senatui uigere, nihil existimationem dignitatis consularis imminui. Postquam autē ambitio, auaritia, factiones facinorosorum hominum præsidij circumseptæ ciuitatē exercere ceperunt, quæsturas, quas optimi quicq; ob perpetuas curas et miseras fugiebant, homines sordidi, qui laudatam famam pecuniæ posthabebant, ambientes, consulares secū præcipites traxere. His enim, quibus dixi, diebus conuenire eos solitos, penes quos ius dicendi quæstores futurum erat, à candidatis competitoribus prehensari, ad symposia conuocari, coenis magnificis excipi, muneribus etiam occulte corrumpi: nulla fame, nulla pecuniæ ratio haberi: deniq; nihil illi pendere, qua uia ad eum magistratum obtinendum grassarentur. Horum ut quisq; profusissimè liberalis esset, quantumuis uel ære alieno grauatus, uel ad magistratum ipsum ineptus,

eptus, ita maximè illos sibi obnoxios ad dignitatem obtinendam habue-
 re. Hoc ipsi dedecus ioco uernaculo, fabas macerare nuncupabant. Ad
 hunc ambitum itaq; immodicum constringendum plebs tota intenta e-
 rat. Sed quamdiu quieta respub. sub dominatione Soudèbalchiana me-
 tu magis quàm amore in officio continebatur, eam fugillare quidè, sed
 inuiti tolerare: nec corrigere audere, priusquàm illo ex oculis emoto, ad
 secessionem armatam concurreretur. Clàm istas uoces criminãdo mus-
 sabat nobilitas: iactare autè palàm, nemo ausus erat. Principium anni
 uigesimali quinti agebat. episcopus interim magna cura de reliquis XLVI.
 milibus anxius, Ultraiectũ uenit: ordinibus conuentum indicit: ad eos
 de residua pecunia, et rebus sociarũ ciuitatum ultra Iselam à se inspectis re-
 fert. Cæterum, utrum pecuniæ obtinendæ magis, an pacis maturandæ
 studio rem tãto pere urfit, pro uero nihil ausim affirmare. In tabulis prin-
 cipi datis, clarè expressum erat, tum demum eam conquisitum iri, ubi pa-
 cem inter Gelrum & populum Transiselanum fecisset: in qua etiam infe-
 ra ditio continebatur. At hic inter ordines nulli in mentè uenit percon-
 tari, quĩ res Transiselanæ haberent, quibus ue conditionibus pax facta
 esset: nulli item, qui censuit dilatione ad eam rem opus esse, aut deliberan-
 dum amplius. Sed principium & extremum huius consilij iuxta fuit: ma-
 lum initium similis exitus sequutus est: præceps enim & immaturum in-
 re tumultuaria decretũ pop. Ultraie. & utriq; ditioni catastrophes plus-
 quàm tragice exemplum peperit. Decretum in præsentis communibus
 omnium suffragijs est, ut primo die ratio conquirendi pecuniã iniretur.
 Conuentũ deinde est frequenter, multiq; dies altercando exempti: alijs
 aliam uiam magno certamine, magis ex priuato usu, quàm reipub. com-
 modo approbantibus: relatisq; crebrò in conciliũ sententijs, eo tandem
 uecordiæ res processit, ut conuictijs & sycophantijs disputãdo, totos di-
 es eximerent. Defatigati ad ultimum habendis indicendisq; conuentib.
 huc omnium sententiæ consensere, ut indiceretur dies, ad quem quisque
 quod optimum, & è re omnium uideretur, referret: inde ex plurimorum
 sententijs, una aliqua deligeretur, quæ ad cõficienda milia minimum in-
 commodi ditioni esset allatura. Hic nulli fraudi foret libera sententiæ ra-
 tio, quæ scripto exhiberetur. Dies consilij indictus, à frequentibus ordi-
 nibus obseruatur: eum & nobilitas longè ab urbe in agris habitantes ser-
 uarunt: cura enim ingens omnibus, diuersas sententiã conciliãdi sede-
 bat. Exhibuit religio, suo queq; sodalitiõ in abaco (sic ipsi uocãt) scripto
 sententiã: inde equester ordo: in postremis senatus et ciuitatum legati.
 Singulorum ibi recitata iudicia (quia toto coelo dissidebant) sacra profa-
 naq; citius mixtura, q̃z conciliari posse apparebant: maximè autem cum
 pertinaci queque uisu à suis authoribus defenderentur. E religione sode-
 litorum, sententiæ Basilicæ D. Martini, Petri, Ioannis, cum plerãq; no-
 bilitatis equestri parte huc confociatis animis consensere, ut pagi & præ-
 turæ omnes suburbang, palustres, aruales, compascui insularesq; fundi
 æquabili æstimatione ad contribuendum tenerentur. Hi neminem exci-
 piebant,

piebant : exprimebantur enim mortales utriusque nominis religiosi & profani : urbanos item & quantum hominum ruri agros coleret . In horum sententia comprehensa quoque erat plebs urbana, secundum fortunarum ex mercimonijs estimationem. Quæ quidem (quia nullum mortalium excepit) quamuis æquissima esset, eam tamen principis atque ordinum arbitrio stare placuit. Et licet per omnia sibi haud constaret, præcipua tamen eius capita conueniebant. Restabant è religioso nomine, collegia Seruatoris & diuæ Virginis. Hi cum hominibus ordinis senatorij & reliqua nobilitate, in longè diuersa ratione ac sententia fuere: cui & accesserunt Amorfortij, Vicani et Rhenani, ut agrarius census ageretur: antiquitus ita fieri consueuisse affirmantes, quoties grandis pecunia publicè decreta esset. Ad hanc largitionem agrariam tenerentur omnis ordinis mortales, intra extraque urbes, præter infimæ classis humilem uilemque multitudinem: unde uulgo illa gratior fuit & magis popularis, quòd in diuites à pauperib. hoc oneris inclinaretur, & proinde locupletioribus infesta, peperit nouam in reliquum altercationem. Ad hunc modum rixando extracto die, ita dimittitur conciliū, ut in proximum conuentum domi quisque suæ reputaret secum, utra sententia ditioni utilior foret. Videbatur autem ea sententia obtentura, quæ non tam numero suffragiorum, quàm quæ celebrioribus authorum nominibus uicisset. Instabant inter hæc comitia, quibus operæ in suum quæque comitiū per uia tores cogi consueuere. Multi ad id tempus qui timerent, ne gliscens certamen, & factio aduersus Soudenbalchum armata, ciuitatē in graue discrimen ac dimicationem aliquam traheret, alij aliò dilapsi, in pacatam urbem fugerant. Senatus, horum fuga cognita, absentium rationem habuit: edicto cauit (uetus is semper mos fuerat) ne quis comitorum die ab urbe abesset: poena exiliū erat. Legibus nemo solui poterat, nisi quos grauis ualētudo lecto fixos palam detineret. Habentur interim comitia, sed omnium spe quietius, non tam charitate ciuium, quàm metu, & presentium senatus principum autoritate. Renunciati Coss. Godfridus Rodemburgus & Gerardus Semmius. Tribuni primarij creati, Matthæus Blockius & Theodoricus Ægidius Lanus. Quæstores, Theodoricus Montanus, & Theodoricus Vuolfius nominati. Horum aliquam partem, magis consentientis multitudinis iussu, quàm pro fortuna & loco, ad aduertendam tumultuandi licentiam, emerendumque fauorem popularem Euerhardus Soudenbalchus creari passus fuerat. Verum ubi factum dominatur, frustra ibi ars, frustra consilium & prudentia res humanas moderatur. In magnis ad id tempus usque bellorum & intestini tumultus tempestatibus ille uersatus, egregiè consularia munia obierat, ut domi eum sua prudētia uenerabilem, foris admirabilem fecisset. Hoc uerò subrepens negocium sensim, quamcunque uiam ingrederetur, neque consilio, neque ratione regere ualuit. Equestres homines ab initio (siue id acciderat ob antiquam nobilitatē, siue ob sua in patriam merita, siue ui, siue per aliorum negligentiam) ad nullam contributionem, neque agrariam,

riam, neque ad censum domorum rusticarum tenebantur: ut in uetustis
 rationibus, et publicis tabulis per scriptum adhuc uidere licet. Quoniam
 autem nunc sententijs dissidentes, ex tabularum tenore se quoque contri-
 buturos aduertebant, cum in omnibus alijs agrarijs collationibus sem-
 per in residuis per scripti quidem, tum autem in censu domorum rustica-
 rum nusquam liberi reputati essent, at nunquam contribuissent. Hac au-
 tem cura equestribus iniecta, ne si in hanc sententiã ualissent, ipsi in frau-
 dem per imprudentiam inciderent: huic animis confociatis, ad suum ius
 tuendum obstiteret. Atque hanc potissimum ob causam eos Euerhardus
 Soudenbalchus acerrimè impugnauit, quod illi censum in ciuitates, in
 operas dilatarent: ueritus, ne si plebs ad pecuniarum repositarum & for-
 tunarum aestimationem compulsã esset, res ad seditionem armatam erum-
 peret. Ea igitur sententia ut discuteretur, senatui ueteri ac nouo author
 fuit, ut diuersam de agraria collatione, in inuidiam inimicorum uindica-
 rent. Contrã, illi uociferari, si conferrent, locum iniuriæ dari: semel uiola-
 tam libertatem, ansam in posterum ad seruitutem datum iri. Proinde ho-
 nestè se de libertatis suæ iure contendere. Aliam iactabant causam, præ-
 ter secessionis metum, cur longè infestissimè inimicorũ conatus Souden-
 balchus impugnaret. Prouentuum ex ærario, & possessionum, atque ædi-
 ficiorum intra urbem apprimè diues erat: si id obtinuissent illi quod ur-
 gebant, is in memorabili damno futurus erat. Consul ex bonorum consi-
 lio senatum cogit, postulat senatusconsultum fieri, quo plebis partes ad-
 uersus potentiam optimatũ tueretur. Interrogatis ordine sententijs, fit
 huiusmodi senatusconsultum. Quoniam autem constat Remp. Ultra-
 ære alieno oneratam, quod & ciui & externo singulis annis peditur: ma-
 gnis item impensis grauari indies, quæ in publica ædificia sarcienda fiunt,
 quibus nocturnæ uigiliæ, quibus diurnæ portarum custodia cõseruen-
 tur: ut mittantur ingentes sumptus, qui in machinas bellicas, in impedi-
 menta, in puluerem tormentarium indies parandum fiunt. Tum autem
 quia mercimonia frigent, nec plebi quæstus ullus est, præut olim fuit,
 ut ad fæces penè sit redacta. Proinde senatus nouus & uetus in ea inter-
 tus, quæ ex usu reipub. sint, ut decreta episcopo pecunia, quàm minimo
 potest detrimento ditionis conquiratur: decernit eam pecuniam ex colla-
 tione agraria redigendam, & quidem in ditione infera, è more, ut in gran-
 dibus id genus tributis fieri adsolet. Huc quoque ut simul conferant ciues
 opulētiores, et qui in numero aliquo oneri ferendo sint, haud aliter, atque
 ij, quorum omnes fortunæ in agris, in pascuis sitæ sunt. Huic senatuscon-
 sulto nemo intercedito. Videri poterat hic finis totius controuersia esse
 positus, sed cum religio, & equester ordo, plus quàm honestum erat, ac
 æquum, apud principem ualere (ex huius ordinis primoribus, in inti-
 mo is consilio habebat) factum breui, cur ipse parum sani consilij do-
 cumento, & reipub. & se funditus uastarit. Cum enim ad pecuniã, quàm
 ad publicam quietem attentior esset, indignè ferens, spe eius consequen-
 dæ se per tot perpetuos menses extrahi, dubium quod euentum metuens, ma-

gno clarissimi nominis sui dedecore iussit id ratum esse, quicquid eque-
 stres cum altera religionis parte nuper censuissent. Ad diuersam uero &
 ad senatum, quibus illa sedebat sententia ad pacē concordiamq̄ fortasse
 potior, literas stomachi plenas ē suorū consilio dedit, acerrimē expo-
 stulans, eo nomine, quod ex composito ab ijs extraheretur, ac ludibrio ha-
 beretur. Summa literarum hæc erat, id darent operam, ut aut desisterent
 aduersę factionis sententię aduersari, ac in eam concordēs uaderent, aut
 quisque sui periculi admoneretur: se maiestatis imminutę memorem fo-
 re. Lectę literę in senatu, recitataeque sunt sodalitiō eiusdem sententię reli-
 gioso: sed tantum abfuit ut hinc impetratum sit aliquid, ut etiā obfirma-
 tiores postea suam sententiā tueri sint aggressi. Hi separatim habito con-
 uentu, legatos communi sociarum ciuitatum & senatus Ultraiecti, suoque
 nomine (periculum illi metuebant) ad principem mittunt, qui literarum
 ad senatum, præsentibus earum auctoribus, quæ principis nomine scri-
 ptæ allataeque essent, se suosque & causam suam defenderent. Etenim consta-
 bat à quibus illæ profectæ fuerant. Admissi ad principem legati, multa
 perspicuē de ijs quæ rerum perperam harum ingnaro persuasa fuerant,
 differuere. Inde proposito quasi in tabula ob oculos periculo ac detrimē-
 to, quod ex diuersa sententiā, in speciē plausibili, si eam ingrederetur, sup-
 pullaret: tantum intestinum incendiū erupturum, ut neque consilio id,
 neque uiribus humanis restingui posset. Eò se uehementer mirari, cur po-
 tiore sententiā & uia tuta reiecta, diuersam, & eam quidem reipub. ac di-
 tioni perniciosam, adde et exitiabilem sequi iussisset. In huiusmodi perple-
 xis negocijs, nudē ac simpliciter, nullo fūco rem agi oportere: ne malum
 consilium, ex affectibus priuatis natum, immedicabile uulnus, cui fru-
 strā post mederi annitaris, faciat. Alterius factionis autē sententiā, de in-
 dustria confusam, nihil habere certi, nihil firmi, quo niteretur. Exprime-
 re illam quidem ad contributionem eam quinque collegia, cœnobîa, &
 homines in uniuersum equestres, oppida, uicos, præturas. At ita genera-
 tim hæc proposita, obscura omnia, dubia & incerta promittunt, neque id
 disertē ponunt, quod præcipuum est, hoc est, capita ex fortunarum cu-
 iusque uel amplitudine uel tenuitate, sed ne classiū ullam æstimationē qui-
 dem aut censum faciunt, quo ad summam contrahendam compendio
 perueniri posset: futurum proinde, ut per eam omnia sacra & profana
 miscerentur. Sed ne tum quidem eum id consequuturum, quod nunc
 post paululum moræ facilius obtineret ea uia, quam duo collegia, sena-
 tus Ultraiectinus, & tres sociæ ciuitates censuissent: quamuis id segnius
 procederet, mora opus esse. E consuetudine ditionis esse, & iuxta recen-
 tium tabularum fidem, neminem hic exceptum iri. Illos autem diuersę fa-
 ctionis quosdam, hoc est nobilitatem, fraude in suo censu ludere: scili-
 cet ut in residua perscripti censi dicerentur, re autem liberi forent, ut sole-
 bant. Suam utilem cum ex æquo omnibus, tum ciuitatibus esse senten-
 tiam, & minus tumultus inuecturam, & nullam aliam ob causam se tueri
 eam. Sin altera magis cordi esset, petere se certiores fieri, quid ad concili-
 lium

lium referrent. Ad ea paucis episcopus: Ignarus (inquit) sum patrij moris, nec id mirum: quippè hospes dudum in hunc episcopatum perueni: non difficile ergo fuit falsa persuasione quemlibet me ludificari. Ita mihi à quibusdam persuasum est, at rem ipsam tam perspicuè nunquam audiui disputari. Quare rem propius de integro deliberandam, reliquum est ut in consilium mittam. Legati Ultraiectū reuersi, respōsum retulerunt. Ordinum hæc inter se altercatio non iam continuū se intra curiam, sed in factiones diuisa, totam rempub. bifariam discidit. Plebs hæctenus spectaculo certaminis intenta, malis artibus à factione interim corrumpi cœpit. Senatorij honorū præsidio muniti, nauiter suas partes contrā tuentur: & ut quisque concordiaē amantissimus, rempub. saluā magis, quàm labefactatam uidere malebat, ita ad coniurationē facinorosorum opprimendā diligentissimè suam fidē persoluebat. At plebs famelica, ad quamlibet auram mobilis, non intellecta suorum pro se cura, capita factionis è religione & nobilitate, unde quæstum faciebant, sequuta, ad nouas res animos applicuerunt. Cum autem illi, quod de censu molirentur, aduersus senatum diffiderent se posse obtinere, plebem pessimis artibus consciscendo, aliam rationē ad eos impugnādos ineunt. Hanc (ut secū stent) ab illis alienare adoriuntur: quippe quæ clamoribus plus, quàm ipsi consilio effectura uideretur. Itaque hos sportulis inuitant, manibus prehensant, honores ultrò deferunt, iubent crebro se inuisere: denique inter familiares habere. alios, quibus res lautiores domi, et fortuna splēdidior esset, rectis cenis excipere, prodiga liberalitate sepe habere, mussare, capita cōglomerare, manib. ac nutibus in tēplis, in foro rem, de qua cōtrouersia esset, exponere, conglobatim in publico de ea disputare. His esse admirationi, horum plausu uehi: deniq; id unum agere, ut Everardo Soudenbalcho, & Godefrido Vordio ciuitate pulsis, & remp. & contributionem ad arbitrium constituerent. Intermissa igitur ad tempus de milibus redigendis, altercatione, toti in hoc erant, ut cōciliata inuidia illos in perpetuum exules facerent. Prætextus ergo in speciem plausibilis excogitandus erat. Fuit per eam tempestatem respub. non ferendis uectigalibus ceruisarijs grauata, ad quæ leuanda proximis annis, incredibile dictu est, quantum laboratum fuerat. Plebis postulatis obstiterāt Soudenbalchus & Vordius. Binos numos gris oneri demi efflagitarant, sed frustra. Tantum autem laxamenti cum exorare non ualerent, & ferox præterea responsum indignitatem exaggeraret, minus æquū animum in eos gessere. Hac actione nobilitas iuxta, cum parte procerum (ut dictum) ecclesiasticorum, per allectos & sibi obnoxios facile inconditam multitudinem ad exposcenda extraordinaria comitia sibi dari perpellunt, aperte exules nobiles reuocari postulāt: aut si ista negarent, aliqua saltē uectigalium parte releuarentur. negatū id quoq; animo obfirmato est. (nō enim fugiebat eos quid per inimicos agitabatur) Si ad comitia peruentū esset, aliud ex alio malum prospexerant exoriturum, releuāda uectigalia, exules reuocandos, acta annorum aliquot rescindenda, rationum ærarij recognitionem,

cognitionem, comitorum denique habendorum licentiam, in effrenem secedendi rabiē euasuram, excidio ac subuersioni reipub. fore. Soudenbalchus cernens inimicorū gratiam indies apud plebeios crescere, regionatim tota urbe globatim coetus haberi, maxime autem ferijs, cum à manuarijs opificijs uacarent, reputansq; identidem, in quantā calamitatem ciuitatem conijceret, si plebem uotorum compotem fecisset: ipse autem neq; inimicorum potentia terreri, neque bonorū precibus flecti ualuit, ut tantulum concederet. Tantum uel unus autoritate in rempub. pollebat. Rodenburgus consul publicè perduellionis poenam minatur, qui ad res nouas confurgerent. Accidebant hæc circa xv. Calen. Maias. Satis autem constat, Soudenbalchum pensitatis suis & inimicorum uirib. armis medio foro cum illis contendere paratum fuisse, nisi urbem à cæde seruare, quàm eam in ancipitis pugnae euentū ponere, maluisset. Sed ubi diu secum ancipitem pugnae euentum expendisset, si ad dimicandum armis inimicis suis obuiā processisset, ut uictor esset, multo sanguine eam uictoriam sibi staturam: sin quid aduersi cecidisset, quantum malorum sibi atq; suis immineret. Hæc identidem reuoluens, cedam urbe potius, inquit, quàm patriam hanc luce mihi chariorem, in certamen præsens et dimicationē conijciam: ut eum, quem iam trigessimū propè annū in oculis suis ferunt (quæ res uel ipsa satietate minus uerendum me fecit) absentem suo malo desiderent aliquando: id quod futurū est, si urbe excessero. Feratur magistro orbata nauis sursum, deorsum tempestatis arbitrio, dum mihi ingratos ciues meos, meritas stultitiæ suæ poenas dantes, in tuto spectare liceat. His curis interuenit ecclesiastes, domesticè illi familiaris (Simonī ei nomen erat) hic eum obtestatur per communis patriæ salutem, per omnia quæ haberet charissima, ne de fuga omnino cogitaret. Eo enim urbem egresso, extemplo in dissolutam rabiem populū exarsurum: rempub. in medio relictam, prædæ ac direptioni futurā. Veniret in mentem, quantum periculū senatui, quantum amicis, quantum omnibus bonis instaret, cum eo præsentē, à rebus nouandis & inimici & operæ certò essent parsuræ, quantum uis improbè nunc uociferarentur: gloriæ immortali fore, rempub. seruasse, ignominia autem, eam turpi fuga deseruisse. Patriam ei chariorem esse debere, quàm ut eam quorundam maleuolorum insidiæ posthaberet. Nullis ille his, alijs uel eodē spectantibus uerbis permotus, ea omnia se scire respondit, patriam charam, amicos, adde & liberos: sed pigere ingratiitudinis illius, quam toties conseruasset, & ex hostium manibus extortam consilio magis quàm armis tutatus esset. Si se pulso & alijs reuocatis, respub. melius constitueretur, fore quod gauderet: sin omnia secessionibus & armis misceretur, ex ingratiitudinis poena gaudium, quam uis parum honestū, at meritum tamen item se capturum. Nono Calen. Maias operarum præfecti cum aliquanta multitudine tota urbe collecti Soudenbalchum adeunt. Hi expositis blandè plebis postulatis, petunt senatusconsultū de restituendis exulibus, acto senatu fieri: aliud item de releuandis uectigalibus. Ea si negetur, operas po-
scere

scere habendorum comitorum facultatem sibi dari: plebem ni impetra-
ta hec referantur, inuito senatu, ipsoq; adeo spreto, cum telis armatam se-
cessuram, diutius compesci retineriq; non posse. Ad ea ille, Me uel suaso-
re, uel impulso re hostes reipub. à senatu indicati non reuocabuntur. re-
uocent eos qui uolent: at ubi per Albanam portā intrasse eos nuncio ac-
ceperim, per aduersam exiliij causa solum uertā. Nec uestigialia leuabun-
tur me quidem authore: intercessi hactenus, quo minus bini numi æris
cupæ sint detracti. Secedite, currite ad arma, per me liberum uobis erit,
quando omnino sic stat sententia: non enim aduersus ingratam & bene-
fidorum immemorem multitudinem sua sponte ad excidium properant
tem, arma induam, quando per me patriæ factum est satis. Sed quia fato
quodam in exitium uestrum clausis oculis ruitis, cedam urbe, cedam pa-
tria, cedam inimicis, erit quum multos sioue reipub. pertæfos mei absen-
tis desiderium tenebit, meq; reuocatum uolent, sed frustra. His è concio-
ne indignabundus domū abreptus, circa crepusculum paulò quàm por-
tæ clauderentur, obnupto capite, ne agnosceretur, cum Godefrido Vor-
dio Henrici filio, ex urbe abiit. Postero die, illorum fuga cognita, sena-
tum ingens terror, optimates & plerumq; religiosi nominis factionem
incredibile gaudium cepit: publicè denique, quasi urbe magna seruitute
liberata, omnib. lætitia est iniecta. Consul pro magno negotio habens,
ne in his diuersis animorum affectibus, quid detrimēti reipub. caperet,
portas clausas teneri iubet: senatum utrumq; illico non legitimum in se-
xtam horam trepidè indicit. Ad quem tumultuose conuocatum tumul-
tuosius de exulibus reuocandis refertur, qua de re senatusconsultum ad-
motus maturè comprimendos fieret. Negantibus nōnullis senatuscon-
sultum dici posse, ad quod metu armorum adigerentur, Consul tempo-
ri cedendum censuit, & ad seditionem prohibendam morem optimati-
bus gerendum esse. Alijs hoc magis placebat, edicto cauendum capitis
periculo, & bonorum publicatione, ne quis nouarum rerum author in
ciuitate foret: dandum quinqueuiris capitalibus negociū, ut unum aut
alterum ex seditionis concitatoribus arreptum in uincola ducerēt, haud
dubiè quieturos reliquos. Dum in curia ad hunc modum tumultuose di-
sceptando magis quàm consultando horas aliquot eximunt, homines
è plebe factioni nobilium dudum consociata, relictis tabernis et officinis,
in basilica Martini in euentum erecti stabant, quiduis exoptantes, quàm
pacati aliquid: dum quis adiutor aut dux adesset. Fortè ibi tū aderat au-
læ pontificiæ præfectus Iacobus Mindenus haud ita pridem à principe
Dorestato Ultraiectum ad res ciuitatis inspiciēdas sopiēdasq; missus:
hic non tam perinde se disceptatorē inter nobiles partim inimicitias præ-
buerat, quàm suorum & popularium & cognatorum partes sequutus,
illas auxerat magis etiam. Hic (ut globo armata è plebe multitudinis &
equestriū septus stabat) agite, inquit, quid si illi consultando totū hunc
diem eximentes, nos in serum diei extrahant, an censent nos supplices, ut
amici, ut parentes, ut cognati nostri ab exilio reportent, illis ad curiā ad-
futuros:

futuros: coepta res est, signum ad arma dator, inuadamus forum Palatinum, priusquam illi nos occupent, uosq; me ducem sequimini. Neque uanus fuit hortator. Illi e templo in curiam pontificiam sequuntur, nec diutius ibi Mindenus commoratus, quam se ad pugnam raptim armarit, in forum stipatus agmine armatorum omnis ordinis citato impetu irrumpit. Inde missio qui ad arma signum moueret, tota urbe cum telis, ut quæque obuia erant, concurritur, tabernæ officinæq; cum fragore clausæ terrorem auxere. Matronarum ac puerorum iustus clamor & concursus in ædes sacras, passim religionem, cui sacrorum cura demanda est, abruptis omnibus, templis exciuit. Senatus qui adhuc mœstus in curia consultabundus sedebat, dubij abire ne an manere uellet, ad signum datum excitus, alij aliã occultis uis domos suas dilabuntur. Multi quibus populare erat ingenium, quiq; in neutra partem inclinati, concordie conciliandæ authores semper fuissent, ut positis utrinq; inimicijs, exulibus reditus in ciuitatē concederetur, plebi se immiscuerunt. Consul Godefridus Rodēburgus trepidè per posticā curie elapsus, dū licitoribus cinctus domū properat, fortè in medium tumultū incidit. Hunc per plebis confertā multitudinem modico interuallo, casu obuius Michael Pistor, homo extremæ audaciæ & facinorosus ira inflāmat, ut uidit, Hic est, inquit, ille uir, qui Soudēbalcho et Vordio authoribus, summo loco natos uiros, nostros amicos urbe pepulit, & extorres fecit, quiq; in suo consulatu nunquam ciuium sanguine expleri potest. Hic ille est, qui de mea multatitia pecunia, quam nihil commérito expressit, iam pridem ædificulam Virgineam posuit: nunc dñi iniuriarum uindices iniuriam ultrò adeste. Consul Pistorium stricta spatha in se uadentē modico interuallo intuitus, fuga se, neglectis consularibus, insignibus, in proximas Antonij Belflandij edes abripit: ibi pauore attonitus, comitali ictus morbo in uestigia humi concidit. Ceterum post paulo frigida suffusus, ubi ad se redijt, bono animo esse iubetur: nihil esse, quod ipse periculū uereatur, penes quem haud perinde magna culpa esset, ac uulgo diceret. Ut esset, quod ad ipsum iniuriarum à plebe abolitionem esse iustam. Æquo solum animo ferendum esse, quod eo die cum uniuerso senatu se magistratu abdicare cogeretur. Atq; ibi custodiri iussus, non ad uim aut ad pœnam, sed ut à nefariorum licentia rabieq; defenderetur. Populus iam tota urbe in Palatinum cōuenerat, partim metu plebis magis, quam ad factionis partes confirmandas: partim lætitia, ob urbem à superba illorum dominatione liberatā: sed multo plures extremi subselli, quos uel inopie, uel æris alieni uis domi urgebat, spe magis & consilio diripiendi aliorum domos, quam ad opes partium aduersarum iuuandas. Consentiens interim in hac prima seditione omnium clamor erat et fremitus in profugos, quod maledictis ac conuitijs prosequerentur: sed nulli impotētius quam ij, quos paulò suprā dixi e plebe, omnium primos cœnis ac sportulis huc aliquot antè mensibus inuitatos, quibus lingua ex æquo prompta erat, & manus ad pugnam haud segnes. Horum principes ductores erant, Michael

Michael Pistorius (ab opere quæstuario sic dictus) Henricus fusor æramen-
 tarius, Alphardus nauicularius, Henricus Spicardus, Gerardus Rho-
 dius carpentarius, Sloi fratres scriniarij, Iodocus Eikius argētarius, Fre-
 dericus Hackius, Petrus Coppius: multi præter hos alij, homines sordi-
 di, è textrinis, tonstrinis, fabrarijs tabernis, è pecuarijs carnarijs & por-
 cilibus exciti, antea obscuri, & uulgo de nomine uix cogniti, quos hæc
 prima seditio, & deinceps alię sequentes, egregiè nobilitarunt. Abroga-
 to itaq; consuli. magistratu, interregnū ad hunc diem fuit. Ceterum hæc
 habuit eo die respublica interreges, homines utriusque ordinis, religiosi &
 equestris, magno postea ipsorum detrimento, & cum populi fugillatio-
 ne acerba, D. Amelium Niueldium, Gerardi Niueldij exulis filium: D.
 M. Vuesium, D. Hadrianum Rhenescium: Canonicos basilicæ Marti-
 ni: D. Stephanum Ruemelerum, ad D. Ioannem et Iacobū Mindenum,
 aula Pontificiæ præfectum. Postquā hi se interreges, populo in præ-
 senti cōniunte, dixerunt, armati extemplò curiā conscendunt. Ibi Min-
 denus grauem ac uehementem orationem ad populum, eò tota ciuitate
 congregatum habuit. Quoniam autem huius uiri mentionem fecimus,
 locus postulare uidetur, ut pauca (quia deinde tribus insequentibus an-
 nis res maximæ in republica ab eo gestæ sunt) de loco, ingenio, & mori-
 bus eius differamus. Genus huic fuit ex nobili Sulenorū & Amstelorū
 familia, materno genere Gerardi Niueldij exulis nepos: uir præter acre
 ingenium & sublime, ad res maximas gerendas natus, si honestior materia
 quæsitæ esset: uirtus summa, autoritas cum apud populares suos, tum
 apud principem. nec temerè inceptauit facinus, quod non cesserit illi ex
 sententia, consilio iuxta ac manu promptus: eloquentia, qualem homini
 literarū rudi contingere posse, uix credere par est: ualido corpore & pro-
 cero, egregièq; compacto: membris teretibus, colore subnigro, superci-
 lijs subductis exporrectisq;. uox erat neque omninò acuta, neque pror-
 sus obscura, sed clara, cum uirili grauitate coniūcta. homo inimicorum
 suorum impugnator acerrimus, ad ea accedebat summus honos apud
 principem, & gratia. uir absolutus, nisi ad suam factionem constabilien-
 dam à præclaris dotibus paululum degenerasset. Cæterum, quoniam
 de eius eloquentia memini, libet hic orationem adscribere, quam eo die
 ad populum armatus, è sublimi curia, medijs inter interreges habuit. Ea
 autem fuit huiusmodi. Scio uobis insolens uideri ciues, quòd huc ar-
 matus ad dicendum conscenderim, cum nostra memoria à nemine con-
 stet id factitatum esse: & proinde tacitos uaria suspicari, quasi hic armo-
 rum terror uel ad rempub. uel ad uos pertineat: quippe quem ut amico-
 rum opibus potentem, fortassis uobis fingere possitis formidabilem.
 Sed longè alia mea est sententia, mihi credite, longè aliud consiliū. Sæpe
 equidè optaui ad uos de reip. nostræ statu uerba facere, in qua multa mi-
 hi & corrigēda & obliteranda uisa fuere: at nō licuit per eos, penes quos
 hætenus uestræ dignitates, uestri honores, tribunatus, quæsture, consu-
 latus, uestra munera fuerunt: in quibus ipsis re ipsa nunc comprobastis

multa esse, quæ in uniuersum omnibus displiceant. Etenim tanto consensu hodierno die secedere cœpistis (quod fœlix faustumq; sit) & nobis authoribus quidem & ducibus, quanto per metum magis quàm per ignauiam, illos, si non regni affectatores, insolentes certè ciuitatis uestræ principes pro libidine regnare passi estis: quos tam diu ferre oportuit, quam diu uis omnis penes illos fuit: nec dominationis pertesisset, quod displiceret, prohibere licuit. Gratulor itaq; mihi, hanc opportunitatē per uos mihi datam, pauca de communi repub. hodie uobiscum differendi. Nolite existimare, imò fingere uobis eundem à me terrorem, quo illi uestros animos domi semper oppressere: alia nunc longè ratio est ciues. Remp. uobis àdemptam, libertatē expressam hodie restituiimus. Dicam igitur primum de ijs, quorum partim mutanda, partim exolescenda uestro iudicio uidebuntur. Deinde quæ ad rempub. de integro constituendam faciēt: ita ut uos sciscatis, nos uerò authores simus. Postremò quæ ad me: & hæc omnia quidem paucis. Etenim si uerum est, quod uulgò sæpè dici audiui, Tales ferè esse ciuiū mores, quales ipsi sint principes & rerum publicarum gubernatores, minime mehercle uestra secessio uituperanda uidetur. Quis enim non fœda dedecora, quibus nomen Ultraiectinum, quibus patria, quibus sacra, uxores, liberi apud exteras nationes infamantur, maturè uel sublata, uel emendata certè cupiat, priusquàm ea contagione omnes corrupti, nihil sani in toto corpore relinquant? Fuit ea olim magnis & excellentibus rebuspub. licentia laudi data, si quando plebs per contumeliam à primoribus oppressa, uel publici mores deprauati summè essent, quod libertatis prius, si non experta dulcedine, certè fando audita, ad pestes eas è medio tollendas, à patrib. secederent: & censores, qui probris castigandis, qui uitijs notandis præessent, sibi crearent: notatos ob flagitium, aut mores sordidos, aut uitiū aliquod, è senatu submouerent, aliosq; allegarent. Rectè illi quidem, mea sententia, nam insolentia quæ ex imperandi libidine nascitur, nisi à plebe retusa esset, imperia, quæ eius erant, per uim inuasissent: & quod publicum erat, in priuatum dominandi ius uertissent. Exemplorū ingens uis in historijs extat. Idem ne uobis accideret, & tempestiuè & prudenter, nobis impulsoribus cauistis: quos ego diu ac uehementer miratus fui, Soudenbalchi et Vordij superbam dominationē tot annos tolerare potuisse, quibus tantum in uos exercere licuit, quantum libuit: ut tantum nō seruitutis iugū uobis iniecerint, si nō iniecerint. Non possum mihi tēperare ciues, quin ea quæ oculis, quæ animo meo doleant, dicā palām. An nō per illos uobis flumina, maria, itinera, mercatus interclusi fuerūt? nam dum nō contenti sunt domi uos oppressos metu tenere, etiam Hollandis eundem terrorem, per factum & contemptum facere student: uos, uestræq; merces pro uectigalibus & portorij, à quibus Comitum beneficio estis immunes, superioribus annis occupatę publicè fuerunt. Profectò sic est, Principum stultam libidinem plebs insons semper luit, cum ipsis, quod sibi accersunt malum, suo iumento rectius luendum foret, quàm ijs à quibus

bus omnis culpa abest. Quod si fieret, uel minor honorū cupido, rarior ambitio esset, & moderatius illi se gererent, quā gerunt: minus inuidiā, plus autem gloriā sibi & charitatis apud populum conciliarēt. Nunc autem uidete, quantum malorum agmen ab his uobis sit profectum: quæ tametsi me tacente ipsi satis tenetis, commemorando tamen fient nobiliora ac illustriora, & eorum simul memoria recentior. Bellū illud magnum ad quod paucorum uenit memoria, ex quā paruis initijs in quantum incendium perrupit: Sed per deum immortalē, per quos tandem? nonne per horum parentes? At ueteribus ommissis, ueniam ad recentiora. Bellum Iselsteinense, cuius memoria est non solum recens, sed uomicam deformem uestræ etiam reipub. immedicabilem reliquit, unde initium turbandi omnia duxit: an nō ex priuata horum libidine? His, his inquam, omnia illa accepta ferēda sunt, quæ inde ad uos accesserūt, incendia suburbana, extra quatuor urbis portas, tot ciuium in obsidione fœda laniena, tot uiduas factas, liberos parentibus orbatos. His debetur nupera seditio frumentaria, ex annonæ caritate orta: his imputandum æs illud alienum, eodem bello conflātū, quo adhuc reipub. grauatam habemus: quod utinam aliquando nullo publicæ tranquillitatis turbandæ incommodo dissoluere liceat, et in libera ciuitate, omni onere leuatos in libertatis dulcedine uiuere: cuius quidē rei spes nulla affulsit, quāmdiu omnis uis penes primores illos fuit. Studiō hic omitto, quanta dedecora nominis Ultraiectini fuere, quā turpiter reip. munera, honores, quæsturas, non dico quibus uisum fuit, largiti sunt, sed quasi prædas uendiderunt. Quot rectis cœnis, quot comotationib. ea uenalia habuerūt: ut quisq; largiebatur profusissimē in mediū, ita erat emptor optimus. His artib. & similibus, sub speciosis nominū suorum umbris, fures aluerūt quāplurimos, & homines opicos ac propudiosos, non ad amplissimos tantum honores, uerumetiam luculētam fortunam prouexere. Hi propolas cum aliarum rerum, tum frumentariæ ditauerunt: penes hos annonæ precia augendi facultas fuit: constituendū, quos libitum esset, publicanos: decimandi frumentum, arrodendi uectigal piscarium, decidendi deniq; omne penu & annonam. Adeō ipsis hactenus impunē hæc fuere, ut si quis ea uel reprehendere, uel contrā mutire esset ausus, illi apertæ inimicitiae indicerentur. Vectigalia autē illa ingentia, quò sunt collocata: nonne uel eorum oscitantia direpta, uel auxilio turpiter decocta perierunt: cum alioqui reip. locupletissimā & ærarium diues hodie habuissemus. Itaq; peculatus gratuitus fuit. Quo motu abhinc biennio, ob precij annonæ frumentariæ magnitudinem, ad arma prosiluistis: an non ex composito ad inediam uos compulerant, cum uix precibus propolę frumentum uenum pecunia, è cumeris & granarijs producerent? Arguit id planissimē eorum consilio factum suppliciū ciuis, quem prætextu alterius criminis minus speciosi paulo post arreptū, sed in fontem, percusserunt. constabat enim eum, muliebri habitu inter primos seditionis concitatores, multitudinem ad expugnandum domum Doienburganam exhor-

tatum fuisse. Homunculi quanti fuistis. Trita uox est, magno constare, quod precibus ematur: at multò pluris redimitur, quod & precibus & pecunia comparatur. Poterant edicto, quantū frumenti tota urbe erat, precio tolerabili ē tabulatis uenum extrusisse. Sed eorum facta & dicta iuxta comprobant, uoluisse uos strigosos, famelicos, inopes sub imperio continere, ne saturitate ebrj frenū ferociore excuteretis. Fastus & amenitiā plena illa uox fuit, quam aliquādo ab Euerardo iactari auditum fuit: si omnium fortunæ ciuium æquē lautæ forent, neminē eorum præferocia ingenia edomare posse. Taceo cædes ciuium, taceo exilia nobiliū hominum, & multa tragice tyrannidis exempla, quę commemorare piget. Iam me huius uitę tædet, quoties misera uestra conditio mihi in mentem uenit: remp. ab ijs oppressam, qui conseruatores, qui custodes esse deberent: ab ijs hostilia perpeti, qui sacra & profana tuerentur: domus hospites, non expilatores essent: ab ijs religionem, equestres, plebem, principum finitimorum odio propinari, quorum opera uestrę res florent, quosq; pacis ac fœderis conciliatores fœcialesq; haberetis. Circumspicite amabo uicinos uestros, quā equo, quā beneuolo in uos sint animo. Hinc Gelrus per hos uestris socijs ultra Iselam infestus est. Illinc Burgundiones, quem animum aduersus uos gerunt, loquuntur rebus ipsis. Nam aliquot annos reditus uestros iniecta manu publicē, non alieno, sed suo nomine possident: nimirum declarantes, se omnem uobis fœlicitatem ex animo precari. Certamen non nuper ortum de paludibus, & identidem motum, non dubium scilicet amicitię argumentum est: præsertim quoties eas non ad urbis uestrę mœnia, uerū sub ipsa turri Martiniana se propediem effossuros minitantur: & facerent, si diu turnior Soudenbalchi esset dominatio. Atque horum populorum ac principum gratia præclaris illis uiris debetur: id quod nusquam illi tacitum habent. Nunc autem, quia hesternò crepusculo urbe furtim dilapsi, rempublicam à metu sui liberatam uobis reliquerunt, cauendum etiam atque etiam, ne id iuris in uos, quod amisere, aliquando reduces recuperent: lex aduersus illos feratur huiusmodi, ut Euerardus Soudēbalchus, Godefridus Vordius Henrici filius, Godefridus Rodenburgus, in perpetuum exules quinque miliaria quaqua uersum ab urbe esse iubeantur: si quis aut cōtrā ierit, de ijs retulerit ue, aut se his defensorem dederit, eandem pœnam in se paratam sciat. Sed de illis satis. Cæterum quantum ad remp. attinet, sic decreui, ut prima ratio, si non in totum sustollendi, certē leuandi oneris ceruisarij habeatur. Placet binos æris demptum iri: & si dij propitij uitam mihi sospitent, spes est, breui futurum, ut omni onere releuemini. Et quo id celerius fiat, præter consuetum uectigal ciuis aliquandiu in cupam binos æris: qui publicis uero hospitij coctam uenalem habent, trinos pendent. Iam ut æs alienum bello Iselsteinensi conflatum dissoluatur, dispungantur rationes, lata et accepta recognoscantur: quæstores qui abhinc retro ad annum undecimum ærario præfecti fuerunt, ad calculum uocentur, rationes cum syngraphis acceptorum et expensorum

pensorum referant: publicani item, quos illi ob enormem uectigalium licitationem releuauerunt, rationes ad ærarium referant. Illos autem qui è gradu equestri per id tempus ærario præfuerunt, lubentes paratosq; dabo ad uicenos quinos rescribendum, quos pro laboribus ab ordinibus decretos, acceperunt. Creentur singuli ex operis, à quibus illæ recognoscantur: à quibus peculatus postulati, populi iudicio publicè damnentur, multentur ue: eaq; pecunia quæ inde redigetur, æs alienum dissoluantur: exulibus cuiuscunq; loci ac nominis reditus in ciuitatem decernatur. obæratu item & nexi, quiq; ob uim grassatores solum uerterunt, reuocentur, præter parricidas, quas pestes ac probra à repub. procul abesse conuenit. Religio supra legitimum numerum, ex æquo uobiscum stipendium ad ærarium pendet: sic enim comparati sumus, ut nō solum in parte reip. prosimus, uerum etiam eam breui redemptā, et ab omni seruitute liberatam, posteris nostris per manus tradamus. Et ne ærarium amplius pensionib. nouis obnoxium reddatur, cauendū erit in reliquum: ne ue in capita usurariæ pensiones è repub. assignentur, neq; ciui, neq; peregrino. Dolus ut absit & fraus omnis, signum quo tabule id genus obsignari soleant, in oculis operarum comminuitur. Cras primo mane, opere in suum quæque comitiū, ad novos magistratus, qui è repub. erunt, creando conueniant. Ex equestri ordine nemo in senatū, ex lege legitur: nec ius fasq; sit inde ad plebem, ut magistratum aliquando gerat, aliquē transire. Iam ut ab hostium iudicatorum metu securi sitis, excubiæ in muris, custodia accurata in portis, & præsidia noctu in turribus disponuntur: clauium cura penes duos primariarum operarum senatores, & sedecim nouos tribunos, qui creentur, esto: ad hos ut sub occasum solis deferantur, curanto. Huc qui cooptabuntur, enixè dabunt operam, ne ad alienum, unde periculum reipub. sit, diuertant. Consules enim, in quorum tutela asseruari solitæ essent, suspectam suam fidem reliquere. Annonæ non minor ratio habenda est. placet igitur, ne in reliquum uel pistor, uel coctor ceruisarius, ex alijs operis, quam suis, in senatum legatur: ne ue adeò omnino quidē in alienis profiteatur. Statim quàm magistratus creatus erit (stat enim, ciuitatem à perniciosis uitijs, quæ uobis dormientibus irreperunt, quantum dabitur, repurgare) noui senatores, quæstores dicent, homines nulla ambitione infames, nec probri unquam notatos. A rebus nouandis deinceps in uniuersum quisque abstinet, ne cum domi forisq; pacem habemus, intestina tumultuandi licentia, res nostræ aliò dilabuntur. Criminum cognitio senatui defertor: prætor et senatus (ueluti consueuit fieri) iuri dicundo, controuersijsq; finiendis præesto: quæstiones rerum capitalium et anquirendi ius penes suum magistratum permaneto. Moribus ciuitatis præclare constitutis, dabitur opera, ut concurs resp. senatui plebiq; sit, quò opes uestræ domi floreat, & quæstum operæ faciant maximum: foris fama clara nomen Ultraiectinum uehat. Ad ordines consociandos & immortalis scedere iungēdos, annitetur religiosum nomen: iuuabit equestris nobilitas: laborabit senatus: dabunt deni-

que operam, quantum bonorum tota ciuitate hominum est, aderuntque armati ad senatus auctoritatem tuendam, quocumque uocentur. Porro autem, quod ad publicanos, tribunorum iudicio id stabit. Superest una difficultas, que maximos motus peperit: ea est, que uia sit potissimum ineunda, ad residua quadraginta sex milia confluenda. firmam interim spem concipio, intercessoribus. e medio sublatis, rationem inuentum iri, qua sine magno certamine contrahantur. Cætera quæ ad remp. pertinent, ad nouum magistratum deferentur. Quorum exemplum, ne quis leges ignoret, ante curiam in tabula scriptum suffigetur. Et hæc quidem satis mihi de re publica uidentur. De me autem, ne multa commemorando et admonendo uos maiorum meorum beneficiorum, ego pro his gratiam repetere uidear, id solum dicam, Quando nulla mea in remp. merita extant, aut certe tenuia (ingentia de me erubescere polliceri) opto à Deo opt. max. materiam mihi dari aliquando, qua uertim uos liceat demereri: quod quo segenius continget, plenius hoc emerendum erit, & cumulatius. Adiuuabit hunc meum animum, adniteturque eodem, quantum hominum nobilium intra muros, quantum ruri procul ab urbe degit. hodie enim per uos redditi ipsis sui parentes sunt: amici, cognati, per uos ab exilio reuocati. quo beneficio nullum antiquius, nullum maius in se posse conferri ducunt. Nec unquam aliud ante facinus æquius à uobis perpetratum esse iudicant, quam hodie perpetrastis, quod eodem iudicio inimicos damnastis, quo illi olim nostrum genus per summam iniuriam pepulere. Sed longe pulchrius est, quod idem, uelint nolint, nostros in columas in ciuitatem uestris humeris claro deorum hominumque plausu reportatos audire cogantur: quod scelix faustumque nobis & reipublice sit, precor. Postquam ille dicendi finem fecit, cum armatis collegis in Palatinum forum abiit. Plebs effusa lætitia, ob partam libertatem gestiens, absentes inter se certatim superbiae criminari, eorumque tyrannidem maledictis insectari. Exaggerabat his odium recens rumor, Vordium superiori nocte Dorestati cum Episcopo colloquia serere uisum fuisse, eumque monere, ut Ultraiectum maturaret, operas ad seditionem spectare, easque de eo excludendo acturas. Plerique credebant, hunc rumorem à Mindeno in inimicorum inuidiam sparsum. Postridie habita sunt comitia à meridie, quod antea nunquam factum fuerat, cum mane ad creandum conuenire solerent.

» Sed inter arma leges antiquant: ubi, non quid equum, quid decorum, quid gloriosum, quid e consuetudine sit, sed quid cæca libido dicat, pro utili ac honesto habet. Creati Coss. Fredericus Regius & Adamus Diemenus: quorum hic eloquentia clarus, unus in rep. maximos motus sedare ualebat, nisi nomen, quæ par erat, popularius fuisset. Noui senatus nomina in catalogum missa, Mindeno cognoscenda illico traduntur: à quo quasi censore, qui uidebant uel submoti, uel allekti sunt, ut à suis partibus, uel inimicorum eos stare suspicio fuit. Populi iussu plebis citum factum, ut exules per literas reuocarentur: quod illico factum. Operæ in suum quæque comitium, sub uesperum iterum armati conuocantur: metu, ut apparebat, ne exulum pulforum

pulforum amici, ad res novas confurgerēt. Crepusculo diei Stephanus Sulenus, Æmilius Mindenus, Jacobi frater, Gerardus Niueldus, exules urbem intrant. Rediit & Borrius Amerōgus, qui à temporibus Magni belli, annos propè quadraginta factionis inuidia ciuitate pulsus, perpetuo exilio populi iudicio damnatus fuerat. His omnium gratulatione occursum est: acceptisque in urbem, luxuriosa letitia per totam noctem in curia Hasenburgana comessando publice epulis indultum: ignes in palatio totaque ciuitate regionatim accensi, insolentem quidem, sed breuem lætitiā arguere. Nec minus à plebe tota illa nox perpotando, cantuque strepando in lucem absumpta est. Huic publico gaudio, circa medium noctis princeps cum duabus turmis equitum urbem ingressus, superuenit, incertum quo consilio. Scio fuisse, qui suspicabatur, ob id eum in urbem maturasse, quod tum ueteri senatu magistratu abire iusso, ac nouo ex Mindeni arbitrio, creato, speraret, quantum milium reliquum esset, facile potiturum: maxime si multitudinis consensus eò accederet. Nec deerant qui contenderent, seditionis fama motum, Ultraiectum properasse, ut præsens sua autoritate licentiā tumultuandi coherceret. Siue hæc causa igitur fuit, siue illa subiti eius in urbem aduentus, cum tædis ardentibus ac funalibus ad portam illi occursum, deductusque à nouis ipse consiliibus & nobilitate equestri est cum magna gratulatione in aulam Pontificiam. Hic de reipub. statu paucis collocuti (nererum actarum & præsentis concordie ignarus esset) domos quisque suas, ut hora intempestæ noctis postulabat, discesserunt.

LAMBERTI HORTENSII RERVM VLTRAIECTINARVM

Liber Secundus.

SEXTO Calendas Maias, postridie quam nouus senatus creatus esset, rebus omnibus ex populi factionisque sententia (ut apparebat) compositis, principem ille conuiuio, luxu magnifico apparato, in edibus Palatinis ex cepit: fuitque is dies propter illius hilaritatem, tota ciuitate festus ac celebris. Nec minus gaudium publicum priuata hilaritate celebratum: plebs enim regionatim ad symposia conuenit, productaque ea est in serum diei comessatio. Verum breuis illa immodica lætitia, & non diuturna inter plebem & factionem, cuius impulsu ad intestinam uesaniam exarserat, concordia fuit. Etenim libertatis dulcedine multitudini ostentata, coepit plebs in omnem licentiā per æqua & iniqua grassandi sibi uiam aperire. nullis consiliorum habenis retineri, nullis blandimentis ut ab armis discederet, induci: non principis maiestate, non senatus autoritate, non religionis reuerentia ab effrenata nefariorum inceptorum rabie compesci potuit. Processit autem paulatim eo-

usq; debacchandi impotentia, ut contempto senatu, cerdones, textores, pel-
 liones in cōsules, in nobilitatē pro libidine cōuicia impunè iacerent, con-
 tumelias dicerēt, dictarēt quid decerni placeret. Senatus plebi inuisus ef-
 se, nec ullus postea legitimus habitus, sed in dies ferè indici ccepit. Fece-
 rat in oratione sua ad populū mentionē tenuiter Iacobus Mindenus, de
 religione, par uectigal cum populo ceruisiariū pensura, donec remp. ab
 omnibus pensionū non ferendarum onerib. liberatam haberent. Iusserat
 & quæstorū ad annum retro undecimum, rationes ad ærarium referri,
 eorumq; accepta & expensa recognosci. Plebs legum latarum non imme-
 mor, ac tota cū in libertatem, tum occasionem perturbandi omnia in-
 tenta, spretis cleri promissis in speciē præclaris, tabulas ob signatas in pro-
 missorum fidem poposcerunt. At religio, homines callidi, aduertentes
 quantum seruitutis iugum se maneret, si tabulis datis illorum libidini fi-
 dem suam obnoxiam fecissent, habendis conuentibus ludificando ope-
 ras aliquot dierum hebdomadas extraxerunt. Accessit & alia contentio
 ad hoc religionis negociū, quæ nobilitatē cum plebeijs quibusdam com-
 misit. Indignabantur plebei quæstores, et ædiles, equestrium opera fieri,
 quod nunc demum post tot annorum spacium ad referendum postula-
 rentur: in primis autem illi, quorū rationes uel parum integrè relatae fue-
 rant, uel quibus syngraphæ relatorum expensorumq; temporis interca-
 pedine per negligentiam deperierant. In nobili quodam iurgio casu alter
 catio cum ad conuicia usque exarsisset, ac quidam è quæstoribus plebeijs
 denunciasset ærarios coactores, qui trium ordinum nomine per id tem-
 pus ærario præfecti fuissent, reos peculatus se acturum, ut omnes illi pro-
 inde pari lege ad collationem acceptorum et expensorū apud nouos tri-
 bunos plebis tenerentur: Lubbertus Vualanus, qui ex equestri ordine
 eam præfecturā aliquādo gesserat, Quantum ad rationum mearum sub-
 ducendarum dispunctionem attinet (inquit) nihil laboro, ut etiam para-
 tum me offeram ad stipendium x x v. renumerandum. Hinc nouū mo-
 tum negocium utriusq; nominis hominibus, qui è tribus ordinibus gra-
 rij præfecturam gesserant, ut pari lege cum urbis quæstoribus ad referen-
 dum tenerentur. Contrà, illi obfirmatè contendere, nullis populi legib.
 se teneri, frequentes cōuentus aduersus plebem agere. Mentionem item
 iniecerat Mindenus, dudū restituendę ab oneribus, libertatis, redimen-
 dęq; reip. Destinarunt itaq; tribuni, iussu plebis, præter pensiones publi-
 cas & usurariam pecuniā quæ quotannis ex ærario pendebantur, agros
 compascuos pignori pro usura oppositos, nōnullos pro tertia parte da-
 tos, bonaq; prædia, quæ per Cofs. quæstores, & pleramq; nobilitatem
 et primores procerum ecclesiasticorum reip. (ut credebatur) tantū non
 adempta, in aliorum possessionem & ius fiduciarium transissent, multa-
 titia pecunia, quā immensam fore credebant, in uniuersum redimere, ac
 populo restituere. Et hæc quidē cause noui tumultus paulo pōst fuere, cur
 secundum per secessionem in cœmeterium D. Ioannis se armati effude-
 rint. Sed dum hæc plebs ex composito adornat, episcopus qui tunc præ-
 sens

fens in urbe aderat, nihil prius habuit, quàm suum negocium persequi. Apparebat autem minus laboris ad promissum consequendum restare, quàm minorem quatuor milium summam pridem nactus esset. Pullis enim consularib. quorum intercessionibus uia ad reliquũ pecuniæ conficiendum maximè præclusa fuerat, cum nouum senatum, equestrem ordinem, & bonam religionis partem consentientes haberet, è manib. prædam uix elabi posse arbitratur: nec plebis intercessionem magnopere timebat, quippe quam approbando legem de exulibus nouis latam nullo sibi negotio conciliaret. Itaq; mox c̄p̄ in ciuitatē uenit, rem de integro ad ordines retulit: apud quos multa questus est de lento eorũ consilio, de mora ac pecuniæ dilatione, qua ingens periculum socijs Transiselanis à Gelro ingrueret, qui se promissis sine effectu uanis extrahi, ludibrioq; haberi passim quereretur. His relatis statim Dorestatũ, relicta ad horrendam tempestatē repub. abiit. Itaq; conuentui dies quarto Calen. Maias extemplò indictus, acciti eò sunt Amorfortiorum aliarumq; ciuitatum legati. Ibi orsus principis legatus, graui oratione in eos inuectus est, per quos stetit, quo minus tot conuentibus actis, quid in episcopi tam arduo negotio promotum esset. Nunc illis eiectis, petere se, ex collegiorum equestriũ senatusq; sententijs rationem decerni, qua pecunia expediretur. Duo uero collegia, quæ nuper à reliquorũ sententijs cum senatu dissensissent, induci posse ut in aliorũ iudicia pedibus discederent. Rogatæ inde ordine à Decano primariæ Basilicæ sententiæ, concordēs huc suffragatæ sunt, ut religionis & equestrium census teneretur. soli Amorfortij suam sententiam uindictantes, in agrario censu, qui è ueteri ditionis consuetudine esset, perstiterunt: identidem clamantes, ne quid nouaretur: alterũ censum inusitatũ iuxtà, & ditioni perniciosum fore. Verũm his frustra aliquandiu reclamantibus, ac domum amplius deliberatum abire iussis, ad postremũ huiusmodi fit decretum: Quando multis superioribus conuentibus. de quadraginta sex milibus conficiendis consultando, intercessionibus quorundam, qui à diuersa sententiã deduci non potuerunt, frustra est laboratum, adeò ut rebus in magnum discrimen adductis, princeps se per ludibrium extrahi existimarit: sic enim lenta consilia ferè interpellationibus maleuolorum disturbari solent. Placuit igitur ordinibus (ne plurium dierum contentione extrahatur, ne ue res ad disquisitionem populi deducatur) in hanc formam decretum de assignatis milibus fieri. Census quadraginta sex milium imperabitur pagis, uicis, præturis: huc contribuent utriusque nominis mortales, qui eò spectant. Conferentur autem ad eum diem, qui censui condicetur secundum æstimationem bonorum æquabilem, ex cuiusque tenuitate opumq; magnitudine: siue eæ sitæ sint in pascuis, in aruis, paludibus, siue in sulis, alluionibus, & quidem ordinũ principisq; arbitrato. Iam qui rem pecuariam, quiq; pasturam boariam exercent intra extraq; urbem, agrarij item & agricolæ intus foris ue agētes, molæ, uectigalia utriusque nominis, ex fundorum rationibus, & in quibus nullum est ædificium, iuxta eorum præ-

cia. Tenebuntur huc quoque municipia, exceptis ijs qui ob fortunæ tenui-
 tatem, in quatuor suburbijs, & ruri habitantes, in nullo numero cen-
 sentur: quos à contributione immunes esse placet, si his neque pascua sint,
 neque insulæ, neque paludes, aut ullum denique possessionis genus. Ciuitatum
 sociarum rectores, ciues quique suos & municipes censento: tum autem qui
 pecuariam exercent, simul in eos qui soluere grauentur, ius exequentur,
 ac cum ipsis lege agunto quoad imperatum exoluerint. Ad hanc contri-
 butionem possessor in bessem, fundi uero dominus in quadrantem tene-
 tor. possessor persoluito. dominus fundi (cum uidebitur) decidito. Huic
 censui agundo presunto uiri graues ac cordati, quos Antistes censores,
 unà cum ordinibus, dicet: penes quos iusta ratio eos censendi, qui huc con-
 tribuent, esto. Literæ statim Amorfortiam ad senatum datæ, quibus po-
 stulatum est ab ordinibus, ut ubi diu satis deliberatum esset, aliquando sta-
 tuerent aliquid certi, atque ad quintum nonas Maias rescriberent, quid
 sententiæ esset. Responsum nulla mora ab his per literas est, quæ in or-
 dinum conuentu recitatae in hanc sententiam fuere. Quod proximo ci-
 uitatum atque ordinum conuentu per legatos respondimus, animis pa-
 rum æquis fuit acceptum, aut certe parum bene intellectum: cum antè no-
 bis pulchrè cum ordinibus ea de re conuenisset, idem ne nunc quoque ac-
 cidat, periculum est. Quare nihil esse ducimus, quamobrem, quod semel
 placuit, id integrum identidem referamus. Sed quia id ipsum quod supe-
 riori conuentu decreuistis, uel nobis frustra reclamantibus, persequi uo-
 bis consilium est: ne nunc quidem à prima sententia discedimus, quam
 mutare turpe, & ditioni inutile foret. Interim, quando omnino sic cen-
 se constitutum est, petimus qualemcunque censum iuxta tabularum fidem
 actum ad nos dari: fortassis lecta perspectaque census ratione, respondebi-
 tur, quod neque principi neque ordinibus, fuerit ingratum. Postquam autem
 Vltraiectini nihil certi consilij consultando ad hunc modum ex Amor-
 fortijs extundere quiuerunt, priuatim publiceque in uniuersum omnibus
 placuit, uectigal quamprimum in præturas, uicos, pagos Amisianos A-
 morfortianæ ditionis, eiusque suburbia ex cuiusque fortuna & opulentiæ mo-
 do constituere, eiusque exemplum Amorfortiam ad senatum mittere. His
 quod præsagiuerant, beui accidit. Nam cum penes illos censendi ius absque
 Amorfortijs liberum esset, in procliui erat diuinare, qua equitate, pro sua
 libidine, censum in Amisianam ditionem constituturi forent. Eius exem-
 plum itaque intra paucos dies ad senatum ab ordinibus, datur. Operapre-
 cium hic facturum uideor, si ordine catalogum pagorum Amisianorum
 ut quisque census fuit recenseat, ut appareat uter populus alteri hac in par-
 te iniquior fuit: simul qui certatim suis magis quam aliorum commodis consu-
 luerunt. Sed cum crebra in recensendo singulatim pagos census itera-
 tio nimis odiosa foret, sed & barbara nomina durius asperiusque sonantia
 pleraque à Romana inflexione abhorreant, satis duxi, summatim censum
 Amorfortianæ ditioni impositum, quem ad senatum miserunt, recense-
 re. Urbanæ iurisdictioni impositi quadringenti quinquaginta: reliqua
 suburbana

suburbana Amisiana ditio censa tredecim milibus aureorum & quingentis. Lectus recitatusque in senatu hic cēsus haud mediocriter eos offendit. Primum quod iusto maior, & quàm pro ditionis cum alijs duabus præfecturis collatę, angustia & copia grandior existimaret: deinde quia aliarum præfecturarum, ipsiusque urbis Ultraiectinę census eadem opera trasmissus non esset, (quæ res fraudis suspicionem fecit) unde ratio æquę an iniquę, rectę an perperã censarum regionum affirmari potuisset. Refragatum itaque (ut antea) huic ab uniuerso ordine & populo est. Episcopus, ut hæc constitutio tributaria per Amorfortios procederet, uehementer sollicitus, pro magno duxit negotio, eos benignitate ac comitate adoriendo, blandimentis sibi conciliare, si fortē ea uia ab obfirmata sententia agi ualuissent: libellorum magistrū, & Hadrianum Rhedium ab intimo consilio, equitem nobilem ex illustri Rhediorum in Transiselanis familia, ad senatum legat. His mandat, ut omnia benigna lautaque in posterum afirmando, illos obtestarentur, ut uel in principis gratiam ordinum sententię accederent: quando nunc aliquando pecunię conficiendę ratio inuenta esset, gratuitas omnes præteritas ipsis intercessionibus fore: censum ipsis ipsorumque ditioni constitutum, si parum æquus uideretur, per principem leuatū iri. Cum his mandatis legati Amorfortiam proficiscuntur. Postridie quàm ciuitatem intrarunt, uterque senatus illis datus est. Vbi relatis his, quæ in mādatis habebant, è curia per uiatorem in hospitium descendere, ibique responsum ab senatu paululum expectare iubentur. Post paululum more per Consules, & tres senatores (ut ei genti mos est) legatis in hospitio sic respōsum est, Scirent senatui censionem Amisianę ditionis dudum ab Ultraiecto acceptam, nullo pacto probari, quando nec modus in ea habitus esset, nec æqui ratio. Ad hæc ne mentionem quidem reliquarum præfecturarum ullam fieri, ex quarum æstimatione, se suamque ditionem censam oportuisset. Deceuisse his iustis de causis, simulac aliarum præfecturarum inferę ditionis noua censio deintegro in lucem ab ordinibus emitteretur, tum demum se effecturos, ne officium, ne fidem populi Amorfortij in se episcopus desideraret. Vix paucas inde horas legati ab hoc responso in hospitio cōmorati, ciuitate Dorrestatum consiliorum dubij se abriperunt. Æger princeps animi, nec immeritò, ob elapsam rursum è manibus pecuniam, nihil equę uerebatur, quàm seditionem nouā oborituram, si res in plebis, quæ huc tota intenta spectabat, disquisitionem raperetur. Neque res quidem periculo caruit. Nam quoties ad consultandam rem ab ordinibus conueniretur, uoces passim à sordidissimis quibusque è colluue huiusmodi iactari audiebantur, frustra eos conuentibus habēdis indies se discruciare: nec nisi per operas tandem fore, ut pecunia expediretur: nihil præsentis consilij in purpuratis simijs esse: plebem nunc sapere coepisse: secessione proinde iterum opus esse. Acuebant ad hæc plebis animos lanij pecuariique homines, quorum copie & opes in pascendis pecoribus uniuersę essent, nec aliunde questum facerent, subulci, bubulcique (sic uulgo dicebantur) quibus

maiolem

maiolem in modum ordinum censio perniciofa erat futura. His doloribus paulatim pullulantibus, noui trib. pl. ex operis tunc primum creati, plebis iuffu, controuerfiam de uectigalibus ceruifiarijs ex æquo cum populo pendēdis, religioni (ut in primo tumultu promiffum erat) ferio mouere, tabulas inde pofcere: rati hac occasione (quia illos pertinaciter id recufaturos conftabat) fore, ut per tumultum, & uotorum compotes fierent, & ordinibus poteflatem conftituendi contributionem ex fua libidine, ui armata extorquerent. Et exafperabant multo uehementius animi, quod nec ad rationes quaeforias, nec tribunitias ordinū, per equeftres & religionē uia pateret. Et hæc præcipua tū animorū irritatio fuit. Decanus primarius, homo præter dignitatis nomen, & equeftre inter Sicambros familiam, ab omnibus literis, cultuq; disciplinarū prorfus alienus, religiofum arbitratus, fuo affenfu religionem in feruitutem à plebe compelli, proteftatus apud fuos fe non cōcedere populo, neque quoad uiueret, ut ius libertasq; fua imminueretur concessurum, ex urbe ad Carolum Gelrorum Ducem finitimū profugit. In cuius non longè pōft è reb. humanisublato locum D. Æmilius Niueldius, Gerardi Niueldij exulis filius, armis magis factionis, quàm fodalium fuorum fuffragijs fuffectus eft. Religio, cum terror undique inftaret, et uis, per fpeciem petendi confulij principem Doreftato per literas occultò fub fupplicationum ferias in urbem euocat: rata fore, ut eius præfentiam plebei ueriti, ab armis prohiberentur: & tumultus irritatus, priusquam in grauius certamē accenderetur, principio conquiefceret. Sed nihilo obfirmatius plebs fuam uiam progrediebatur. Ordines indies consultationem de promiffis milibus integram referre: clerus antiftitem in hunc turbatæ urbis ftatum euocatum, obferuare, ut fe à plebis iniuria oboriente tueretur: neu committeret ex fide fuperiori anno religiofe data, ecclefiafticam libertatem per uim opprimi: memor, quorum fuffragijs ad ampliffimū munus cooptatus efferet. Cōtrà plebs, per nouos tribunos inftare, religionis in priorimotu promiffa de uectigali in cupas fingulas æqualiter cum populo perfoluendo identidem occinere: ad id principem fibi adiutorem fe petere: ut aliquando eam remp. quæ tot annos æri alieno foluendo non efferet, liberam degrauatamq; redderent. Illorum fumos & uerba, in fpeciem blanda, fe diutius ferre non poffe, mero ludibrio extrahi. Si princeps plebem adiutarit, ut tabularum à religione compotes fierent, fpondere inuicem, fe pecuniam breui omnem conquisitam ei tradituros. Multis denique probris religiofum nomen lacerarunt. Et ad uim haud dubie refpectabat, ni mos ipsis gereret. Animi inter hos medius princeps ægritudinem difsimulans, cupiebat quidem latum ecclefiaftico negotio auxiliium: haud dubie perpendens, fi id defereret, quanta uaftitas ei ab impendente tēpeftate immineret: fed cum aduerteret nullā conficiendæ pecuniæ fperam uel in religione efferre, uel in nobilitate affulgere, feignius tamen plebis iras mollire cœpit: paulumq; ab æquo declinare uifus efferet. Ne reipub. quid detrimenti acciperet, tentata plebs per confules acriter efferet, fi tu
multus

multus opprimi potuisset, sed frustra. Dies ad conueniendum ecclesia-
 stico ordini & equestri edictus tumultuosus est, ut in uniuersum semel sta-
 tuerent, num fidem de tributo cum populo ex æquo pendendo assigna-
 re uellent, nec ne. Decretum à religione hic est, quando plebs liberum ar-
 bitrium onerandi, leuandiq; quos uellent, sibi permiscere, pergerent ex com-
 posito agere quod uideretur: sese uim extremam pati malle, quàm sub iu-
 gum uoluntarios se missuros. Nec difficile ipsis fore, ut armati inermes,
 multitudine superiores, paucos opprimerent. Proinde pro se quisq; id
 conmitteretur, quod bonum faustumq; reip. esse iudicaret. Iuratū inde
 est in hæc uerba: Prædæ se, direptioniq; plebi totius esse malle, quàm ut
 tabulis signatis seruitutis fidem testarētur: mollirent illi, acuerent ue-
 (ut uideretur) iras. Responsum atrox ad plebem perlatum, eam mora fero-
 cem, dolore iraq; longè ferociorē fecit. Communiter secessionē parant.
 Tangebant animos eorum hostiles iam tum spiritus gerentiū recens nu-
 perrimæ seditionis memoria. Illius libertatis dulcedine etiam capti, deci-
 mo calen. Iunij pridie ascensus Dominici, statim cum ingenti totius ciui-
 tatis terrore, paulò sub noctē, nihil Antistitis præsentiam conspectumq;
 ueriti, in cœmeterium D. Ioannis armati secedūt. Hic castris positus, pri-
 mo statim congressu sacramento interposito in tribunorum uerba con-
 iuratum, ab armis nō prius discessuros, quàm à religione & equestribus
 id quod spontè concedere abnuerent, armis expressissent. Fuit itaq; hic se-
 cundæ seditionis obtētus adumbratus. Ceterum mentes cum oculis col-
 luuiei eò deditę reuera erant (nec ipsi tum clam id habebāt) ut uniuersum
 religiosum nomen, cui imminabant, hostiliter diriperent. In prætereun-
 tes passim uoces iactari, postero die in illorū mensis cultros suos (quan-
 do lautius splendidiusq; ibi coctum constaret quàm domi) inuocatos se-
 stricturos. Noctem illam totam peruigiles, metu ne à principe immisso
 equitatu per insidias & peditum cohorte, tumultuariē è familiaribus ho-
 minum religiosi equestrisq; nominis contracta, opprimerentur, statio-
 nibus armatis ad crates circunquaque dispositis, traxerunt. Legum om-
 nium ac pœnarū metu abiecto, in eam rabiem exarsere, ut horrendis cla-
 morib. & dictu foedis conuicijs in sacra profanaq;, nulla religione terri-
 ti debaccharentur. Nullum locum, tempus nullū, aut ordinem, sanctum
 uenerabilem ue habere. Ad diem cœmeterio iunctarū ostia trepidè pulsa-
 re, pedibus insultare, tantum non ui diffringere: minimè gratum specta-
 culū exhibere. Franciscanis è more preces antelucanas Deo à noctis cō-
 tinuo cantantib. mugitu plusq; taurino collecti consociatiq; (quia cœ-
 nobiū cœmeterio D. Ioan. ad meridiē adiacet) q; maximo poterant ob-
 rudere: nulli ultro citroq; domū eundi potestas dari. Et in hoc alijsq; tu-
 multibus nulli impotentius uociferabantur, q; plebs conuenarū, ope-
 re quibus lucrū semper, quæstusq; maximus à religione fuisset: quorum
 uentres famelicos, quoties in horum domos, per speciem negocij se con-
 iecissent, indies fermè expleuerant: ignauū uulgus, quibus ora linguæq;
 ad bellandū maledicendumq; promptæ, manus uero imbelles ac languī-

dæ, animi tumidi erant. Mane ad ientaculum tumultuarium agrè digredientib. hora ad conueniendum nona, capitis bonorumq; publicationis periculo rursus edicitur. Tentatur interim per tribunos & bonos ad auertendã uim religio. Perstat obfirmatè in sententiã. Fortè tum ita incidit (quia ascensu Dominico is dies solennis erat) ut supplicationis circa cœmeterium basilicæ D. Martini celebris pompa in id momentum ceciderit, quo tota urbe operæ in cœmeteriũ rursus conuenirent. Iamq; è turri Martiniana processerat obsecratio, cum ex aduerso fabrorũ opere è foro scrutario, instructa quasi ad dimicandũ acie se erigentes religioni insignibus suis uelatæ, signa sua procul ex aduerso ostēderent. Inde Palatinum forum uersus in læuam flectentes, tympanis ac confuso boatu, uaforum greorũ fragori cantuq; obtonare, nullãq; atrocis spectaculi speciẽ p̄mittere. Collecti in cœmeterio, in quo sub nonã diei horã adesse iussu fuerãt, à tribunis extẽplo in concionẽ conuocant. Ibi seditiosi homines per se satis lymphatæ plebi pilis terræ fixis stanti indignationẽ, religionẽ criminãdo augere: nunc postq; conuenere, non elanguescendũ ignauia, uerũ armis arcendã esse contumeliam & dedecus nominis Ultraiectini, quo per Canonicorũ superbiam afficerentur. Quin (quando omnes adessent) rectã uaderent domos illorum occupaturi, dum id quod iussi essent, uolentes paratq; darent. Satis se per ludibrium extractos. Sequuta inde consentiens multitudinis uox, arma expedienda, disponendam instruendamq; aciem, moram auferendam. Interim dum se in aciem collocant, & cornua ex tormētarijs utrinq; ab læua dextraq; raptim ad procedendum redigunt, quidã è cœtu dilapsus in ædem D. Martini, spiritũ à cursu anhelus uix trahens, trepidè nunciat Antistiti (nam is in supplicatione aderat) plebem armatã instructa acie in procinctu stare, egerrimeq; à paucis, pilis ac bipennibus obiectis, intra cratem meridionalẽ contineri: quã si transirent, infestas omnes domos Canonicorũ illico reddituram, aut armis uim pellẽdam esse: alterutrum futurum, nisi ipse medium sese ingerens, eorum furori quã ocysimè obuiã procederet: ac blandi mentis animi mitigati, in conditiones, eius authoritate ducerentur. Nuncio in eadem ancipitis rei ad principem perlato (quia iam commodè obsecratio perpetrata erat) sacris relictis, toto tẽplo fit fuga. Religio abiectis stolis, domos quisq; suas, thesauris factis infectisq; maturè prospectum tumultuose inde se abripit. Nec continuit se terror intra tectum, sed momento totam peruasit urbem. acceptaq; eo die fuisset insignis clades, nisi episcopus aurea epomide humeris raptim abiecta, plebi, quæ magnis utrinq; clamorib. haud sine pugnae specie intra cratem transitu arcebatur, occurrere maturasset. Ibi silẽtio manu indicto, multitudinẽ in coronam collectam rogat, ecquid uolentes nõ humano more tantos tumultus cicerent: iubet proloqui quid peterent: offert se medium, si cum religione in conditiones concessuri, pacem foedusq; facere uellent: aut si nondum satis deliberatum esset, ratione temporis habita, rem in posterum diem totam differrent, ac domos suas faceflerent. Vix hæc princeps eloquutus fuit,

fuit. ibi mille simul uocib. certatim aliud alij criminabantur: insolentiam religionis ludificari magnificis pollicitationibus; in super id eos agere inter se, ut quantum pecuniarum residuum esset, in plebem urgeretur. Diutius haud passuros, ut illi tempus altercando tererent: inuentam prope modum uiam, qua xxv. milia confecta darentur: de reliquis xxi. milibus fore, ut nihil laboraretur, & quidem nullo reip. detrimento. Itaque dilationem frustra quaeri, nec plebem moram in posterum diem pati: nec tempus conditionibus ineundis destinari. Perseueratum denique in ferocia est: addite praeterea minae, nisi in uestigio illi in populi uerba iurarent, ac libenter quidem iam darent ultrò, quod armis exprimeretur: magno eis cunctationem eam constaturam. Recens ira, ad haec odium non perinde graue ac nuperum stimulabat, quod paulo ante in prima seditione armati cõscensa curia, suo iure leges, quas uidebat, tulissent: suoque arbitrato iniussu populi iussissent, sciussentque. Haec & alia multa praeterea dissonis clamoribus. uociferantis plebis uerba interrumpens doctor Vuolfgangus Abstemitius, Antistitis in intimo cõsilio uir primarius & eruditus, in hanc sententiam uerba fecit. Legi saepenumero ciues, apud historiarum scriptores, graues secessiones, seditionesque atroces, alias alijs de causis ortas: quarum aliquae populos ad iusta arma exciuerunt. Nam pleraque uel à patrum superbia, insolentique dominatione, uel auaritia, uel honorum cupiditate, uel alijs pessimis artibus natae fuerunt. Quae ut è medio tollerentur, uel opus fuit. creati itaque tribuni, per quos & leges & rogationes, adeoque ipsi ab iniuria nobilitatis asserrerentur. Enimuero uestra seditio ista, iusta ne sit, an contra, in praesentia nihil disputo: neque enim dum satis constitui. nam dum alios alias praetextere audio causas, nihil perspicio, quod uel uituperare, uel cõprobare temere audeam. Si in equestres, à quibus nulla prius iniuria uobis facta est, arma haec sumpta sunt, non possum me hercle hoc uestrum consiliu (dicam liberè) probare. Est enim iniquum, & Ultraiectino nomini dedecorosum, publica turbata pace, in eos saeuirendi materiam quaerere, quorum uirtute res uestrae nituntur, & clarae foris habentur: nec ulla re mala commeriti sunt, ut laedantur. Sin aduersus religionem, id quod obtendi intelligo, haec tempestas agitur, quo adiutores ad communis reip. restitutionem uobis opem ferant, quod agitis, sedulo agite: hoc est, cum resp. gri alieno soluendo non sit, eam leuate, leuatam & integram, sartam tectamque conseruate. Via autem, qua id praestetur, non placet. Sed ea omissa, id solum dicam ciues: aliam uos longè ingredi oportet, qua ad praestitutum scopum perueniatur. nam hac profectio uos, uestramque remp. euersum citius, quam restauratū ibitis: id ipsum praeterea quod incolume mansit ac saluum, amissuri. nisi forte exempla fallunt, quae uobis documento fuerint, ut mature patriae communi omnium parenti consulatis. Intestinum malum, externum ferme suscipere solet. Ad id ueniam, quod proprium huius uestri consilij est, quemadmodum sine theatro ignominiae quod poscitis, obtineatis, nempè ut religio uobiscum ex aequo ad communia onera ferenda inducatur. Illud ra-

men prius dicam, non par esse, ut tantas tragœdias hodie cieatis, quòd illi pertinaciter suum ius, suamq̃ libertatem tueantur. Nemo prohibetur beneficium maiorum manibus & pedibus defendere. Nam cum natura omnes nascamur liberi, naturæ consentaneum est, quod nemo uelit seruitutis pallium induere. Sed ne uos quidē non pro uirib. obluſtaremini, si quicquid priuilegiorum à maioribus per manus traditum accepistis, id uel imminuere, uel totū oppugnare quis aggredereſ. Videmus quantum animantium brutorum est, ut caueam, ut caſſes, ut retia posita fugiunt: ut unguibus, alis, rostris, dentibus, armis à natura datis, enixè liberum euagandi ius defendunt: mori citius, si detur, parata, quàm ut naturæ beneficium relinquunt. Hęc eò ciues dici existimate, non ut religioni mercenarius patronus antè instructus oratione præparata patrocinarum adueniam: sed ut intelligatis, non perinde superbiæ eos traducendos, quod suam ipsorum libertatem uindictent: atq̃ facinorosi quidā uociferatores, qui uobis huc authores fuere, uosq̃ ad exitium uestrum extimulant, nō minus improbè quàm impudenter clamant. Antiquam istiuam religionem criminandi oppugnandiq̃ ingressi, non primū iam probris eam lacerant. Necessitatem obtenditis, quæ nonnunquam ab æquo paulum abire cogit, nedum de iure aliquid remittere. Quod quidem si ita est, non refello. At illi metuunt, ne à uobis ea ipsa necessitas in fraudem auertatur: atque utinam falsò ominētur. Difficile est onera iniicere: at multo difficilius semel iniecta tolluntur. Cum autem mecum reputo ciues, quòd nemo sibi uni nascatur, uerū patriæ etiam, cui secundum Deum & parentes plurimum debemus: certum est, uobis hic non aduersari: propterea quòd ea quæ huc conferuntur, utiliter ponantur, etiam cum aliquanto priuati iuris detrimento. Id persuasi quidam, priuatam salutē publicę cum immortalis gloria posthabere, q̃ summum ius nimis exactè persequi maluerunt. Si apud Romanos olim bello Punico secundo, postq̃ grariū post multas clades alias super alias acceptas, exhaustū esset, matronæ muliebrē mundū, torques, armillas, annulos, uasa argentea in curiā magno certamine, ut bellū repararetur, contulere: quid Christianę pietati conueniat, quid religioni, quid uiris, rerū non rudib. in leuiore negocio satis perspicuum est. Si igitur æstimationem principi permittitis iubendi, quod è rep. maximè ducat esse, fidem dat, hodie se sine intercessione cuiusquam uobis facturum satis: flexurum religionem, tabulas de omnibus ijs quæ postulatis traditurum. Quæ petitis, scripto per tribunos exhibete: eaq̃ uestro arbitratu obtinebitis. Ingenti animorum consensu à frequenti multitudine dicenti est acclamatu. Læta plebs magnificis Abstemiij pollicitationibus, imperant extemplò religioni intra extraq̃ quatuor ciuitates uiginti quinque milia, condicito die Doreſtati episcopo pernumeranda: cauentq̃, ne de ijs milibus res ad ordines relatio fieret. Tametsi hic Abstemium multa fictè loquutū haud dubiè constabat, quo deliniendo mitigandoq̃ feroces spiritus, immane consilium auerteret, & multa benigna uerba tabulasq̃ dando ad tempus ipsis mosgereretur.

gereretur. Sensit enim ea moueri cœpta, quæ omnibus permittis, ciuitatem in graue discrimen coniecissent: unde censuit, ne initium calamitatis Ultraiectinæ ab obstinatia religionis ortū diceretur: & ultrò offerendū, quod cum insigni rerum suarum iactura mox fuissent amissuri. Fuerunt tamen quidam e religioso ordine, homines factiosi, maiorum imaginibus magis quàm suis uirtutibus clari: quorum arbitratu si res steterent, omnia turbari potius, quàm plusculum concordia, tranquillitatisq; sarcientis causa ipsorum iuri decedere contigisset. Ab his palàm princeps sugillabatur periurij, quòd tabulas de milibus decretis, quas iureiurando ordinibus affirmarat, nunc antiquaret. In illis inter cætera positum erat, ut cum ditionem, tum religionem sartam & tectam in sua libertate, & ab iniuria tueretur. Super hæc, apertè solenne inaugurationis iuramentū contra ueterum episcoporum exemplum uiolaret. Et quum in priori seditione, à plebe multa iniqua, contra operas & hospitia extra ciuitatum muros sibi proposita discussisset, sub cultro nunc religionē relictam plebis libidini deglubendā ultrò traderet: nec memor beneficij accepti, gratiam hic reponeret. Plebs in armis interim perseuerare, pauorem religioni, ni pareat, minimè grato armorū spectaculo augere. Rogatiōes, quas Trib. pleb. eo die ad populum tulere, quasq; in tabulas relatas principi & religioni extorserunt, opere precium est referre. Earum autem hæc forma fuit.

QUANDO ad eam tempestatem usque, per multas bellorum difficul-
tates rempublicam obæratam, grauibus que pressam uectigalibus ha-
buimus, ea ut releuetur, & quod fieri potest, redimatur, anniti stat sen-
tentia. Quod ut sceliciter auspicateq; cadat, creauimus ex operarum om-
nium corpore singulos tribunos, per quos iussimus sciuimusq; hæc rata
esse. Religio omnis, cuiuscūq; ea sit uel nominis uel professionis, æquali
lege cum populo ad stipendium de potu omne genus tenetor. Quod
ad quadraginta sex milia, quæ principi residua sunt, ad hunc modū impe-
ratum esto: quindecim milia utriusq; sexus cœnobita intra quatuor ciui-
tates inferè ditionis conficiunto: decem milia, quæ extra has in agris po-
sita sunt, pendūto. Reliqua unum et uiginti milia ab ordinibus, in iusta ru-
sticorum ædificia ita conijciuntor, ut fundorū domini in quadrantem
teneantur. Hanc autem pecuniam imperatam (quia dilationem non pati-
tur) redigunto: dies condicitor. In hac contributione cum Brigidensibus.
Ultraiectinis excipientur monachorum mendicabula. Ne quis religiosi
nominis deinceps publicè priuatim'ue, palàm occulto'ue, fundū, agrum,
domū, intra extra'ue urbem precio emitto. Si quis contrà ierit, in damno
rei emptæ esto, agro fundo'ue empto multator. Si quādo per legatos cū
uicinis principibus agendum erit, aut ad conciliū indictum conuenien-
dum, haud longius ab domo, quàm in Putcupam & Spicart campum
(Hollandiæ & Ultraiectinæ ditionis ij cardines sunt) suis cuiusque ordi-
nis impensis exciti legati proficiscuntor. Et ut Rhenus ac Vechta urbicę
annonæ habiliores sint, eos uetustate & negligentia ordinum oblima-
tos, fossorio opere extemplò illi desiccanto: à Traiectu Lecce ad Marso

» rum usq; uicum suprà infraq; ad eum modũ accuratè amnes repurgan-
 » to. Cura horum annium à limo ulua & ruderibus conseruandorum se-
 » decemuiris demandator. Totidem scaphę alueorum curatoribus decer-
 » nuntor, cum ea pecunia quę singulis annis in eum ipsum usum ærario
 » infertur. Rationes ab anno undecimo ad ærarium referuntor, eaq; exa-
 » ctissimè dispunguntor. quarum summa cum ad decies centena milia ex-
 » currat, ea pecunia resp. & agri uectigales, publici oppositi, fiduciaq; da-
 » ti redimuntor. His rationib. nemo cognitor præficitor, qui eam quęstu-
 » ram gessit, ærarius ue coactor extitit. Rationes de Leccę, Hinderdamiq;
 » aggeribus, de acceptis in domos rusticas & iugera uectigalibus pecu-
 » nijs, de auctoramentis militaribus, illi referuntor. Molitoribus suum ex-
 » tra quatuor urbis portas ius pristinum integrũ seruator. Controuersia
 » de aggere Ioannis Benigni, de insula Berederodiana in Leccę flumine
 » finitor, & quidem intra mensem. Huc princeps ipse, ut exequi detur, ad-
 » iutor esto. Hęc tabulis signatis trium ordinum rata firmaq; esse iube-
 » mus. In appendice transmissa additum erat à principe, edicto se cautu-
 » rum, ne homines ex agris annonam rerum uenaliũ uel distraherent, uel
 » aliquò conueherent ad distrahendum, nisi in unam aliquam quatuor ci-
 » uitatum: ne ue propolę deinceps nundinarũ diebus, ante duodecimam
 » diei horam palam clam ue mercarentur: qui contra eam legem facere op-
 » pressus esset, is merce empta multaretur. Huc itaq; rerũ ad hunc mo-
 » dum uix paucis dierum hebdomadis post primam seditionẽ de cursum
 » est, ut quę uellet plebs, scribere permissum sit: eaq; omnia ut iusta bonaq;
 » episcopus cum religione & senatu confirmare tabulis iuberetur. Palam
 » itaque plebis acta tabulis ad hanc formam collegiorũ sodalitia affirma-
 » runt. Populum ab sese contendisse, ut ad remp. pecunia usuraria obæra-
 » tam, releuandam pari iure secum uectigal de uino omne genus, & cocto
 » potu tantisper penderent, donec eam redemissent. Nunquam in populi
 » præiudiciũ empturos, conducturos ue contra eius iussum. Itaq; spon-
 » dere se, eorum imperata uolentes lubentesq; facturos, quemadmodum
 » in tabulis à principe datis expressum esset: idq; suis tabulis affirmare, te-
 » stariq;. Iisdem totidemq; penè uerbis ius fidemq; suam cœnobiorum præ-
 » fecti obstrinxerunt. Ad ultimum, senatus ista populi scita iussaq; in hæc
 » uerba approbauit. Iubere, ne qui cõuenæ in operarum albos prius reci-
 » perentur, profiterentur ue, quàm publicè à senatu ciuitate donati, decla-
 » rati ascriptiq; essent. In quo profiteri si qui uellent, senos aureos pende-
 » rent: & si in quibus alijs nomina habere expeterent, pro dimidia præcij
 » parte licere. Ut populus deinceps singulis annis proximo purificationis
 » ferijs festo die comitia creandis rationum exequendarum tribunis habe-
 » ret: his nemo intercederet. ne quos exules iam inde faceret senatus, nemi-
 » nem exilio multaret, uerũ ut crimina legib. punirẽtur, multe delictis pa-
 » res irrogarent, aut ob noxam pecuniã soluerent. Quinos leuis eris uecti-
 » gal ceruisarium pariter cum populo religio in cupam penderet: qui uen-
 » derent semiocto, supra consuetos binos æris, idq; præsentis fide. Ne æra-
 » rium

rium ullis amplius usurariæ pecuniæ tabulis grauaretur: cum ne nunc quidem ære alieno soluendo esset: sed sigillum coram populo cõminueretur. Euerardus Soudēbalchus, Godefridus Vordius, Henrici filius, Godefridus Rodenburgus, indicto exilio extorres essent. Tum qui horum factionem sequuti, absentes tuerentur, in perpetuum ut probri notati, è senatu submoti forent. Ne rationes intermitterētur: ijsq; cognoscendis, tribuni ad id lecti præficerentur. Pistorum, coctoresq; nisi in suis operis sortitò, ne in senatum legerētur. Dictis statim duobus senatorib. primarijs, tres quæstores senatorum suffragijs renunciarentur. Ius ciui & peregrino priuatim coquēdi potum cerealem esset: idem binis ternis uel aut plurib. consociatis ita liceret, si inde reip. suum uectigal daretur: religioni uero id nõ permissum foret. Molare tributum in perpetuum sublatum esset. Ccenobijs opera manuaria intra muros, urbisq; immunitatem interdicerentur. Plebiscitum senatusconsulto octauo Calen. Iunias est approbatũ. Mittuntur eodem die è principis consilio Amorfortiam legati, qui de ijs referrent, quæ po. Ultraiectinus de uno & uiginti milib. in ccenobia decreuisset: peterentq; à senatu, ut huc quoq; suis suffragijs accederent. Non ægrè huic postulationi à ueteri nouoq; senatu et populo assensum est: quòd ea æstimatione nullo publico ditionis detrimento censeretur. Contulerunt intra muros mille ducentos. reliqua uiginti quinque millia, quoniam in certum censum nondum relata, ordines de integro contra populum exercere cœpere, occasionem mox plebi ad tertiam secessionem præbuerunt. Pristina illi pertinacia prius decretum asserere adorti, principem eò perpulerunt, ut id quod initio de integra summa placuisset, nunc de parte dimidia iuberet: hoc est, ut in uillas, pagos, præturas residua uerterentur. Eam contra æstimationem populus reiiciens, in domos rusticas imperare connititur. Ingenti itaque utrisque certamine apud episcopũ sua tuentib. (quia nupera iniuria & uis facta egrè adhuc erat) ad ultimum in populi inuidiam religio obtinuit: in itaq; æstimatione, & mox inuulgata est. Mittitur ex templo Amorfortiam uiator cum edito: ut ita quemadmodum censuisset religio Ultraiectina, ad populum ferretur. Referentib. Coss. fit tumultuarium senatusconsultum, ut literæ ad principem darentur in hanc sententiã: Literæ tuæ, illustrissime Princeps, in senatu lectæ, uehementer nos perculere: quòd absq; uestro assensu ea æstimatio imperaretur. Re itaq; in consultationem maturam missa, uisum est senatui & populo, eam censionem non esse per Amisianos pagos euulgandam: quia perniciem insignem esset allatura. Itaq; quia è re ditionis nõ est, stat eò non discedere. Ad has literas princeps: Facilius ipsis esse frustra consultando ludere, quàm se de sententiã deduci posse, quæ ordinib. stetisset. Quoniam autem omnino pecunia opus esset, constitutum esse id tenere, quod eorum refractarijs sententijs impediri non posset. Proinde haud magni referre, in uerba discederent ne, an intercedere conarentur. Irritati animi ad pertinaciã magis sunt, feroci responso & contemptu, quàm inclinati: quos non fugit, quibus authoribus sic

contemptim respondisset. Tenuit tamen Amorfortiorū intercessio episcopum dubium aliquandiu, exequeretur ne decretam æstimationem, exclusis illis, contemptisq̄, an rem integram referret. Eorum enim iniussu nihil Amisianæ ditioni imperari poterat, & tumultum nouum in ciuitate episcopus metuebat. Vt urbem igitur ab armis pacatam quietamq̄ retineret, indixit conuentui diem. Proponuntur eadem de pagis censendis. Impugnantur acerrimè ab Amorfortijs, donec huc altercādo decursum est, ut mutata priori sententiā, in diuersam Amorfortiorū ad unū omnes pedib. uaderēt, fieretq̄ decretū huiusmodi: Vt domorū rusticarū census ita ageretur, ut in bonos iustosq̄ focos septeni aurei imponerentur: idq̄ principis arbitrio uel ratū esset, uel rescinderet. Scio quosdam fuisse, quibus persuasumerat, ordines in fraudem Amorfortiorum ad faciendam ipsis maiorem inuidiam, calculos suos mutasse, (quia hactenus ordinum consensum & principis postulata repudiarant) & ob id ad episcopi arbitrium, quem sciebant priorem censum sartum tectumq̄ habiturum, hoc relatū fuisse. Legati extēplò Dorestatum mittuntur, qui ordinū decretum Antistiti exponerent: nihil moræ restare, quin residua pecunia in numerato foret, si ipsius placitum assensusq̄ solum adderetur. Respōsum ab Antistite est, se (quia res ex cōposito geri uidebatur) agnoscere iam animorum inconstantium leuitatem: quibus id quod dudum placuisset, nunc sententijs in diuersam partem mutatis, displiceret. Sat diu uerbis speciosis, nunc hoc, modò illud promittentium, se ludibrio habitum: eoq̄ ita se apud animū suum constituisse, quod nuper ordinibus bonum & utile consilium uisum fuisset, id quemadmodum ipse tum affirmarat, ita nunc quoque idem ratum haberi uelle. Eadem ratione cras ab hac sententiā in priorem animis defultorijs per se relabi licere. Irent, referrentq̄, desisterent ab ea re amplius consultāda: nisi fortassis nuper adeò seditio parum ipsis documento adhuc esset, quantum mali & infortunij secum traheret ueheretq̄ mora, et inutilis temporis extractio. Addidit & causas alias, quamobrem ita sederet. Per domorum rusticarum recensum, ad residuam summam non posse perueniri. Vt maxime inde redigeretur, moram dilationemq̄ (quam res non pateretur) is adueheret. Ad ultimum dignationi suæ nomen in omnem auram mobile offecturum. Capita ordinum Ultraiectinorum, quæ tacita stabant, et sentiebant cum principe, audita relatione, uarijs curis distorquebātur: eaq̄ de causa Amorfortij continuò ad conuentum rursus accersuntur. Seruant diem, mittiturq̄ Nicolaus, Gerardi filius: additus alius senator est. Urbē ingressi, in curiam senatoriam à Cōs. mox accersuntur. Insolens id legatis uisum, quòd ibi ordinū conuentus nunquam agi soleret. Mox in basilicam Martini progressi, (in huius curiam cōuenire, mos tenuit) nullam frequentiam nobilitatis, nullam legatorū aliarum ciuitatum offendunt: subsistentesq̄ paulisper hīc, fraude ac dolo se huc extractos palam metuunt. Transeunt in curiam basilicæ magnam, nullum mortalem ne hīc quidem inueniunt. Inde postquam in senatum processerunt, ibi con

sul rem altius orsus, ad postremum huc orationem deduxit: Antistitem, cuius arbitrio proximo conuentu negotium censionis permissum fuerat, à priori consilio dimoueri non posse: nec induci, ut id quod tum decretum esset, suo assensu confirmaret. Percontatur, ecquid ipsis istud rei placeret: Omnino oportere principi fieri satis, ac proinde concordia opus esse, ne diutius inter ordines certaretur. Quin illud non dubiū esse, secum Antistitem eos sibi amicum quàm inimicum malle: infestum habituros, nisi eius postulato hic obsecundarent. Interim non inficiari, alteram illam uiam, quam ipsi hæcenus tutati, nunc obtinuissent, uideri potiore: & ad conficiendum quod desudaretur, expeditiorem non solum senatui, sed etiam aliquantè plebis parti. Quo minus autē consilium ipsi suum detegerent, metum in causa esse. Cū alia multa, tum hoc imprimis tranquillitatis retinendæ studio se dissimulare: utile arbitrantur, sic utroque uento nauigando medium cursum tutò tenere. Atque hæc ad eò unica causa est, quam obrem (inquit) episcopus tam infestè instat ad cogendum uos in suam sententiam: ut id plebs conspicata, abiecta retinendi spe, religionem equestresq; suffragia sua sineret obtinere. Ad ea legatus Amorfortius: Quoniam ignari quid nobis proponeretur, & nihil instructi huc uenimus, responsum præparatum habere non potuimus, priuatim autē neq; suffragari, neq; refragari permissum. Si tamē serio cupido est cognoscere, utrū magis è re ditionis arbitremur, certiores fieri poteritis, si domū regressi, id referamus. Quantè uero quorsum attinet istud querere, quod semper palàm asseruimus, quò uos quoq; proximo conuentu traducti discessistis: nisi fortè censeatis, quia princeps hoc repudiatur, nos in eius gratiam, utilitatem publicam detrimēto posthabituos: qua in re senatum consulendū duco. Constabat Amorfortiū fictè eam ob rem loquutum, quia in tot uerborum operosis ambagibus clarè consulis mentem, quorsum tenderet, quid ue peteret, explorare non quibat. Dum inde in templum Ciuicum transeunt, à plebis primoribus, qui ex composito ad id cum aliquanta ex incondito uulgo multitudine huc se collegerant, excipiuntur: circūdati medio globo interrogantur, ecquid noui asportarent, quid rerum in curia egissent, quid postulatum à senatu, contra quid ab ipsis responsum esset: num in ea ipsi persisterent sententia, in qua pop. Ultraiectinus constāter perseveraret, ut in domorum rusticarum tecta recens ediceretur: ut in iustos bonosq; focos septeni aurei uectigales estimarentur, idq; minimo ditionis detrimēto: Se prorsus fugere, quid parturiret Antistes: ita occulta eum consilia agitare. Ibi Nicolaus ordine exponit, quo consilio exciti uenissent, ut dolo eò accersiti, in senatum per lictorem adesse iussi essent. quid à consule interrogatus, ipse ex tempore & impremeditatus uicissim respōdisset. Addidit postremò hanc coronidem, Senatum populūq; Amorfortium ita decreuisse, semper consulturos quæ in rem ditionis essent, ut cunq; alij ima summis commiscerent. Redeintegrant memoriā equestris gratiæ apud principem: quem illi, quò uoluissent, impulerant, impellerentq; obtrito populo

pulo indies ad quod lubitum esset: ideo obtinere nō ex publico, sed priuato bono ac commodo, quæ uiderentur. Contrā, ciuitatum populicq̄ saluberrima consilia, adeoq̄ ipsius senatus (indignum relatu) tanquam inutilia discuti. Hæc legati uerba cum ingenti uulgi circūfusi assensu acciperentur, cœtus certatim utrunque apprehensis dextris, in populi gratiam, priusquam urbe excederēt, rapere; orare, ne grauentur secum in ædem Ioannis congregari, ubi eadē de re plenius apertiusq̄ audire liberet. Eō uadentes sequitur ingens uis hominum ē plebe tumultuose collecta. Erat inter hos Gerardus Canisius Trib. rationum cognoscendarum; is, legatis mirantibus quid sibi hic concursus uellet, ac subinde restitanti- bus metu, ne uis oboriret: & reliqua multitudine in concionis modum ad excipiendum conglomerata: Nihil est quod uim metuas (Canisius inquit) consul, quod ad audiendū, frequentiam collectam, ea que te cingicernas. Ita nobis semper persuasum fuit, neque temere diuersum inducemus, Amorfortius ita affectos, ut quoad liceat, grauiori damno sint Ultraiectinū populum, omnemq̄ ditionem prohibitori. Studia autem religionis & nobilium id urgent, ut residua milia in uicos: populus contrā, ut in focos rusticos constituantur. Illi, quō uictoriā nobis in hoc certamine, & manubrium ē manibus nostris extorqueant, in omnibus conciliabulis passim affirmant, uos ē uestra sententia, quā nobiscum ad hoc usque temporis defendistis, descuisse. quod quoniā persuaderi nō possumus, obtestor te ut dicas, utram adhuc tuemini, & inconstantia suspicionē nobis eximas. Nec aliter (inquit Amorfortius) senatus unquam censuit, nec censebit, maximē si audierit uos quoq̄ huc accedere. Consule hæc uixdū eloquuto, ingens cōsentientis coronæ uox extollitur, Auditis ne senatum Amorfortium à nobis stare, & nobiscum sentire: quousq̄ tandem horum superbiam pertesi, non ferendam insolentiam istam ciues perferemus: nunquam ne nos, quod tot menses per ludibrium extrahimur, ut meminerint, ulciscemur: Multas diras pestesq̄ in caput religionis execrati, Amorfortijs gratias agunt. Concursum esset eo die tota urbe per huius multitudinis clamores in cœmeteriū ad arma, nisi Tribuni interuentu, occasione secedendi in aliud tempus ostentata, à motu prohibiti fuissent. Fuerat autem Gerardus Canisius multis annis ob seditiosum ingenium, Soudenbalchorum, Vordiorum, aliorumq̄ consulariū iudicio damnatus, ne eraso in operis nomine deinceps in senatum legeretur, nec publicis muneribus fungeretur. quam ignominia adeò is egrè tulerat. nam perpetua ualetudine etiam conflictabatur, ut domi per multos annos inimicis & reipub. iratus se continens, hominum consuetudine careret: nec unquam, quod sciretur, in publicum prodiret. Multis hoc tēpore à damnatione annis post, pulsus ijs à quibus notatus fuerat, popularis auræ præsidio fretus, in publicum primū erepsit. Erat autem facie à perpetuo languore tristi, uultu pallido & macilento, cute laxa, lēto impeditioreq̄ incessu, præ se ferens Trophonianū aliquem. Et ea facies insignem ignominia ueteris memoriam, in exulum inuidia, eorumq̄

rumque qui tunc quoque rempublicam gerebant, populo fecit. Mox in secunda seditione plebs eum in medium extractum, tribunatu ærario, quo sua sponte ferebatur, fungi coëgit. Iam inde ad consulatum per impotentiam exercendæ potestatis in nobilitatem & religionem uiam parans, incredibile dictu, quàm plebi charus breui fuit. Tum primùm uulgo clamare, indignissimam huic iniuriam ab inimicis factam: eoque notatum, quòd rectam uiam progrediens, illorum peculatum liberè damnare, accusareque ausus esset: magnoque reip. id damno fuisse, quòd per tot annos tanti uiri neque consilio, neque auxilio ciuitas usa esset. Inimicitia quo nobiliores extiterant, eo ignominiam acceptam acerbiorè contemptus suus fecerat: premebatque dolorè, iniuriam suo tempore, cum se offerret occasio, uulturus. Domum Amorfortiorum legatis reuersis, cogitur ad accipiendam eorum relationem senatus. Ea audita, fit senatusconsultum in hæc extemplo uerba. Quoniam autem principi à duobus ordinibus ita persuasum est, ut ea censio constituatur, que insigne detrimentum ditio-
 ni sit illatura, & quidem contra proximum omnium ordinum decretum: Senatium pop. que Amorfortium, adiutore pop. Ultraiectino, eam pertinaciter tenere, quam ab initio tutati essent, & postremo conuentu, ut uilem omnes ordines approbassent, iussissentque. Senatusconsultum Ultraiectum missum est: ne amplius frustra concilia fierent, scripto ue ipsi ad discedendum pedibus sollicitarentur. Animaduerso populi tota urbe fremitu, religio equestresque diffusi diutius populo se, Amorfortijsque possesse obistere, cura tutandi suum negocium in totum abiecta, episcopo auctores fuere, ut quod ciuitatibus & pop. Ultraiect. placuisset, id teneretur: satius arbitrati cum gratia ultro tradere, quod cum inuidia breui periculum amissuri essent. Literæ itaque XIII. cal. Aug. à principe Amorfortiam mittuntur: quæ in senatu recitatae in hanc sententiam sunt. Multis ordinum precibus, fatigatus, tandem assensit, ut in domorum rusticarum ædificia tributa constituantur. Dedit itaque negocium Bernhardo Vtenengo à consilijs uiro equestri, ut quantum posset, uicorum, pagorumque primores ex agris in urbem ad recensionem euocet. Censeo, ut uos quoque ad constitutionem istam Ultraiectum legatos uestros mittatis, quorum consilio atque iudicio interposito, ea æquissimè haberi possit. Legati missi Arnoldus Dolrerus, et Hæricus Cornelij filius, questor. Idem fecerunt Rhenani & Vuicani. In magna ordinum curia recensionis locus destinatur: hic tribuni rationum cum ordinibus, quod nunquam antè factum fuerat, coniuncti fuerunt: fraudem illorum ueriti fortasse, ne per gratiam & odium, quæ in tali negotio plurimum ualere solent, parum æquitatis ratio haberetur. Apud hos in hunc modum recensio actus. Ex uicis leguntur terni fide commendati, & ætate uenerabiles, qui iurati, suum quisque in ternas classes distinctum referrent, exhiberentque. Itaque horum alij post alios admissi, locupletiores qui primam classem tenebant, primum: inde mediocres, secundæ classis rusticam plebem: postremo loco, prætenues ac proletarios scripto tradiderunt. Ternis his adiuncti,

sui quibusque ecclesiasticis & pretores, qui iuramento premuntur: nemine,
 quod scirent, in indicibus relatis, ab sese per obliuionem prætermisum
 esse. Actus autem census in hanc formam. IN iustam domum, in præ
 sectura Horestana, septem aurei constituantur. In infera uero, quæ sub
 Frederico Hammone est, uersus Hollandiam, quod homines agrarij i-
 bi ob rem pecuariam, pastionemque opulentiores sint, nouem aurei: toti-
 dem in iustam domum, quæ sub Amisiana præfectura est, imponantur.
 Itaque Horesta recensuit focos septingentos quinquaginta quinque, et qua-
 drantem: confeceruntque supra quinque milia, ducentos octuaginta septem
 aureos, & quadrantem. Hammo domos dedit, quinque supra mille quin-
 gentas, & dodrantem: contuleruntque eæ tredecim milia quingentos qua-
 draginta quinque, et plus paulò. Amisiani foci iusti ac boni, qui quingenti
 nonaginta erant & uiginti quinque, redegerunt supra quinque milia, tre-
 centos sedecim, & quadrantem. Ob istam impositionem quidem tribu-
 tariæ pecuniæ tot concilijs frustra actis, resp. Ultraiectina magnos hos
 motus intestinos sensit, et utranque ditionem in externum postea bellum
 graue & ingens traxit. Per quos uero homines, eorum res sint dila-
 psæ, ex ijs liquere non obscure opinor, quæ hucusque à nobis memo-
 rata sunt. Et ignarus princeps, imprudensque patriæ consuetudinis, & ni-
 mium speciosis quorundam apud se persuasionibus credulus, si cum iu-
 dicio, quod ageretur, pensitasset, potuisset aliquam malorum partem à
 republica auertisse. Hæc reputanti, duæ præsertim pestes has tempesta-
 tes excitasse mihi uidentur: pertinax priuata tuendi commoda studium:
 & in Antistite simplicius, nimisque, quam pro persona quam sustinebat,
 callidum sagaxque ingenium. Quod quidem propius considerantibus,
 quos ab intimo consilio domi habebat, et quibus solis utebatur, non ma-
 gni fuit negocij res, illi persuadere, quam id, quod à duobus ordinibus
 probaretur, tutum foret & compendiosum: populi contra & ciuitatum
 sententiam difficultatem habituram fuisse non medio crem: sed ne sum-
 mam quidem posse confici. Hoc obtentu homines uersuti, principem pa-
 rum astutum pro arbitrio uersantes, animos corruptos facile palliarunt,
 & illum totum suum fecerunt. Sententias ciuitatum, præcipue Amorfor-
 tiorum, pro comodo bonoque suo domi interpretari: pericula, difficulta-
 tesque inde exorituras exaggerare: ipsos criminari: & quod constantiæ e-
 rat, pertinaciam appellare: quod prudentiæ, rebellionem. Denique, cum
 obtinere quod molirentur, se posse desperarent, inuidiam & odium, su-
 pra quam dici potest, magnum facere: noctes & dies insidias tendere.
 Difficultate constituendi ad hunc quidem modum pop. & ciuitatum
 nisu tandem expedita, statim die pecunia, uerum cum frigida gratia Do-
 restati persoluitur. Per moram & odiosam dilationem, gratiam amisit:
 quæ alioqui initio statim numerata, duplicem inire potuisset. Fuit et alio
 nomine minus accepta, quod per eam resp. in grauissimos motus, et ma-
 lum intestinum penè immedicabile coniecta esset: quod quorsum adhuc
 euaderet, in incerto euentu positum esset. Et quia id humano consilio re-
 gi

gi posse diffideret, curis et angoribus tacite discruciabatur indies magis atque magis. Breui itaque post Antistes quibus pecuniam accepit, ad Transiselanos, ea pacem redempturus proficiscitur (in quem usum ab ordinibus decreta fuerat initio) tum autem oppida et castella, quae supra dixi ab Duce capta bello Transiselano, militum praesidijs munita fuisse. Cum autem nullas certas pacis conditiones antea pactas cum Gelro haberet, & difficulter res componeretur, utrinque ita conuenit, ut Treuironum Antistitis ut disceptatoris arbitrio pax & foedus sancienda starent: eaque ita fierent iureiurando religiose addito, ut neutri iniuriarum unquam memores, conditiones ab altero expressas polluerent. Expectantibus diu, Gelrorum Transiselanorumque concioni superuenerit Treuirensis principis legati, longe ab domo exciti. Apud hos graues querelae utrinque deferri: certatim suas causas tueri, transferreque: ut aegre gratia coire posse uideretur. Disceptatores inter utrosque dati, nihil prius duxerunt, quam (ne disceptando multi dies eximerentur) ea cura obnixè teneri, ut pax fieret: ne ue prius discederetur, quam ea composita, Transiselanis Gelro in gratiam reconciliatis, rataque esset. Pacis autem factae ad ultimum hae conditiones fuerunt: Gelrus ex oppidis & castellis praesidia (Groninga exciperetur, & Conerde praesidium) deduceret, in posterum ius nullum in agros, oppida, castella Transiselanae ditionis usurparet: transfugae traderentur, captiuique utrinque restituerentur: iniuriae abolerentur, ut ne memoria quidem earum extaret. Exules in fortunas ruitas, cesasque, & eas quidem integras restituerentur, neutri quicquam nouarent. In reliquum a dicitate & conuicijs temperaretur. Legibus in eum ageretur, quicumque principis maiestatem uel lederet, uel imminueret. Quod ad populum uero Transiselanum & Antistitem attineret, is Carolo Duci trigintaquinque aureorum milia adnumeraret: nec prius hae conditiones pactae rataeque haberentur, quam aurum pensum foret. Haud elanguescendum moratus Ultraiectinus, praesenti fide dissoluit expressam summam. Exequuntur inter haec utrinque recens foedus, eoque celerius, quo magis certatim ab altero materiam belli exortam uolebant uideri. Deducuntur hinc praesidia, recipiuntur inde exules, admissorum iniuriarumque obliuio publice edicitur, bona multatis redduntur. Compositis adhuc modum Transiselanorum rebus, episcopo omissio Dorestatum reditu, in Germaniam superiorem, tanquam longa grauique tempestate per noue fere menses continuos iactatus, ac periculis defunctus, portum terramque tandem tenuisset, ociosus rerum Ultraiectinarum, iter auertit: cum tanquam nauis gubernatore spoliata, longe maioribus turbinibus respub. sursum deorsum agi quatiens inciperet. Redeintegrata igitur est per Tribunos, ante paucos menses mora rationum referendarum causa aduersus optimates, & plerosque Canonici nominis homines, qui tribunatum aerarum ordinum ad annum retro (ut supra a nobis memoratum est) undecimum, quique edilitatem e populo in repub. per idem tempus gessissent. Ingentem animorum his consternationem fecit Tribunorum rationum ex uictoria fe

rocitas: eamq; haud mediocriter auxit principis absentia. His plebis iussu ita stabat: quæ iusto liberalius è dignitate urbis Ultraiectinæ in exterorum principum legatos, aut proceres peregrinos profusa essent, tertia, dimidia ue eorum parte ibi multarentur. Syngraphæ temporum spacio aut corruptæ, aut hominum incuria perditæ, ipsis fraudi, damnoq; forent. Qui soluendo non essent præsentis fide, citra dierum productionem, eorum bona publicata sub hasta uenirent: ipsi ad plebis arbitrium in tutissimam custodiam conderentur. Et quia consilium hoc si processisset, multis bonis mortalibus præsentem inopiam allaturum erat (nam mille rationes ipsis ex animo respondebant) illi pro uiribus, obstare plebis Tribunis: religionis partes tueri è plebe, primæ seditionis concitatores: quorum principes erant, Henricus fusor æramentarius, & Michael pistor. Iam itaq; non solum certamen se continuit amplius inter plebem, et superiorum annorum Tribunos ærarios, quæstores, & dilesq;: sed populum bifariam diuulsum inter se cõmisit. Senatus nec intercessit, nec assensus est. Nam uidebat, si apertè hanc plebis causam impugnare adortus esset, multo maiorem tumultuandi rabiem, quàm antea experti fuerant, uel hinc imminere, quòd palàm tabulas in proxima seditione datas uiolare, pactaq; rescindere arguerentur. In illis enim disertè positum erat, ut rationes ab anno undecimo ad ærarium referrentur, eaq; exactissimè dispungerentur: qua pecunia agri fiduciarij, uectigales, publici, oppositiq; & reip. redimeretur, atq; illi populo restituerent. Quamuis autem intercedere illi cuperent quo ab grauiore motu urbem tutarentur, animos ipsis tandem ademit plebis metus, et commune periculum, ne in peculatus suspicionem manifestiorem uenirent, qua plus quàm sat erat, plerique premebantur. Lecti ex operis singuli Tribuni, non ex nominis dignitate, loci ue, sed ut quisq; erat audacia atq; improbitate facinorosissimus, ita maximè idoneus ad id munus plebis iudicio habitus fuit: carpentarij, fullones, cerdones, pictores, coriarij. Et huius quidem tam præclari Tribunorum collegij caput erat Gerardus Canifius. Hi formidabiles non solum equestribus & religioni, sed senatui & Coss. esse: his in os minari (cum res posceret) abdicationem, magistratus, exilia, carceres, si suis conatibus obsisterent. penes hos ius potestasq; haberi conuentus indicendi, quoties uisum esset: hi primoribus diem capitis dicere, multam imperare, in uincula (quum uideretur) ire iubere. Impunè habebant in Coss. conuictis petulãter ludere, peculatus reos in iurgijs agere: nec alijs nominib. uulgò, quàm ærarij expilatores appellare: inuito senatu cum populo agere. Atq; iste quidem reip. corruptissimæ status in causa fuit, cur illi (de quibus modò dixi) primæ secessionis authores animos suos à plebe ad senatum & ordines tuendos auerterant. His, præterq; quòd grassationes nocturnæ, cædes, pugne, interdium, & manifesta uis displicerent, metus haud modicus iniectus erat, ne breui plebs ad omnem auram mobilis, præsentem remp. pertesi, eos quos ante tres menses pepulerant, in ordinum inuidiam reuocarent. quare ipsi quoq; in capitis fortunaruq; omnium

omnium periculum (quod certò futurum erat) præcipitarentur. Fuit itaque his unice id studio, ut calculorum negocium, in quo toti illi erant, iam nonnullos etiam mulctarant, importunis expostulationibus atque certamine acri disturbaret: quò suos, quos hæcenus armis defenderant, rationum periculo eximerent, eorū nomine illis gratificarentur. Contra ædiles & quæstores, quorum calculi, cum insigni fortunarum calamitate expuncti erant, ad plebem prouocare: uociferantes, indignum facinus patrari, atque insignem se iniuriã accipere, si se multatis, equestres & homines à religione, flagitijs perditis, peculatus, omiſſa calculorum cura, absoluerentur. id enim palam eorum furtum arguere, quòd cum initio paratos se ad referendum obtulissent, nunc quando serio rem agi uident, obstare ne ex lata legerationes procedant. E' diuerso ordinum ac senatus factionem tutantes, identidem clamare, sat turbatum motum in republica esse, in ea ad diocæsis euerſionem his rationibus aliud incendium, quod initio haud prospectum perpensum que fuisset. Itaque maturè omnium bonorum studijs, ut extingueretur, occurrendum, priusquam ciuitatem perditam desperatamque haberent. Creuit interim odium mutuum, creuit impunè quaelibet perpetrandi licentia: parant utrique alteris, locis ac temporibus maximè opportunis insidias. Henricus uitriarius erat, plebis inceptiõnũ, consiliorumque acerrimus uindex, ingenio alio qui minimè malo: cui ex opere manuario fortuna sic satis munda suppetebat. Obuium fortè circa hos dies crepusculo habebat Corneliũ Vueimannũ, hominem uirtute & audacia singulari, quod cicatrices in straba aduersa fronte arguebant. Multos hic annos in uarijs bellis inter milites ob uirtutem honores gesserat. tandem cum longam militiam pertæsus, ad opus quæstuarium se recepisset, in ciuili tumultu Niueldorum factionem ab initio sequutus, in ea fideliter permanerat: quam unã & nobilitatem & religionem & senatũ fortiter à plebis iniuria cum suis defendebat. Henricus cum casu, atrociter se salutantem obuium nihil benigniter, non sine dicacitate, in oculorum straborũ uitium iocans resalutasset, Vueimãnus dicto citius, suam uiam uadentem, gladio raptim stricto insequens, ad pugnam prouocat. Alter (ut inermis à cõpotatione domum contendebat) nudũ ferrum ponè caput intuitus, in fugam se quantum potest, conijcit. Sequitur haud segniter fugientem Vueimãnus: & assequutus quidem erat in fuga, nisi agrè in domum altero dilapso, uicinarum cõcursu à limine prohibitus fuisset. Distulit nihilo pertinacius clauſis foribus ante aedes, deuia ignauiam alteri exprobrans, & molliciem increpans, iecit multa in eum probra: longum amẽtemque appellans, qui in lingua & pedibus audaciã præ se ferret, cæterũ ceruino pectore. Haud diu conuiciorum impatiens, cunctatur Henricus: corripit spatham prælongam, in prouocantem impetum facturus. & quidem in medium proſiluerat, nisi uxoris ululantis precibus flexus, abiecto ferro, ne pugnam detractare uideretur, de limine ferociter exultanti occurriſſet, Vueimãne (inquit) tibi qui nunc per largiorem potationẽ parum apud te, igna-

uiam, mollicie fugacitatemq; insolēter mihi obijcias, cedā in præsentī, ce-
 dam impotentie animi tui, ne si quid, quod te dignum est, tibi accideret,
 per ebrietatem tuam, parum gloriæ à me, qui tibi impar sim, referas. Næ
 tu cras haud impune insultaueris saxo: ac tum si uir es, uirtutē in dextra,
 non in ore maledico fac ostendas: tum tibi diem præstituo, qui arguet,
 uter nostrum uir sit melior. Postero die Henricus, recenti ira stimulante,
 ad demendam ignominiam pridianam accensus, arma capit. Casu ita e-
 uenit, ut Vucimannus D. Stephanum Niueldium Teutonici ordinis
 magistrum è basilica Martini honoris causa (cuius frequens conuiuia ob
 factionis societatem erat) domum sub tempus meridianum deduceret.
 Hoc ille procul conspicatus, properè ex interuallo sequitur. Iamq; pon-
 tem Martinianū malorum securi transierant: Vitriarius in conspectum
 utriusq; eminent, Heus tu, ait, Teutonicorum magister, absiste tãisper,
 dum cum isto, quod uelim, colloquar. Nunc me ab hesterno dedecore
 uindicaturus, te Vucimāne ad pugnā nunc prouoco. Nulla mora, utrin-
 que infestè concurritur: ac Cornelius dum semispatha Germanica digla-
 diando, ictum spathæ oblongæ à uertice uenientem exire laborat, per ce-
 rebrum medium, per dentes diuerberatur. defluente in scapulam leua ca-
 pitis parte, in terram ruit: feretroq; inde moribundus domū ablatus, sub
 uesperum decessit. Hic quidem turbatæ ciuitatis status senatū uehemen-
 ter sollicitum habebat, ut sceleratorum ciuium retusa audacia, per bonos
 resp. geretur: itaq; de ratione occultè consultari cœptum. Fredericus Re-
 gius Cos. senatum prid. Cal. Aug. conuocat tumultuose. Non latuit se-
 ditiosum uulgus, quid ordines consultando parturirent, quo ue consi-
 lio senatus ediceretur, tota urbe regionatim sese colligunt. Tribuni ra-
 tionum circa curiam obuersantur in euentum intenti, si quid grauius in
 se, aut durius in plebem, aut citra rogationem ad populum à senatu de-
 cerneretur, promulgaretur ue. Licitoribus fores clausas diligenter aduer-
 sus uim Tribunitiā custodire iussis, Consul grauiſſima oratione de per-
 dita calamitosaq; rep. usus est. Verborum autem eius hæc summa erat:
 Nisi senatus ad uindicandā remp. sibi adesse uellet, in animo se habere,
 illam deferere, eoq; die magistratu abire. Certum esse, si opem sibi, conso-
 ciata animorum concordia ferant, armis cum seditioso ciue medio fo-
 ro decertare: ac de principibus motuum arreptis, ut reliqui deinceps
 quiescerent, supplicium sumere. Ioannes Vordius senator primarius,
 qui ob populare ingenium plebi mirum in modum charus erat, homo
 pacis quàm turbarum amantior, aduertens rem arduam, & quàm ap-
 parebat, periculosiorem agitari, per speciem pulueris tormentarij expe-
 diendi (uim plebis ueritus, credo) è curia in portam Catharinianā abiit.
 „ Fit interea huiusmodi senatusconsultum. VT senatus frequens arma
 „ tus, Cos. cum uexillo & licitoribus præeuntibus, in forum ad terrorem
 „ plebi faciendum irrumperet: eoq; edicto, ad signum, quod ad arma dare
 „ tur, boni omnes senatui præsidio contra seditionis concitatores adesse
 iuberentur. Mos uetus tenuerat lege, ne uexillum euolutum in foro à
 consule

consule erigeretur, nisi ad bellum in hostem iturus sex hebdomadas in
 obsidione ac castris perduraret. Id tunc expediri tumultuose iussum,
 tantum non in miserabilem cladem uniuersum ordinem coniecit. Con-
 uocatur interim consueto signo in concionem populus, ad placitum se-
 natus audiendum. Edicitur, uti nō qui remp. incolumem, qui senatus au-
 thoritatem sartam tectam conseruari cuperent, nō uolūtarij in armis cum
 telis, statim q̄ ad arma conclamaretur, in Palatino foro adessent. Con-
 cione uix dum domum dimissa (erat prima hora diei) consul frequenti
 senatu stipatus, præeunte cum uexillo lictore, forum Palatinum inuadit.
 Hic quoquò uersum tormentis quasi in hostem undique irrupturum
 dispositis, ad arma conclamare iubet. Pauor ingens & trepidatio ani-
 mos tota urbe corripit: & tabernæ cum fragore clausæ, mistusq̄ ululan-
 tium matronarum clamor metum augment. Concurritur tumultuose si-
 ne discrimine in forum. Plebs multitudine superior, nihil inimicorum
 uim, nihil senatus authoritatem formidans, cum passis signis medio glo-
 bo se immiscet. Clamor ingens & fremitus certatim aliorum in alios uo-
 ciferantium, exostulantiumq̄ confusus, ibi exaudiri. Illa dudum senatui
 infesta, per hanc aduersum se conspirationem multo magis efferata, co-
 mitijs altercando adeò in eos sæuijt, ut parū abfuerit, quin ad manus res
 peruenisset. Exprobrarūt illis ingratitude, animosq̄ beneficiorum
 quæ à plebe accepissent, immemores: se super hæc omnia ab iisdem lanie-
 næ destinari, quòd rationes ex rogatione Tribunitia, quam princeps ra-
 tam esse iussisset, exequi pergerent. Nouos sibi pro duobus, multos car-
 nifices se creauisse, quos defensores suos hæcenus rati essent. Toleratu
 facilius exulum imperium fuisse, qui nunquam in plebem isto pacto ar-
 ma induissent. Non clam esse, quorū cōsilio atq̄ impulsu hoc facinus au-
 si, cædem ciui pararent: at non ita illos euasuros. Multa præterea de fastu
 & superbia senatus inde pro se quisq̄ impotenter simul & imperitè que-
 runtur: multa, quæ contra ueterem ciuitatis morem insolenter facerent.
 Horrendum spectaculum, & atrocioris consilij simulachrū, si ex senten-
 tia id processisset: quod postea compertum, spiritus præferoces, multo
 impotentiores in questorios homines fecit. Dum hic magnis clamorib.
 plebs medio foro cum senatu exostulat, coetus alius è uulgo in condi-
 tus, incertum quo casu collecta, huc cōtendit, Hadrianum Rhenanum,
 Euerardi Soudenbalchi ex sorore nepotem, falso insimulatum coniura-
 tionis crimine, captum trahens. Hi audito ex aliquanto interuallo suo-
 rum in palatio mugitu, rati uim oboriri, misso in proximam domum ca-
 ptiuo, cum suis se coniungunt. Consules consilij ancipites, cum neq̄ in
 armis, neq̄ in bonorum paucitate ullam spem auxiliij uiderēt: neq̄ uiam
 ex tempore dimittendæ concionis comminisci ualerent: tum autem ni-
 hil quod ad crebras percontationes, cur populo ad arma cōclamassent,
 uerisimile subito responderēt (nam pauor ac metus ingens animos men-
 tesq̄ ipsis ademerant) pauidi in Hasenburgum se subducunt. Incidit ibi
 fortè in animum è re in speciem plausibili celeriter cōmentum, cuius præ-

textu parum prudens consilium palliarent. Diemenus consul manu silentio indicto, ex editiori fenestra, Vestrum (inquit) nemo sic inducat in animum, quasi in se senatus arma mouerit, aut signum prolato in forum uexillo dederit, cum eadem discrimina uobiscum adire, nobis stet omnino sententia. Placuit de uestra fide periculū facere, falsa iniecta trepidatione, quid sperandum nobis auxiliij sit, si praesens discrimen ad arma raptim precipitanda postulet. Quod quidem propius adest ciues, quā credere uos reor. Soudenbalchianae reliquiae occulte noua consilia agitant, aluntque inter se coniurationem: alios magnis muneribus corruptos, nonnullos amplissimarum dignitatum atque honorum praemijs ostentatis allicientes, de exulibus uestris reportandis consilia agitant. Cum his ferro dimicandum nobis est. Vos qui opes Soudenbalchianas tueri parati adestis, hinc ad curiae senatoriae opistodomū secedite. Edicto consulari nemo paruū. Commentum enim extemporarium ad dispergendam multitudinem, seque mala suspicione leuandos excogitatum, non solum non acuit exulibus, eorumque in ciuitate factioni odium plebis (quando palam uanum ac futile arguebatur esse, eos nouis rebus studere) uerū creuit per id multo magis magistratui apud illā inuidia. Compositus tamē in praesenti tumultus est. Ceterum priusquam ad uesperasceret, sparsum in uulgus fuit futili quarundam linguarum intemperantia, quid mane in senatu auctum decretūque esset, quale senatusconsultū factum, quam quisque interrogatus sententiā dixisset. Vix efferatae plebis rabies eo die contineri per Tribunos potuit, quo minus ad caedē senatus discurreret. Postero die Calendis Aug. Tribunorum iussu populus armatus in coemeterium conuenit. Variarū ibi certatim senatum criminantium uoces audiri, tyrannos, parridas, periuros, sanguifugos, carnifices, perfidos, & si quid his atrocius est, eos appellare, per illos rationes impediri, de quibus per Tribunos exequendis sancitam dudum legem, eamque promulgatam, tabulis suis ratam esse iussissent, nunc etiam de caede miserorum ciuium eos consulere, ut soli dominantur in repub. eamque, ut haecenus facere impune fuit, dilapidare pergant. deprecare se latrones illos, & ad supplicium dedendos potius, quam ipsis saluis, plebs tyrannicae libidini uitam expositam omnibus momentis habeat. Auxit eam efferatam rabiem uox cuiusdam excepta, eaque statim euulgata, Senatū cogitare de principe e Germania occulte reuocando, ut Tribuni rationum, qui eas quam tranquillitati utile esset, exactius persequerentur, arrepti ultimo supplicio afficerentur. Haec aliaque eodem spectantia Tribunorum concionantium, dicendoque atrociter exaggerantium uerba, adeo circumfusam multitudinem acerbarunt, ut parum abesset, quin extrema rerum humanarum in senatum statuissent. Mitigata per Tribunos plebis uolentia, eodem die habita sunt comitia. Abeuntibus magistratu illis, nouus senatus creatur. Tertium à Calendis Febr. eodem anno renunciant Coss. Gerardus Canifius, Ioannes Vordius: quorum posterior, quod nulli antea obtigerat, eodem anno Tribunus fuerat, supremus senator, et consul. De illo uero supra

præ memini: qui plebi eo fuit charior, quo impotentius Tribunatum ad uersus quæstores omnium ordinum, & ædilitios in rationib. recognoſcendis exercuit: homo acer & uehemens, cæterū auræ popularis amantior studiosiorq; captator, quàm dignitati honestū erat: uarius, & ad omnem uentum, ut se uindicaret solum, mobilis. Habuit hunc exitum Regij & Diemeni consulatus, qui in prima tribus antè mensibus secessione omnium operarum suffragijs, magno ordinum plausu Cofs. declarati fuerant: & ijdem breui operis tam inuisi facti, ut qui maximè. Plebeiam gratiam, quã principio tumultus ciuilibus tantopere morabantur, qua potui perspicuitate & compendio commemorauit: quam illis Princeps uerò post retulit, ultimo libro narrabitur. Nec multò sceliciores catastrophæ sui consulatus Canisius habuit, nam quib. eum auspicijs iniit, ijdem obiit. Popularem igitur suorum iam beneficio ad consulatū prouectus, Tribunorum ui adiuuus, acerrimè quæstorios equestres et ecclesiasticum nomen uexare cœpit. Nec tantum eorum rationes exactissimè iussit recognoscere, sed diem peculatus dicere, multam irrogare, sed omnium primum ijs, qui è plebe ædilitatem gessissent. In Godefridi Vordij exulis rationibus, & diuersis consulatibus, cum ingens pecuniæ uis uel turpiter profusa, uel sublecta deprehenderetur, absentis dictus dies est ad populum in cœmeterio. Damnatur populi iudicio, & indicta quidē causa, ut usuraria quæ publicè illi pendebatur pecunia in erarium illata, edes statim eius diruerentur. Consociatis omnium animis, eò sub signis concurritur. Domū primū hostiliter prædæ datam diripiunt, fenestrasq; uisendæ elegantia uitreas excutiunt. His patratiss, nondum exaturati, ulterius sæuere. Ianuas postibus ac cardinibus conuellere, proiecturas coronarum & loricas disicere: tectis conscensis, imbrices diffringere: suggrundia comminuere: à fundamentis domum totam deniq; demolituri, nisi Cof. Canisij iussu, ab incepto consilio destitissent: ut postridie in publicum redigerentur, atq; inde redacta pecunia ærario inferretur. Pari inde animorum ferocia in alias nonnullas domos sæuitum est. Biduo post Vordij bona hastæ subiiciuntur: domum eius licitatur & emit consul. Acceptum id uulgo ita perinde fuit, tanquàm infesto atque inimico animo in exulis inuidiā hoc factitasset, ut esset quod absentis doleret, atq; ipse eius domum possidere diceretur, per quem aliquot antè annis ignominia publicè notatus fuerat. Egregia uindicta se ultus, si secundo uento rectum cursum tenere potuisset. Eo consilio patrasse uel hoc solum arguebat, quòd cum præsentis hic opus fide esset, nec soluendo ad se redimendum foret, coactus fuit paludes suas extemplò & domum luculentam, quam ad id temporis usq; inhabitarat, diuendere. Longè alia ratio fuit eorum, qui credebant eum exuli reconciliatum: atq; occultè per literas & internuncios rogatum fuisse, ut quātūuis potius sibi addici, quàm uel dirui, uel alienari pateretur. Quocunq; consilio mercatus fuit: tabulas à populo accepit, quib. cauebatur, ne cui mortalium unquam in posterum, sed ne exuli quidem reduci, aut eius hæredib. ius in eum fundum

ac domum foret. Itaque ei emancipata legitime à populo est. Turbas domesticas externus timor superueniens, statim excepit. Pridie nonas, militum copiae Cæsaris stipendio inauthoratae, è Brabantia in Brederodiam ditionem (quæ pars est inferioris Batauiæ) irruptionem fecere. Rumor Ultraiectum allatus, omnia eos ad traieciendum apparare, ordines sollicitos habuit, ut à citeriore ripa arcerentur. Et difficile erat à traiectu eos prohibere, nisi sociæ ciuitates ad id quoque auxilia mississent: consiliorum ambigui diu, neque uim contra Cæsarianas copias audere parere, neque libenter committere, ut suos agros populatū Leccam transirent: postquam multiplici metu intra muros distinerentur. Sed ne firmi quidem quicquam auxiliij uidere, quod externis copijs obijcerent: cum rempublicam haberent male concordem, princeps domo abesset, ueteres simultates cum Hollandis nondum exoletæ, exulum absentium insidiæ. Quod si transirent, periculum fore, ne impetu repentino ad moenia facto opprimerentur: id quod procliue factu, rep. tam seditiosa ac bifariam diuisa uidebatur. ubi mutuo odio accensum intestinum bellum effecit, ut neutri alteris tuto crederent. Transitu Rheni externum itaque militem prohibitum, præfecti tota ditione rurestres ad oct. Id. Aug. in armis esse iubent. Edicto non parenti, multa publicatio bonorum, & capitis supplicium fuit. Superis designata statio est ad Taislicam (locus est inter ostium Leccæ & Tuualim pagum) inferis uero in Leccæ ostio cōdictus locus. Amisiani ad Holā conuenire iussi. Præstituto die in his locis, rusticorum à suis quibusque præfectis recensensus actus est. In Leccæ ostium ex Ultraiecto auxilia cum leuioribus tormentis mittuntur. Venere & ex Amorfortia. Diuiditur hæc ciuitas in tres regiones: in Longā uiam, Curuam, & Bruelam. Ad bellum principi auxilia missuri, sortitum è patrio more conueniunt, quæ in armis esse debeat: ut una in hostem missa, reliquæ duæ ciuitati præsidio maneant. Si quis autem militiam horreat, ita ab onere absoluitur, ut suffecto in locum stipendium soluat. Sub sortitione igitur Curua uia auxilio ducta, reliquæ per capita cornutos singulos in exeuntium impensas contribuerunt. Pontonibus itaque supra infraque in citeriorem Leccæ oppositum aggerem subductis, haud magno opere peditem, ne uadum transgrederentur, terruerunt. Superuenit huic terrori controuersia è Burgundica aula de portorijis, & nominatim de paludibus, earumque limitibus & iure renouata. Has ex iure manu confertum uocant: de quibus multis antè annis inter utrunque populum uindictarum iure sæpe actitatum fuerat. Usuraria pecunia omnis ex deposito, quæ publice quotannis ab Hollandorum quibusdam ciuitatib. Ultraiectini nominis hominibus pendebatur, iniecta manu asserta est. Proventus item agrorum tota ditione Burgundica, quantum item fundorum in Isselsteinensi agro possident, per Florentium comitem Burensem: non alio preteztu uindicationis, quam quod nulla iudiciorum forma statim de paludum possessionibus non cessissent. Satisfare ad hæc pro præde litis iussi, ne paludes de quibus iurgium erat, fodiendo minuerent. Agitur ordinum

conuentus

conuentus super uindictiarum lite. Huc acciti Amorfortij præter alias ciuitates dicecesis inferæ, sunt: quòd his in memoratis paludibus præcipuæ ferè possessiones essent: ut iure tabulisq; quas haberent, in medium prolatis, ad refutandos consultando aduersarios simul adessent. Confecta est quasi in rem præsentem in plano, ad regionis situm et cardines oculis subiiciendos, paludum ac finitimorum locorū descriptio. Verùm cum nec demonstratio hæc quicquam, nec tot annorum possessio obtineret, nec illæ è manu iniecta ex iure dimitterentur, iniuriam acceptam pati necessarium magis, quàm æquum, tum propter intestinam pestem, tum ob principis absentis diutinam expectationem, esse duxerunt. Suggillabantur interim Tribuni rationum ab aduersarijs, ob iniquum iudicium in multis irrogandis, ijs quos ipsi peculatus conuictos apertè iudicarent. Hanc igitur reprehensionem ut in ordinum rationibus recognoscendis fugerent, poposcere collegas sibi ex utriusque nominis hominibus dari, sed quorum existimatio & fama semper integra fuisset. Alleguntur ex religione Ioannes Realis, Fredericus Regius, Regij Consul frater, Lichtenbergus, Henricus Montfortius. Additi his ex equestribus aliqui. Cura his delegatur, ut ad aliorum exemplum pari seueritate agrarios calculos, Leccanos, molares, Hinderdami, & id genus alios dispungerent. Horum præcipua ferè ratio fuit, ut quemadmodum pridem Vordij peculatus damnati aedes & bona publicassent, sic Soudenbalchium multandi ansas omni moto lapide exquirerent. Verum ubi aduersus eum quanta maxima potuit & industria & acumine diu desudatum esset, nec momentum ullum quod dignum operæ precium diceretur, in acceptis & expensis offenderent: callidū, uafrumq; hominem eum et uersutum clamare, qui prudenter ad aliorum flagitia conuiuens, ipse laudatam abstinentiam in suis consulatibus præstitisset. Restabat extrema anchora tentanda. Anno undecimo suprà millesimum quingentesimum, ordines legem tulerant. Ne qua pecunia usuraria ex ordinū ærario pro numerata haberetur, nisi rationes principis Montfortiorū, & duorum qui ex ordinibus huc dicti essent, manu subnotatæ antè fuissent: ut illi quibus is magistratus deinceps demandaretur, eum integra fide & è re ordinum gererent. Id aliquo t annos in initio metu legis magis quàm religione diligenter obseruatum fuerat. Postquam autè comperitum esse cœpit, eam tribunorum ærariorum inertia ac indiligentia exolescere, simul & frigidè rationes cognosci, eas ex libidine illorum confici, legem pro antiquata haberi, securi omnia pro bono suo & commodo illi curatores agere cœpere. Ceterum ij qui ad rationum recognitionem ab ordinibus hac tempestate creati fuerunt, nullam nisi iuxta legem, subscriptam affirmarunt: multaruntq; plerosq; cum fortunarum memorabili calamitate, quorū relati calculi olim ita expūcti non fuissent. Anno undecimo Gerardus Soudenbalchius Canonicus, Euerhardi Cos. frater, ab ordinibus, rationibus agrarijs Hinderdami, Lecce, molaribus præfectus fuerat. Harum autem unam xvi. aut xx. milium, uerùm quo con-

filio,

filio, pro comperto non habeo dicere, suppresserat. Sperabant quidam
 ex religioso nomine cum pleraque nobilitatis factione, illam ob id in acta
 relata à Coss. tum haud fuisse; ne in manifestam peculatus suspicionem
 frater peruenisset. Rati itaque quod uerisimile erat, propterea editam non
 fuisse, quod ex lege subscripta non esset: proinde nulli dubium, quin quin-
 decim annorum spacio intercidisset, quare magnam iam occasionem u-
 niuersam gentem perdendi animo conceperunt. Superstes in urbe erat fra-
 ter huius mortui Henricus Soudébalchus Canonicus, uir eximia prudē-
 tia & candore uenerandus; penes quem Gerardus moriens, & Consul solū
 uertens, acta sua & rationes reliquerat. Et in hoc negotio ne mortuis qui-
 dem parcebatur. Henricus citatur, ut demortui primum, inde exulis fra-
 tris rationes relatas ederet. Nihil ille cunctatus, extemplo eas exhibuit.
 Tribuni, ubi recognitis acceptis & expensis, praeter expectationem &
 spem, illam hypographem herois Montfortij aliorumque in calce additam
 uiderunt, obstupefacti, & quasi attoniti re insperata, utrunque absoluunt.
 Coepit per haec plebs subodorari, totum contra exules factionis negotium
 calumnijs agi. quare iussit Tribu. eadem aequitate aliorum (quae factio
 diuersa erat) rationes ad legem rescare, ne cauillis ludi se, neu minis ab
 incepto terreri, neu largitionibus transuersos agi paterentur. Non tulit
 factio, penes plebem de se uictoriam fore: quam ut ei praeiperent, nouas
 consultando res inter se occulte agitantur. Ager publicus quondam ad occi-
 duam urbis partem, qua Hollandiam spectat, populo Ultraiectino fuerat:
 a paludosa effosaque regione nomen sortitus, uulgaris uocabulo Humilia
 pascua dicebantur. Haec anno trigesimo supra millesimum & quadrin-
 gesimum, cum aeris inopia, per bella resp. laboraret, iussu populi par-
 tim onerata, partim alienata erant: sed quibus conditionibus, quia parum
 constabat, a Tribunis rationum ad populum circa hos dies relatum fuit,
 ut tabulae possessorum inspicerentur. Apparebat enim expansionibus
 usurarijs, quae in iugera testandi causa ordinibus quotannis pendeban-
 tur, in fiduciarum mancipationem a maioribus tradita fuisse. Iam cum sol-
 uendo aeri alieno resp. esse uidebatur, quia ager ille tertia parte precij a-
 lienatus erat, aut etiam minoris, plebs eum habere, restituique, quam tantu-
 lam pecuniam, qua redimi posset, malebat. Contra, senes quidam etate
 confecti, a maioribus suis se accepisse affirmabant, initio mancupio da-
 tum fuisse. Sed decem annis post, cum ob eundem in ciuitate magni mo-
 tus orirentur, (nam plebem agrum alienasse sera poenitudo coeperat) uel-
 letque populus possessores per seditionem ad remancipandum ob id ad-
 gere, quod in uenditione, cum probe aestimaretur, plus dimidio precio
 se defraudatos clamitarent: negabant legitimam emptionem appellari
 posse: maxime quum intra decenniū pernumeratam pecuniam cum usu-
 ra iusta emptores recuperassent. Audiens igitur plebs, alias propter hosce
 publicos agros seditione tumultuatum in urbe fuisse, multo iam acrius
 in id incubuerunt, ut quod olim tentatum parum foeliciter esset, id nunc con-
 fieretur: & rescripta pecunia, pascua iuris rursus populi Ultraiectini
 fierent.

fierent. Metus interim senibus iniectus fuit, ne materia iniuriæ præbita, ipsi ad eam plebi authores essent: nam uulgi consilium in possessorum fraudem spectabat, ludibrium haud illepidum ad eam placandã, compe scendamq; seditionem huiusmodi excogitarũt. Si è rep. uideretur, & æquum, pascua olim publica postliminio restituere, possessores ad se accer si cum tabulis iuberent: ijsq; inspectis, nouas, si uideretur, de redimendo confectas, per uetera foramina immitterent. Prudens commentum ad i- niquos hominum conatus eludendum. Putabat enim plebs hoc pacto pulchrè sibi cautum iri, si integris ueterib, nouæ non separatim, sed cum illis commissæ traderentur: cum hoc illi agerent eo consilio, ut possessori cum libitum esset, antiquis inuiolatis, incorruptisq; nouas proscinden di potestas foret. Per hanc speciem cauendi, mutandiq; emptionē utrisq; satisfactum. Antiquis ilico nouæ immittuntur. Nonnullas pro præsen tis pecuniæ copia, nō grauatim ferentibus dominis, redimunt, abolentq;. nam ex publicatis exulis ædibus pecuniæ aliquantum, et ex mulctis non nihil redactum fuerat. In magnam itaq; spem eriguntur, uniuersa pascua breui ad hoc exemplū publica se rursus facturos. Itaq; ad hūc quidē mo dum pleraq; factio plebem ludificata est. Circa hos dies mittuntur ex ur- be duæ cohortes, quæ in sulam Leccæ, quam Brederodius princeps uir gultis consitã sui iuris, contra ostiũ Rheni fecerat, ui perfoderent, eamq; agmini amnis peruiam sulcis in longũ ductis facerent. Aliæ, quæ Ioan nis Benigni Amsterodami aggerem disijcerent. Paulò sub hos dies epi- scopus ex Heidelberga reuersus, ubi temp. spe turbatiorē offendit, nec inimicitias inter plebē & optimates, nisi rationes procederent, compo ni posse uidit, è Dorestato Batauodurorũ Ultraiectũ uenit. Nobilitas nihil moræ consilio, quod inter se principe absente occultè agitarant, tri- buendum rata, de fœdere cum plebe ineundo proponunt. Refertur res ad rationum tribunos: non abnuunt ne illi quidē, concordiaē semper (ut ipsi dicebant) studiosi. Conuenit igitur inter utrosque, ut penes episco- pum concipiendi fœderis ius & facultas esset, quodq; ipse pronuncia- ret, id utrisque sacrosanctum haberetur: adeò ut ne ipsis quidem concor- dibus, inde quicquam uel mutare, uel addere liceret. Redijt paucis inde diebus, dissimulato consilio, Dorestatum. Itaq; operis cautum est tabu- lis in sempiternam reconciliationem à principe. quarum tenorem de uer- bo penè ad uerbũ, quod fieri potuit, quàm diligentissimè adscripsi. Ta- bularum autem, quibus populus authore senatu, principis arbitrium ra- tum esse uoluit, ante quàm in ciuitatem redijt, hæc forma fuit. Senatus & populusq; Ultraiectinus presentium tabularum fide testificamur, quic- quid dissidij ac controuersiaē inter religionem & profanum nomen, quicquid inter nobilitatem et plebeios, & ciuem et conuenam intra mu- ros urbis, nemine excepto, hactenus efferbuit, id uniuersum principis nostri Henrici Palatini præsulis Ultraiectinorum arbitrij esse iussumus: placentq; eæ leges, quas ad concordiam pacemq; omnem urbis iustam & bonam est dicturus. Has autem quascunq; fœderis condiciones iusse- rit,

,, rit, sic affirmamus, assensu consociato eorum, quorum retulerint, si sine
 ,, sanguine, labefactioneque fortunarum in presenti & olim fiant: si nemo
 ,, alterius causa atrocius lædatur: ut in reconciliationis legibus amplius
 ,, pronunciabitur. Nos uicissimi religione obstringimus, hisque tabulis reli-
 ,, giosius deuincimus, eas ita nos exequuturos, ut nihil tam magnum sit
 ,, futurum, quod impedire possit. Id autem in reconciliationis legibus in-
 ,, primis exprimi uolumus, ut rationes ab anno undecimo ad uigesimum
 ,, quintum usque, sicut cceptæ, & quidem nullius iniuria, seruata legitima iudi-
 ,, cij forma, exigantur. Ad hæc, fidem nostram obstringimus, quod sena-
 ,, tui, ut par est & æquum, parebimus, utque semper facere consueuimus.
 ,, Quod si quis contra ierit, aduersus hunc cum principe, Coss. & senatu
 ,, arma induemus: questionibusque habitis, ut fœderis uiolati damnatum sup-
 ,, plicio multabimus. Contendimus itaque à principe, ut quam primum
 ,, ad nos in ciuitatem se, his consilij finem facturus recipiat. Nec est quod
 ,, metuat à nobis noui quid: nihil enim ab eo uel iniqui, uel absurdi postu-
 ,, labimus: nihil inceptabimus, quod ad tranquillitatem concordiamque per-
 ,, turbandam faciat. Ita ut sincerè scripta arguantur, nos Operæ binos sena-
 ,, tores nostros exorauimus, & quorundam inopia, alios, quosque in suis or-
 ,, peris, qui hæc communi omnium nomine subscriptione testentur. Id quod
 ,, libentes uolentesque ad operarum preces nos fecimus. Anno uicesimo quin-
 ,, to supra millesimum quingentesimum, decimotertio Cal. Septemb.
 Hac plebis uoluntate perspecta, Princeps cursu propere Ultraiectum con-
 tendit. Urgent cum religione optimates, ut sarcindæ concordie causa,
 quascunque uellet fœderis conditiones conciperet, & ad eas iureiurando
 affirmandas in hoc ardore utrosque adigeret, antequam poenitudine uarij
 plebis animi ab eo consilio auerterentur. Episcopus nihil grauate popu-
 li postulatam suscepit: & quidem eo libentius, quod cum nihil ultra se
 ad concordiam facere posse uideret, haud dubiam spem ex studijs om-
 nium ordinum colligeret, haud difficulter hac ratione eos conuerturos.
 Edidit paucis diebus fœderis leges ingenti animorum plausu, & leticia
 ,, publica, in hæc uerba Henricus Palatinus. Ab initio episcopatus mei,
 ,, huc animus semper spectauit, ut pacem domi forisque haberem: & adni-
 ,, ter indies, incumbamque in id, dum uiuam, ut ditionem ocio & tranquilli-
 ,, tate florentem conseruem: maxime uero, ne illa per tumultum & discor-
 ,, diam, præcipuas rerum publicarum pestes, ullum malum parturiant. Et
 ,, enim quoties mecum reputo calamitatem, quoties cædes & miseras di-
 ,, uersas, quæ ex discordia nascuntur: & contra, quanta comoda, qui pro-
 ,, uentus, fructus, emolumenta, quæ mutua beneuolentia & animorum con-
 ,, iunctio, quæ feclicitas reipub. ex concordia pullulet, nihil antiquius, ni-
 ,, hil prius duco, quam intestinum malum ab urbe nostra propulsare. Atque
 ,, utinam id integrum mihi fuisset. Vidi discordiam reip. uidi certamina, mo-
 ,, tus magnos, uidi coniurationes ordinum inter se: quarum ardor animum
 ,, meum in credibili angore discruciauit. Iam ne hoc malum ulterius serpat,
 ,, grassetur ue, uerum ut consilio maturè obteratur, stat huic contentioni re-
 medio

medio obuiam ire: bellum intestinum componere, & animos partium
 cōsociare. Sed ista quo tranquillius transigi liceat, in disquisitionē popu-
 li prius uenire iussi. Operas separatim rogavi, ut quantum suæ contro-
 uersæ esset, meo arbitrio dirimendum remitteretur. Haud grauatè id
 factitarunt, & quidem mea summopere id desiderantis, contendentisq;
 causa, quo iniuriarum memoria omnium aboleatur. Reconciliationis le-
 ges dandas, quascunq; uideretur, mihi permiserunt. Addiderunt & tabu-
 las, suo iussu, à singulis senatoribus fideliter subscriptas: quibus foede-
 ris pacisq; leges omnes, quas dabo, iustas & bonas sibi fore confirma-
 rūt. Porro quod ad diuersam factionem hominum religiosi equestrisq;
 nominis, quorum ista ex æquo referunt, (quando id ipsum ab ijs cōten-
 dimus) haud minus ardēter, quicquid foederis erit, in nostrū arbitrium
 pedibus concesserunt. Simili ratione datis dextris (qua utile & necessa-
 rium esset) religiose, quicquid in foedere exprimeretur, se persequuturos,
 spondere. Quoniam igitur utrinque huc conuentum est, ut meo ar-
 bitrio sempiternum foedus coeat, conditiones disceptationis inter fa-
 ctiones (quod è dignitate nostra fuit) commentatus sum. pro testimo-
 nijs dixerunt ij, quos huc pressi: rem ipsam quanta maxima diligentia
 licuit, propius cognoui. Comperi quantum seditionum, tumultuum,
 dissidiorum in republica arsit, eorum omnium fontes è uarijs causis, oc-
 casionibus, calumnijs, erroribus scaturiuisse. Inde initia orta inuicem
 criminādi: inde certamina, iniurias, inde mutua odia emanasse: arma ad
 corporum & fortunarum custodiā sumpta: neminem alteri tutò se cre-
 didisse: deniq; læuas suspiciones ex tenuibus rebus natas omnia sacra &
 profana miscuisse. Ut ista componantur, actarum omnium iniuriarum
 memoria exolescat. Positis igitur simultatibus & spirituū ferocia, amo-
 toq; certamine ut partes reconcilientur, utq; urbs Ultraiectina ab inter-
 necino exitio defendatur, foederis sempiterni leges in hanc formam con-
 cepi. Omnium autem primum placet, memoriam certaminum poni:
 dissidia, simultates, & odia, quæ inter homines omnis nominis, in no-
 stra repub. exarserunt, tum autē inter eos quibus nomen aliquod in par-
 tibus per ea tempora fuit, cum omnia seditionibus colliderentur, pror-
 sus aboleri, sempiternaq; in posterum obliuione obrui ac sepeliri: et qui-
 dem ijs de causis popularibus, quas paulo antè memorauī. Nemo labe
 factato, uel re, uel dicto nomē alterius, fortunæ sue: sed præterita admissa
 condonantor. Certamina acta per has occasiones exorta, è pectoribus,
 animisq; eraduntor. Quicquid nostræ urbis hominum est, cuiuscunq;
 ætatis, de transactis è mala conscientia, indignationē meam in posterum
 aut pœnam formidare desinito. In uniuersum admissorum omnium ue-
 nia, impunitasq; esto. Quantū ciuium est, deinceps Coss. & senatui pa-
 reto, & (ut bonorum ciuium est, consueuitq; fieri) sponte deferat. Quin
 aduersus hos nihil noui, & præter quàm decet, mouetor. Nulla omni-
 no comitia priuatim, nulli coetus occulti, nisi publico senatus consensu
 & autoritate, habentor: ut par est, & è more fieri assolet. Si usu eue-

g niat,

» niat, quem operarum conuentum haberi: is non nisi loco designato &
 » nutu senatus habetor. Calculi ab undecimo anno, ad præsentem usque
 » continuantor. Quin & rationum Tribunos, nihil præter rationes iam
 » deinceps publicè curare placet: sint in ijs toti recognoscendis, conficien-
 » disq̃. Adfunt illi, quorum est exequi. Hic uis omnis publica, priuataq̃
 » abesto. Disceptationum publicarum ditionis & controuersiarum co-
 » gnitio penes senatum permaneto. Tribuni nullum ius, facultatēq̃, quic-
 » quam inquirendi ultra impositam prouinciam usurpanto. Secundum
 » ista edico, ne quis cuiuscunq̃ loci aut nominis sit, qui ue à partibus stete-
 » runt (ut paulo antè dictum est) cum aduersario nouum certamen ca-
 » pesserat, iniuriam ue faciat: sed pacem & amicitiam consociatis animis co-
 » lat: pertinax concordia in congressu familiari & mutuis commercijs ad-
 » seratur. A dicacitate, conuicijs, cōtumelijs, in totum abstineatur. Si cui
 » iniuriarū actio aduersus quem oriatur, in ius uocatio esto. Lege agito:
 » diem dicito: de iure & iniuria disceptato. iudicio contendito: nec aliter.
 » Qui aduersum ierit, ac secus fecerit, quàm in his legibus expressum est:
 » qui ue unam aliquam eius partem uiolauerit: qui ue ad cupidinē noua-
 » rum rerum confurrexerit, idq̃ adeò senatui suboleuerit, stat nullo parti-
 » um discrimine, hunc ipsum ut fœderis ac pacis uiolatorē, publicatis bo-
 » nis extremo humanorū supplicio afficere. Ad id studia necessariorum
 » nostrorum præsens auxilium ferent: ad hoc Cofs. Tribuni, ordo sena-
 » torius, & consensus bonorum omnium arma induent: ut mihi priuata
 » fide interposita religiose receperūt, ubicunq̃ extra, intra ue muros ciuis-
 » modi opprimatur. Sin uoluntarius populus haud segniter, è fœderis
 » conditionibus, insigni cum laude sua ipsorum, suum officium faciat, (ut
 » non addubito eos facturos) saxo uicissim, ut in nostram dignationem
 » & fidem receptos pergam tueri. Talem aduersus eos affectum induam,
 » qualem est principis erga suos in rem omnium declarare. Affirmaui au-
 » tem hoc fœdus, libero meo arbitrio permissum, tabulis signo nostro
 » obsignatis, XIII. Cal. Sept. Episcopus fœderis leges signatis tabu-
 » lis expressas, ad hanc formam operis dedit. Et uidebatur facile pax, tran-
 » quillitasq̃ hac uia coitura: quòd præcipuum omnium seditionum irri-
 » tatarum consiliū de rationibus continuandis in his sanctionibus, ad
 » plebis nutum perspicuè expressum esset. Tribuni rationum per hæc ple-
 » bis toties expertæ inconstantiam ueriti credo, principi suam fidem ad-
 » uersus nouarum rerum concitatores obstrinxerunt. Accessit huc quoq̃
 » pertinax nobilitatis consensus: huc religionis acre studium, & senatus,
 » ad restituendam rempub. & legum uim. Princeps fœdus promulgatu-
 » rus, populum in curiam suam basilicæ D. Martini & Seruatoris hëren-
 » tem, in concionem aduocat: ubi Iacobus Mindenus de fenestra præfuli
 » sinister, huiusmodi orationē ad conciliandos uarios plebis animos com-
 » positam habuit. Quem diem sæpenumero uotis, à deo Opt. Max. uide-
 » re desiderauit, ciues, is hodie lætus mihi, uobis item (ut spero) candidus
 » ac faustus, reipub. uero uniuersæ annua gratulatione atq̃ obsecrationi-
 » bus

bus festus illuxit. Is enim est, qui mihi ex animo egritudinem sustulit: ditionem publico gaudio perfudit: urbem ab horribili seditionis fragore, serenitate inducta, tranquillauit. Quoties conspexi uos (forsitā iustis de causis armatos, per templa, uias, cœmeteria, forum, comitia peruagari, tacitus apud animum meum depoposci ad supplicium eos, qui uestros animos pessimis artibus sollicitatos ad arma perpellebant. Quibus discursibus & tumultu infano, ne ipsi quidem res uestras domi haud modicè fractas diffitemini: confessis enim periculum factum est. Itaq; simul atq; principis libero arbitrio pacis ac concordiae leges sancientas ultro permiseritis, metu omni dempto, nusquā circumspectans pauidus, sed quasi post longam iactationem procellis & turbinibus elapsus, uisa procul terra alacrior, non possum non ad uos de salute parta uerba facere. Confido uos non oscitanter aduersuros animos, ubi intellexeritis uestram sceleratam. Dicam autem quo potero compendio, exuberante lætitiā nimium perfusus, quanto non modò metu euersionis, sed occidionis (dicam liberè) uos, uestrasq; coniuges & liberos prudentissimo cōsilio liberauistis. Maiores nostri cum utrinq; hinc ab Hollādis, inde à Gelris uicinis principibus bellis incesserentur (non enim diutius licuit quietis esse, quā illis bonum uisum fuit) nihil prius contra uim habuerunt, quā hosti beneuolentia, quod fieri posset, occurrere. Erant autē haud omnino bellorum rudes: quamobrem multis prælijs clarum nomen adepti fuerunt, & tamen quietem tumultui, pacem atq; ocium bello anteposuerunt: ut principes uel bellorum, uel pacis artibus illustres essent. Quod si ea uia nihil promoueretur, & hostis obsidione pressis, scalas & machinas muris admoueret: tum uirtutem in dextera ostendere, egregiè pro aris & focis pugnare, strages edere, cōcordes pectora hostibus pro muris obijcere. Conspicuos eos uicinis populis cōcordia faciebat. Etenim ea tenues respub. à paruis initijs ad summa imperia sæpe creuerunt: ut contrā, urbes opibus florentes & amplissimarum rerum splendore, intestina discordia ruunt. Norant illi hæc: quapropter nobis ditissimam ditionem his artibus partam & propagatam tradiderunt, atq; utinam acceptam per manus consimili gloria posteris nostris relinquere mus. Sed is demum maximus hosti terror est, id ualidissimum præsidium, in quod tanquam in cotem nouacula, illiditur. Quā angustis terminis circumscriptam, quā pauperem rempub. initio habuimus, quis omnium est qui ignoret: ditionis pomœria quā contracta: & paucos intra annos Imperatorum & regum munificentia, imò uestra cōcordia quā uasta, quā lata accepistis: quorum uix quartā hodie portionē, & tamen opulentā satis possidemus. Reuoluite mecum annales rerum Ultraiectinarum: in conspectu ponite, quibus maiorum nostrorum artibus ecclesie uestre res auctæ sint: quantis difficultatibus, sed summa ordinum cōcordia ab externis principibus defensæ. Adelboldus cum diu bellum detractasset, dubium eius euentū ueritus, coactus penè tandem cum Theodorico tertio eius nominis Hollandorū Comite in pu-

gnam descēdit: sed in foeliciter. nam praelio superatus, captusq; ab eo in
 Hollādiam abductus fuit. Neq; uerò una aut altera aduersa pugna opes
 nostrę accisæ fuere. Natiuum id uirtutis decus est, ut eo se uiolentius eri-
 gat, quo laceffitur magis. In tantam amplitudinē capto Adelboldo, bre-
 uires urbis creuerunt, ut ipsi potentissimis principibus essemus formi-
 dabiles: & alijs etiam suppetias tulerimus. Mox Conradus cum eius no-
 minis quinto Theodorico praelio congressus fuit (bellum præsuli indi-
 ctum constabat, quod Godefrido Lotharingiæ duci contra eum cohor-
 tes armatas auxilio misisset) hic res Comiti impuberi adēptæ, cum per
 nostrum Antistitem redditæ essent, pax facile facta est: nam hosti formi-
 dabilior erat, quàm contemptibilior. Quantum bellum cum Hereber-
 to gessit eiusdem nominis sextus Comes: Ciuitatem hic etiamnum reli-
 giosam principijs bellorum, cum sex menses arcta obsidione ad Sagun-
 tinam penè famem usq; pressisset: diffidens eam se ad deditiōem posse
 compellere, omnia apparare cœpit, quibus ad expugnationem opus ef-
 set. Stabant scisæ iam muris admotæ, arietes, machinæ expeditæ, acies
 instructæ, signum expectantes: cum episcopus pontificali ornatu, comi-
 tate religione, repēte apertis portis intrepidus copijs in procinctu stan-
 tibus obuiam procederet, Comitem dijs manibus deuotū fulmine per-
 cussurus. Princeps Hollandus Antistitis uenerando habitu attonitus,
 inermem se ad eius pedes prouoluit: ac suppliciter ueniam petenti, his le-
 gibus iniuria condonata est, ut soluta obsidione cum exercitu ditione
 Ultraiectina discederet: restitutis rebus, nunquam populo Ultraiectino
 arma inferret. Taceo quanta uirtute insignem à Guilmo quinto Hol-
 landorum principe acceptam contumeliam, paulo post reducto exerci-
 tu uictore aboleuere nostri. Prætereo clades barbaricas, quibus cum ci-
 uitas non semel ab Hunis, Danis, Nortmannis, Phrysijs perinde deleta
 esset, atq; à Græcis olim Troia, ab Alexandro Thebæ, ab Annibale Sa-
 guntus, à Mumio Corinthus, Alba à Tullo: tamen concordēs id anni-
 xi fuere, ut & ampliorem & splendidiorē ditionem pararent: paratam
 ad nos transmitterent. Vindicarunt egregia sua uirtute ab hostium in-
 iuria Imperatorum profusa ac prodiga in uos monumēta: quæ quidem
 hodie ius uestrum exiuisissent, nisi concurs maiorum uirtus dextra & fer-
 ro retinuisset. Eadem ciues, quibus artibus incolumia illi conseruarūt,
 isdem & nobis defendenda sunt. Talem igitur rempub. si in ocio certa-
 tim foueritis, nullus hostis exoriri poterit tam grauis, qui eam obterat.
 Sin Ate aliqua in partes uos diuellat, gloriam & foelicitatem uestrā, per
 inferam Germaniam conspicuā, quæ hæctenus incolumes mansere, per-
 ditum ibitis. Libet oculis exponere deformem discordiæ pestem, nō ob
 aliud, q̄ ut ea urbe propulsata, et memoria quorundā temporū tacta, fo-
 dus pacemq; factam sanctè deinceps colatis. Monstrū est, quo terra nul-
 lum procreat foedius, nullum detestabilius. Parentes cōcitat in liberos,
 quos nullum foedus domesticum quāuis arctum satis potest adiungere.
 Germanos inter se committit: nihil pensi habet, quid misceat, dum om-
 nia

nia transuersa agat. Omnia in ciuitatibus, ingenijs natiuis præclara inuertit, ne cœtus hominum, qui ad societate colendam conuenerunt, possint in unius populi corpus coalescere. Dominatio multorum exitiabilis est, inquit poëta: at hæc per speciem iuuandę reipub. omnes ad dominandum extimulat, ut quot sint capita, tot rectores habeantur: & dum simul dominari laborant, fit, ut nullus omnino sit magistratus: citra cuius authoritatem & imperium nulla regna, nullę ciuitates cõseruantur: sed legibus dissoluta immanium beluarum more omnia feruntur, agunturq̃. Ibi cædes, latrocinia perpetrari necesse est: ibi undique insidias strui, dolos neçti, pro libidine omnia geri: quando metus, quo ista prohiberentur, abest. Nunc non disputo de lucro ẽ mercimonijs, & questu: quæ per deos immortales quanta forent, ubi neq; legibus uiueretur, neque uis, neq; flagitia supplicijs cohercerentur: Nomades plaustris degentes fuisse legimus, qui incertis sedibus, nullis legibus ferarum more semper uagabantur. Vtrum igitur magis ẽ reipub. sit ducẽdum, authoritati, imperioq; magistratus concordia reipub. parẽre, an nihil sani sapere, ultimo exitio per seditionem paratos, æstimationẽ uobis permitto. Redeo ad id unde digressus sum. Cũ igitur in magna gloria & opibus semper res Ultraiectina per concordiaẽ uinculum esset, simul & militari gloria floreret, opere precium est cognoscere, ut uires nostræ in sese aliquando per dissidium intestinum ruerint: hostibus prædæ, ditioni calamitati atque uastationi extiterint. Possem externa alioqui, possem item remotiora exempla domestica cõmemorare: uerũ ea attingam solum, quæ uel uestræ adhuc memorię, uel parentum hærent: quo perspicuum sit, initium turbandi omnia atq; miscendi, ab intestino malo ortum. Tragici mali exemplum fuit Lichtenbergensis factio, quæ ut à paruis initijs cœpit, sic urbem & Hollandos in atrox bellũ coniecit. Adiutus ad facinus perpetrandum opibus Suederi Montfortij, Huberti Vianensis, et Ioannis Bunschotiorum præfecti, dolo ac fraude minime Ultraiectina Iacobus Lichtenbergensis captum episcopum Guielmũ domi suæ tenuit. Conspiratur à rusticorũ multitudinẽ: undiq; factioni dolus, insidiaq; neçtiuntur. Collegit interea se ex agris iuuenum robur, cum iam annum ferme in custodia pro consulis fuisset: atq; alij alijs uijs urbem intrantes, in domum Lichtenbergi impetu facto, principẽ liberarunt. Sequitur bellum ab exule episcopo indictum: & paratur communiter utrinq;. Occurrit Iacobus Lichtenbergus principi in Hœch Vucërda, fit acerrimum prælium magna utriusq; clade: cadit per aduersum pectus transfixus episcopus. monumentum cædis adhuc extat. Excepit intestinum malum externum statim bellum graue & ingens: quo, cæso Archidiacono Guielmo ẽ Comitibus Hornensibus, & pleraq; nobilitate, capitur Guido episcopus. Nec continuit se pestis, nullis quantumuis scedis cladibus exaturata. oritur sub hæc intra urbem iterum seditio: qua ex composito, ab aduersa factione uĩ exuscitata, trucidatur Iacobus Lichtenbergus, cum ali-quanta suorũ parte: & quidem contra scedus. At hoc recentius est, cum

Soudenbalchiana gens duce Henrico Montfortis ad dimicandū instrūcta ē Palatio descenderet: acerrimeq; inter Castrensem & Romanū pontem cum inimicis dimicans, magna clade affectos eos per aduersam portam expelleret. Timor sublatus, exacta factione, uidebatur: sed iacta ad bella solū erat alea. Cōprehensus Mōrtfortiorū heros ab episcopo, in custodia paulo pōst tenetur. Mox inde amicorum fide & Montfortiorū ciuium uirtute septus Henricus Niueldius, urbem armatus noctu cum parua manu ex Amorsfortia profectus intrat, captum uinculis eximit, ipsum Antistitem ultimo supplicio affecturus, nisi inter pugnandum in prætorio uico ictu globi in uulnus corruisset. An non hic fortuna, imō fatum dominabatur? Captum Dauidem, uarietatis rerum humanarum parum memorem, Amorsfortiam relegant. Et præclarè cum nostra reipub. actum uidebatur, cum capto turbarum authore, (ut tum ferebāt) bonis restituta esset. Adfuit breui supplicij exactor Maximilianus rex, qui uos obsidione lōga cinctos, ad ultimū ad quaslibet pacis leges compulit. Traditur Friderico Egmondano custodienda aduersus rebellionem porta Cathariniana, machinis uestris seclusis, fossa munita. Vilissima mācipia in ditione Burgundionum, sub sacrificulo episcopo eratis. Capitalis dies dicebatur ei, qui per imprudentiam uocem inclementiorum aduersus tyrannidem effutiuiisset. Mitto alia, quæ non opere est referre, ex domestica discordia tamē nata omnia. At recuperata porta, frustra (quia rempub. consociabant) Egmondanus alias atq; alias infidias, prodiciones, & dolos postea urbi nexuit. Ex turbido itaq; cœlo in serenam lucem uos hodie mature euasistis: at dispeream, nisi multis argumentis similes tēpestates exorituras breui, fuisset colligere, si perrexisset ista uestra rabies amplius conualescere. Æternas nostræ reipub. opes, si in percusso scedere perseueremus. nam dissidia & factiones sunt uenena, eaq; (ut quidam diserte dixit) una opulentis ciuitatibus labes reperta est, citra quam imperia forent immortalia. Præclara sentētia, quam ō dii immortales, utinam omnes saperemus. Sed illuc reuertar. Nonne spectaculo estis theatro finitimarum regionum: nōne ta citi in sinu rident uestram ingruentem euerisionem? Exules uestros ad cœlum uehunt, quorum prudentia clamant, semper cautum, ne intestinis seditionibus sit tumultuatum: nunc rempub. magistro atq; clauo orbatam sursum deorsum iactari. Hæ illorū uoces passim audiuntur: & uix audeo apertis uerbis argumenta proloqui, quibus auguror eos hoc agere, ut intestinus furor uobis externum bellum gignat. Utinam Iani essetis omnes. Quid si bī uult aliud, quod uos ad insueta uectigalia in mercatibus adigere antuntur? Quid, quod ciuem retinent? quod merces uestras bonaq; publicè possident? Quid, quod agros, paludes, usurarios redditus in omnibus locis manu consertum uocant? Quid, quod sponsonem recusant? Nimirum perspiciunt callidi homines, omnia æqua & iniqua nō solum uobis inter uos dissidentibus extorqueri posse, (quid enim facilius?) uerum etiam opportunitatem dari, ut eadem uia de urbis possessione iudicio

cio contendant, uel armis: scilicet ut uobis unâ cum sacris & profanis potiantur. An non huc dementiæ properastis? Nota uox Philippi cognomento Boni est, cum de paludibus contenderetur: futurû, ut eas nō in cardinibus regnorum, sed sub turri (proh superi) Martiniana effoderet. Creditis tum, ubi in eorum ditionem concessistis, spem finiendi mali adfuturam: Imò duplicabitur: nihil enim dulcedine libertatis gustata, seruitute durius. Atq; hæc denūciauit uobis ciuilis discordia. Sed matu- rē respiciuistis: quæ res affirmat mihi, claram æternamq; rempub. ad posterios, formidolosam uicinis principibus fore. Itaq; lætor, uosmet secedendi libertatem uobis ademisse: & quod datis dextris fidem perpetuæ cōcordiæ sanxistis, id utile erit ditioni, & cum immortalī gloria coniunctum. Ad hunc quidem modū Mindenus: simul tabulas sanciti fœderis è gremio extractas, resolutasq; ostendit, ac tribunis tradidit. Postero die mane Tribuni rationū in curiam coguntur, ubi datis dextris coram episcopo concordie fœderisq; uinculum sanxerunt. Adacti sunt super hæc iureiurando, subscriptis tabulis, affirmare, se senatui adiutores aduersus seditionis concitatores, & fœderis uiolatores in curia pontificia (qui locus ibi omnis ordinis mortalibus designatus est) adfuturos: pœnam de nouarum rerum authoribus sine mora sumerēt. In episcopi uerba iuratum est. Vicissim princeps fidem Trib. suam adstrinxit, nunquā se rempub. deserturum. Breuī quā hęc in urbe confecta sunt, Vuicam Batauodurorum in arcem se recepit.

LAMBERTI HORTENSII RERVM
VLTRAIECTINARVM

Liber Tertius.

RAx interim per aliquot menses, mitigata his artibus discordia, domi forisq; fuit. Sed quamuis per recens ictum fœdus, quā discordiæ fuerat, compositum uidebatur, feroces quorundam spiritus, ocio per diuinam comitia habendi licentiam, defueti, haud tamen quieuerunt. Aduertebant hoc consilium, quod in pacis leges concessum esset, ab optimatibus & religione ex industria defudatum fuisse, non tam publicæ utilitatis gratia, quā ut lupato plebi in iecto, soli ipsi dominarentur. Paulatim igitur dolere cœpit, iugum induisse. Oriuntur interim acerbæ simultates, eoq; indigniores, quo ægrius erat, sub legibus et magistratus imperio uiuendum esse: ex composito se- lufos ab ijs, quos haud ita pridem ipsi in senatum legissent: in se non solum illos, uerumetiam omnes ordines cōiurasse: auctam, nō diminutam seruitutem: tolerabiliorem Soudenbalchianam dominationem fuisse, quā horum tyrannidem: deniq; de ijs reuocandis, quos nuper exules esse iusserant, consilia agitare: quocunq; modo fœdus factum distinere. Cōtrā illi pauci quidem, sed manibus prompti, et uigentes corporibus,

quos antè dixi à prima secessione, nobilium & religionis factionem semper tutatos, negare id citra dimicationem futurum. In hac autem animorum dissensione, et irarum certamine, utriq; alteris huc insidiantur, ut in discrimen uiolatæ pacis mutuò se conijcerent. Et nusquam deest hortator ad præbendam materiam inimicis. Fortè crepusculo diei ita accidit, ut præter spem quaterni repleti uino ac cibo, in publico ab utraq; factione sibi obuiarèt. A' religionis & optimatū partib. erant Michaël pistor, Gerardus Nouiomagus cultrarius, Cornelius Hackius, Harmannus Oestromus: plebeij, Gosuinus Amorfortius pictor, Arnoldus & Ioannes Sandanus germani, Vuolterus Damixæus: cum quibus post paululum se cōiunxit Guolterus, Theodorici filius, audacia & uirtute pares, & principes partium. Primo statim occursum neutri alteris de uia cedūt: neutri pedē referunt: pro comi salutatione, conuicia utrinq; magnis clamoribus iactantur. Res inde ad manus uenit, pugnaturq; a cerrimè. Plebeij ad postremum Damixæo & Ioāne Sandano uulneratis, postquàm aliorum impetū diutius se ferre posse desperarunt, & uiolenta impressio ne iam loco pulsi, emotiq; essent, faciunt fugam. Alij, ne in fuga contractis auxilijs ferocius pugnam iterum laceflerent, palantes sursum deorsum insequuntur. Nec antè insequēdi finis fuit, quàm in domos quisq; suas compulsi essent. Concordiæ ac pacis fœdere per istam dimicationem uiolato, cura senatū incessit: nec fœdifragos plebeios metu plebis, cui inuisi ob cōcordiæ conditiones esse cœperant, arripere ausi fuerunt. Ad didit facinorosis audaciam Consul is fauor, qui ex cōposito religioni & optimatibus infestus erat. Itaq; certatim indies uires confirmare: inuicē periurij arcessere: rupti fœderis criminari. Vtrisque erant sui ad capitis diem dicendum, & ad uadandum instigatores: eratq; ingens certamen non solum de pugna laceflita, sed etiam utri priores conuicia dixissent. Neutri, ad tuendum factionis suæ nomen, et demēdam ignominiam, uadimonium detrectant. Pistor cum suis in portam Catharinianam prior se recepit. Pictor in carcerem posterior, quod Macellum appellatur, uoluntarius uadit. Senatus plebem metuens, literas dat ad episcopum, qui per hos dies in Transiselanis erat, de authoribus uiolatæ concordia, ut reditum, quātum posset, Ultraiectum, priusquàm malum gliscens se reciperet, maturaret. Princeps per literas ilico in uinculis illos asseruari in suum aduentum mandat: constituens, ubi inde reuersus esset, tormētis de facinoris authoribus quæstiones habere, capitisq; in eos animaduertere. Respōsum atrox principis relatū, haud secretò apud senatū hēsit, peruulgatūq; statim tota urbe est: uerūm capitis uadatos nihil planè cōterrituit. Et profectò sequuta fuisset animaduersio seuerior, quàm temporā & reipub. status postulabat, si principis aduentus statim à patrato facinore eos recenti ira oppressisset. At partes uehementer è patrati sceleris conscientia pro suis solliciti, (tametsi certamine magno ab sese crimē prius prouocatae pugnae auerterent) ne reuerso episcopo, qui in horas expectabatur, in grauius discrimen deducerentur, contemptis ic̄ti fœderis le-

ris legibus, spreto ordinū consensu, & auctoritate, cum telo tumultuose tota urbe in cœmeterium Ioannis quartum secedunt. Dissionis inuicem ibi criminantium clamoribus, tuentiumq̄ suos disceptatur: diuq̄ in ira & odio perseveratum, ne indicta causa pendentes rei damnarentur: sed arte agendo, dum ira iusta principis uerustate exolesceret, huc à consentiente omni multitudine itum est: ut uadati utriq̄ è publicis custodijs ita sua fide domos suas dimitterentur, ut comperēdinatis uadimonium sistēdi differretur. Atq̄ hac in re perspicue apparebat, animos plebis per sanctum foedus irritatos magis quàm fractos fuisse, redditosq̄ multo quàm antea ferocios. Michaël pistor accepto populi iussu cum suo sodalitia prior ac libens è porta abiit. Plebei primū aliquandiu in adserenda uadatione perseverarunt, abnueruntq̄ carcere exire. Precibus ad postremum suorum inducti, protestantur, se inde non supplicij metu conterritos, nec conscientia uiolatae pacis ictos, sed iussu populi abire: nec ut sordidatos reos uadimonium deserere, sed eodem reuersuros, causamq̄ in uinculis dicturos, cum à principe iuberetur, & ad antestandum citarentur. Et in hoc quidem statu res erāt Ultraiectinorū: Transmontanis inter hæc Amorfortijs, tametsi domi res essent quietæ, per uicinam tamen pestem concessio ocio ex sententia frui non licuit. Erat Amorfortium nomen ob agrariæ pecuniæ constitutionem apud principem non solum inuidiosum, uerumetiam ominosum. Exaggerabatur indies eius odiū calumnijs alijs atq̄ alijs, quarū nimis credulus princeps postea ipse sibi pœnarū exactor fuit. Ingeniorū loci, & cordati populi ignarus, infestissime eos odisse coepit. Legationes illorū aliquandiu admittere noluit, animūq̄ iam dudum ad uindictā adiecit. Oppidum itaq̄ sæpe insidijs aggresso, frustra inceptum fuit. Tantum apud prudentem episcopum ualuerunt paucorum consilia, & priuata per id temporis inuidia. Edixit præfecto arcis Amisianæ, & prætorib. eius ditionis, ut in Amorfortiorum agrorum cultores agrarios uectigal cōstituerent. dissimulās interim suo id iussu fieri. Concurrunt totis agris coloni prope re in ciuitatē, quasi amentes: querimonias suas ad dominos fundorum, quid in se immeritos à prætoribus paganis tentaretur, deferunt. Cogitur senatus tumultuose, dant literas illico ad rusticarum iurisdictionum prætores, in primis autem ad Præfectum præsidij, in hæc uerba. Vide. ^{cc}rent etiam atq̄ etiam, quam rem agitent: per nouam hanc, pecuniā ^{cc}lonis suis imperādi formam, sibi uim fieri, iura libertatemq̄ pop. Amor ^{cc}fortij uiolari. Non commissuros se agros iuris Amorfortij uectigales ip ^{cc}forum aut cuiusquā libidini fore. Præfectus rem illico ad Antistitē de ^cfert, cum exaggeratione querimoniarū: id quod procliue illi erat apud nominis Amorfortij iam dudum apertum penè hostem. Criminatiōes autem omnes ferè ex uano erāt. His calumnijs episcopus multo in illos magis accensus fuit: uisāq̄ res indignationis plena, quæ sibi & prætoribus in posterum insigni damno foret. Scripsit ex suorum consilio literas ad Amorfortium senatum, quæ lectæ in hanc ferè sunt sententiā. Po
pulum

pulum Amorfortium indies apud se ab hominibus utriusque nominis religiosi & profani de ui criminari: qua cognosceret suam iurisdictionem non modicè legdi, et maiestatem imminui: se tamen haud ita temerè induci, ut delatoribus quibuslibet fidem suam accommodaret. Ageret itaque de legatis ad se mittendis, per quos se, de ijs quæ obijci possent, purgaret. Condixit item diem, ad quem legatis audiendis sese daturus esset. Legati mittuntur, Nicolaus Gerardi filius, et Petrus Hardefeltius. Hi Amorfortia profecti ad Cal. Nouem. Dore statum uenere. Acciti in prætorium interius (ubi episcopus cū nobilitate primaria ab intimis consilijs sedebat) nihil benigniter illis (uti antè cōsueuerat) suum aduentum princeps gratulatur, sed toruo obtutu perinde atque hostes intromissos recipit. Dexter Iacobus Mindenus affedit, læuus libellorum magister, quæ uulgo Cancellarium appellat. Inde utrinque Fredericus Seldenackerus, Gybertus Hardenbrochus, Hadrianus Rhedius, præterque hos unus & itē alter. Ibi Mindenus uehementis uir ingenij, & reliquis non paulo facundior, (ut sæpe antè dictū est) oratione præparata acerrimè in Amorfortios inuehitur: ut si hostilia moliti fuissent, nihil quicquam acerbius addere potuisset. Telam omnium eorum, quibus principis maiestatem in speciem imminuisse uisi fuerant, ordine à principio ad finem contexere exorditur: ea eleuans, exaggeransque, quātum dicendo ualet. Primū omnium obiecit, haud diu esse, quod Susatenos aliquos è principis iurisdictione per lictorem intra muros retinuissent, ob nihil aliud, quàm quod ad constitutum inter suos uectigal (quemadmodum in alijs pagis factitatum fuerat) ibi contribuissent: quam obrem retētis grandem multam edixissent. Quam quidem contumeliam, quod ipsi ius multandi eos qui extra urbes agerent, usurpassent, principi haudquaquam ferendam esse, sed ære pensandam, perinde ac si res abstulissent. In literis haud ita pridem à senatu ad episcopum datis, eius nomen perspicuè à scriba læsum: quasi per uim, nullo iure Amorfortiani prædij colonum nuper arripuisset. His acceptis legati ad colloquendum pariter & deliberandum paulisper, quid ad ea præmeditatè respōderent, pace principis, egrediuntur. Post paulò intro reuersi, disertè obiecta refutarunt: expurgantes in primis senatum, qui semper illius maiestatem, quod licuit, à factione afferuisset, nedum hic imminueret. Accepta expurgatione legatorum, perrexit Mindenus (uti incoeperat) historiam criminationum pertexere. Super hæc quotidie eos plebem rure in ciuitatem extractam, ad sistendum cogere: diem apud iudicem urbanum dicere: indicta causa statim damnare, multareque, ut libitum esset. Quoniam ista superbè ad laessendum principi stomachum patrata constaret, iustè eum in illos hostilem spiritum induere, qui hostium speciem præberent: certum esse, non tolerare diutius se pro delectamento haberi. His moribus damnū in signe dari. Municipiorum numerum (inquit) indies augetis magno principis dispendio, ne in eos ius præfecto præsidij Amisiani imperiū ue sit. Vult igitur, ea de causa numerum eorum pariter & nomina in indicè relata

cogno-

cognoscere. His delatis quid expetat, poscat' ue uidebitis. Colonis uestris maximè sub Luesdana prætura prohibuistis, ne diebus iudiciorū à prætore pro imperio ad constituendum iudicium uenire iussi, parènt, præter consuetudinē, quæ haud nuper ibi recepta est. ut ex Ioanne Fonckio prætore loci, & ciue Amorfortio pridem accepi: & querimonias suas de uobis detulit. Accedit ad ægram principis mentem & hoc. exilius mādato prætor Luesdanus constitutionem uectigalem nuper cum in sua prouincia collecturus esset, edicto cauistis publicè, ne ad eum, sed uestrum quæstorem episcopo pernumeranda deferretur. Aqua & igni super hæc Ioannem Fonckium interdicerè uoluistis, quòd quosdā agrarios fundi Amorfortij colonos Ultraiectum ad forum ecclesiasticum in ius ob id uocarit, quòd pensionem è liberalitate ultronea in singulos annos ei dari solitam, non pependissent: nam ea se redimūt, ne diebus operosis iuri dicundo adesse teneantur. Paululum in senatu addubitātū fuit, num hac de causa urbe pelleretur. Insignis contumelia fuit, quòd per uos stetit, quo minus licuit episcopi uicario extremum iuris aduersus euangelicos fratres Ioannitas persequi: à quo eos defendistis. Postremò, quid hoc aliud est, quàm oblatum auxilium ijs qui principi oppedunt: maximè, cum Arnoldus Dolrerius Consul obstaret, ne uiator in Hœchlandios missus cum ijs iure ageret, qui imperatam pecuniam nondū soluerant: ijsq; multatitium pignus auferret. Obiecit præter hæc nonnulla alia perleuis momenti in speciè admitta: ut ad hunc modum captatis occasionibus Amorfortios percelleret, resq; in suburbana eorum ditione nouo more pro libidine nouaret. Ad ea legati modestè, quātum extempore impræmeditatis facultas suggestit. Effectum id interim est, ut actiones, & criminationum capita scripto traderentur. Regressi Amorfortiam, rem ad senatum referunt. Nec operosum sanè fuit, calumnias uerius, quàm criminationes, omnia perperam interpretantiū diluere, & earum aliquas accusando exaggeratas, molliori interpretatione lenire. Scripto itaque episcopo ad singula respondetur, uerūm serius aliquanto, nam paulo q̄ literæ Dorestatū adferrentur, populo Vuicano clam, Transsielanos petiuerat cum modico equitatu. Incidit hoc iter circa Cal. Nouembres. Obnupto capite, ignotoq; habitu per Amorfortiam, (ne proditus Gelro opportunus foret) profectus, sequenti nocte in Scura pro populariter nobili nomine diuertit. Paululum ibi somno ac cibo potuq; recreatus, sub lucem cōscenso equo, circa medium diei celeriter Dauētriā peruenit. Quatriduo post dux Vuolfgāgus episcopi frater, cum reliquo equitatu eum sequutus est. Hæsit in Trāsiselanis inde usq; ad Cal. Martias insequentis anni, qui uigesimus sextus erat supra M. D. Vnde iterum in superam Germaniam abiit, nemine itineris certiore facto, penes quem in tanta inferæ ditionis rerū uarietate, cura reipub. esset: cum superiores principes regni fines & septa egressuri, soleāt in ordinū conuentu, quem haberent, curam & pontificias uices ipsis deferre, ne negotia obeunda & rerum administratio deferretur. Quapropter uariè id à malè

male feriatibus hominibus acceptum fuit, alijs aliorum occultū ab itum in
 terpretantibus. Mansit in Germania à Cal. Martijs menses plus sex. cū
 in tantum iterū Ultraiecti fax seditionis se reciperet, ut metus esset, ne in
 testina rabies bellum externum excieret: tamen plus irarum quā in iu
 riarum esset. Pulso igitur legum plebs ac suppliciorum metu, comperen
 dinatos scederis uiolutores religione absoluit: ferox populus oçj desue
 tudine omnem lapidem mouet, ut per occasionem summa imis cōmu
 taret. At religio obsequendo omnia facere, quæ ad pacem retinendā ad
 iuuarent, blandimentis mitigare, speciosis uerbis extrahere, rationes ex
 pacto exequi: quo princeps redux ut cunq; pacatum ciuitatis statum in
 ueniret. Canisio principio anni Cal. Feb. prorogatus est Cōsulatus præ
 ter morem. Ioannes Vordius, quia continuari abnuuit, magistratu abijt:
 cui sufficitur Ioannes Vualanus. Multi tribunorum se magistratu abdi
 carunt. Hoc anno Amorfortiæ Cofs. facti, Nicolaus Ioannis filius, &
 Euerardus Donsilerus. His temporibus principi ab Roma suus confir
 matur episcopatus: ad quem usq; diem à Philippi obitu Consul primari
 us in ciuitate ius proprætor dixerat, ac uices imperatorias in hoc magi
 stratu obierat. Traditum fuit (ut accepi) id priuilegij Ultraiectinis à Cæ
 sare Vuenceslao. Idem factum Amorfortiæ, è consuetudine magis ab e
 piscopis longa serie affirmata, quā priuilegio. Redit inter hæc Dore
 stratum è Germania præsul quinto Cal. Nouē. Ibi haud diu commora
 tus, ad septimum Idus Nou. (quia alijs super alias literis accersebatur)
 Ultraiectum cum ingenti ordinū lætitiā & effusa gratulatione uenit. Ali
 quot ibi diebus gratulando, comedendoq; magis, quā ordinandæ rei
 pub. cura absumptis, in grauem & periculosam ualitudinē incidit. De
 scendens ad animum quā parum tutum & odiosum foret, ibi decum
 bere, ubi ab armis & fremitu nulla quies erat, tertio Idus Nouem. Dore
 stratum se recepit. Quā uariæ de eius morbo repentino per eam tem
 pestatem suspiciones iactabantur, non operæ est referre. multi certè huc
 trahebantur, ut crederēt ueneni potione languorem abortū: quod quia
 parum efficax erat, & minus præsens, ualitudinem aduersam et morbū
 diuturniorem fecisse. Equidem nihil habeo quod pro comperto ausim
 affirmare. Ultraiecto discedens duos uicarios reliquit, Iacobum Minde
 num & Ernestum Amerongum: penes quos omnium momenta causa
 rum esse iussit: summa item potestas sciscendi, edicendi, promulgandi, de
 licta corrigendi foret. In uniuersum his demandatum, ut obeuntes per
 omnia principis uices, uiderent ne quid detrimenti respub. caperet. To
 ti hi in remp. intenti, nusquam ex urbe discedunt, si eam autoritate ma
 gis & clementia, quā imperio, ab armis, et in armorū desuetudine con
 tinerent. Stimularunt eorum animos quoq; gloriæ studiū, & apud po
 steros laudis amor, si pacis & concordie artibus remp. restituere ualu
 issent. Paulo sub hæc, quæ aliquot menses quieuerat controuersia de pa
 ludibus, deq; utriusque regionis cardinibus ab Holl. iterata est. Quoni
 am autem ea quæ ad hanc disceptationem pertinent, haud perinde mul
 tis no

tis nota sunt: operæ precium uidetur excedere paululum ad ueteris huius certaminis causam (quia frequenter nobis de eo mentio fuit) enarrandam: ne cum rebus, memoria disceptationis tam memorabilis ad posteros aboleat. Anno septuagesimo primo & secundo supra M. CCCC. in aula Burgundica assentatores quidam erāt (quod genus hominibus omnium ferè principum aulæ sunt refertæ) qui gratiam apud Carolum Ducem inuituri (qui à rerum gestarum magnitudine Magnus cognomento fuit dictus) illi persuaserant, interiores paludes Goylandici iuris, aut certè dubiæ possessionis esse. Speciose dictum magis, quàm uerè. Persuasum fuit haud difficulter, quippe bellicoso principi, bello & gloriæ & ad amplificandum Burgundorum imperium nato. Eas mox ex iure manu cōsertum uocat. (nihil de hoc certamine ferè antiquius) Disceptatur inter ipsum & Dauidem de iure finium, magna uir. Ille studio recuperandi amissas paludes, ut persuasus erat: hic uindicandi tuendiq; cura, quæ suæ ditionis per tot annorum possessionē essent. Ad postremum, ut certaminis aliquando finis foret, uterq; arbitrium eiusdem regni & linguæ consultissimis uiris, & libellorum magistro tanq; primario arbitrii disceptatori defert. Apud hos cum prouincialis curator Ducis nomine, de regnorū terminis, argumentis ac testimonijs certare contenderet, nihil comperti de terminatione paludum affirmare ualuit. Cōtrà Dauid episcopus cum ordinibus ditionis, limites suos nauiter, tabularum fide, quas ab Imperatoribus, ipsisq; Hollandorum Comitibus decardinibus habebant, nixus, defendere. Adducti ad hæc octuaginta eã pularibus locorum testes. Prolata item sunt & acta haud pauca, quæ de eadem controuersia extabant: allegata possessio: producti in rem præsentem. Curator prouincialis aduertens futurum, ut arbitri in consiliū mitterentur, iamq; censerent, conterritus, ad demendū principi dedecus, in eam uerecundiã adductus est, ut arbitrariã sententiæ pronuntiationem persequi desisteret, & studio per suam negligentiam oblitterari pateretur. Iam inde semper episcopi & ordines Ultraiectini in pristina possessione quietere: & in tot seculorū serie, nullo infestatore pacati fuerāt. Itaq; anno uicesimo sexto (ut coeptum est narrari) ea lis de iure finium denuò edito aduersus præfulem edito à Burgundionibus renouatur. Ex ordinibus mittuntur Emnessam cis aggerem legati: eò euocantur & Amorfortij, cum quibusdam ciuibus, quibus in ijs regionibus fundi erant, in rem præsentem: ut simul adessent in notandis utriusq; regionis cardinibus. Huc adhibuerunt Ultraiectini paludum locorumq; Amisianæ ditionis in plano descriptionem, quæ posteris temporibus in nostrum ius concessit. Hæc ita parata erat, ut in ea paludum ordo contineretur. In radice montis, Amorfortia ad ortum, Ultraiectum ad occasum cum finitimis agris sic depositum erat, ut hinc Vechtã amnis, illinc Amisiũ in mare se effundens, interiora uicorum, paludum, oppidorumq; utriusq; nominis duobus quasi brachijs complecteretur. Discurrebant lineæ discriminatrices cardinum, quibus regiones distinguebatur: fossa item pone

Emnessam citeriorem in turri Martinianæ directè opposita, cardo utriusque ditionis. Huius autem chartæ ope adiuti, cardines, quos plebs incolæ rusticorum antiqua appellatione Leuuepalum nominat, & Raïam, ad uetustum soli ius uindicandum accuratè notarunt. Principum ad disceptandum de regnorum limitibus conuentus Schœnhouïe inter hæc habetur. acciti huc sunt quoque Ultraiectinorum ordines: & nihil aliud hic quàm disputatum est ad altercationes usque, de Ultraiectinorum iniuria, contumelia, & insolentia: quod longè ditissimam partem palustris soli Goylandorū regioni ablatam, tot secula nullo iure possedissent. Reposcere itaque se, præter ipsius fundi ius, aliquot seculorum scenus, quod in immensam & intolerabilem auri uim excreuisset. Ordine ius finium ualidis argumentis tueri, tabularum testimonia, annorum supra præscriptum, possessionem: arbitrij desertionem (qua uel sola in fraudem incidere aduersarij potuissent) producere. Adhibita est et illa chorographia in re quasi præsentis, de qua paulo antè dictum est. Adduxerunt ueterem et hodie adhuc durantem distinctorum in ijs regionibus terminorum nomenclaturam. Quæ argumenta liquidò limites arguerent, & controuersiam omnem exemissent. Redeunt ordinum legati rebus interea infectis domum. Ad hunc modum cum diu certatum esset, eò denique deducta res est à Burgundis, ut proponeretur de deferendo ad sequestrum certamine: interea tantisper à fodiendis palustribus desisteretur. dum cõstituta disceptatio finita esset. Paucis post diebus Margarita regnorū præses literas ad ordines Ultraiectinos dat: quæ in concione extemplo recitata in hanc sententiam sunt. Quoniam in conuentu Schœnhouiano nuper ita conuenisset, ne paludes Goylandicæ effoderentur, ni sequestrata relitem confectam haberent: Scirent itaque, eas se manu confectum iterum uocare. Responsum ab ordinibus, sibi nõ liquere, ubi homines Ultraiectinæ ditionis, fodiendo alienum fundum, ius Goylandorum uispassent: certè in confessione omnium mortalium esse hæctenus intra dicecensis limites, suas paludes, quarum ius, sine ullo cum quoquam certamine, penes se hæctenus fuisset, se fodisse: neque commissuros se hanc causam sua inertia ita oblitteratam ad posteros cum perpetuo ipsorum certamine, & suo immortalis dedecore transmitti. De sequestro uerò nõ lique re in conuentu quicquàm decretum fuisse: nisi quod agris animis hac lege discessum esset, ut domos reuersi, rem integram ad suos referrent. Cum autem neque scribendi, neque infestandi finem facerent, ordines peruiatorem ad summum imperij iudicium prouocationem fecere. Res quominus expectata erat, eo doluit Hollandis magis. Prouocationem tamen haud recusarunt: cum mallent alioqui certamen intra ditionis septa componi. Literas mox paulo Florentius dat ad basilicæ primariæ Decanum, exostulationum & stomachi plenas: prouocationes id genus in Burgundionum regionibus inusitatas: cum lites, si que cum finitimis populis cooriretur de iure iniuria ue, intra eas disseccari cõsueuissent. Per hanc prouocationem, contra morem maiorum aduersus Cæsarem factam, eius

Maiesta.

maiestatem imminui: anſam hinc uindictæ naſci poſſe, & concitari aliquam tempeſtatem. Hinc manus iniectiões, hinc publicas bonorum & uſurarum poſſeſſiones exoriturās. Itaq; ex amicis Imperatori inimici fierent. Proinde antequam illius iram in ſe uertant, ſi rebus ſuis bene cõſultum cuperent, rem integram ad arbitros deferrent, ſequeſtros uē ponerent. Sedato paululum pauore inter hæc, noua iniuria ab Hollandis proficiſcitur. Viatores duo, qui ad prouocandum miſſi erant, Mechliniæ contra ius gentium uiolantur: arrepti in carcerem ducuntur. Tertium, mox quàm hæc agerentur, & paulo poſt quartum cum edicto literæ mittuntur, ut à fodiendo deſiſteretur. Simul denunciatur, ut Iſelæ uadofum fundum, & Rheni oblimatum alueum effoſſionibus perpurgarent. Mota liſ ſimul damni infecti, ad id ſarciendum, quod Amſterodami, per Hinderdamum, ui fluminis illorum negligentia fractum pridem acceperant. Indignatibus Ultraiectinis importunè omnia iſta ſimul moueri, cum nuper in conuentu Schoenhouiāno placuiſſet, nouam diſceptationem Iſelſteinæ de ijs rebus conſtituendam eſſe: interea de ijs ſuſperſedendū. Quare ad ſingula per literas reſponderunt. Deinde remiſſius omnia Burgundi agentes, cauſam paludum negligere occceperūt: dimittuntur interim uiatores domum è carcere. Externam inquietationem inſteſtina procella ſuſcepit. Medijs hiſ temporibus, quibus foris ab Hollandis exercebantur, domi ſic ſatis placida ac quieta omnia fuerant. In concordia legibus expreſſum erat, ut ſumma cura Tribuni rationes continuarent: & multati quidem iam multi erant. Iamq; cœperant religioſorum & equeſtrium rationes diſpungere. Hi obſcuram atq; humilem multitudinē blandimentis ludificando, cauſas quærere cœperunt, ne in fortunarum naufragiū, & ſempiternū nominis dedecus (id quod uidebatur futurum) uenirent. Pro ſe quiſq; annititur, ut quacunque uia poſſet fieri, rationes abrumperentur. Mindenus ut cognatos periculo, quod ingruerat, eximeret, contra pactum perſequēdi calculos, plebi ſe oppoſuit. Nihil plebs ægrius unquam tot ſuperioribus ſeditionibus tolerat, atq; hoc factum: quod ab eo rationes nunc impedirentur, à quo earum diſpunctio primum agitata eſſet: quiq; adeo nuper in pactis concordia principi & populo autor extiterat, ut procederent: quiq; uindex earum datus eſſet: indignum uiſum tolerari. Tribuni, quia contraſcedus rationes abolere nitebatur, rem pari iure atq; equitate indiētis comitijs ad populum ferre uolunt, uel inuitis urbis præfectis. Spectabant huc, enim, ut contracta in comitium tota urbe plebe, ulciſcendi ſe ſtudio magis quàm rationum, (quanquam harum quoq;) in inimicorum inuidiam exulibus reditus decerneretur. Iacobus Mindenus alter præfectoꝝ ſolicitudine iniecta, octauo Idus Decemb. Tribunos rationum ſub Haſenburgum cõuocat, (ipſum autem locum teſtudine lateritia ad ſpecus modum cõcameratum, Ultraiectini Papcameram dicunt.) Ibi multa de exactis tumultibus, deq; uarijs populi ſtudijs & fortuna & reipub. ſtatuproximo biennio expoſuit: qui ſeditio ſeditionem ſeruit, & quæ inde

incommoda domi ac foris fuissent sequuta. Ac nisi pacis tenaces essent, futurum ut breui grauior uis externa ciuitatē adoriretur. Verū quod ipse accingi diceretur ad impediendam eam rem, cuius affirmandæ dudum se authorem obtulisset: & plebem ob id fremere. Quoniam autem posterior dies priorum magister esset, nunc clarius se perspicere, quantum malorum agmen secum rationes traherent: contra se consultorem, adeoq; bonis omnibus ad id adiutorem fore, ut amicitiam & pacem cohererent, & cupidinem omnem à certamine inutili auersarentur. Proinde de continuandis calculis super sedendum. Multa id genus delinimenta in speciem utilia dedit. Ad ea Tribuni posse quidem illas mitti, nisi nuper iuramenti religio obstaret: & allaturum id momentū aliquod ad placidiorē reipub. statum. Sed quia plebs tota huic spectaculo intenta, in dies faces subderet, ut fastigium rei aliquando imponeretur: si nondum iurisiurandi religione exoluti rationes intermitterēt, æternum de decus suis nominibus inuicturos. Adde & periculum commune, quod inde à plebe cū sibi & senatui, tum religioni & optimatibus immineret. Expertos se nimium, quantum furor popularis ualeret: malle præfectos, adeoq; ipsum antistitem sibi inimicum, quā plebem ad tragicam calamitatem extimulare. Feroci Tribunorū responso exagitatus præfectus, Agite dum (inquit) quoniam ita fieri necesse est, cum subsilio, omnia mea mouentur mecum. Simul ægrescenti animo inde se in curiam abripuit. Euntem sequuti mox Tribuni, postulant habendorum comitiorum potestatem populo dari. Negat ille se facturum. Plebs auditis ijs quæ ordines molirentur, ab ijs consertis capitibus in se coniurari, Consulibus Canisij animū explorant, (nam is totus plebis erat) quid in re dubia, si ad nouas res consurgerent, ab eo sibi expectandum foret. Quia autem & hūc morum optimatum iam dudum pigere cœperat, occulte eos hortando ad arma, ne sinerent rationes per se cordiā exolescere, per omnia se dissimulaturum promittit. Nocturnos coetus domi suæ habere: uiam inire ad se ulciscendum: denique palam cum præfectis de comitijs habendis exposulare, illi armis se intercessuros minari, si cōtra fœderis fidem ad res nouas confurgerent. Mandat inter hæc consuli (quando fremitus et clamor indies cresceret) ut in unum aut alterum arreptū animaduerneret, quo reliqui quiescerent. Consul modò hoc, nunc illud causans tergierando, eos extrahit. Addit illud quoq; religioni periculosum fore, si tali occasione ad armatam secessionem concurreretur. Itaque sexto Idus Decemb. (qui dies Conceptioni D. Virginis solēnis habetur) ad uesperū, homines in proceres nobilium coniurati, cum ingenti urbis terrore in coetū coiuere. Vbi multa secretò de nō ferenda seruitute, et perfidia tum procerum ecclesiasticorum, tum equestrium, questi essent, ira doloreq; perciti, datis dextris coniurant, eo die ante noctis cōcubium, uictoriam se præfectis, quam nimis insolenter aduersus plebem exercerent, extorsuros. Designant ad cædem & direptionem è factione utriusq; nominis. Tum demum parta uictoria, de reuocandis exulibus, de restituenda pri-

stino splendori repub. se acturos esse. Postquam datis ordine dextris religione se mutuò obstrinxere, mittunt internuncium, clam præfectis tota urbe, in primis autem in inferam ciuitatis partem, ad homines factionis plebeïæ, quorum uirtus sæpe antea in dubijs rebus enituerat: ut paulo post diei crepusculū, circa primam facem, armati in supera parte adessent: stare, nobilitatem & religionem nihil opinantes opprimere. Ipsi interim in ponte fullonum, molem è trabibus transuersim rudibus aggestis, contra inimicorum impetum, erigere raptim aggrediuntur. Serum autem diei illud erat, & nox tota, quo periculosius erat cōsiliū, quod inceptabatur. Et ut undiq; tuti forent, dextra læuaq; & à tergo uiarum angustias, scamnis & sedilibus obiectis precludunt: ut circumquaq; tuti foret, si qua uis insperata aliqua immineret. Dispositi passim in stationibus cum armorum omni genere, qui, ne munimēta irruptione aduersariorum disijcerentur, prohiberent. Ipsum uero robur plebis in fronte ad trabium cumularum molem collocatur. Validum præsidium, unde memorabilem cladem edere potuissent, si diei aut plenilunij beneficio prospectus in aduersos pōtes datus esset. Tessera erat, ut accepto aduersæ factionis aduentu, signo in proximis templis ad arma cōclamaretur: ad quod & ij qui nondum adessent, ex insidijs alios ferirent: & alij per stationes distributi, ad tuendum se, & fortiter pugnandum intenti essent. Præfecti urbis contra, aduersa plebis ui, per tenebras, Consules primum, quorum alter (ut dixi) aperte coniurationis suspectus erat, in curiam pontificiam celeriter conuocant: rati haud segniter agendum esse, priusquā plebis robur tota ciuitate contractum inualesceret. Contrahitur huc et nobilitas, & proceres nominis ecclesiastici. Voluntarij quoque è plebe pauci illi quidem (de quibus sæpe antea à nobis memoratum est) sed audacissimi, in armis adsunt. Horrenda facies, cum funalibus in curiam per tenebras undiq; concurrentium: & armorum strepitus horrorem augebant. Nobilitas cum parte plebis, quam uis lōgè alijs numero impares, ducum tamen uirtute nixi, nihil grauatè cum in cōdita absq; principe multitudine dimicationem capessunt. Præfecti ubi uidere suorum animos ultimæ pugnae instructos, nullam moram interponēdam arbitrati, suos trifariam partiuntur. Religio curiæ præsidio relinquitur. Quantum uerò plebis & nobilium hominum erat, ita diuisere, ut ipsi cum robore suorum à fronte, plebis opera adorirentur: reliqui dextra læuaq;, per nouam uiam, & aliam ad Teutones desultoriam, magnis clamoribus subito in ipso pugnae ardore, illos aggredirentur. Dantur tesserae è more militari, ut Iacobus Mindenus præfectorum alter, cum parte plus dimidia dextrum fluminis latus: Suederus Sulemus, uir nobilis, & belli artibus clarus, sinistrum tueretur. Mindenus paucis suis pro tempore exhortatur, ne pauci multitudine imbelli deterrerētur. Noctis tenebrose beneficio, minus periculi à globis tormentarijs, qui in incertum nullo prospectu mitterentur, adesse. Deinde ipsam cumularū trabiū molem, plus sibi quā plebi opportunā; quam ne magnæ quidem

operæ esset disijcere. Veniret in mentem pietatis erga patriã, cum quanta gloria pro liberis & uxoribus, pro aris & focis apud posteros, aduersus ciuem perniciosum, qui bonorum omniũ fortunis immineret, iam decertaturi essent. Illos sine duce uulgus iners nunciato suo aduẽtu, illico fugam facturos. Se principe duce, præeunte sagato senatu, optimatũ præsidio septos, patriæ communis salutem asserturos. Deniq; eam noctem pacem et ocium domesticum haud dubiè eternum parturã. Dum præfectus in hunc modum suos in pro cinctu stans ad pugnam animat, Pistori & fusori æramentario, domum Teutonorum exeuntibus, duo plebeij, Gerardus Niger, & Laurentius Godefridi filius, dudum Ædilis, & haud ita pridem Trib. ration. dum superã urbis partem incauti petunt, in ipso propè limine occurrunt. Agnitos extemplò per umbram (quamuis alioqui haud facile esset) dedendos deposcunt. Negat Niger id citra pugnam ac sanguinem fore, ac priusquàm hastam expediret, Michaël telum in aduersum pectus arcu, quem ad id tensum, paratumq; habebat, torfit. Et traiecerat aduersum inimicum, ni ex cõposito ad armorum omne genus thorace & triplici uillo foraminibus confertis texto, ac loricato nulli telo penetrabili, pectus poplitenus muniuisset. ui tamen sagittæ humi corruit. Capti ambo in uincula ducuntur. Inde primæ facis silêtio in manipulos ita, ut dictum est, distributi undiq; plebis opera inuadunt. Conclamatur ad Gertrudis et Nicolai ad arma. Primo impetu, clamore oppugnantium terror multo maximæ parti eorum iniicitur, qui luxu diffuentes, lingua quàm repromptiores erant. Hi per uado proximas domos dilabentes, occultis uiarum diuerticulis et anfractibus inde sese abripiunt. Reliqui in statione permanẽtes, acriter opera defendunt. Sed in hoc conflictu nullius æquæ uirtus, ex optimatibus, insignis fuit, atq; Iacobi Mindeni. Primus enim in summam molem desultoria leuitate connixus, pugnam laceffiuit. Sequuntur hunc alij, ita ut quisque laudis ac gloriæ cupidus maximè erat. Clamor ingès oritur, nec minus inardescit cominus pugna. Plebs ferociter hos propugnaculis deturbare, nihil loci segniciei relinquere. Pars, quibus id negotij datũ fuerat, per trabium iuncturas ac rimas, inimicos ad strepitũ quemlibet quantumuis leuem sphaeris eminus ferire. Fuit ea dimicatio utrinq; hoc uehemētior, quo ira atq; odio magis res gerebatur. Stetit diu anceps pugna, priusquàm se uictoria inclinaret: tantaq; ferocia oppugnantium defendētiumq; opera pugnabatur, ut insigni clade uictoribus & uictis luci ea conflictatio stetisset. Mindenus ter hasta loco submotus tantum nõ in terram concidit. Tum demum dolore & gloriæ cupiditate pariter, ira q; accensus, cum globo suorum iterum in summum euadit. restituitur pugna omni telorum genere, multo quàm antea infestius: ita ut loco plebs aliquantum optimatum tandem uirtute submoueretur. Cæterum antesignani postquàm & latera & terga, suorum præsidij nudata præter spem animaduertẽre, in fugam abeunt. Et quia per densissimas tenebras palantes tota urbe in uestigio uictoribus periculosum erat persequi, ad-

uerfam

uerfam trahiū molem extemplò disijcere aggrediuntur. Elabuntur interim muros seditionis è plebe principes, quos metus supplicij ex per mali conscientia stimulabat. Nonnulli, quos uel grandior ætas retardabat, uel pauor retinebat, aliquandiu latuerunt, dum muliebri habitu, aut igitoto cultu, quo portarū custodes facile erat eludere, urbe paulo post exciderēt. Sed multo plures fuere, qui noctis beneficio incogniti, de quibus nulla unquam suspicio fuerat, postridie in tabernis, suis opificijs operam nauare uisi, in posterum uictores latuerūt. Scio fuisse quosdam, qui ancipiti pugnae euentu territi, in armis domi, utrò se inclinaret uictoria, intenti stabant. Hi audito suorum casu, oppellulatis statim foribus, ne & se proderent, luminibus extinctis, in penetralioribus aediū suarum partibus se continuerunt. Vt cunq; itaq; huius nocturni praelij fortuna cecidit: uictoribus tamē, quā uictis, perniciosior, magisq; cruenta pugna fuit. Cecidit in uulnus globo traiectus Suederus Sulenus, uir ex antiqua Sulenorum gente, nobilis: & Quirinus Ridderus, crassus pictor, adolescens adhuc imberbis, & nec dum ad militiæ munus, & stipendiū faciendum aptus. A plebe unus desideratus est, qui nodo præacutis clauis graui, per caput & cerebrū percussus perijt. Præfecti inde in curiam regressi, suorum uirtutem laudarunt. Mox (ne disturbata palansq; multitudo iterum se in cœtum conglobaret) uictores manipulatim urbem cum tympanis, alijs alijs uis peruagando, reliquum noctis consumpserunt: abutentes nimis impotenter aduersus uictos, insolenterq; uictoria, principum plebeia factionis aedibus uitreas fenestras excutiūt: in fores uiolenter insiliunt, eas quasi diffracturi quatunt. Ad postremū, nullam ferocia hostilis speciem prætermittunt. Mane Dorestatum Mindenus ad præfulem de fuso nocturna dimicatione ciue seditioso, literas dat: simul de ijs, quos cōclusos in carcere habebat: si ualetudinis ratio permitteret, Vltraiectū, ut de reis cōsiliū præfens capi posset, quamprimum adueniret. Habetur eo die senatus, ad quem præfecti de habendis quaestionibus, de seditionis concitatoribus referunt. Multa hic in eum ordinem grauius simul & acerbè ab illis dicta sunt, quòd eius somnolentia seditiosorū ciuium audacia indies magis ac magis confirmaretur: quam nisi ipsi sua uirtute superiori nocte, cum tristi suorū clade, oppressissent, iam religio, iam senatus, iam optimates, & quantum bonorū hominum esset, cædi direptioniq; dati forent. At multo impotentius inuecti sunt in Consulē Canisij perfidiā, qui coniurationis conscius, cœtus nocturnos flagitiosorum ciuium in interiori aedium suarū parte habuisset: cum illis, contra duos ordines, & aliquantam senatus partem, quæ suspecta plebi erat, cōiurasset. Arguisse id eum superiori nocte, cum nisi pudor, ne proderetur, obstitisset, neq; in curiam pontificiā uenisset, neq; ad frangendum illorum furorem, quenquam ad arma cōuocasset. Hinc illum in uultu pallorem fuisse, hinc trepidationē, cum præter spem, subito domo excitus, in curiam, ubi ordines congregati erant, adesse iuberetur. Visos sæpe seditionis coryphæos, cum alijs, tum intra quatriuū, illos

& illos (quos nominatim ibi perstringebat) post serum diei domū eius
 intrantes, conticinio furtim rursus egressos: quos interdum, ne se indi-
 caret, ne nutu quidem obuios dignatus fuisset. Consul ad ea uehementi
 oratione usus, primū se expurgauit: inde ostēdit, occasionem & causam
 seditionis, ab ipsa nobilitate & præfectorum iniuria primū ortam,
 qui contra concordiae dudum sancitas leges, rationes optimatum & re-
 ligious impediuissent. Iustis de causis à plebe, cum se ludibrio haberi ui-
 derent, comitia postulata. Itaque ad uesperam usque dicendo totū diem exe-
 merunt. Postero die iterum per præfectos senatus cogitur: fueruntque tum
 » senatui auctores huiusmodi senatuscōsulti faciendi. Qui in supera ur-
 » bis parte in armis fuissent, in perpetuum exules essent. ne uir, mulier ue,
 » eorum quem hospitio exciperet, capitis periculo, latentes proderent sub
 » occasum solis. Indicibus sua præmia forent. De reis, qui in uinculis erāt,
 » quæstiones haberentur. Indicio nemo proditur. Magna ciuium mul-
 titudo, alij aliò exulatum abiuerunt. Interuenit è Dorellato inter hæc,
 ordinum consilio, rempub. in meliorem formam constituturus præsul,
 inualidus atque æger. Senatui publica sollicitudo et cura incessit, ne securi
 periculorum, per proditorem ab exulibus opprimerentur. Itaque dupli-
 cant in muris nocturnas uigiliarum stationes, excubias item pomceria
 nocte obequitantes, & portarum custodias. Interea de reis quæstione
 in carcere habita, confessio exprimitur, plebem metu ne arriperētur alij
 post alios, ob improbius diem habendorum comitiorum postulatum, ad
 arma nocturno tumultu excitam fuisse. Nec ad cædem aut direptionem,
 ut maxime in eo conflictu fuisset superior, rationem cōsiliorum specta-
 se, ut ipsi fingerent, uerū rationes cōtinuari uoluisse. Præfecti ueriti ne
 per moram quid interueniret, quo è uinculis eximerentur, capitis anqui-
 rendos condemnant. Nec alius ferè dies tristiore rerum faciem, toto il-
 lo triennio, quo intestina discordia laboratum fuerat, habuit. Auxit hor-
 rorem armatorum equitum, à quibus è curia pontificia ad supplicium in
 Palatinum forum contra incertam uim deducebantur, apparatus. Et ne
 usquam Tragici spectaculi specimen deesset, pars equitatus iussa, tota ur-
 be, ne qua uis à plebe cooriretur, uiarum ambages sursum deorsum obe-
 quitare. In hos omnibus passim regionibus ab imbecilli sceminarū puer-
 rorumque genere comitia, & uoces mordaces iaciebantur: irudines, ac san-
 guifugas gangrænas appellare: fore nunc, ut ciuium sanguine, quem ar-
 denter tam diu sitiuisent, aliquando explerentur. Clamor ululatusque om-
 nibus urbis regionibus audiebatur: sed multo continentius in forum
 confluentium mulierum agmen, uocesque miserabiles edētium, tandem
 mouit præfectos, exciuitque miseratione circumfusis in coronam equitib.
 lachrymas. Mindenus, interim dum licitor reos ad supplicium parat, re-
 putans secum, quanta se & stirpem suam inuidia ex ciuium pœna ad po-
 steros maneret, simul commiseratione ictus, uerso calcaribus equo. Re-
 ducantur isti (inquit) in carcerem: hodie superstites adhuc sunt. Niger
 inde supplex ueniam publice à senatu cōsequutus, in quadrienniū exul
 esse

esse iubetur. Laurētius uerò, quoniã Tribunatũ rationũ superiorib. rei. tempestatibus gessisset, eumq̃ impotentius aduersus pleramq̃ nobilitatem exercuisset, quã uel ocio quietiq̃ reipub. conduxerat, uel illis gratum fuerat, in uinculis ad grauiores quæstiones asseruatur. Existimabat præsul, ut uerisimile, occulta consilia, quæ uulgus latuissent, se tormentis ab eo expressurũ. Et in hunc quidem modum, uictrix factio plebeiam potentiam armis fregit: cum tertius annus ageretur, quo semina discordiæ intestinæ primum iaci cœperant. Verũ iustēne an iniuste ad seditionis faces hac uia extinguendas grassata fuerit, nō obscurè iudicari potest. certè ius inde æquum stetit, qui plus armis ualuit. Sed quantum ea uictoria, & dominatione, ex illa, parta ad ocium & securitatem promotũ fuit, deinceps narrabitur. Exulũ numerus tot penè hostes fecit, quot ciues intra muros essent: quorũ multo maxima pars ab extorribus, ob communem iniuriam, taciti stabant. Duplicatus igitur fuit metus factioni: ut & ciuem ad imperata faciendum domi inuitum continerent, & urbem seq̃ ab exulum insidijs, quibus opportuni erant, accuratè tuerentur. Præsul ob ingrauescentem indies morbum, non diu in urbe moratus, cum captiuo Dorestatum Batauodurorũ nauigio breui se recepit. Nauigantem sceminarum manus suppliciter tendentium caterua, atq̃ cum lachrymis obtestãtium reum uinculis eximendum, adducetos ab urbe passus prosequitur: quantum uellet auri pacisceretur, in numerato fore. Nihil episcopus pecuniam moratus, cum toruo immotoq̃ uultu cursum nauigationis auersus silentio teneret: illæ spe potiũdi captiui abiecta, mœstæ domum retro abiuerunt. Detētus inde Tribunus in carcere Dorestati fuit, annũ plus minus: nec post horrendos cruciatus, uita prope modum desperata, nisi grandi multatus pecunia, liber è uinculis euasit. Secũdum hæc respub. ab intestinis seditionibus quieuit quidem, sed eas externum malum illico, domestico propè par, excepit. Exules enim, partim elapsi metu legis, partim decreto pulsati, cum alij aliò exulatũ proficiscerentur, à uicinis oppidis obuia humanitate suscipiebantur: siue id odio nominis Ultraiectini, siue in factionis inuidiam facerēt: siue humanorum casuum memores, supplicum misereret: aliquot certè eos ad rerũ pub. suarum communionem benignè inuitabant. Agrè id habuit factionem: quòd cum ex angustijs suę ditionis fugatos, in propinquo (unde propius periculum erat) ceruicibus suis omnibus penè horis imminentes ante oculos cernere cogerentur, ad extrema oceani littora profligare nequiuissent. Ad has urbes, ut literas det, principem inducunt, expositulatrices, quòd seditiosos homines & scdrifragos, hostes à senatu dudum iudicatos, publica fide intra muros suos uersari paterentur, à quibus sibi & urbi Ultraiecto quotidie insidias parari, constans fama esset. Hac iniuria se prouocatum, posse ad iusta arma induendum temerè percelli. Ad ea responsum apertè ac simpliciter. Liberas suas esse ciuitates, easq̃ omnibus ijs patère, cum quibus nullum publicè odium lis ue intercederet: præsertim uerò supplicibus, quos uel fortunæ iniquitas, uel ali-

quis

quís casus, solum uertere compelleret. Memores casuum humanorum, supplicum didicisse misereri. Quoniam autem cum nullo publicè priuatim ue odium exercerent, longæ paci assuetos, in ocio se neq; bellum neque simultatem quærere. Bellum restitantibus oblatum, quibus possent animis, quamuis uiribus impares, se propulsaturos. Neq; id se sine exemplo facere. uetus esse, et nusquam nõ gentium usurpatum: profugis sordidatis, exulibus, & ob infortunium pulsís, ciuitatem quo receptum habeant, suppliciter petentibus, publica fide dari. Quãtum uero ad discrimen, quod sibi ab exulibus cõminisceretur, sic persuasum haberet: non esse tã se barbaros, & ab omni cultu disciplinaq; humana alienos, quin oppida religione imbuta, & legibus identidem ut armis munita incolerent: ubi non ex cupiditate, nullo poenæ metu, sed sub magistratibus & legibus uiueretur: tantum abesse, ut asyla sine discrimine hominum sentinæ, in perniciem finitimarum ciuitatum patefcerent. Hæc caliaq; id genus episcopo Ultraiectino à propinquis oppidis responsa sunt. Ad nullos autẽ infestius, quàm ad Amorfortios scripsit, odio magis gentis inuito, quàm ex merito. Aduersus hos grauissimũ erat, quod querebatur, inde latruncolorum more exules, Ultraiectinis infestos per mõtem euagari: à quibus tametsi uis abesset, metu tamen infortunij, nõnulli iter facientes, uiam flectere cogerentur. Ad ea senatus. Non occultum nobis est, quam male per quosdam multis nominibus apud te audimus: quos quoniam innocentia iam nõ potest tueri, olim certè & tuebitur, & fides commendabit, ubi ceperit quorundam impostura et officinæ interlucere. Exules, non inficiamur, nostris portis esse receptos. Aufer calumniam: nemo, cui pectus dextrum inest, in tuam inuidiam, communibus mœnibus à nobis eos donatos interpretabitur. Quod quidem, quam obrem factitaremus, nulla causa est: nec præbita ansa, cur fidem & obsequium nostrum labefactaremus: cum ultro semper effusa humanitate, (quod licuit) tuæ maiestati nos conciliauerimus. Cum autem irritato his consilijs odio, apertum sit, quid inde oriri posset: uesanum foret, si paucorum exulum, & quidem obscurorum ex incondita plebe hominum causa, nos in certamen, ubi quietis esse liceat, aliquod conijceremus. Quid dementius, quàm scorpionum catulos in sinu educare: itaque eiusmodi conquiri iussu sunt, qui facinorũ, quæ abs te obijciuntur, rei iudicarentur. inuentus est nemo: ut miremur, quid sibi hoc nouum accusandi genus uelit, ac quorsum spectet. Sunt quidẽ (non inficiamur) sed pauci, qui nuper ex Ultraiecto huc profecti, ciuium numero sunt ascripti, adeo obscuri, ut uixdum uicinis suis de nomine noti sint. His in senatum uocatis, recitauimus tuas literas, ut se uel purgarent, uel fontes publicè confiterentur: ut eos illico dånatos in uincula duci iussissemus. Expurgarunt se: in primis autem de foedere, aduersus quod fecisse coarguerentur. Neq; ueniã sibi dari petunt, quod arma contra inimicos sumpterint: sed quia ea iustis ac pijs de causis induissent, nõ abnuũt sisti iudicio, (modo incorruptus detur iudex) adeoq; principi suo, cui id quod gesse.

gesserunt, aduersus quemlibet, à quo criminationibus oppugnentur, pium æquumq; sint probaturi. Et ista quidē ad ea sufficiant, quæ de exulibus. Ceterum de euagatione, quia uanius est quàm ut refutetur, nō operæ est respondere. Illud autem haud paruum momentum ad pacē & concordiam foret, si maturè prospicias, ne è ciuilibus armis, & scintillante intestino bello, clarū incendiū oriatur: potius, quàm ad propinquas alias, & tuæ ditionis ciuitates, motu nouarum rerum, perturbandas cōuertas: à quo consilio quorundam animi non abhorreere uidentur. His enim haud satis est, ditionis metropolim bifariā laceratam terrorib. & discordijs implese, nisi se deinde ad propinqua oppida diuexāda accingant: ferendum, si authorum captibus id malum, ad ultimū expiari possit, ipsiq; concitatores deposcerentur. Nunc cum tua & tuarum ciuitatum referat magni, pacē ne pergamus frui, an ocium nostrum seditiosis consultationibus discindatur, memor esse debes, in quem finem exhibit. Ex similibus principijs cœpit Dauidis tragedia, ab hominibus id genus, ex eadem urbe: libet rei nondum obliterated, memoriam tibi renouare, maximè cum adeò uetustate non sit obruta, ut multorū adhuc in oculis penè obuerfetur. Illa, quàm è tenuibus simultatibus proceciū suum habuit, & exitum quàm tristem: Hinc eius captiuitas, inde bellū, & obsidio, quæ belli finem fecit, ipso bello grauiorem. Ad consimilem modum Fredericus Badius episcopatu excidit, quo, cum aliud ex alio bellum deriuaretur, dolore animi, quod suis opem ferre nequiret, contabescens, ultrò se abdicauit. Transiselanum nimis atrox bellum, è paucorū, hortantium ut initio traheretur, auaritia conflatum, non solum oppida & arces à nostra ditione alienauit, uerū & Philippum mœrore, quòd ad ferendum auxilium non satis uirium esset, confecit. Aliena, princeps, cum hæc edita exempla teneas, non possumus dissimulare, quin te moneamus, ut ea tempestiue in tuum usum uertas. Indic tuarum ciuitatum conuentum, in quo partium causæ ac controuersæ disceptentur. Id si feceris, Amor fortiorum pronos, ad reconciliandū factiones, animos non desiderabis: nisi grauiora, quàm illi passi sint, ipse breui pati uelis. Respōsum ab episcopo est xvi. Cal. Februar. Neq; pondus, neq; momentum ea adferunt, quæ à uobis de exulibus scribuntur: ludificationes sunt enim, & cauilli, quibus elabantur, de iudice deligendo, apud quem causam dicant, & facta tueantur. Volo, ex edicti formula oppido pellatur, non edicturus, nisi & certis sermonibus, & testimonijs, cum telis nocturno tumultu eos deprehēsos, & fuga mox ablatos per tenebras, procomperto haberem. Quibus non coniecturis, sed argumētis, fontes esse conuincuntur. Præterea sunt, qui per libellos nō ita dudum fide ultrōq; cōmeandi data, quam ad expurgandum se de ijs quæ obijcerentur, eaq; refellenda, exorarant, uadimonium deseruerunt. Hinc coniectatibus rem ipsam, quàm nihil firmæ defensionis adferant, perspicuum esse arbitror. Si rem mihi gratam, uobis uerò utilem facere uelitis, exules, renunciata fide, ciuitate interdicitote. Ad ea incūctanter senatus Amor-

fortius.

fortius. Tot uerbis, quibus ad exules pellendos hortaris, nondum nobis liquet, quos uelis. Si nominatim perstringatur, ut de reis certum iudicium sit, (quando nec ferrum, nec rotæ nobis defunt) possent extremo humanorum supplicio multari. Ultraiecti factio omnia interim pro arbitrio administrabat. Iura alia antiquare, constituere noua, consuetudines abrogare, plebiscita biennio proximo per tumultum facta, & rogationes obliterare. Decretum promulgatum, ne quis deinceps de secedendo mentionem faceret: poena constituta, & ultimum supplicium, & bonorum publicatio. Utq; uindicata dominatio stabilis foret & perpetua, in magno momento eius stabiliendæ posuerunt, lege promulganda cauere, ne deinceps Cal. Feb. populus creandorum magistratuū causa comitia haberet, sed ea in perpetuum sublata essent. Operarum numerus, ut earum robur & uires frangerentur, illico diminuitur. Signa, sub quibus superioribus annis armati secesserant, in curiam pontificiam deferri iussa, per ignominiam in senatorum conspectu discissa discerptaq; sunt. Agebatur principium anni uicesimi septimi, cum ad hūc modum optimatum factio, ingenti animorum ferocia potentiam suam confirmare adoriretur. Circumferebantur tum passim uaticinia uulgi sermonibus, annum eum rerum mirabilium futurum: nunciatum quoq; prodigium, sparsaq; fama incertis authoribus est, in cælo auditum fragorē quasi armatorum inter se concurrentium. Et paulo post, cum ad Diuorum delubra, obsecrationum ferijs, supplicationes è more haberentur, sol ingenti ac nebuloso orbe sereno cælo circumquaq; inclusus apparuit. Quæ prodigia, cum ab alijs aliò (ut quisq; animū affectum habebat) ad reges & monarchas referrentur, postea extitere quidam, qui ea peculiariter dubias Ultraiectinorū res, & mirabiles motus, uicissitudinesq; quæ in hunc annum inciderunt, portendisse affirmarent. Coss. nouo more, è consilio nobilitatis pleræq; à principe, nullis populi comitijs, dicti: Gybertus Sulenus, & Arnoldus Vuluenus, equestres ambo, præter leges populi Ultraiectini: quibus inter alias cautum seruatumq; antiquitus fuerat, ne equestres comitijs interessent, in senatum ue legerentur, nisi ad plebem transirent, in eoq; ordine perpetuò consistere sententia foret. Iam illud quoq; tertium aduersus legem, cum temporibus comitorum nulli ciuium extra urbem abesse nisi cum memorabili multa, nec quenquam in senatum legere, Tribunum facere, senatorem ue, multo minus uerò Coss. absentem renunciare liceret. Sulenum multos annos procul à repub. ruri in ocio senescentem, (molestias credo & factiones perosum) hoc anno tergiuersantem, recusantemq; ac inuitum penè Cōsulē fecerunt. Omen finitæ democratix, transferendæq; breui uniuersæ dominationis ad opes firmiores. Erat autem ætate grandior Sulenus, morib. & ingenio placido, sedatoq; ocio quietiq; magis idoneus, quam reipub. fluctibus. Cum iam tranquillitati uitæ rusticanæ diu assuetus, restitans, & quasi conferta manu in urbē extractus, assiduis turbis iactari occiperet, ac multa perperam non è suo, sed factiose nobilitatis consilio,

& decer.

& decerneret & gereret inuitus, trāuersusq; abire cogeretur, uir longè
 inter equestres optimus, animi æger, ac moerore cōtabescens, diu corpo
 re inualidus, domi per aliquot mēses latuit, rexitq; per Ioannē Huchtē
 brocū, cum collega rempub. id temporis. Initium turbandi præsente ci
 uitatis statum breui ab exulibus ortum: circa nonas Maias hi conuene
 re in locum, quem ad consilium capiendum, de inuadenda urbe, oppri
 mendisq; inimicis, per opportunum constituerant. Ibi dies locusq; dici
 tur, quando ad Teloneam portam in armis adessent, (sextus enim Cal.
 Iunij is fuit.) Et ut ea consultatio exulum quosdam ad facinus audendū
 magis extimularet, & specie simul tuti cōsiliij, certæq; uictoriæ animaret
 eos, quos coniurationis participes socios Ultraiecti habebant, per lite
 ras & internuncios, certiores illos faciunt, trecentos lectissimos se pedi
 tes, robore et uirium & animorum insignes, scriptos ad dictum diem in
 armis adfuturos habere: sed & principem, cui sacramento iurati essent.
 Illos stipendio senum Philippum in sex menses inauthoratos, cum tri
 duui, post partam uictoriam, direptione. Nauigio, quanto maximo pos
 sent silentio, ad urbem se accessuros. Ipsi interea intus, quibus armis ad
 uectem transuersarium uadi, ad pontem foris oppositum, & cataractas
 fluminis intus refringendas, opus foret, expedirent. Simul in ædib. por
 tam proximis, secreto armatos disponderent. Secundis uigilijs, unā cum
 Quinqueuiris, interceptis cęsisq; cymbis in id antè paratis, ad certam
 utrisq; datam tesseram, placidè auxilio ad discludendas cataractas adna
 uigarent. Et ne stridoris ferramentorum indicio proderentur, sub pri
 marum uigiliarum accessum, silices per pontem ter, quātis uiribus pos
 sent, contorquerent: ad quod signum ij qui sub ponte essent, tantisper
 à diffringendo desisterent, quoad uigiles inde centum passus processis
 sent. Se interea ad uirium suarum incrementum, alia auxilia occultè sol
 licitatos: atq; ita fore, ut prius proditiōis securis inimicis superueni
 rent cum satis magnis copijs, quā ad arma conclamaretur. Sed silen
 tio & taciturnitate opus esse, fore tum, ut de iniuria factionis contrariæ
 ad satietatem egregiè se ulciscerentur. Et processisset proditiō, nisi casu
 indicio deprehensa fuisset. Suboleuerat consiliū homini Vuicano, (no
 mē uulgo incognitum erat) sed quo casu incertum. Credere par est, per
 futilitatem alicuius, coniurationis cōsiliij, inter pocula exceptam uocem.
 ut ferè hominum uulgus uino incalescens, soleat linguæ esse parum con
 tinētis. Is pridie, quā ad urbem illi uenirent, Ultraiectū iter facturus,
 pro magno negotio habuit, rem ad episcopum deferre. Ordine (ut exce
 perat) exulum consilio exposito, princeps sine tumultu, ei literas ad Cō
 sulē Sulenū dat, mādātq; homini, ut quod potest, Ultraiectū acceleret.
 Sol in occasum uergebat, priusq; Dorestato discederet. Inde ad mediū
 itineris progressus, circa serū diei in stationes exulū incidit. Quoniā aut
 ignotus aliō iter simulabat, nec dicto nec facto læsus, quō iter intēderat,
 perrexit, ac prima noctis face ad urbē uenit. In clamatis ijs qui in muro
 rū stationib. erāt, ut portę aperirentur, Literas, inquit, se ad cōsulem ab
 i episcopo

episcopo habere cum mandatis. Rem non pati morā: agi enim de communi omnium salute. Intromissus extemplo, Cos. literis traditis, quid consilij ab exulibus captaretur, quidq̄ sibi ad ciuitatem adproperanti præterea accidisset, exponit. Consul tumultuose senatum conuocat: tumultuosiusq̄ pro tempore consulitur. Mittuntur lictores, qui uigilias intentas ad omnem auram esse iuberēt. Ex operis, per turres suas alij distributi, cum operibus & tormentis silentio in stationib. constitere. Trepidē, quasi scalæ mœnibus admoræ hæsisent, omnia expediri. puluis tormentarius, bombardæ, ad portas, & humiliores infirmioresq̄ muros aduectæ. Dispositi item circa forum armati contra intestinam prodicionem, ad eius impetum excipiendum, proterendumq̄. Et plus periculi ab occultis hostibus ingruerat, si qua uis à fronte urbem inualisset, quàm ab exule. Paululū inde moratus Cos. dum instructos paratosq̄ haud procul à suburbio Teloneo exules abesse coniectando (quantum ex indicis uerbis æstimare erat) assequi poterat, paucos ex audacissimis, qui robore & animi uirtute facile principes tota ciuitate erant, uoluntarios speculatum ex improuiso in suburbium porta emisit: paratos, utcū que caderet res, fortunam experiri. Irruunt primum hi in portæ proxima diuersoria, ad explorandum, num quæ præparatæ in occulto insidiæ, quibus à tergo circumuenirentur, ibi delitescerent. At exules comperito, è fremitu, per noctis silentium accepto, prodicionem indicio patefactam, per opportunè retro per flexus uiarū in pacatū abierāt. Latebāt in horreis tamen nonnulli sceno stramentisq̄ coniecti, opertiq̄, qui postea uerba indiligenter ac trepidē loca per metum explorantium ad suos detulerunt. Deprehensa quoq̄ in mensis potoria uasa sunt, unde à longiori itinere defatigati situm restinxerant, semiplena adhuc: quæ recentem inde fugam eorum coarguebant. Postea uerò cōperta plenius cunctationis causa fuit. Copiæ auxiliariorum, quas huc secum spe præmiorum & amplissimæ prædæ oneratos attraxerant, aliquot horas in ripa Rheni tergiuersabantur. Ab initio his persuasum fuerat, rem ductu auspicioq̄ principis alicuius patrandam, cuius nomen tum ederetur, cum muros subirent. Progressi iam ad suburbium Teloneū usq̄, cum neq̄ urgendo humaniter, neq̄ exostulando improbè elicere ualerent, cui nam sacramento iurati, hostilia occiperent: reputantes secum, quod periculum facinus sequeretur in posterum, si nullius auspicijs inautho- rati, per latrocinantium grassantiumq̄ speciem incursionibus ciuitatē captam diriperent, uastarentq̄, magis quàm iusti iure belli: exulibus destitutis, incunctanter (quia id militare non erat) diuersis itineribus, noctis beneficio tuti, sese disperferunt. Atq̄ hunc in modum exulum inceptū irritum, frustra q̄, & consilium tum destitutum fuit. Nocte illa & insequentibus aliquot, in muris per uigilum stationes & speculas, aliquanto quàm antea diligentius uigilatum est. Cauponaria erat circa eam urbis regionem, ubi pons fullonum est. Huc ad serum diei duo habitu & uultu ignoto uisi homines ad symposium diuersi, postridie in suspicionem pro-

nem proditiōnis apertam peruenerūt. Hi, quoniam priusquam res opprimenda ad Consules delata esset, urbem egressi in tutum euaserāt, mulieri extemplō missus lictor à senatu est, qui decem ei diceret. Perduellionis in senatu grauius à Coss. accusata, quod coniurationis conscia, cum proditores hospitio celaret, eam illic non detexisset, cum se multis uerbis perpurgasset, sororis suæ filiæ maritū cum extero alio homine quidem apud se coenauisse, quid uerò absq; arbitris consilij agitassent, se scire non potuisse: nocte concubia, incertum quò, domo se illos aliò recepisse. Cumq; his, alijsq; criminis suspicionem à se auertere niteretur, in carcerē à Quinquenris ducitur, ut de ea quæstiones tormentis haberentur. Paucis diebus interpositis, quibus senatus inquirendæ coniurationis cura ac sollicitudine occupatus erat, mandatur rerum capitalium iudicibus, ut ex rea quæstionem habeant, referantq;. Illa tormentorū, quæ ante oculos ad terrorem expediebantur, generibus statim exterrita, tantumq; non exanimata, coniurationis proditiōnisq; consilia, serie supra à nobis exposita, confitetur. Reliqua de socijs cōiuratis intra urbem, cum primum blandimentis, inde trucibus minis inquirerēt, eamq; cætera fugere argumentis aduerterent: lacrymis muliebribus in super ubertim effuseq; obortis moti, quæstiones crudelius exercere destiterūt. Referūt de perfectis ijs cum cura & fide, nihilominus ad senatū. Duplex inde fama fuit: altera, illam postero die in carcere necatā fuisse: altera, cū indies noua quæ exules ab integro agitant, à finitimis ciuitatib. & pluribus locis nunciarentur, quibus auertēdis sollicitē senatus occupatus erat, eam in carcere neglectam, situ squaloreq; absumptam, breui perijisse. Perseuerante de exulum coniuratione fama, senatus consultū fit, promulgaturq; cum edicto: ne uehicula uiatoria urbem propius quam quingētos passus accederent. Vectores, à porta suburbana ad ortum, cui ab operis ciuium nomen factum est, pedibus ciuitatem introirent. Excubiæ portarumq; custodes, sed cum delectu ac iudicio, quam antea multo accuratius multiplicātur. Fuitq; inter per hæc aliquot dies iustitiū. Nouos exules fecerunt: inter quos absens Hadrianus Rhenanus, Euerardi Soudēbalchij nepos è sorore iussus fuit: quod inter eos, qui ab Amorfortia ad ciuitatem opprimendam profecti paulo antè fuerant, nominatus esset. Quam sycophantiam ipse postea hospitis sui testimonio discussit, apud quem ea nocte pernoctarat. Veteri credo odio inimicorum in societatis calumniam eum peruenisse, quod nullo alio prætextu reditum illi in urbem præcludere ualerent. Hoc facinore Amorfortiæ, & ex postularici bus inter hæc literis à principe acceptis, senatus, exules qui in expeditione fuissent, renunciata fide publica, ante noctem exire iussos, ciuitate interdicerē publicè adactus fuit. Illi, quia iam dudum conuictu ac compositionibus quotidianis multam necessitudinem cum plebeijs contraxerant, fidem eorum, ut patria profugis in communi repub. cōsidere liceret, implorare cœpere. Non deprecarī culpam quidem, factum ue excusare, sed in stultam quorundam persuasionem, simplicitatem suam & er

rorem transferre: petere condonari: quod factum admissumque esset, infectum dari non posse: nec post illa ad res nouas se consurrecturos amplius. Misericordia partim ciuium moti, partim multa consuetudine conciliati, fidem opemque suam promittunt. Scinditur in duas partes statim tota ciuitas, iubentium exules portis excedere, retinentiumque. Et uicerat non sanior quidem pars, sed uiolentior improbiusque, ni conuocato iterum senatu, Consulibus demandatum fuisset, uiderent ne quid hac in re detrimenti resp. caperet. Consul exemplo per lictorem missum, alios nominatim post alios sub solis occasum portis facessere edicit, nisi malint arripi, atque in uincula duci. Quorum partim edicto paruerunt: partim malo exemplo, contempto senatusconsulto, ab sui loci hominibus persuasi, remansere. Nonnulli, qui senatui paruerant, cum uiderent impune quosdam a ciue retineri, paucis post diebus in ciuitatem redierunt. Ultraiecto a principe contra exulum insidias, ex ordinum consensu unius cohortis praesidium circa hos dies imponitur, ut ijs ad nocturnas excursionses resp. pub. & illorum coetus disturbandos, uteretur. Deprehensus est ab agresti hominum multitudine, ex nescio qua suspitione, quidam in agris palans, qui internuncius ac minister prodicionis, ab exulibus precio, ad comendum cum literis ultro citroque in urbem conductus ferebatur, nulli notus de facie. hic in uincula conijcitur. Decernitur illico a senatu quaestio, mandaturque Quinqueuiris, ut ea primo quoque tempore ex captiuo tormentis haberetur. Extimulabat, ad abrumpendam inquisitionis moram, factionem ira recens, odiumque flagrans, quo magis sperabant, certo hic indicio prodicionis in urbe socios detectum iri: simul ut atrocis supplicij exemplo in peregrinum hominem edito, ciuem exulem quaeque intra muros coniurationis reliquiae erant, a nouandis rebus coterrent. Tortus itaque paulo post reus, atrocitate tormentorum ad ultimum superatus, cum e quaestionibus aduerteret opinionem omnium pro indicio futura, nominauit quosdam utriusque ordinis, religiosi profanique, paulo ante exules factos, a quibus sesquidrachma conductus, literas ad uiduam cauponariam pertulisset: ratus, extante indicio apud magistratum, ubi impudenter in fontes, illorum libidini obsequutus, indicasset, (quam spem ostentant, priusquam quaestionibus admoueretur) fore ut illico dimitteretur. Et quiduis profecto metuebat nullius conscientia flagitij ictus, quam fraudem dolumue e fallaci lactatione. Damnatus iudicum intra biduum sententis, tanto in ipso supplicio omnibus mortalibus fuit conspectior, quanto innocentia uulgo maior credebatur: & impotentia domnandi efferauerat iam dudum plebem, ad odium factionis. Cum ad triste ministerium iam restitans raptaretur, ibi homo plangoribus omnia complere, horrendum uociferari, facinus indignum fieri, quod insons, a quo criminis, ob quod moriendum esset, culpa abesset, condemnaretur: supplex in genua prostratus iudices obtestari atque orare, ut morituro extremum pauca uerba pro se dicendi potestas fieret. Vbi sensit a pretore id negari, seque in casum uerba fundere: adesse item lictorem, a quo ad
suppli-

supplicium humeri nudaretur: ibi homo quasi spiritu fatidico correptus, & numinis alicuius furore afflatus, Deum (inquit) Opt. Max. & quantum diuorum est, testes appello, me criminis huius exortem, cuius reus dictus plectar, moriturum. Me miserum, sunt quos optimos viros infantes (quia uidebam hos id uelle) uano impudentique indicio, inter proditionis conscios, nominavi: quo uel uno nomine, extrema humanorum poena merito multandus sim. Verum ei confessioni, ut tormētis expressae in carcere uerisimili mendacio fidem feci, ita eosdem falsus index omni culpa publice leuo: ne illorum innocentia intemperantis linguæ meae uanam futilitatem in posterum luat. Te praetor, uos Tribuni appello, qui hanc iam iam percutiendi accipere confessionem abnuitis, eam discerpti dilaceratique cum aeterna existimationis ac dignitatis uestrae ignominia, ab isto conscientiae & omnium uitae meae consiliorum & teste & interprete fideli (monachum uinctis manibus monstrans) cognoscere cogemini, ubi de meo tergo uestrae libidini satisfactum erit. Hierusalē Hierusalē (his uerbis orationem auertens utebatur) ô Ultraiectum, urbs olim florens ac celebris, & nulli usquam terrarum sapientum concilio inferior, quæ fax, quod incendium, quæ uastatio, quæ direptio, quæ agrorum populatio, quæ fuga caedesque tibi in foribus adest. At nunc uati infelici mihi nulla fides est: quam tamen meo sanguine, & insigni uestra clade breui, morte mea expiata, mihi conciliabo. Exercete uestram uos Trib. ad satietatem rabiem in hunc innocentem, quam in ciuem exulem crudeles exercere nequi uistis. Plura dicturientem interpellans praetor, Licitor (inquit) quin hominem ligas, et facis officium: quousque differretur supplicium? Reus cum inde in medium harenæ aggestæ cumulum manibus pedibusque obnitens traheretur, uirium robore fretus, obluendo licitorum carnificisque manibus, in angulum elapsus theatri, sese relupinat: identidem misericordiam implorans, iudicumque fidem obtestans, ut morituro, Deum paucis precandi copia spaciumque daretur. Percussus inde, quadrifariamque dissectus, ad exules crudeli exemplo perterrendos, è quatuor portis suspensus fuit. Per eos ipsos dies, quibus hæc gerebantur, pedum copia stipendijs exautorata, transgressæ Iselam, per proximam Gelra ditionis Velauiam, sine duce uagabantur: sed quo consilio, incertum erat. Itaque finitima oppida in magno metu esse, eoque maiore, quod earum duplicarij centurionesque Gelri nominis, qui in uarijs bellorum tempestatibus, sub Gelrorum principe ordines ductauerant, Arniam indies ultro citroque commear, cumque ipso Duce secretò colloqui dicerentur. Copiae ipsae non uno loco aestiua (ut sic dicam) habere, sed modò in limitibus subsistere, modò Ultraiectinorum limites transcendere: rursum retro, unde uenerant, iter reflectere: ut rarò plusquam miliarium ab Amorfortia abessent. Obseruatus ad hæc fuit cum literis Ultraiectinorum iuratus tabellio subinde ad illos intercurrere: è quibus omnibus, quò illa copiarum circumductio spectaret, Amorfortij palam cognoscebant. Nec perinde ab aperta ui, atque à dolo insidiisque principis, &

Ultraiectinorum metus erat, cum ob exulum recens negotium, tum superiorum annorum in constituendis uectigalibus conflictationem. Publica senatū sollicitudo tenebat, ne per somnum, negligentiam ue luci opprimerentur. Nec uanus metus fuit, nec probabilia sefellerunt argumenta. Fredericus Seldenacker eques, his curis occupatam Amorfortiā, ab episcopo missus uenit: in diuersorium ad Cornelium Dureriū, equo ita ut descēderat, ante fores ad sedilis postem in procinctu relicto, deslexit. Admissum hospitem in conclauē secretius, rogat caupo, num exutis armis, cibū potū ue, ut reficeretur, apponi postuler, ut erat per armorū pōdus à longioris itineris iactatione in equo, lassitudine fractus. Ille trepidè: Res neq; cibum, neq; moram fert, quin Consulē è curia (ubi eum adesse reor) accersitum curre: res tumultuaria est, quæ celeritatem in cōficiendo poscat: quare effice, ocyus huc ad me aduolet. Cōsul haud cūctanter adscito collega adest, ratus arduæ aliquid rei, utilis salutarisq; reip. agi. Ibi post mutuam datis dextris eamq; honorificam salutationē, Cōsul assidere iussis, cataphractus, quid uenisset, qua potuit uehementia, et uultu ad rem seriam composito, cœpit exponere: apportare se, quod nominatim ipsorum referret. Princeps, inquit, non diutius agros uicosq; circumquaq; ab infestis cohortibus, grassantium latrocinantiumq; specie, euastari tolerandum ratus, decreuit, quantum equitum habet, in eos immittere: ut in angustias compulsi, finibus nostris excedant. Hac de causa me huc exploratum præmisit, quam regionem insideant, per quos occultos semitarū anfractus, insidijs opportunos, adoriendi ac fundendi eos copia foret. Et quod uel in primis compertum oportuit, quantæ illorum copię esse dicerentur. Stat omnino, negligentius uicatim peragrantes pagos, ex improuiso aggredi. Hæc (inquit Consul) quod nos huc interrogatum aduenis Frederice, nō de nihilo est. & miramur: cum ex nemine id propius exactiusq; quam ex agresti rusticorum multitudine expiscari liceat, quibus hospitium indies cum grassatore milite cōmune est: quorum agri uastantur, pecus gratuito omne trucidatur, penu absumitur: & quidem uestra ignauia hæc omnia. Et adhuc, si dijs placet, in hac nostra omnium calamitate, quiritationē facis, quæ itinera insideant, quamq; item frequentes sint eorum copię. Si horum certior esse desideras, Ultraiectum contende, eosq; roga, sine quorum consilijs per principem nihil edicitur, decernitur ue, à quibus exploratus quid atque à nobis certò cognosces. Acerbius hoc forsan et dicacius, ac decet, sed uerius tamē quam est honestum, cōueniatq; nomini Ultraiectino. Nam postquam copię transgressæ Iselam, Velaniæ saltus ac deserta pagatim peruagari cœperunt, uisus obseruatusq; est hæc ad eas tabularius Ultraiectinorum publicus ultrò citroq; sæpe commeare: publico ne id an priuato consilio factū sit, non magnopere refert, neq; enim id disputatur nūc: certe homines id genus non nisi à principibus, aut publicis concilijs emitti, mos tenet. Quare colligimus, ludi ex cōpacto: nec uestra referre arbitramini, quod agricolæ (quæ solius episcopi suburbana iurisdictio est)

est) ad aquā usq; redigantur, quorum inopiam ciuitates quoq; luere post cogentur. Ab hac grassantis militis iniuria, non solum non defendit nos praesul, uerum edicto etiam nuper cauit, ne quis uim illatam arceat: ne, ut hostilia euitet, cum grassatore paciscatur, nisi assensu & praetorū nutu. Cōstituta adhuc multa est ijs, qui pecunia fortunarum incolumitatem stipulati, indicio deprehenderentur: adeo ut tolerabilius foret, apertū habere bellum, quō hostilia patientibus & inferre uicissim, & in hosticum egredi liceret. Quin his omissis, inquit ille, Cōsul, ocyus ad portā mittatur aliquis speculatum exploratū quid, quantum eorū robur sit: ubi statua habeant. Quancunq; is conducatur, ego soluam. Coss. re dubia haud mediocriter perculsi, inter spem metumq; ad portam uadunt. Casu ita incidit, dum in porta sedulo exquirunt, si quid noui allatum esset, commodum adesse quendam qui dicebat, superiori nocte in Vvaembergorum pago se apud exercitum fuisse. Hunc in diuersorium ad Seldenackerum adducunt. Ille in secretiorem locum paululum abductum, è militari more singularogat. Quā æquus aditus in illos minimo periculo esset: ut leui momento, ex improviso opprimi possent: aliaq; id genus opportuna. Hoc misso facto, ambos Coss. ad se eodē conuocat, ne quis arbiter rei cognoscendae interesset. Teneo nunc, inquit, ubi subsideant, salua res est: ad Mertsbergam, solidam aduentibus terrā, & opportunā, ad disturbandum eos retro, uel in palustria, uel oppositos colles in Rhenum; idoneam nobis me hercle regionem, siue opus sit procurfare, siue receptum habere. At Luedanæ paludes densati soli sunt uici, an per omnia palustres: id operæ est scire. Apparebat id ei, trigessimū propè annum iam in his regionibus uersanti, memoriæ infidelitate excidisse. Breuiter ad singula à Coss. responsum datum. Si, inquit, equiti insequendo fatigato, noctis interuētu, ac longioris uiaē tædio, Dorestatum se recipere, aut Ultraiectum, molestum fuerit, aditus ne receptui nobis in urbem uestram patefcer, an non? Hoc illud erat, quod Consul post tot interrogationum ambages tacitus expectabat: suspicabaturq; eum ad ultimū sciscitaturum esse. Si id in nostra, ait, ditione positū esset, non operæ magnæ foret, expedite tibi respondere. Verum quia id non est, plurium super ea re consilia tentanda sunt. Quoniam, ait Seldenacker, omnino oportet rem consultandam proponere, & alios in consilium assumere, coege quantum potest, & quidem quā paucissimos, ut silentio transigatur. Contrahunt Consules tumultuose sex Consulares principes, & tumultuosius hos consulunt. Intra horam in diuersorium reuertuntur, secū adducentes eos ipsos Consulares: simul ne sine arbitris equiti responderetur: simul ut coarguerent, rem praesentem publico cōsilio agitatum fuisse. Ibi exorditur Cōsul exponere, non uideri è rep. id quod postularet: exaggerans periculū, quod hinc ciuitati ingrueret. Nec suę potestatis esse, quod ne nouus quidem senatus, si conuocetur, praestare posset. Ad nouū et ueterem, et ad populum referri oportere. Spem concipere, ut ad ordines relatum & traiectum, omnium suffragijs sine magno certa

mine consequeretur: neq; diu uerò consultatio teneret. At illud (inquit) uehementer demiror, qui cum tam modico equitatu tanto peditū agmini dicas te occursum: in quos si equos admiseritis, nullis pedestribus copijs adiuti, ad unum omnes uos occidione delebimini: quo incepto nihil stultius, aut etiam uesanius. Nihil minus itaq; uerisimile, quàm uos id agere. Vt iam portæ nocte uobis, adde etiam uel sine custode, sine uigilibus pateant, certe id sine insigni calamitate reip. & graui incommodo fieri nequirit. ut taceam iacturam eorum qui suburbia extra portas incolunt: quibus incendia, direptiones, captiuitates, et mala id genus, ut hostium loco habitis, subeunda forēt. Stultum est admittere, quod prohibere queas. Quod si omnino principi stat sentētia, grassantem militē finib. propellere, signū per uicos tota ditōne det, quo ad arma cōclamentur. Et ciuitatibus uoluntarij euocentur, ut tum delectu habito, contractisq; in unū undiq; uiribus, eos fundat, fugetq;. Quod si fecerit, Amorfortiorum fidem non desiderabit. Quantum uero ad id de quo nunc agis, non grauabor extemplo ad utrunq; senatum & populum conuocatum referre: penes quos, ut summam potestatem, permittendū negādiq; ius est. Sin alter uisum est, nullis scito equitibus noctu nostras portas patere. Pontificius eques aduertens, tentatis uarijs consilijs, nihil toto potundo superesse, celeritatem illico subeundi in hostem palantem fingens: Equitum, ait, turmæ me operiuntur in Birca. Ne quid frustra ijs sim in mora, Consul quod potes, raptim ad consilium rem referto: inde per lictorē, ut certus sim, significato: ibi eum operiar. Illico equo celeriter conscenso, iterū inde abreptus, in Bircam cōtendit. Peruenerat iam ad quingentesimum ab oppido passum, ibi subsistit aliquantisper: atq; equo ad ciuitatem frenis circumactō, uersoq;, eam obtuens dixisse fertur. Vt cum que respub. nunc omnibus tuis partibus cōcors sis, ut fores portarum in discrimine nobis obijciantur, patebis tamen aliquando, ubi ambitio & auaritia corruptos principum senatus animos uersare cœperit. Sibi fortunæq; obiratus, quod inceptum suum frustra fuisset, subditis equo calcaribus, quò cœperat, ad suos in Bircā perrexit. Habetur interim indictus tumultuose senatus, nunciaturq; per lictorem conscenso equo senatusconsultum. Omnibus unam stare sententiam, nulla ratione ē repudiari, equitatū noctu in ciuitatem à fuga & itinere recipere: alios alio metu percelli. Si qua alia re, à qua periculi metus abesset, principi gratificari possent, imperaret solum: fidei se exemplum edituros. Pontificij accepto senatus responso, proximos leniter erectos colles cursu petunt: ubi duos à grassantibus copijs speculatores missos, quò eques iter intenderet exploratum, intercipiunt, trahuntq; funibus constrictos tanquā hostes. Paululum inde montem circumuecti, in accliu solutos rursum dimittunt. Inde longius deuecti, cum iam haud procul à Vuamberga abessent, in plano campo, tanquam peditem ad pugnam excituri, alas in conspectu instruunt. Aberat haud longo inde interuallo domus rustica, à frequentibus ædificijs reliquis ad meridiem semota. Huc ubi nunciatur est equi-

est equitatum episcopi adesse, prodeunt illico ex ea centuriones equiti obuiam. Hi cum equitum magistro aliquantisper secreto ab equis collo cuti, cum equitatu simul Vuicam se abripuerunt. Cognitis his, ab exploratoribus ad id missis, dolo ac fraude accepta Amorfortij, ne sera aliquādo consultatio esset, maturè sibi deinceps ab insidijs seriò cauendum esse, tum demum aduerterunt. Nam postquam cōsuetis artibus, sycophantijs, criminationibus parū speciosis, calumnijs, uidere Ultraiectini se nihil efficere: ad opprimendam insidijs ciuitatem (aperta uí non poterāt) per principem, consilia intenderunt. Sequutus paucis mox diebus alius, sed artificiosius cōsutus dolus, cuius inceptum euentusq; iuxtà cecidit: ut planè intelligas, omnia diuino arbitrio magis, quàm cōsilijs humanis temperari. Episcopus Amorfortiam quinto Non. Martias ad senatum literas dat: quæ in senatu lectæ sunt, in hæc fermè uerba. Haud perinde nocturnam exclusionem meo animo agrè esse, atq; solitudinem uestrā mihi nunc per omnia expertam, gratam fuisse, uelim uobis persuaderi. Quare culpam offensæ (qua fuit) omnem in uestræ uigilantię gloriam et immortalē laudem auerti. Adiuuistis præterea tam salutari consilio, ad copias finib. fugandas, quàm haud quisquam alius antè. Quo à Magistro equitum accepto, censui non elanguescendum, quin extemplò in omnibus uicis dari signum iubeam, ut ad secundum datū, agraria plebs in armis cum telis, sub præfectorum suorum signis, designatis locis adsint. Dedi item literas ad senatum Ultraiectū, ut habito in urbe delectu, auxilia aduersus grassatores itidem mittant. Contenderim, ut uos quoque uoluntarios ducentos armatos huc mittatis, qui cras prima luce ex robore ciuitatis in Bilita præsto adsint. Nam quo copix nostræ magis sint subitariae, eo facilius erit, nostri consilij securis, inopinantibusq; superuenire. Cæterū cum tempus angustius esset, quàm ut postridie sub exortum solis subitarios ducentos mittere ualuisent, indictum diem nõ seruarunt: nam serum diei erat, cum literæ Coss. redderentur. Exemit interim cura habendi delectus totum propè bíduū. Tertio inde die Tert. Non. (ne imperio suo non pareri obloqueretur) sub signo delectos armatos prima luce in Bilitam mittit. Veritus Cōsul insidias parari, (ut est mens humana rerum ferè in sinistram partem præfaga: simul quia sæpe antea insidijs tentati fuerant) huiusmodi consilium inuit. Institutum uetus erat, & multis sæculis obseruatum, quoties duce episcopo, hosti bellum quatuor inferæ ditionis ciuitates consociatis animis ac uiribus facerent, ut in obsidionibus cum Ultraiectinis Amorfortij castra coniungerent: aliæ unà itidem castra metarentur. Ne igitur in locum insidiarū armatus ciuis traheretur, Cof. nuncium duas horas, quàm illi ciuitatē exirent, antè exploratum præmittit, satis ne tuta omnia essent. Inde Ultraiectum properè contendere, ac Consulem adire, per cōtariq; iubet, ubi castra ipse posuisset: cum quibus Amorfortij, qui in mōte præsto iam adessent, coniungerentur. Peragit mādata nuncius. Rogat Vuluenū consul (nam Sulenus commodum in periculosam ualetudinem tum incide rat)

rat) in quem locum Amorfortij, ab domo exciti, ad Ultraiectinorum si-
 gna conuenirent, ubi castra ipse haberet. Ad ea obstupens Cōsul, ut hu-
 ius consilij planè ignarus, paululum obmutuit. Mox quasi ad se reuer-
 sus, ac meditabūduſ altiori cogitatione occupatus abfuiſſet: Paululum
 (inquit) me hic operire, dum in principis curiam ultro citroq̃ eam, eue-
 ſtigio tibi reſponſurus. Nuncius nihil expectato Conſulis reſponſo (ne
 non maturè occuſſe, ſuis fraudi fuiſſet) Biltā curſu quàm maximo po-
 tuit repetiuit. Ibi cum Amorfortios caſu obuiam haberet, haſtis terrę de-
 fixis audiendi cupidos, quid boni Bitius (id nuncio fuit nomen) adpor-
 taret, cōſiſtere iubet: ac iuſſo manu ſilentio Milites (exclamat) militia lō-
 ga exautorati, domos quiſq̃ ſuas redite: perſoluistiſtis principi ueſtram fi-
 dem. Stipendium uobis pronūciatum emeruiſtiſtis. Exoritur clamor pro
 indigno habentium, ſe domo fruſtra excitos ludibrio haberi. Nunc de-
 mum apparere, fraude ac dolo planè Ultraiectino ſe petitos eſſe. Si ite-
 rum aliquando ad conueniendum dies indicatur: non magis eum ſe ob-
 ſeruaturus, quàm iſ ſeruarit, cuius conſilio princeps diem hunc indixiſ-
 ſet. Regreſſi inde ad ducentos paſſus in dumos uerſus erant, cum ſubito
 quendam ita inſeſtè equum calcaribus agentem, ſe ſequentem uident, ut
 à curſu uix ſpiritum trahens, iam iam procubiturus appareret. Miſſus
 hic è principis curia erat, ut retro pedes domum referentes de uia reuo-
 caret. Episcopuſ uos, inquit, ab itinere cœpto retractos ad urbem acce-
 dere iubet: ut à designatore manſionario per hoſpitia ſuburbana, dum
 ciuis ſe inſtruat, diſtribuamini. Amorfortij mandatorum Conſulis me-
 mores, pergunt iter, quod facere cœperant. Nihilo ſecurius miles gra-
 ſator propulſo omni hoſtis metu interim pagatim ſingula loca peruagā-
 do, continentibus agminibus ruſticos ex agris in urbes migrare compu-
 lit. Descenderat iam inſeſta manus in ripæ Vechtæ amnis finitimos ui-
 cos, qui ſpectant Hollandiam. Fiebant huc ex urbe Ultraiecto quōtidie
 excuſſiones, eruptioneſq̃ equeſtres in palantes: edebantur leuia ſed ſine
 effectū certamina, ne nihil clari expectatiq̃ facere dicerentur. Medio ciui-
 lis tumultuſ ardore, cū omniſ religio in ſummo direptioniſ metu uerſa-
 retur: D. Stephanuſ Niueldiuſ Teutonum ordinis Magiſter, relicta ur-
 be, in Marſos (miliare uicus ab Ultraiecto diſtat) ubi arcem ad delicias
 magis, quàm ad uim propulſandam in alluentis Vechtæ ripa nuper cō-
 ditam habebat, tanquam in tutum aſylum confugerat. Huc quoq̃ om-
 neſ ordinis ſui opes, quæ immenſæ erant, quibus quàm uitæ ſug magis
 metuebat, ſolicituſ tranſtulerat: tutiores ibi fore ratus, quàm intra mœ-
 nia. Sed euētus (inquit Fabiuſ apud Liuium, diſertè & uere) ſtultorum
 magiſter eſt. Hiſ iſſis diebus, quib. militeſ omnia quāti in Vechtę flumi-
 niſ ripa uici ſunt, loca inſidebant, ipſe in arce erat: tuendi gazas ſtudio
 magis, quàm recreādi animum. Foſſa arx circumducta erat ſatiſ alta, in
 qua ad omnem uſum, piſcium uaria genera conſeruabantur. Huc grega-
 riuſ fortè temporis fallendi gratia hamo piſcatum exierat ſeptimo Iduſ
 Martiaſ. Ordiniſ magiſter piſcatorem è fenestra ſublīmi conſpicatuſ,
 (ut uehe-

(ut uehementis erat uir ingenij) ab arce recedere edicit: & nisi pareat, habiturum mox infortunium. Nihil ille constantius, contemptis minis, subinde pisciculum attrahens, atq; escam mutans, securus piscari pergit. Stephanus pro indignissimo habens, se in suo regno à lixa uili contēni, famulo (Guilmo ei nomē) tormento eū iratus submouere iubet. Haud cunctanter is, quod iussus erat, herile imperium exequitur: trañcit globi iactu piscantem gregarium per aduersum pectus, corruit ille, defluente è manu uirga in uulnus. Temerarium mehercle facinus, ne dicam stultum: quòd cum undiq; in arce tam infirma, nullisq; præsi dijs impositis munita, tātis facinorosorum militū cohortibus septus, obsessusq; esset, periculi sui non admoneretur: ubi nec auxilia expectaret, quorum aduentus à uis illos & grassationibus repressisset. Quare temerarium facinus similis statim exitus est secutus. Manauit repēs rumor atrocis facti in proximos uicos, inde ad duplicarios & centuriones: à quibus tantæ copię auctoritate magis tum (quia militari gloria inter suos illustres clariq; erant) quàm imperij iure sursum prorsum circumducebantur. Ad hos simul undiq; efferati unius cæde milites concurrere, indignariq; cum ingenti fremitu, socium fortem uirum nullo suo merito ex arce trucidatū. Cuius mortem si inultam sinant, rusticos etiam undique iam arma consociaturos, à quibus omnibus locis per insidias incauti opprimerentur. Exemplum in hostem edendum, qui prior hostilia intulisset, utcūq; res caderet: quo reliqui mortales edocti, intersectorū pœnas in authores iuste uerti scirent. Concors omnium dissonus clamor erat hic deniq; ut ulciscendī magis necem gregarij, quàm prædæ studio arx expugnaretur, ipseq; Magister suo sanguine cæsi necem expiaret. Iuratur in cēturionum uerba efferatis spiritibus, ab oppugnatione non recessuros prius, quàm arce potirentur, ipsumq; contrucidassent, qui facinus cōsciuisset. Iade expugnationi ultimæ instructi, arcem ingenti clamore cingūt: collocatis circuitu tormētarijs, dispositisq; ita, ut adductis & collimatis in fenestras, & rimas fissurasq; murorum ac turrium tormentis, ad prohibēdam inde domesticorū præsidiorum uim, reliqui tutò machinas admoouerent. Quare ij pauci qui intus erant, nullis telorum generibus de fenestris aut pinnis se ab impetu efferatorū hostium defendere poterāt. Omnibus inde copiarum uiribus per fossam murum inuadunt: atq; undiq; scalis admotis, ingenti certamine in summa nitūtur. Pars fenestras subductarijs funibus intransuersa confertaq; earum ferramenta iniectis conuellere: alij ianuas & limina è cardinibus, postesq; ipsos succula demoliri. Nonnulli tormentario puluere indito seris, uectes ac pessula per rumpere: omnes ad subeundum aditus tentare: magna uirum gerere. Intus trepidatio ingens erat, et metus, armisq; quibus poterant potissimū, ex occulto fenestris hæretes scalas cum scanforibus deturbare: impigrè quisq; suis stationibus patētia loca tueri: solū cauere, ne qua tormētarijs expositi conspicerentur. Itaq; diu uirtute magis, & loci natura, quàm armis arcem tuebantur. Cochlea erat, per quam ex imo loco sursum gradibus ascen-

bus ascensus patebat, per interualla rimis speculatorijs perangustis distincta. Per hanc in superius conclauē suos inhortaturus ordinis præfectus ascendit. fortè clamoribus dissonis expugnantium inferentiumq; scalam turbatus (ueritum credo, aditum aliqua in arcem patefactum) ad motu fissuræ capite explorat quasi tutò, ecqua fortuna sese daret, aut hostes impetum remitterent. ibi globi iactu per frontem trāsuerberatus, retrorsum abiit aliquantum, ac propemodum præ uertigine concedit. Descendit tamen genibus labantibus uacillantibusq; semianimis: ac progressus in atrium domus, apoplexia subito ictus, exanimis in terram in suorum cōspectu corruit. Accurrunt desertis stationibus hero famuli opem laturi: cum sentiunt animā exhalasse. Oritur totis edibus cōploratio: nec spes, nec uolūtas est amplius tuēdæ arcis, id anxij, ut reb. suis & uitæ prospiciant: cum undiq; inter hæc conferti diffractis foribus, & per fenestras il lapsi, arcem capiunt. Cū armis obuios primo impetu efferati trucidāt. Sacrificum cæsi heri corpori imminentem, dum animam eius precibus Deo religiose commendat, in uestigio obtruncant, ac super mortuum adhuc palpitans cadauer deuoluunt. Sed ne adhuc quidem his supplicij exaturati, in recenti strage fusos etiam rabie plusquàm barbarica crudeliter ferro desæuiunt. Famuli qui in testudineatum turre columbarium trepidi subducti scala fugerant, pacti fidem, inuiolati dimittuntur. Reliqui arcem diripiunt. Huc statim sub multum in has regiones accessum, quantum rusticorum erat, omnes suas opes tanquàm in inexpugnabile præsidium congesserat. Vniuersæ hæc quoq; cum thesauris sanctioribus ordinis Teutonici, prædæ militibus fuere. Vasa tamen argentea grauiora du cum iussu in mediam concionem congesta, reddere coacti sunt. Rumor patrati facinoris Ultraiectum allatus, cum plebem, tum plerumq; factionem, incredibile dictu, quàm turbauit: quos de Centurionib. sua existimatio & dudum perspecta fides sefellerat. Cohortes statim patrato facinore iustam Ultraiectinorum uindictam, mala icti conscientia ueriti, metu pene oblatrocinij speciem, diuersis itineribus alij aliò domos quisq; suas dilabuntur. Efferat cædes Præfecti Teutonum, factionem ad odium execrabile grassatorum, ad quos carpandos mittuntur exemplo equites. Septem in ripa Vechtæ oppressi, retractiq; in urbem à fuga, tertio quàm in carcerem deducti essent die, in foro Palatino percutiuntur. Centuriones ancipiti periculo solliciti, antequàm à suis destituerentur, & præda onusti in persecutorum manus peruenirent, cum parte copiarum Leccam traiciunt: ubi exposito in ripam milite, & fide publica implorata, Viennæ Herculanorum aliquandiu commorantur. Recens ira ad eos insequendos stimulabat episcopum, & factionē: ad quorum ægras mentes illud quoq; accessit, quod Brederodius princeps ad robur oppidi sui augendum, exulibus latronibusq; asylum aperuisse uidebatur, quibus à diuinis humanisq; rebus nihil tutum foret. Eam autem animi ægritudinem episcopus nihil dissimulauit: cum Ultraiectini per literas exostulatrices ad illum datas nihil impetrarent, legatos ipse mi-

ipse misit, qui cum eo coram de accepta iniuria expostularent. Missi autem sunt Iacobus Mindenus, Fredericus Seldenacker, Lubbertus Vulcanus, et extra hos pauci alij. Cæterum Viennam hi profecti, ubi post arcem expostulationem eò spiritibus præ ferocibus efferbuisent, ut nisi, quos deposcerent, ñ traderentur Ultraiectinis, talionem Brederodio minarentur. Quare rebus infectis, & egris animis discessum est. In metu interim erat Viennensis, ne qua ecnephias ab Ultraiectinis cooriretur, quos non quieturos sciebat, quin aliquid memoratu dignum designarent: uigilias noctu in muris, custodes interdiu in portis & speculis collocat, ne incautus opprimeretur. Arx huic inde erat, situ loci & operafatis munita, Termeida appellata, mille passus à Vienna, à Lecceripa ad teli coniectum sita. Huc sub noctem præsul Ultraiectinus lectum manipulum occultè mittit, qui eam nouis artibus inuaderent. Hi prima luce uadū transgressi, in ulua abditi in insidijs tantisper latuerunt, donec præfectus præsidij in ædem Meidensem proximam ad sacrum cum famulatio descendisset. Oriuntur inde duo, ad texendam prodicionem delecti, monastico cellariorum fratrum habitu, capitibus attonsis cucullati. Hi placidè pulsato ostio, à famula insidiarum secunda intromissi, aditū occupant. Ibi cum mugitu ex occulto emergentes reliqui, accurrunt, arcemq; extrusa famula, ñsque paucis qui intus relictis erant, capiunt. Extemplò quicquid telorum ad arcem à Brederodio defendendam ibi inuentum fuit, contra incursum hostis disponunt. Nuncio inuasæ arcis Viennam allato, heros primò non satis secum causam hostiliter ab Ultraiectino illata uis reputare ualuit: cum quo semper quoad licuit, fidam pacem & amicitiam coluisset: ne quid dicam honorificū nominis titulum, quem in ipsa urbe gereret. Deinde submonitus à suis, id mali propter exules partim acceptū, partim quod ceturiones in fide publica intra muros uersari pateretur, intellexit cōsulto opus esse. Et quanquā exasperato animo arma illata indignationē mouebant, censuerunt tamen sedatiores ingenio uiri à cōsilijs, priusquā ipse uicissim hostilia tentaret, per legatos res repetendas esse. Missi extemplò ad episcopum legati, ad altercationē usque de illata iniuria disceptarunt. Captari in se belli materiam, cum domi intestine seditionis concitatores desint. Haud satis eum habere, domesticam facem tumultibus flagrantem iam extinctam esse, nisi finitimos principes quocunq; prætextu lacestat, & ad bellum prouocet. Maiores (inquit legatus) nostri societatem necessariam magis quàm utilem cum populo Ultraiectino & episcopis ob nominis in urbe fumosum titulum semper coluere. Leccam nunquam cum infectis signis transuere: ne à se iniuria prius orta diceretur. Et nunc si illo argumento uos læsos querimini, edite, ut sit quod domum referamus: sin minus, præsidia deducite, ac res ablatas reddite. Quod si illa facere recusatis, pati quæ retaliare iniuriā malumus: quādo armis disceptare nō libet. Ad ea ferocius episcopus: Nulli obscurum esse, cur Leccam transisset, atq; arma prior intulisset. Neque ipsum adeò Brederodium fallere, quantum uis dissimularet. Exules nu-

per in sui primū, inde & nominis Ultraiectini odiū eū apud se habere: à quib. hostilia indies aduersus amicos suos positis in fidēs tētarētur. Ad hæc, paucis diebus haud clām esse, quod in parē contumeliā latrones illos sceleratissimos, à quibus haud ita pridē in Marforū arce latrocinia horrenda perpetrata essent, in intimo pene cōsilio haberet. Id à se & Ultraiectinis ordinib. perinde accipi, atq; ipsius tacito cōsilio et ope illi adiuti essent. Abunde hinc constare, ab eo prius damnū datum. Quod uero amicitiam & societatis fidē iactitaret, sciret eam his ex rebus ab ipso apertē prius uolatam: Proinde se hos ad supplicium deposcere populo Ultraiectino tradendos: illos uerò iuberet sua ditione decedere. Quod nisi faceret, se præsidia ex arce Meidensi non deducturum. Quod exules (inquit Viennensis) in oppidum receptos querimini, nihil est quod ad uos pertineat: cum uetus sit exemplum, patria profugorum & exulum in aliena ditione fidem publicam suppliciter petentium misereri, & è iure gentium exorata miseris seruare: nisi uestrum imperium in nos etiā prolatum esse fortassis arbitremini. Vt iam è Viēna ad uos opprimēdos, texendamq; prodicionem profecti sint, id publico cōsilio factū certē conuincere non potestis: & uestrum esset, his capitū diem apud iudicem suum dicere. Apud nos quoq; legibus sua est seueritas, & fontib. sua poena constituta: sed quā nisi in legitimē cōuictos exercemus. Iam quod de capitibus grassantium copiarum tradendis, cum in nostra potestate sint, uelim ita arbitremini, ius gentium inuiolabile seruatum oportere: nec ipsi negabitis, quantumuis omnia miscetis. Reliquum igitur est, ut renūciata fide publica, uestre libidini fiat satis, resq; ademptæ restituantur. At Ultraiectinus exolescente paulatim aduersus grassatores ira (ut dies omnia lenit, adimitq;) turpe ac stultū ratus, si elapsis hostibus, ex arce uoto non potitus præsidia illico deduceret, arte agēdum censuit. Populus ancipiti in urbe metu, quorsum res euaderet, æger, factionē, eosq; qui principem huc impulerāt, execrabili odio persequabatur. Precari solum, facinus, quod patrarāt, authorum capitibus aliquando expiatum iri: ne quod paucorum consilio admissum esset, id uniuersi ad postremū luerent. Nota enim uulgo erat uehemētia ingenij Brederodiani: nec iniuriam sic inultam abituram, quacunq; uia id fieret. Suspecta erat in primis cunctatio uiri ad uindictam, reputantibus præmatura consilia sepe infelicem exitum sortiri, lenta uerò maiori impetu suscepta, auspicius cadere. Et quanquam eum episcopo imparem esse satis constabat, timebant tamen, ne imploratis Burgundionum opibus (quod ea cunctatio minari uidebatur) & amicorum fide in fines suos effusus uicissim hostilia inferret: & magno paucorum stulta libido staret. Deferuescente itaq; indies ferocia, episcopus cum apud animum suum anceps periculum reputaret, coepit primū per literas ad Brederodiū factum excusare: trāferre q; se ad reddēdum impelli posse, quod ademerat, si locus colloquio legatorum destinaretur. Inde medijs his interuenit Gelrus, per internūcios amicos Ultraiectini nominis, haud pacis sarcindæ studiosos perinde, atq;

de, atq; Hollandorum opes formidantes, inductus. Postulat per literas ad utrumq; sibi deferri disceptandæ controuersiæ arbitriū. Abnuuit neuter. Episcopus enim res quocunq; modo redditas hac occasione cupiebat. Brederodius haud obscure aduertens quid à principibus Ultraiectini nominis talium rerum artificibus elaboraretur, fidem penes arbitrum constare iussit. Gelrorum Dux paucis post diebus, quam ita inter principes conuenisset, occultè per literas arcis Meidensis præfecto imperat, ut extemplo ex ea deductis præsidijs, ditione Viennensi decedat: iam inter Ultraiectinum & Brederodium de pace cōuenisse. Ille uim hostium ueritus, priusquam pacis fides omnibus innotuisset, nocte cū præsidarijs furtim transmissio uado, Ultraiectum fugit.

LAMBERTI HORTENSII RERVM VLTRAIECTINARVM

Liber Quartus.

LOCVS monet, ut intermissa paululum rerum Ultraiectinarum narratione, stilius ad ea recensenda reuertatur, quæ circa hos dies inter episcopum & Amorfortios agitata fuerunt. Hi cum principi ob supra relatas causas ad execrabile odium usq; inuisi essent, uia haud facile inueniebatur, qua eorum pertinacia retunderetur. Nam post tot insidias positas, cum nulla sceleriter successisset, omne penè consiliū uindictandi se amiserat. aliud itaq; per hos dies cœpit. Iacobum Niueldium ex factione equestrum primaria, præfectum in præsidio Amisiano locat, paratum (ut uidebatur) certamina cum uicinis serere, inimicitias & odia infestè exercere. Primū is adortus est Amorfortiorū municipes, sparsim in proximis uicis agentes: ab his multa iniqua postulare: his iudicia, accusationes, multas minari. Ab his procepijs ad ciuitatis iura & plebiscita inusitatis commentis uiolanda animum apulit, ut ex compacto rem geri palam appareret. Monitus à senatu per literas, ut ab incepto desisteret: ac si quid uellet, iure secū ageret: respondit, se principi suo iuratum, nihil nisi eius imperata exequi: sed uix quidquam adhuc à se tentari cœptum. Colonum quendam Vuaembergensem è uilla domini Amorfortiani noctu in lecto oppressum arripuerat: hūc indicta causa, nulloq; iudicio damnatum, cum memorabili possessoris damno in uinculis per multū tempus asseruabat. Ablato, abactoque omni armento, ac supellectilibus, nihil præter rurestre edificium, & uacuum fundum reliqui fecerat. Quare uillam, ut calamitosam ac fatalem, cum agrorum cultores abominarentur, deserta incultaq; aliquandiu negligebatur. Captiuo interea è uinculis causam dicendi potestas non fiebat. Mittuntur è ciuitate legati ad præfectum, ut ex fide ueterum priuilegiorum (quia fonticā obtendebat causam) reum liceret uadari: aut si pecuniæ res foret, bonis prædijs se cauere uelle. Sed ne hic quidem æqui

quidquam obtinuerūt. Vim (inquit præfectus) fecit in suburbana principis iurisdictione: quare capitū iudicio damnāndus est. Vos enim haud fallit, eum nuper cum manu ciuū scenum cuiusdam igne in agro corrupisse. Damnum infectum prius redditum oportuit, quàm de uadimonio uerba fiāt, disputetur ue, aut de priuilegijs maiorum agatur. Quare inanem operā scribendo legationibusq; mittendis sumere desinite: pro crimine si nō extremas, certē ex principis arbitrio pœnas dabit: ne similis inferendi uim per uos licentia alios in posterum ad nefarium exemplū inuitet. Tum Amorfortius Dato damno in senatum statim te maiorum tuorum exemplo uenisse, & iure egisse cum reo oportuit, & iniuriarum formulam principis nomine intendisse: ac non insolenter in contumeliam Amorfortiorum hostiliter direpta uilla, abactōq; omni pecore, è ciuis prædio extractum prehensumq; rusticum in uincula coniecisse. Sonti scelerisq; cōuictō certē sua mulcta parata erat. Imprudens locorum, in quibus mediū confideas: & populi, cum quo seris (ut cunq; cadat) certamina, nunquàm inceptaturus, si cogitares, id quod maioribus tuis, qui in hoc ipso præsidio præfecturam proximē gessere, eueniret, postquam populum Amorfortiū laceßere cœpere, tibi quoq; euenire posse. Memineris si per occasionem infortunium feras, retaliatum ex iure esse, & nō læsum prius. Præfectus contemptis Amorfortiorū exostulationibus, principis iussu obfirmatus obire pergit. Petit extemplō per literas senatus fidem ab episcopo legatis mittendis ultro citroq; Vuicam eundi, (non enim temerē erat, quod contra ius gentium seu uiolatum iri metuerent) à quibus querelas de superbia & uī quorundam præfectorum iurisdictionis Amisianæ intolerabiles in agrarijs administrationibus cognosceret: à quibus ipsi & coloni sui indignis contumelijs afficerentur. Respondit episcopus, Calen. Iun. se mirari, cur bonam pacem ab se exorarent, cum ea non nisi ab hostibus, & ijs quorum fides suspecta esset, peti solet. Quod potuit, omnem beneuolentiam erga ipsos semper declarasse: nec dubitare, quin ita quoq; de se existimarent. Tantum abesse, ut hostilem spiritum aut insidias ab sese metuerent. Nihil moratus senatus, legatos mittit quatuor senatorij ordinis principes, Iacobum Dolrerum, Iohannem Sosium, Gerardum Sosium, Nicolaum Gerardi filium. Breui pōst hi profecti Dorestatum uenerunt. Nuncio in arcem Amorfortiorum legatos aduenisse allato, postridie exponēdæ legationis ijs copia facta. Huc intromissi, principem pedibus holoserico fasciolo obligatis humili scimpodio sedentem, pallidum extremaq; macie confectum, (ut qui ab aduersa ualeudine nōdum restitutus esset) ac planē Trophonianum aliquem offendunt. Assidebant dextra læuaq; ab intimo consilio, Iacobus Mindenus, Fredericus Seldenacker, Hadrianus Rhedius, Gysbertus Hardenbrochus. Atq; inter hos præter spem & expectationem præfectum arcis Amisianæ offendunt. Et quanquàm hi commodius eum coram de uī & indignis contumelijs acceptis criminari, ac uicissim ille suam causam tueri poterat, quàm si in absentē multas acerbas accusa-

accusationes cumulaturi fuissent, non sefellit tamen Amorfortius, quid inter ipsos alebatur. Dissimulata interim in præsentī sollicitudine, Dol-
 rerus exorsus est acerrima oratione, indigna, quæ indies à præfecto pa-
 terentur, exponere, eaq̄ exaggerare, quantum dicendo ualuit. Per illum
 iura patria, instituta maiorum, beneficio præscorum antistitum accepta
 priuilegia, laudatas consuetudines forenses in suburbana iurisdictione,
 in uillas & prædia plusquàm tyrannica ferocia sæuientem euerit. Colo-
 norum passim fugam fieri, alios arreptos indicta causa in custodiam tra-
 hi. Vt uis pro sit, causas eum comminisci, ac principis imperium præte-
 xere. Velle scire se, num hæc illius iussu exerceat, an priuato consilio. Po-
 scere res ablatas reddi, indigna illata sarciri aliunde, atq̄ illū facinosum
 ob graues iniurias memorabili multa anquirendum. De his certiores
 fieri cupere, ut esset quod domum regressi ad senatum referrent. Finem
 dicendi fecerat Amorfortius. Legatis paululum exire iussis, Niueldius
 in consilio mansit. Dissimularunt tamen dolorem in præsentī Amorfor-
 tij, & indignitatem, quam paulo post aperto stomacho detexerūt. Intrò
 mox reuocatos, magnis certatim clamoribus toto confesso aggrediun-
 tur: nulla uox satis grauis atroxq̄ inuenitur, qua dignè appellentur. Sub
 hæc paulisper silentio factò, Aulæ præfectus acerbè in eos inuehitur, ni-
 hil expurgans præfectum Amisianum, sed translatione utens: Nō est, in-
 quit, cur uos Amorfortij rogetis, quo consilio, suo'ne an alieno, uestræ
 possessiōis colonos arripiat præfectus Niueldius. Quod ut sciatis, quic-
 quid huius gessit hæctenus, episcopi iussu, cui iureiurādo obnoxius est,
 gessit: et grauiora in sua iurisdictione dein ceps ubi iussus erit, moliturus.
 Nec uestri fori possessiones iura'ue usurpat, cum extraurbanæ iurisdic-
 ctiones ad episcopum pertineāt. Vana interim sub uestro nomine liber-
 tatis persuasione facinososi homines agrarij tuti, quicquid neq̄ iure, ne-
 que conditionibus æquis obtinere possunt, ad id occupandum aperta
 ui palām utuntur. Vestrum exemplum imitantes, libidinē pro iure ha-
 bent. Peruicacię impunitas uobis ad omnia animos facit, ut ubiq̄ etiam
 iura libertatesq̄ allegentur. Habet in memoria adhuc princeps refracta-
 riam illam superioribus annis pertinaciam uestram, cum temporibus ci-
 uilis discordiæ, per uos tantis & tot tumultibus conquirenda pecunia
 differretur. Qua ex re irritatum eius animū multo adhuc inclementiorē
 experiemini. Iniuriæ tardè senescūt. Aduersus hæc, cum multa, quæ ui-
 derentur opportuna, Amorfortius respondisset, quorum alia probabi-
 liter refellendo, alia defendendo, continuis orationibus aliquot horas
 consumpsit. Exitus hic ad postremum ab eo orationi est impositus. Cō-
 clamando obtestati sunt, indignam uim sibi fieri, & opprimi suam li-
 bertatem. Vel illud rem ipsam coarguere, quòd is cuius criminādi cau-
 sa huc conuenissent, contra ius æquumq̄, exeuntibus ciuitatis Amorfor-
 tiæ legatis, in consilio, reus actus, permaneret. Tot denique horis fru-
 stra disceptando absumptis, cum episcopus ad omnia obmutuisset, A-
 morfortiam legati redierunt. Per eos aut̄ annos, quibus otium reip. VI

traiectinæ turbabatur, æris alieni, ob impensas, quæ in uarios legationū usus factæ fuerant, ad quatuordecim aureorū milia, & septendecim, conflatum fuerat. Vt ea redigerentur, breui dies ordinibus ad conueniendum edicitur his ipsis diebus, ut quantum impensarum factum esset, cōmuni ditionis sumptu dissolueretur. Quæ res tamen ad Ultraiectinos, à quibus id æris pecuniæ inopia tum conflatum erat, propriè attinebat, ad audiendam relationem, aliæ tamen ciuitates è consuetudine per literas ad conueniendum eodē accitæ, dictum diem quoq; seruarunt. Proposito hoc tum in consilio nihil aliud fuit actum, quam ut in proximum conuentus diem, qui tum eodē indicebatur, consultatio integra reiiceretur, de conquirendis conficiendisq; milibus, quorum index capitatum recitatus lectusq; ibi fuit. Exemplum indicis, de factis impensis, ciuitatū legatis petentibus est concessum. Domos quisq; suas reuersi referunt. Amorfortie, postq; legati quid in conuentu ordinum propositū in consultationem proximi concilij fuisset, retulere, legendum exhibent indicē capitum, in quem usum ea pecuniā in sumpta diceretur. Nondum ad finem legendo peruentum erat, cum ab omni concilio uno ore recitanti sit reclamatum. Ecquæ inuerecundia esset, quod Ultraiectini nulla fronte proponerent ciuitatibus de contribuendo, ad ea debita, quæ ipsi sua ipsorum stultitia, nullo sociarum ciuitatum neq; consensu, neq; consilio parassent. Quid si animam nexi deberent. Olim cum Amorfortij iniquitate fortunæ, simul per intestinam calamitatem omnibus penè Hollandici nominis ciuitatibus obæratu essemus, ut capita uix è portis exerere liceret, metu ne uel retinerentur, uel nexi intercepti in uincula ducerentur: nulla Ultraiectinorum ope adiuti, ipsi nosmet argento facto & infecto in ærarium certatim collato redimebamus. Tunc & matronarum pecuniæ signa argentea quoq; congerentium, nostrum ærariū adiuuerunt. Smullingiacæ inimicitia nulli ferè non mortalium in conspectu adhuc sedent. Hæc & id genus alia huc spectantia absentib. occlamantur. Quare in dictum diem conuentus non seruarunt. Et quia sine illis neq; largitio agraria, neq; recens domorum rusticarum constitui poterat, cum diem concilij non obseruarent, nec ad frequentiores ordines cōsultationem suam per literas saltem deferrent, rati illi id quod res erat, eos restituta re ne conferrent: ad principem illico, qui satis ab ipsis stabat, rem integrā deferunt. Erat adhuc is à diuturno morbo inualidus, ægerq;. Quamobrem eum perpellunt (quia non minima portio eius pecuniæ illi addicta erat, quo alacrius negotium urgeret) ut diem Vuicam Batauodurorum conueniendi ordinibus indiceret: eoq; Rhenanos, & nominatim Amorfortios ab domo excirèt. Cupidè & haud cunctanter postulatum Ultraiectinorum Præsul exequitur: ut principes facile omnes muneribus corrupti, diuina etiam humanaq; omnia uenalia habent: gurgites inexplebiles, & edaces populorum uoratores: quorum sitim Tantaleam neque Tagus, neq; Pactolus, quātumuis auri arenas rebulliant, unquā expleuerint. Per hanc turbatum fuit ocium populi Ultraiectini, lōgæ paci assueti: hinc

ti: hinc calamitas & euersio ditionis magna gloria & opibus florentissi-
 mae: hinc prima totius tragœdiæ scaturigine erupit. Breui quàm id rece-
 perat Præsul, xviii. Cal. Iun. literas Amorfortiam dedit ad senatum.
 Lectæ autem sunt eodem die in hæc uerba: Ex quo episcopus renuncia-
 tus, & in hanc regionem procul ab domo accitus ueni, magni sumptus,
 cum in alios usus, tum in crebras legationes, cōtraq; grassantem iam nu-
 per sine duce latrocinij specie peditum, à me facti sunt. Scopus autem eo-
 rum hic fuit, ut in ocio & pace nostra ditio floureret: id quod sedulo pro-
 uiribus nostris præstatum fuit. Sed aliquanto grauioribus impensis cō-
 stitit controuersia idētidem ab Hollādīs iterata de paludibus: quas uti-
 nam publico & commodo & quiete circumcidere licuisset. Longè ue-
 rò maximam partem in equitum præsidia, atq; peditum, quæ Ultraiecto
 aduersus seditionē secessionēq; ciuiles imposuimus, profusam esse, haud
 dubito quin uobis constet. Quare æquum est, & par, uectigal aliquod
 constitui, quo hoc æris conficiatur aliquando, uosq; redimamini ab ijs,
 à quibus mutuò pecunia absq; hypothecis accepta est. Quoniam autem
 impensæ in hos usus factæ communiter ad omnes ordines pertinent, in
 contributione neminem excipi debere censeo. Diem ac locum Ultraie-
 ctum conueniendi indictum oportuit, ut hæc res ad frequens ordinum
 conciliū referretur: quē ipse quoq; qui indixissem, obseruare cuperem.
 Sed quia à graui diutinaq; aduersæ ualitudinis conflictatione, corpore
 adhuc languidus sum & æger, ut conuentui interesse non detur, primo
 res ordinum, in primis autem religionis, magno consensu obnixè à me
 contenderunt, ut locus habendi conuentus Dorestati edicatur. Idē reli-
 quæ ciuitates per legatos flagitarūt. His à suis quibusq; permittetur po-
 testas, constituendi quod è re communi uisum erit: ne consultando tem-
 pus extrahētes, in nouos & inexplicabiles labyrinthos malorum denuò
 abripiamur: id quod superiori triennio heu nimium experti sumus. Ve-
 lim uos legatos huc uestros quoq; ad xiiii. Cal. Iun. è senatu, cum inte-
 gra transigendi cōstitutionem potestate citra relationem mittatis: ut eo
 die sub uesperum in diuersorio adsint. Mane postero die statim ad con-
 sultandū maturè cōuenietur. Postridie uetus ac nouus senatus in huius
 rei deliberationem habitus, facto senatusconsulto, in hæc uerba per lite-
 ras principi respondit: Non esse è repub. potestatem transigendi quicq;
 hac in re cum ditionis ordinibus, cuiq; permittere, quamuis tutum ipse
 obtenderet, & periculum auertere uideretur. Sed & causam eiusmodi
 esse, ut eius deliberatio sit, penes quos summum imperium in repub. ef-
 set. Retulisse itaq; hanc consultationem ad ueterem senatum & populū.
 Deceuisse autem, scisseq; hos, ut ea quæ legatis mittendis mādarentur,
 scripto ad conciliū Dorestatum dato responderentur: ut ordinum at-
 que ciuitatum auditis sententijs, Amorfortiorum resignatis literis, sentē-
 tiæ non desiderarentur, (non enim sefellit eos quò iret tam præceps ad
 decernendum consiliū) ne quid obstinariam calumniarentur. Ceterū
 eorum sentētia scripto transmissa, hæc fuit, Multis inexordio uerbis spe-

cioſis excuſabant, cum illud, quòd conuocati cum alijs ciuitatibus lega-
 tionibus nò decreuiſſent, tum quòd extra neceſſitatē, integram rem ordi-
 nis nò permitterent: temporis rationē enim ad eam rem maturius cōſi-
 lium poſtulare. Velle tamen principi & ordinibus ſcripto id cōſilij da-
 re, quòd per legatos daturi fuiſſent, ut cūq; acciperetur. Omne ſtudium
 præſulis cōſeruandæ pacis, & ocij publici firmandi iuſtum ſe habere &
 bonum: uerū hoc unum ſibi uideri ab eius dignitate alienum eſſe debe-
 re, quòd cum ditio omni difficultate, parta poſt horribilem tempeſtatē
 tandem tranquillitate, ſe euoluiffet, & onere quinquaginta milium, quo-
 rum collatio difficilis fuiſſet, leuata foret: nunc eam ipſe in nouam malo-
 rum excetram conijcere adoriretur, quali tot tantisq; malis nondum ſa-
 tis edoctus eſſet, hac uia rem Ultraiectinam in ſuum ipſius exitiū deſue-
 re. Impenſas autem has, de quibus ſoluēdis in præſentia diſceptaretur,
 factas, nihil ad ſe aut communem ditionem pertinere: quarum cum bo-
 na pars ab Ultraiectinis per inſtintos ciuilesq; tumultus nuper cōflata
 eſſet, in conſeſſo ſtare, ad eoſdem illas ſeparatim pertinere. Iniquum pe-
 ti à ſe, & aliarum ciuitatum legationibus, ut cum publica ditionis calami-
 tate eorum amentiam in commune luerent. De paludibus uerò, in qua-
 rum lites cum aduerſarijs, & legationibus, nò tenues ſumptus facti eſſent,
 commentum impudens uerius, quàm ludibrii ſpeciē uideri. Et hos qui-
 dem nihilo magis publicos, quàm illos, ad Ultraiectinorum motus cō-
 peſcendum, collocatos. Placuiſſe ſemel frequenti ordinum cōſilio, cum
 luculento decreto facto, ut fundorum domini ad eas ſoli, quæ fierēt, im-
 penſas deinceps tenerentur: atq; illę in dominia earum, de quibus lis agi-
 taretur, priuata conijcerentur. Se cum alijs antè tempeſtatibus, tum ſu-
 perioribus annis in diſceptatione de iure paludum, legationes ſuas pu-
 blico ſumptu ex ærario etiam miſiſſe, ſimulq; indies mittere. Et ne tanq̃
 uanum id coarguatur, ſuperelle quæſtores, quorum calculi relati eam
 rem teſtarentur. Quare non magis ſe teneri ad Ultraiectinorum impen-
 ſas, in domesticos uſus, in legationes factas, quàm ipſi olim ad octuagin-
 ta milia tenebantur, ob quæ omnibus propè mortalibus ciuitas Amor-
 fortia in Smullingiaco negotio obnoxia fuiſſet. Qua tempeſtate, ut ip-
 ſorum fides non implorabatur, quo pecunia adiuuarentur, ita nihil ſua
 ſponte uice humanarum fortunarum ciuitatis ſociæ eos commotos fu-
 iſſe. Cum ea controuerſia iuſtiori ratione publica ad conferendū, quàm
 hæc ſit, eſſe potuiſſet, quare ordinum fidem tum imploraffe debuiffent
 Amorfortij. Recitata in frequenti ordinum conuentu hæc literæ Dore-
 ſtati effecerunt, ut tum conſtituendis collationibus ſit ſuperſeſſum.
 Laboratū nihilo ſegnius eſt ab ordinibus, ut cōſtitutio tributaria aliqua
 excogitaretur. Et quamcunq; ingrediebantur uiam, unus is ſcrupus ob-
 ſtabat, urgebatq; quòd Amorfortij ubiq; intercederent, ut ipſi à contri-
 buendo immunes eſſent. Ratus princeps cum eo populo mitius agen-
 dum, blandimentis eos adoritur. Quarto nonas Iul. Hadrianum Rhedi-
 um, quem ciuitati charum, & gratia populari plurimum illic ualere con-
 ſtabat,

stabat, legatum eò mittit. Postridie quàm uenit, senatus ei datus fuit: in quem introductus, quid missus esset, breuiter exponit. Repetitis eorum annorum uarijs casibus, in quos p̄sul infortuniter inciderat: docuit qua uigilantia, ablata olim castella, oppida, arces, ditioni grandæ restituisset. Intestinum inde incendium ortum: cui mederi cupiens, cum nō posset, causam illi fuisse periculosæ ualitudinis, à qua neq̄ etiam dum conuulisset. Omnia autē sua consilia huc intendisse, ut quancūq̄ daretur, hinc à Gelro, inde à Burgūdis pacem & otium suis redimeret, iura maiorum tueretur: possessiones, dominia, & iura finium pertinaci studio uindicaret. Quod quidem cum cōstaret obnixè ab eo elaboratū, quare magnos huc sumptus factos oportuit: obtestari ob eā causam p̄sulē, senatū & pop. Amorfortiū, ut in cōquisitione pecunię se adiuuent, quo exoluatur ijs à quib. mutuò accepta esset: ne nouas intercessionem sua (ut nuper) turbas motusq̄ cōcirent. Sūma deniq̄ orationis huc tendebat, si grauarētur postulata per omnia decernere, petere uel impensarū factarum collationē decerni. Nec posituros beneficiū apud immemorē, si id impetraret. Inde legatus curiā egressus, in hospitium concessit. Eum Coss. cum senatus placito mox illò sequuti, huiusmodi respōsum retulerūt: Senatum Amorfortiū, ipsamq̄ Amorfortiā, se ultro semper ad contribuendū cum ordinibus ad quaslibet impēsas, quæ iustè essent, & necessariæ, quæq̄ publicè in ditionis salutē in columitatēq̄ fierent, principi obtulisse: quib. patria uita ipsa charior esset, adeò ut si hoste imminente, à bello uacatio daretur, eam recusaturi essent. id quod periculobreui compertū esset, tantū abesse ut pecunię causæ patriā communē parentē desererent. Sin aliò pecuniæ siue publicæ siue priuatæ erogarentur, stare sententiā, ne obolum quidem uelle contribuere: intercessionem etiam impedituros esse, ne qua constitutio decerneretur. In quem autem usum hæc uersa sit pecunia (inquit) uobis liquet: certè ad nullam sociarum ciuitatum publicè attinere, uel nuper in ordinum conuentu scripto à nobis abunde perspicuè demonstratum arbitramur: quod nec ipsi inficiabuntur, qui discriminis æqui & iniqui miscēdi principi authores hac in re sunt, licet dissimulanter id habeāt. Interiectis sub hæc aliquot diebus, de eadem re, conuentus ordinum ad consultandum iterum habetur. Cōsuetudo uetus regionis inferæ multis seculis tenuerat, ut cum de arduis ditionis negotijs apud principem disceptaretur, in eo conuentu Ultraiectinorū & Amorfortiorum primores iudicio p̄siderēt. Forma illius iudicij quia temporum & hominum uitio corrupta erat, multa perperam discrimine æqui iniquiq̄ confuso perpetrabantur: ita ut sententiæ suffragijs obtinerentur magis, quàm æquo. Ordines, qui ea tempestate in administratione reipub. omnia pro libidine impotenter Ultraiecti gerebāt, ad deprauatam iudiciorum consuetudinem corrigendam, diem habendi conuentus indixerunt. Consilium in speciem laudatum, nisi fraudē subesse indicio compertum fuisset. Amorfortij cum aduerterent dolum: id scilicet agi, ut se possessione & dignitatis iure in eo iudicio deturbatis, quælibet

quælibet decernendi in absentes etiam pro imperio reliquis ius foret: ut ordinibus hic fraus parum prodesset, in concilium per hos dies accersiti, diem non seruarunt. Lufos se suis artibus, quibus alios aggressi fuerat frustra illi, sentientes, infecta re domos quisque suas discesserunt. Hæc paucorum dierum spacio inter Ultraiectinos & Amorfortios incredibili animorum certamine gesta fuere. Redeo nunc eò unde excurri, hoc est, ad ea quæ memorabili casu deinceps & uarietate ab exulibus & episcopo acta sunt. Episcopus, qui ad hunc diem fermè usque firmus ab Ultraiectinis steterat, tum demum detecto dolo, labare cepit: utilissimus episcopatus functioni, si popularium, si uernaculorum ingeniorum prudens, in initio turbarum intestinarum, antequàm factio potentiam suam firmasset, auxissetque, quod postea, consilium maturè sequutus fuisset. Quare cùm cura reconciliandi factionem & pulsos in gratiã, ut res Ultraiectina pristinae gloriae & opibus restitueretur, laboraret: simul ne qua inertia aut secordia in hac parte apud posteros nomini suo officeret, dubiũ est, perniciosior ne fuerit ditioni, an utilior. Cuius si indolem & animum ad pacis artes nati perspicias, uir fuit cuilibet superiorum episcoporum par: si casum & uices fortunarum humanarum, si mores eorum quibus domesticè in rerum administratione utebatur, perniciosus, ut nemo alius. Cætera egregius, nisi credulitatis uitio, ab alijs egregijs artibus degenerasset. Sed superat omnia humana consilia, fatalis necessitas, ad quam regendam iacent consilia, et uiuax sagaxque ingenium humanum: ut falso ac temerè sæpenumero aliorum studijs nostra iudicia interponamus. Siquid id interim ab exulibus, effectumque est, ut partim à Transiselanis principis animus lenita ira ad partium concordiam, ac causarum cognitionem apud incorruptos iudices flecteretur: partim per principes & regulos Burgundici nominis, seditiosum populum semper exosos, ut iudicio sisterentur. Horum secreto colloquio multa (ne iudicio quæ agitabatur palàm fierent) accepit, quæ aduersariorum deprehensas artes coarauerent. Dissimulauit, ac tacitum interim consilium habuit per totã propè ætatem: mansissetque in occulto, nisi exules nimis luxuriosa lætitia impotenter exultantes, inimicis paria exilia iudicio conuictis damnatisque ubique insultassent. Quare Ultraiectũ his undique rumoribus allatis, à factione trepidatũ seriò est. Metu igitur, ne plebs ad nouas res inclinata, per hos nuncios alios super alios è finitimis ciuitatibus in urbem repentes, resumptis armis cœmeterium occuparet, episcopum per literas ex arce Dorestato ordines tumultuose Ultraiectum euocant. Iam à graui morbo utcumque bonæ ualetudini redditus erat. Lætus ille sibi eam occasione offerri, quam dudum dari sæpe exoptarat, per literas Florentium Burenorum Comitem, cuius nominatim consilio ad hanc rem etiam antea usus fuerat, illico consulit. Erat is per id tempus Iselsteinæ, (oppidum id ab Ultraiecto iustum miliare abest) dabatque per literas è re præsentis natũ huiusmodi consilium. Quoniam ingens sollicitudo ordinibus tranquillandæ conseruandæque à nouis motibus reipub. inesset, nec id sine præsidij arma-

dijs armorum fieri posset: id quod ex superioribus secessionibus nu-
 per expertis latis constaret: principem ipsum quoque sui debere periculi
 admoneri: documēto esse trium annorū tumultus, quā parū inter ar-
 matos ciues sibi inermi ad illos à nouis rebus prohibendum tutum fo-
 ret. Quare aduersus uim incertam, iniuriasque omnes, ad custodiam cor-
 poris sui item, ab ordinibus equitum turmam unam, peditūque unam co-
 hortem, quibus munitus urbem ingrederetur, sibi decerni ipsorum sum-
 ptibus exposceret. Fore id non solum ipsis ad quietem domesticam fir-
 mandam utile, sed etiam necessarium: nisi mallent ex tranquilla & serena
 luce in turbidam tempestatem, maiori quā antea cum omnium eorum,
 quæ reliqua sibi fecissent, periculo relabi. Nec esse cur id ad plebē ferāt,
 uelint, iubeant ne id fieri: positum in ipsorum ditione, quo dignitatem
 ac salutem suam tueantur. Instructus his artibus episcopus, literas Ultra-
 iectum ad senatum trium ordinum dedit. Resolutis lectisque, maior solici-
 tudo uniuersos incessit: reputantes, quantum ipsi aliās, quantum episco-
 pus autoritate, blandimentis, cum ciuitas in armis esset, effecisset. tandē
 huc conuenere, ut (quoniam commune omnium periculum ageretur, et
 salus) præsidia peditum in urbe collocarentur. Decernendas eas copi-
 as principi per speciem tuendi corporis sui, ad quas conscribendas festi-
 nato opus esse: ut primo tempore cum his, non autem maioribus in ur-
 bem maturaret. Et quanquam decreta præsidia aduersus gliscentem ab
 integro coniurationem imponenda è repub. ducerent, tacita suspicio è
 sparsis exulū rumoribus, primoribus factionis è nobilitate equestri in-
 erat, & metus, ne aliò uerterentur. Auxere illum metum crebra cum Bu-
 rensi colloquia, et insolens consuetudo, ac frequens: cuius pater, adeoque
 ipse semper hostilianimo erga se fuisset. Accessit ad hæc mali consciētia,
 in læuam partem serè suspicax. Decreto ordinum factiosi quidam terro-
 re armorum percussi, umbra Tribunorum freti, cum armati in pu-
 blicum prosiluissent, obstare palām conabantur ne procederet: uociferā-
 tes, auxilia externa non ad cōtinendam ciuitatem à seditione, sed ad exu-
 les reducidos, sumendumque ultimum humanorum supplicium de ijs,
 qui episcopo ad pellendos inimicos authores, qui que actarum secessionū
 concitatores extitissent, spectare: se clausuros illi portas, si præter suos,
 mercenarium aut stipendiarium equitatum, aut supra decretam unam
 cohortem pedestrem, secum adduceret. Consul Vuluenus, ne qua uis
 oboriretur, portam Albā qua urbem intraret, occupat. Urbem eo iam
 lectica ingresso, multo maior fremitus exortus, conquerentium claman-
 tiumque, nunc se aperte & rempub. proditam: omnia ex compacto geri.
 Pedites ex infestissima nomini Ultraiectino gente, cū qua natiuum quod-
 dam odium & fatale in æternum exercerent, conscriptos in se intra mee-
 nia collocari. Hanc esse stirpem eorum, à quibus bis penè per proditio-
 nem urbis olim, auspicijs Frederici, Gysberti Strabi cognomento Isel-
 steinensis, & filij eius ductu Florentij capta fuisset: huic bellum etiam se
 ob acceptas illi iniurias intulisse, & oppidum obsidione cinxisse. Erat au-
 tem co-

tem cohors subitaria illa tumultuose è Benscopijs contracta, atq; à Florètio episcopo (quia raptim hæc agebantur) Ultraiectum properanti missa. Per hospitia his uixdum distributis, cum sensisset præsul talia inter ciues moueri, postridie quàm urbem introisset, Benscopios exauthoratos dimittit: translata culpa in errorem & ignorantiam, facile iram fremitumq; uulgi lenijt, ac se suspitione liberauit: magis ut id quod in animo tectum habebat, dissimularet, quàm ut uulgi querimonijs, aut infanis clamoribus, metu aliquo compulsus, morem gereret. Statim ordinum conuentum habet: in quo de ditionis negotijs ordines disceptarunt: præcipue autem de ui & iniurijs Hollandorum, aduersus quas nullo iure gentium agi posset. Ciuium bona & usurarias pecunias in omnibus locis manu iniecta publicè tenere: fructus agrorum pro libidine in sua ditione occupare. Sponsione cum nollèt contendere, aperta ui inuasus omnibus, paludes non iudicio, sed ferro atq; igni, nisi sponte cederent, usurpatorios. Postulasse se constituendum disceptatorè, aut controuersiam iudicio dirimendam, contentos eas sibi abiudicatum iri: oblati præterea, dum pronunciaretur, fundis fiduciarijs: prædibus prædijsq; cauere uelle. Ad postremum (quando illa abnuerent) causam petere ampliandam: uerum ab illis nihil æqui obtineri posse. Hoc ipso conuentu relatū quoq; est, de certamine irarum inter Gelrum & gentem Transiselanam, deq; eorum errore: quorum neutri, ira, cupiditateq; effascinati, cum alterius causam sanè perspicerent, sese mutuò criminationibus insectari, inculare, fœderis facti uiolatores exposcere: animos resumere, res repetere, queri pacis conditiones à Treuirensi dictas non exequi. Suollanos contra conqueri, nullas pacis leges, nullam fidem sibi à Gelro seruari. Ille contra, ferocius culpam à se in Suollanos auertere. His omnibus de rebus cum crebri conuentus ingenti ordinum sumptu habiti essent, parum fuisse promotum. Veriti itaq; ordines, ne paulatim ira stimulante in tantam rabiem certamen tandem erumperet, ut dirimi nequiret: idq; Gelrus annitteretur ut primùm Suollanos, inde uniuersam Transiselanorū gentē sub ius ditioneq; suā redigeret, proposuerūt quod è re superæ inferæq; ditionis foret: idq; maturè exequendum, antequàm serum auxiliū malo accepto circumspiceretur. Quoniam autem hinc ab Hollando, inde à Gelro in diuersis causis & locis infestarentur, eorum alterutrum in gratiam sibi reconciliandum censent. Legatos ab episcopo ad Gelrum (quia is ex eo, quo arma ferre potuisset, iureiurando propè hostē se Burgundionibus perpetuum fore obstrinxisse, ob crebras in eorum agros incursiones uidebatur) primo quoq; die mittēdos, qui utili aliorū principum & populorum exemplo, cum eo de societate inuēda, quo res suæ ualidiores essent, posito cum Transiselanis certamine agerent. Fœderis leges, quæ iustæ essent ac bonæ, daret ipse: quæ si placerent, ratæ haberentur. Hoc pacto propediē fore, ut per hanc inuitam societatem, sua potentia & opes, in magna gloria celebritateq;, & inimicis terrori ipsi foris essent: & eorū edictū de fodiendis paludibus editū, sine effectu intermore retur.

retur. De exulibus uero, qui urbi imminere, alijs super alios nūcijs indi-
 es allatis ferrētur, ordinibus curæ fore, ut frustra essent. Refrixit interim
 res de legatis mittendis, ut multa alia per id tempus frigide quidem, sed
 utiliter tamen in deliberationem ad consultandum de integro, propo-
 sita, segniter ad exitum deducebantur: siue id opera & artibus quorun-
 dam, qui inter ordines Burgundionibus impense fauebant, accidit: siue
 quod de fœdere desperarent: neutrum habeo cur affirmem. Erant apud
 Ultraiectinum & Gelrum in intimo concilio singuli prudentia inter su-
 os conspicui: nec minus apud suos uterque principes gratia & auctori-
 tate pollentes: pacis concordiaeq̃, quod dabatur, alijs aliud suadenti-
 bus, semper auctores. Hi ex composito suum uterq̃ secreto, ignorantibus
 ab iisdem concilijs reliquis, tentant, num uia ad aeternum fœdus san-
 ciendum inueniri posset. Abnuuit neuter: quin benignè utrinq̃ respon-
 sum, gratiaeq̃ in super actę sunt: ut quibus principū salus, & patrię cuiq̃
 suæ res curæ essent. Hortari ad maturandum, quam possent occultissimè,
 me, conceptum fœdus, ne per dilationem & segnitiam, consilium, si in-
 diciō alicui innotesceret, disturbaretur: ut pacis & fœderum leges æmu-
 lantium studijs sæpe in bello & ocio distrahi solent. Cogitare quam uti-
 lis pariter & opportuna ea pax utriq̃ regno esset. Admonere suū quęq̃
 periculum, opus esse maturato, quod res Transiselana haud procul ab
 armis abesset. Ab altera parte Hollandos bellandi cum Ultraiectinis ma-
 teriam quærere. Quare cum hi utriusq̃ gentis principibus in medio op-
 portuni ad exitum starent, necessarias magis quam honestas in ultimo
 discrimine quasuis condiciones cum Gelro societatis episcopo accipien-
 das esse. Distulit, dum hæc à duobus desudarentur, exulum destinatum
 episcopus negotium in aliud tempus: maximè cum præter expectationē
 præsidio Benscopiorum tumultuario destitutus esset. Sed in fœderis le-
 gibus conscribendis acriter interea laborari ceptum: & habebat res tan-
 to plus difficultatis, quanto hostilia inter Gelrum & Suollanam factio-
 nem feruerent magis. Cætera conuentura facile uidebantur. Et ut celeri-
 us transigerentur omnia, placuit principi utriq̃, unum aliquem fidæ ta-
 citurnitatis, ac continentis linguæ in negotij participationem, utrunq̃
 assumere. Interim dum hæc peraguntur, dies ad cōueniendum in Apel-
 dornam Gelro & Suollanis ut iniuriæ disceptarentur, indicitur. Serua-
 to ab utrisq̃ die, frequentes illō conuenere. Eōdem ex ordinibus Ultraie-
 ctinis, quia apud ducem gratia ualebant, ad utrosq̃ in gratiam reconcili-
 andos, Transiselanorum literis euocati, ut disceptatores legati sumpti
 mittuntur. Ibi ducis legatus acerba oratione in Suollanos inuchi exor-
 sus est, nihilq̃ grauius principem suum ferre dixit, quam petulātes quo-
 rundam linguas, & in se dicacitatem: qua cum liqueret eius maiestatem
 palam imminui, posse se haud iusta minus in illos arma induere, quam
 si rebus ablatis priores bellum intulissent. Fuisse Suolle item plebeiū ho-
 minem, qui præter cōuicia multa, in frequenti compotatione Carolum
 Ducem proditorē appellasset: nihil aperto Marte, sed omnia Punica fi-

de, & per insidias prodicionemq; gerere. Hæc cum ab illo dicta fuisse omnibus mortalibus constaret, in eum lege non agi, supplicium non sumi. Quare nisi episcopi diuturnus morbus obstitisset, cuius ratione haberet: contumeliæ irrogatæ pœnas, uniuersos dudum exoluturos fuisse. Mensis spacium, dum restituatur, quiritationi, sumendoq; supplicio, de maiestatis reo concedere. Velle, salua ueteri cum Ultraiectino populo necessitudine, debito supplicio temeritatem linguæ petulcæ utilia aliorum exemplo & documēto ad posteros puniri. Excusantibus autem Suollanis hominis statim fugam, iussisq; se eum ad pœnam conquiri primo quoq; die, secreto de societatis legibus illi, quos supra commemorauimus, conscribendis interim colloquuntur. nam ij principes legationis data opera utrinq; ad summā quandam fœderis complectendam, ad hunc conuentum missi fuerant. Tabulas, quibus inuitus coactusq; præsul in secessionibus ciuilibus populi iussa de exulibus, de æquanda plebi in rei pub. oneribus ferēdis religione approbat, Tribunis circa hos dies extortas discidit: plus (ut apparebat) ad legem de exulibus à se latam olim, abrogandam, quàm restituendam religioni ademptam libertatē. Nam cum, illorum quoq; tum pari ui expressas tabulas consignatas, hic repetere, & restituere potuisset, eas penes populum reliquit: odio quodam eorum, ut à quibus initium miscendi omnia ortum esset: & præbuisset hac uia paulo post, restitutis exulibus inimicis, in æternum pendendis uectigalibus uexandi eos opportunitatem, nisi fatū diuersum urfisset. Quare omni nomini religioso odio esse cœpit: eū criminari inter se, eū parere id tandem quod diu parturire dictus esset: iisdem se quibus ciues opprimeret, artibus sub iugum grauius propediem missurū. Fremere item plebs, et indignari, nec aduersari audere: quippe cuius uires enervatæ iã dudum, fractæq; essent. Factio uarie his rebus affici. Nam ut ob fractam plebis uim lætior erat, ita cum ex his, & similibus colligerent, in eo rem uerti uideri, ut desistendis exulibus, rescindendisq; tot actis superiorum annorum moueretur: in metu ingenti erant. Auxit eam suspicionem & aliud. Episcopus nihil moratus, extemplo ordinum concionem aduocauit: in qua postquam multa de difficultate continendi populum sub imperio disseruisset, rempub. non suffecturam perpetuis impensis, quæ in stipendium militare in urbe contra rebellionem fierent: ad ultimum postulauit, sibi concordibus suffragijs locum intra muros designandū arci cōdendæ suo sumptu decerni. Quod si id iudicaret ad deformationem nobilium ædificiorum fore, tradi unam quatuor portarum præsidijs obtinendam, quam libero suo arbitrio muniendam permetterent. Alioqui, inquit, nullam spem conseruandæ intestinæ cōcordiæ habeo. Nam cum neq; mihi pecunia ad cohortem alendam, neq; uobis ærariū ad turmas equitum per aliquot annos suppetat, quibus artibus potissimum plebs tam efferata regi possit, non uideo. Et omnino tumultuandi licentia tantisper prohibenda est, donec ferox populus longo ocio assuetus, armorum obliuiscatur. Sed nimis remissos animos amplissimi

ordines

de sist) 11

ordines erga reipub. gerimus, nostra oscitantia ipsis arma in reipub. uiscera suppeditat. Quid queso tanta nostra cura, quid tot uigilijs a nobis effectum est, non operæ est commemorare. Ex eo certè, quo omnè uim, omnia flagitia facere occuparunt, uix nocturna una dimicatione, eaq; cū periculo euerfionis reip. coniuncta, inermem multitudinis in cōditę turbam post duos amplius annos, quod intestinum malum coepit, cum uestra clade insigni superastis. Clausi trabium uallo, et noctis beneficio caliginosę tui, nisi occupati fuissent, in equestres, in religionem, in omnes bonos ad cædem destinatos, cum prima aurora erupissent. At uos uicitis: sed ea uictoria præsentī numini magis, quàm uestræ uirtuti adscribenda est: ut mirentur homines militaribus artibus clari, uestram temerariam uerius & inconsultam, quàm circumspectam audaciã uobis tam foeliciter cecidisse: neq; maiorē per tenebras cladem fuisse acceptã. An deinceps speratis statum reip. pacatiorem absq; præsidij: Nullus (credite mihi) hostis grauior est, quàm qui uictus, ademptis semel armis per ignominiam, ad arma iterum consurgat. Habemus eosdem hostes intra muros, cum quibus sexto Id. Decemb. collatis pedibus pugnaui- mus: sed eo infestiores, eoq; grauiores, quo sint occultiores. Minima eorum pars sunt exules. At ij quos ego metuo magis, sunt, qui intra eosdē parietes multa blandimenta dando, nobiscum uiuunt, ad omnem occasionem ulciscendi se intenti. Quare omnino præsidio opus est, & quidē intra muros, ne in posterū ad arma recurratur. Atqui quid ē rep. his temporibus magis sit ducendum, æstimare libet. Aduersus maleuolorum uim, certè nihil æque ad concordiam & societatem animos conglutinabit. Bonis asylum, facinorosis & concordiaē turbatoribus multiplex terror erit. Quod autem imperium, quæ authoritas senatus olim fuit, iniecto metu restituetur, si in officio durantes in priorem habitum iterū mā suescant: Leones uidemus, & re ipsa experimur, & urfos, & si qua sunt his truciora animantia, domari: adeoq; ut naturali posita truculentia, ad humanum conuictum & consuetudinem cicurescant: peneq; insiti ingenij obliuiscantur. sic efferati hi longa tumultuandi licētia, nisi perdomiti perpetuo metu, barbara ingenia exuere nequibunt. Leges huc usq; sepultæ, quantum obfuerint ad opulentiam tum publicam tum priuatam, experti sunt ij, qui ex opere manuario numerosam prolem domant, quiq; usuris defraudantur. Valuit uis: quippe quos nullus poenæ metus coercuit, ij non custodiam, non anquisitionem, non præsidium in quod arrepti, tantisper uincti detinerentur, dum quocunq; modo se redemissent, formidarunt. Emolumenta ditia hinc itaq; ad omnem ordinem prouenient. Iam si quod proprium est huius rei, libeat expendere: ad ciuem sub ius & potestatem uestram redigendum, unum id esse necessarium, in cōfesso erit, extra quod respub. & omnes utriusq; ditionis opes breui aliò delabentur: sed magis in pace quàm in bello extremè opus erit. Portæ foris ab exulibus, intus ab infesta omnis ordinis mortali- bus plebe, quamuis tectè obsidentur. Arripiatur quis ē nouarū rerum

authoribus: cōsociemus & arma & animos, ut ab armata multitudine,
 si ad arma conclametur, nos ferro defendamus: quo præsidio ordines se-
 pti, tuti erimus, si armata secessione cœmeterium occupauerint: Præclu-
 sis fugæ portis, ad cædem, & supplicium de uobis sumendum uertetur,
 ne meo quidem capiti parsuri. Vincent illi perleui mehercle momento:
 quippe & numero & robore uigentium corporum superiores. Captus
 in hac ipsa urbe ad consimilem ferè modum fuit (sicuti accepi) Guliel-
 mus Mechliniensis, à Lichtenbergana factione & pleraq; nobilitate: cu-
 ius tamē potētia quàm plebis minus formidabilis in intestina rabie est.
 Vt eò armorum non ueniat res, uerùm cum omnia casuum sint incer-
 ta, dementiæ est uelle eorum furori stare opportunos, ubi liceat esse secu-
 ris. Me timor incessit ac horror, quoties mihi in mentem uenit ille dies,
 quoad trepidè allatum nuncium excussa epomide, è basilica excitus furē
 ti multitudinē ad cratem cœmeterij occurrebam. An quisquā uestrum
 est, qui nō horreat, quando subit illa trepidatio, cum plebe tota urbe cō-
 currente, quisq; auro suo argentoq; signato, factio & infecto consuleret,
 metu ne opulentiorum ædibus diripiendis imminerēt: Præsidio uerò
 posito, sacra profanaq; omnia extra metum direptionis stabunt. Non
 imponent insueta religioni onera: non adigent ad uectigalia pendenda:
 non libertatem uestram oppriment: neq; quoties subit in mentem, con-
 signatas tabulas armata ui extorquebunt. Porro peditū in urbibus præ-
 sidia, ut magnis impensis constant, ita haud perinde firma sunt, atq; arx
 fossa ualloq; circumducta. Corrumpuntur familiari conuictu hospitū:
 & cum urbano luxu, perpetuoq; ocio frangantur, contemptui magis q̄
 formidini uulgo fiunt: ut si ad manus ex preparato perueniatur, rem in-
 ancipiti pugnae euentu ponant. E uestris annalibus mihi narrari memi-
 ni, hanc urbem ualidissimis mille trecentorum peditum copijs à Dau-
 de munitam, Henricum Niuedium cum parua Montfortiorum Amor-
 fortiorūq; tumultuaria collecta manu, per portulā intromissum aliquā-
 do oppressisse. Quare rectè iuxta ac prudenter finitimi principes mihi fe-
 cisse uidentur, qui populum sub imperio & ocio conseruaturi, arces &
 castella ciuitatibus imposuere: quamobrem nullo intestino incendio am-
 buruntur, nullæ factiones ibi flagrant. Pacis ocijq; turbatores arrepti in
 uincula ducuntur. Illud autem interim uereor, ne taciti, nescio quid diffi-
 cultatis rem habituram, apud animos uestros auguremini: nec dubito
 quin iugum inde metuatis, exemplo portæ Catharinianæ ab Edmōda-
 no uallo fossaq; cinctæ territi. Frustra mehercle id metuitis: plebis enim
 potentia quassata, nemo cōtrā mutiet, tantum abest ut quisquam arma
 sit sumpturus ad opus impediendum. Eo iam absoluto, mea præsidia de-
 ducam, ac uobis tuendum tradam, ne per me libertatis uestræ iura labe-
 factata ullo seculo dicantur. Vtile consilium & necessarium ad traden-
 dam posteris rempub. Quod ni scirem, nunquam hodie ad id uobis per-
 suadendum in concionem prodijsem. Sin quid secus uisum erit, eo uti
 mini, meq; certiores breui deliberatione facite: ne consultando extrahē-
 tes tempus,

tes tempus, & uos, et rempub. in nouas turbas conijciatis. res morā non patitur. Oratio principis sparsos de exilibus patriæ restituendis nūcios non tantum confirmauit, uerumetiam eum factioni inuisum fecit. Nunciabatur super hæc, exemplum ingentis præsidij in Brabantia delineatū fuisse uisum, opus miræ magnitudinis, turratum, aggere intus, fossa foris circumductum, inexpugnabile: quantum ex picturæ lineamentis colligere poterant ij, qui uiderant ipsum in re præsentī præsidium effigiatū. Adferebatur & alius rumor, eum cohortes aliquot Benscopiorū in urbem recepturum fuisse, si cōsiliū processisset. Huic trepidationi superuenere ex aula Burgundica literæ ad homines primariæ nobilitatis occultè datæ, ut circumspectè intentèq; portarum custodias agerent: ne externas equitū peditum uē copias in urbem reciperent: ali aliquid inter quosdam aduersus eos, qui tū primas inter ordines tenerent. Agi item, ut ualido imposito præsidio, opes episcopatus ad Hollandos transferrētur. Quare noctu interdūq; excubias in portarum murorum stationib; quanta possent solitudine, tenerēt. Alijs super alios his nuncijs allatis ordines serio perculsi, maturè deliberarunt, conueniuntq; episcopo postulatum apertè negandum esse: tum enim subibat omnium mentes miserissima ciuitatis conditio, cum sub Dauide porta Carhariniana in Edmondani ditione, ablatis urbi tormētis omnibus, & seclusis, foret. Adfuit breui interim conuentui habendo edictus dies, quo principi certū responderetur. Ibi prius ordines suis in præsulem multis commemoratis officijs, quæ negari non poterant, gratias ei egerunt, quòd urbem incolumem quàm perditam magis cuperet: quem affectum optarent perpetuum. Deinde communem omnium ordinum uoluntatem eò spectare, ut retusa seditione ciuili, mutuam operam consociarent, ne pax parta discinderetur. Verum consiliū de præsidio collocando, aut porta in præsidij formam munienda, planè è repub. non esse: aliunde enim haud plus periculi sibi & ditioni, atq; inde fore. Nam cum inter duos potētissimos monarchas medijs, atq; utrisq; proinde ad uim opportuni sederent, in procliui futurum (ut sunt omnia humanorum casuum incerta) ut uel ui uel dolo capta arce, in uictoris potestatem, & duram æternamq; seruitutem peruenirent. Dulcedini libertatis assuetis, mortē ipsa iugum esse grauius. Maiores suos memorabili posteris exemplo id expertos, scelicus excussisse, quàm prudētius aggressi fuissent. Simul hic commemorādo exaggerarunt tyrannidem, quam ea tempestate domi forisq; exercebant illi, qui tum portam tenerēt. Iam uerò nullam arcem tam ualidam, tamq; munitam intra muros condi posse, quam nō concursu ciuium manus expugnarit, etiam si muri eius turresq; eductæ cœlum cacuminibus pertingerent. Atq; interim præterire se, ut omnes impensæ illæ siue eæ publicæ siue priuatæ forent, in sceleratos ociososq; milites factæ perirent. Ad hæc, non uidere aduersus quem tantam arcis molem erigi committerent, qui nullum haberent hostem foris, ubi omnia intus ab armis pacata essent. Rebellantem intra muros ciuem ita constrictum teneri, ut facile legibus

cile legibus debellari posset. Extorrem cōtemptui magis quàm formidini nunc deinceps futurum. Episcopus indignationis cupiditatisq̄ plenus, dissimulata in præsenti animi ægritudine, concionem dimisit. Cōstituit alia uia singulorum animos explorare separatim, si eo pacto discissa sententiarum concordia, remp. in duas partes diuelleret: ita ipse eam, quæ à se staret, partem armis opibusq̄ iuuando, miscendoq̄ omnia, uoto ad extremum potiretur. Callidum profectò consilium, si perinde id uerendum eum atq̄ inuidiosum ordinibus fecisset. Postridie separatim ordines in curiam ad se aduocati, iubetq̄ liberè apud se expromere, si pridie alij aliorum inimicitias fortasse ueriti, aut odium, sententiam dissimulassent, num suum postulatum iuberent liberi. Communiter à singulis responsum est, non uideri è repub. esse, libertatem publicam per id ademptum iri. Stare sententiam, illam uelle retinere, adeoq̄ armis tueri, quàm diu daretur. Nō assuetum populum Ultraiectinum ferre iugum: quod n̄ susciperent, quibus seruili ingenio, excussa libertate in uilia m̄cipia de generare placeret. Spe collocandi itaq̄ præsidium in præsenti abiecta episcopus, simul consilio in aliud tempus dilato, ira ardens extēplò Dorrestatum se cum præsenti equitatu abripuit. Preterierat interea tempus, quod præfuli ad Suollanorum res inspiciēdas, Gelricq̄ querimonias delatas nuper, cognoscendas datum fuerat: quo temporis spacio curis Ultraiectinarum rerum impeditus, & à ualitudine ægra corpore adhuc marcidus, nihil exequi ualuit. Quare Dux ad ordines literas exposultrices dedit: quibus deludi se ab episcopo grauius tulit, quòd is diē præstitutum, ad deposcendum in pœnam Suollanum, maiestatis reum, nō seruasset. Si uel contemptum hunc, uel ludibrium præsensisset, sibi iustā materiam ad certamen belli cum Suollanis ferendum, esse potuisse: fore breui, ut se nō segniter (quā ociōse ille omnia ageret) ulcisceretur. Ad episcopum in eadem uerba eodem tempore literæ datæ sunt. Metu ille partim, ne quod consilium de legibus fœderis occultè agitabatur, temerè turbaretur, partim studio auertendi à Trānsielanis belli statim perpulsus, per literas ab ordinibus contendit, ut per legatos ad Ducem excusata ualitudine, extrahendi negotij in Trānsielanis spacium impetrarent, (sperabat enim fœdus & amicitiam talibus conditionibus interea coitutam, ut fraus Suollanorum quælibet, quamuis capitalis, et turbarum factores, in illis, noxę uenia concessa, continerentur) se primo quoq̄ tēpore, cum per ualitudinem liceret, omnia cum fide præstaturum. Suscepta legatione Ultraiectini Arenacum, ueriti præcipitem Ducis iram, extēplò petunt. In locum, nulla mora, colloquio destinatum ubi sunt admisi legati, auditis grauibus Gelrorum principis de episcopo longa oratione querimonijs, multa blandimenta dando extenuare negligentiam adorti sunt. Mortalium nulli non clarum esse, quàm periculoso morbo, ad desperatam propè ualitudinem, continuo laborasset. Multa cōsilijs destinatis sæpe interuenire, per quæ, uelit nolit, etiam cordatissimus quisq̄ uanus habeatur. Nec ipsum Ducē diffiteri, fatalem necessitatem inuicibilem esse:

bilem esse: cui repugnare perinde esset, ac si quis cum Deo pugnare contenderet. Argumento uel illud esse, nihil ab Ultraiectino prælule per cōtemptum (ut ipse interpretaretur) omissum, quod præter inuiolatam hactenus amicitiam, nunc pacem etiam & societatem cum eo perpetuam iungere cuperet: id quod propediem fore consideret. Comperendinādam itaq; se petere Suollanorum controuersiam, ne quid animo iraq; extimulante, temerè ante congressum cum episcopo tēretur. Legatione benigniter audita, Casuū humanorū et uarietatis (inquit Dux) memor sum, ut inter calicem & labra fortunæ uis suam tyrannidem sæpe exerceat. Et mihi multa sæpenumerò animo uoluenti, certoq; destinanti, præter cōsiliū secus cadunt, quàm inducta fuerunt. Adeò diuina uis omnia pro suo arbitrio temperat, uersatq;. Sed et fœderis adiungendi, quæ conscribuntur leges, sincerum pectus episcopi mihi possent coarguere, si ex animo, id quod is simulat, & uerè ageret. Nunc quia aliud contēptu mei committitur, quod nōdum in lucem editū, per fidos amicos mihi suboleuit: cupiditate ulciscendi me, breuiter ita me explebo, ut ipsi doleat, alieno magis consilio credidisse, quàm pactam fidem religiose non seruasse. Responsum hoc referte, ne speret fore, ut in gratiam Ultraiectinorum, regis uel Galliarum, ipsiusq; adeò Imperatoris, unquam à uindictæ cōsilio deducar: quando prior iudicium (quod grauius accipio, quàm si hostilia arma intulisset) me suum fecit. Neq; hic dicam quid sit, quod animum meum tantopere offendat: semetipse breui prodet. Cum nihil pacati legati exorarent, metu anxij, ne bellū in Suollanos ex subita ira renouatum præcipitaret, obtestando obsecrādoq; tantum exorarunt, ne quid hostile prius moueret, quàm fœderis leges, quas in horas ingenti pacis firmæ ac societatis spe expectabant, scripto traderentur. Quæ si displicerent, non deprecatorios amplius, quod pœnæ socia urbs trans Iselam mereretur. Mora ad instruendū bellum ægrè in hunc modum impetrata, legati domum reuertuntur. Cæterum quid' nam Duci tantam indignationem mouit, ut fœdere nondum perpetrato, uix paucos dies cōcesserit, quò minus illico bellum appareret, ac statim omnē agrum Suollanum immixtis copijs infestum redderet, haud obscuris tum cōiecturis colligebatur. Longe princeps in urbe, cum secessionum temporibus, tum hoc anno, à quo ciuiles discordiæ intermissæ fuerāt, amicorum suorum factio erat. Hi ad potentiam domi suam contra pulsos inimicos confirmandam pro uiribus sedulo id annitebantur, ut cōciliato iunctoq; cum episcopo per fœderis conditiones Duce, spes omnis reditus ijs in ciuitatem incideretur. Et Gelrus ad suas suorumq; opes stabiliendas his occasionibus opportunum ratus, ueteri odio, ob ignominiam, qua amicos suos affecerāt, exulum principes patria arcere conabatur. Hac uia haud dubiè sperans, se adiuuātibus ordinibus omnibus, qui sui erant, propediem in possessionē superæ inferæq; ditionis æternam peruenturū. Sed postquàm fama de exulibus sistendis, multaq; alia signa, quibus eos palam in urbem reducere deprehendebatur, serpere occipere: quia socie

tatis pactum, quod paucorum sententia breui coiret, certò aboleretur: et suæ item factioni exilia & direptiones perpetiendæ uicissim forent, indignationis plenus, furorisq̃, consiliū præceptis ad omnia armorū strepitu in Transiselanis miscenda extemplò uertit: ea ratione præsulis Ultraiectini consiliū de rebus nouandis, impediturus. Et colloquia crebra cū Florentio Burenorū Comite, speciem alienati à se animi et occultæ fraudis præbebāt. Sed nihil animo eius ægrius fuit, atq̃ id quod ad ordines deponendo præsidio, & porta in præsidij formā munienda retulisset: quæ res non ad sancientiam societatem, sed hostilem existimationē spectabat. Horum omnium internuncij ad Gelrum præpotens Ultraiectina factio, quia rebus suis metuebat, erat. Quare Suollani, ob suspectā legationis fidem, cum præsule agunt, ut è suo consilio legatos ad Gelrum mittat: à quibus is amicitia cū episcopo admonitus, æqui aliquid concederet. Sed ne hi quidem benignius quàm superiores respōsum retulerunt. Vertit se inter hæc à Suollanorum cōtrouersia ad exulum causam disceptandam episcopus: quorum indefessa instantia ad postremum uictus, literas ad ordines Ultraiectinos in hæc fermè uerba dedit. Iam pridē cum uicinis oppidis expostulādo, quod exules suos tutarentur mœnibus se defatigari. Responderi sibi quasi ore uno ab omnibus, iudicia & leges in suis rebus pub. uigere. Exules indies queri, quòd indicta causa per summā ignominiam solum uertere subacti essent. Optare, neq̃ recusasse unquam, causam iudicio incorrupto agitari: nullum suppliciū se abnuere, nisi bonam ac iustam probent. Constituisse se aliquando finire certamen, ne perpetuò sinister rumor de exulum iniuria sparsus, suū Ultraiectinorūq̃ nomen apud uicinos populos inuidiosum redderet. Ob id accersuisse se è populo Transiselano, coram quibus, quantum cōtrouersia esset, finiretur: ut exules aliquādo desisterēt passim occlamare, se falso crimine in fontes opprimi. Statuit simul Ultraiectinis diē, quo ad indictum iudicium Vuicam conuenirent. Misit & circa uicinos populos literas cum publica fide ad x xiiii. dies, ut quantum exulum usquā Ultraiectinorum esset, decimo quarto Calend. Augusti Vuicæ ad sistēdum adessent. Acciuit ad edictum diem ad causarum cognitionem exercendam simul & Transiselanos. Conueniunt Igitia immodica illico effusi exules frequentes, ut uicisse eos iam crederes, antequam in ius peruētum esset: triumphare ante uictoriam: exultare insolenter. inimicis absentibus paria exilia minari, sibi gloriā promittere: qui lege de se lata dudū antiquata, principis humeris in patriam iam iam reportarentur. Episcopus ut ad dies aliquot belli à Gelro Suollanos ociosos redderet, liberum ei arbitrium scribendi, quas uellet foederis condiciones, per eos quibus hoc negotij ab initio datum fuerat, permisit. Nihil ille cunctatus, haud grauatē suscepit: ac breuieas à se subscriptas per fidum quendam hominem consiliorum utriusq̃ participem, ad episcopum transmisit. Æterne autem Gelrorū Ducum cum episcopis populocq̃ Ultraiectino societatis leges hæ fuerunt. N I M I s haftenus diuersis temporum difficultatibus ciuita-

bus ciuitates Ultraiectinæ ditionis cum Gelris principibus, per episco-
 porum creationes ad odium usq; penè immortale conflictati sunt; parū
 nanq; ex utriusq; regni re habitæ credebantur. Cardines enim illorum
 ita se contingunt, ut in mercimonijs exercendis & permutandis, neutrū
 penè alterius amicitia carere possit. Quod cum hæcætenus cæca certatim
 ulciscendi se rabie non sit animaduersum, grauiā inter se populatis incē-
 sisq; agris bella gessere: quib. uictor ac uictus iuxtā gloriari potuit. Qua-
 re uotis omnibus precandum, ut ea in hostes nostros DEVS deinceps
 auertat. Itaq; ut aliquādo duo regna in corpus unius populi coalescant,
 placuit in posterum cauere, ne eadem pestes ambos principes amplius
 bello committant: cui quo uia præcludatur, uiri his regnis consultissimi
 iussu principum leges amicitiae æternas, ditionibus tum utiles tum ne-
 cessarias, in hanc formam conscripsere. Ne deinceps à religione Ultraie-
 ctina in interregno ad comitia episcopiorum Canonicoꝝ sodalitia in suffra-
 gia mittantur, nisi Gelrorum Ducis placito iussu ue: simul et illius poste-
 rorum, qui perpetua serie in eum principatū successuri sunt. Manebit,
 quoad uiuat, interim Henrico Bauaro & Palatino suus episcopatus inte-
 ger & incolumis. Quo mortuo, fortietur demum hoc foedus ius suum.
 Verū id ut stabile sit ac firmum, & auspicio aliquo sanciat: statim q̄
 præsentī numine religiose fides futuræ amicitiae data erit, Ultraiectinus
 collegā, quem Gelrus ei dicturus est, quiq; defuncto in functionē succe-
 dat, asciscet. Dux in totum à rerum Ultraiectinarum administratione ab-
 stinebit: easq; præsulī suo regendas relinquet. Et quo fausta hæc semper
 auspicataq; sint, foedus percutient, quo domi ac belli in rebus gerēdis so-
 cij sint: benemeritis amici: hostes, hostilia inferentibus. Neuter absq; cō-
 filio alterius res moliatur. Deniq; communiter bellum parent: duo in u-
 num populum coalescant. Placet hoc quoq; in eodem foedere exprimi:
 si horum alterutri princeps populus ue alijs bellum indixerit, facere ue
 occuparit, aut rebus ablatis prior laceffiuerit, ut prius inter se maturè cō-
 fulant, quā bello arma repetendis rebus, quamuis pia ac iusta contra
 induantur. Stultum est in discrimen cæcis oculis ruere, quod consultan-
 do disceptandoq; auertere liceat. Sin minus ab armis quietis esse detur,
 ut ui subactis ferro iniuria sit propulsanda, tum demum bellum cōsocio-
 tis animis communiter parent. Neuter agros, uillas, fundos, uicos alte-
 rius, uectigali stipendio insolenter imposito, aut onere ullo infestato. Li-
 beris populis suæ leges ac iura maiorum integra seruātor: & ipsi illi qua-
 si sub uno principe in rerum commercijs habendis tutò ultro citroq; cō-
 meanto. Neuter alterius exulibus domum hospitium ue tanquam asy-
 lum aperito. Multo uerò ei minus, qui alteri damnum dederit, publica fi-
 des danda erit: nisi se sistendum lubentem, & ad dicendam causam offe-
 rat. Sed ne tum quidem nisi principis sui permissu, publicam ei fidem fa-
 ciendam esse. Postquam aut leges hæc ijs datæ fuerunt, qui huc operā
 omnem ab episcopo ponebant, haud negarunt utiles esse illas quidem,
 sed uideri grauiores, quā quæ ad seuerū unguē ita seruari possent. Re-
 sponsum

sponsum ab alijs est: quamuis in syluam quandam rudem ita essent con-
 iectæ, principum tamen arbitrio alia posse mutari, eradi alia quæ uiderē-
 tur, leniri itē quæ censerent. Quare illico in hanc mutatū formā fœdus,
 » mitigatumq; fuit. Comitij causa creandi episcopi in suffragiorū for-
 » tes, successionem ue per translationē, aut collegam, aui deniq; ullā aliam
 » functionis huius suscipiendæ formam, nemo petitor deinceps candida-
 » tus ue ueniet, nisi quē Ducis calculus iusserit. Restituet ille uicissim Gro-
 » ningam, satrapiam Druentonum, Couerdiam, Diepenheimum, & quā
 » tum agrorum urbi ecclesiæq; Ultraiectinæ ademit, deductis præsidij
 » possessione ceder. Secundū hæc, fœderis præsentī glutino uterq; prin-
 » ceps, & amborum populi ita alteris cōiungentur, ut si alterutri arma ali-
 » unde inferantur, res ue auferantur, prius ipsi causam in consiliū com-
 » mune relatum disceptent, quā bellum contrā parent: si hoc pacto con-
 » trouerſia citra certamē componi possit. Sin ea uia bellū discuti nequeat,
 » tum demum arma parent, bellum communibus animis susceptum com-
 » muni sumptu gerant. Populis iura sua patria integra seruantor: ut neq;
 » maiorū instituta, neq; consuetudines domesticæ labefactentur. Neuter
 » alterius populo oneribus ferendis, grauis esto: ut ē gemina gēte unus po-
 » pulus cōfletur. Venditionibus, emptionibusq; rerum mutua mercimo-
 » nia exercebunt. Neuter alterius hostes, ob datum damnum, fide tutabi-
 » tur, nisi iudicio ad causam dicendam, uoluntarius sisti cupiat: ac ne tum
 » quidem fide adiuuandus erit, nisi placito alterius. Si per errorē inter fœ-
 » dere iunctos animos (ut temerē multa solent uinculum humanæ societa-
 » tis incerta dissoluere) emulationis studium diffidium ue inciderit, tene-
 » bitur hoc in fœdere, ut cura reconciliandi eos in gratiā, ij qui genere &
 » sanguine proximi sunt, disceptatores sumantur. Transmittuntur hæc so-
 » cietatis leges per secretioris cōsiliij internunciū ad episcopū, cū huiusmo-
 » di uerbis, ut liberū arbitriū ei & potestas, quæ uideretur, mutādi reijciē-
 » diq; foret permissum. Haud cūctanter ille, acceptis ijs respōdit benignē,
 » paululū spacij ad relegendū requiri: quare breui se omnia cū fide remis-
 » surū, quæ ad perpetuæ amicitiaē iura iungēda facerēt. Exemit ea res pau-
 » cos dies, cū per internunciū morā excusaret, & curas quotidianas, quib.
 » indies alijs super alias obrueretur, ut uix fœderis cōcepti cōditiones per-
 » legēdi facultas fuisset. Perlegisse tamē eas raptim cū magna uoluptate: ut
 » animū sibi fecerint, haud difficulter inter ipsos conuenturū. Sūma ad ul-
 » timū literarū fuit, uelle se cōsultationē de toto negotio integrā ad fratrem
 » suū Bauarorū Ducem & Palatinū reijcere. Ad quod cum tēpus lumen
 » dū foret, ne ex cōposito se extrahi existimaret. Cæterū benignā hanc pol-
 » licitationē tum demum Dux ludibriū esse (id quod ē fama nuper iacta-
 » ta, ominatus fuerat) re ipsa deprehēdit: nihil tamen per iram impotenter
 » statim molitus est. Obliteratū inde desperata concordia totum negotiū
 » fuit: siue quod perpetuæ ignominiaē episcopū per eā seruitutē puderet:
 » siue quod Ducis pertinaci ferocia in sociā urbem Suollanam tactus, a-
 » nimo ab eo alienaretur: siue, quod magis crediderim, detecto pridē con-
 » silio, in

filio, in spem firmioris paciscendæ cum Burgundis societatis à Florētio adductus esset: id quod breuī pōst exitus coarguit: utrinq; certē de pactiōe deinceps est superfluum. Exulum capita Vuicam iam conuenerāt. Hi ne cœpta causa segniter procederet, per Comitem Florentium secretō episcopum submōnent, ut Ultraiectinā factionē ad obseruandū iudicij diem edictum adigeret: nisi causa cadere uellent. Fecit id ille haud grauatē: tametsi per inimicos, quorum aula principis referta erat, uix tutō ac sine arbitris id fieri poterat. Quibus submōtis, eum edocuit, ne patere tur, quod procliue esset, sibi speciosis uerbis imponi. Ultraiectinos homines esse desertos, haud dubie cōsutiis dolis & cauillis lufuros, ne in mala causa uadimonium obirent. Perspicere alterutrum sibi uictis necessariō faciundum esse: aut pulsos per inuidiam & uim in urbem recipere oportere: uel clausis & ipsi & exulibus statim portis, bellū parandū. Nos se se factionis sæuitudinem, quæ armorum fiduciam contra principes in opibus semper habeat. quæ tamen tantæ non essent, ut belli euentū in paucos menses traherent. Iam aliquando moderatū decere episcopū esse memorem, per quos uiros huius functionis fastigium, quibus eorum occlamantibus, qui nunc repub. gererent, ipsi esset partū. Dedecorofum, ingratum appellari: nec iuuare nunc, cum sua opera & ope seruare illos posset. Res lætas præsentī fortunæ statu contentas, aduersas uerō & iacentes fidem postulare: neq; promitti uerbis tantum, uerū rebus ipsis exhiberi uelle. Ut iam de ipso nihil essent meriti, pro quo illi gratiā repeterent: uel illud subiret, in tanta gloria & opibus res Ultraiectinas eos tot annos administralle, quanta neminem alium antē. Excelsos semper uiros pro exhaustis pro patria laboribus ingratitudinis præmium summū ferre. Populum, ubi armatus ad uim euadit, nō discernere inter amicum & hostem. Eum hostem habere, qui præclare de repub. sit meritis: contra prouehere incendia & regnorum pestes, homines nobiles & factiosos, per quos popularis administratio subuertatur. Quare urbes qualdam prudenter ac laudatē institutas, optimates à gubernaculo repulisse, ueritas ne firmatis opibus patriam in seruitutē pertraherent. Innatam esse ijs qui plurimum ualent, ad maiora semper aspirandi cupidinem: adeō ut affectibus & prauæ imperandi libidini moderari nequeant. Athenienses has ob causas olim, & Lacedæmonios, primæ nobilitatis homines in rebuspub. testulis pepulisse: non ut ob admissa flagitia de illis supplicium fumerent, sed ne opprimere ualentibus, copia in patriam peccandi aliquando foret. Habuisse eos tanquam oraculū in memoria uocē Solonis, quæ extat contra Pisistrati tyrannidē. Per summos uiros urbs corruit: ipse autē populus uidens, at inscius in seruitutē cecidit. His à Burenfi præsul præsentis periculi, & beneficiorū admonitus, consilium quod antē cum Comite cœperat, seriō persequi constituit: omnia uerisimilia reputans, unde primū motus essent coorti, quibus de causis, per quos homines. Quales uiri essent, quos exules fecisset: quis præsens urbis status, quis olim fuisset: non potuit animo certum turbatæ per tot bonorum

bonorum exilia, reipub. finem prospicere. Mittit Ultraiectum ad ordines per nuncium literas in hæc uerba. Quod uestri legati pro socijs Transilanelis sedulam operam apud Gelrum nauarunt, ipsorum uerbis habeo gratiam: & illi plenius referent, cum se offeret uicissim remetiendi occasio. Nam quamuis in legatione nihil effectum est, aut certè parū: spes est tamen breui fore, ut in gratiam reconcilientur, ne nostra socordia extrahi se querantur. Restituta iam ualitudine pro me sedulo id annitar, ut pace domi forisq̄ facta, res nostræ in magna gloria & opibus floeant. Verum quàm diu studium nostrū exules spe turbandi omnia aliò trahunt, non uideo quī consilium meum rectè instituam. Qua de causa stat sententia (ut nuper ad uos scripsi) quantum potest, certamen finire, eiusq̄ cognitionem legatis Transilanelis deferre. Tria autem cum sint exulū genera præcipuè, quæ huc cēsentur: horum primū fuerūt Euerardus Soudenbalchus, & Godefridus Vordius Hērici filius: quorum causæ quia ante episcopatus mei inaugurationem cœpere, in tabulas separatim cōiectæ ad me mittantur. Secundum genus est ex eorum grege, qui postrema seditione ab urbis præfectis pulsi sunt. Postremum autem, qui ab initio tumultus ciuilibis à senatu uel exules facti sunt, uel peregrinationis ergo relegati ad tempus fuerunt. Actiones itaq̄ horum in suas quasq̄ classes congestas, commissas noxas, causasq̄ fonticas, ob quas anquisiti sint & damnati, excutiendas ante iudicij diem publicè exhibere. Cæterū de iudicio edicto die in præsentī nihil arbitror monendum esse: quem non minus obseruatuos uos scio, quàm illi seruabunt, quorum causa indictus est. Missus ex templo Vuicam est criminationū index à senatu. Fenebat factionis animos præfaga in sinistram partem rerum, tacita sollicitudo: ne per speciem dicendi iuris, exulum externorumq̄ auxiliorum robore instructus urbi immineret. Anni solstitialis tempus tum lætius agebatur, quo ludī solennes ubiq̄ gentium ad recreandos mortaliū animos ob pestilentissimi sideris exortum fieri solent. Indictum Vuicæ sagittariorum spectaculum è more est. Quod ut clarius expectatiusq̄ foret, ad id certamen ludicrum honorificè inuitarunt, episcopum & Florentium Comitem, eorumq̄ pleramq̄ nobilitatem populus Vuicanus. Episcopus iam bona corporis habitudine factus, uolens uisendæ fabulæ, quæ è finitimis uicis huc excitorum oculos detineret, aliquod specimē representare, familiam omnem singulis tunicis donauit. In his symbolum totius historiæ, quam in suo episcopatu ediderat, mirè aptum, intexi ad ludorum statum diem, iussit. Erat id autem huiusmodi. Cauca aurato filo dextræ manicæ intertexta, leonem hiatu linguam terribili exerentem ita inclusum referebat, ut unguib. insertis clathros refringere, & quasi diu coercita ira, fractis claustris erumpere & uerperet. Intellexit factio quid symbolica pictura significabat: eam affirmare scilicet, principem diu sedisse quasi conclusum domi: arbitriumq̄ administrandi, ut libitum esset, ditionem, paucorum potentie permisisse. Quare se clam, multa eos perperam tuendæ stabiliendæq̄ dominationis causa ex libidine magis quàm

mirionod æquo &

æquo & iure perpetrasse: quæ obliterare ipse collecto rursum uirium ro-
bore nunc aggredetur. Cæterum in hoc certamine ludicro deiectione uo-
lucris palma penes episcopum fuit. Populo Vuicano exuberante gau-
dio luxurianti, magnifica congiaria dedit: dataque uicissim sunt dona illi
honoraria non minus ampla, ad seriem imperium augurationis simula-
crum. Missa illi sunt item ab Ultraiectinis ordinibus, palmam ad osten-
tationem opum suarum usque, magnifice gratulantibus, singula laudatissi-
mi uini plaustra. Accepit ægre interim Gelrus, uerbis se specie amplis,
(quod ad foedus) ludi: sibique re uera nihil aliud quam uerba data. Qua
de causa ijs ipsis statim diebus literas ad ordines dedit, quibus infeste de
perfidia episcopi & uanitate conquestus est. Omnem nauatam impigre
utrinq; operam in uentos abiisse, spem superesse nullam populos ac diti-
ones foedere consociandi, ad quam multorum animi erecti fuissent: ut mi-
raretur, ausos fuisse quosdam, quibus non propius eius ingenium esset
perspectum, tanta fiducia indubitata firmandæ societatis expectatio-
nem affirmare. Edoctum se ab amicis fidei exploratæ, in eo rem uerti, ut
consilio unius Florentij fide mutata, ad Burgundionum uires inclinare-
tur: cuius societatis lenocinio & se & Ultraiectinū populum aperte pro-
di. Nihil fidi enim illi genti esse: agere, ut præfule conciliato, infida socie-
tate eum suo regno aliquando exuât: & ueteri inde actione renouata, cõ-
ualescētibusque nimis opibus se bello adoriantur. Hoc sibi solennia uelle
ludorum sagittariorum illa spectacula: hoc benignam ad id certamen &
honorificam inuitationem, & comestationes perpetuas principum Do-
restati. Editurum se breui exemplum, quo sibi eam rem dolere testaretur.
Accersuntur confestim Ultraiectum inter episcopum & Gelrum di-
sceptatores, quos horum omnium quæ occulte transacta ferebantur, im-
prudentes esse ignarosque liquebat. Lectis hi literis amentia non simpli-
ci percussi, haud ualuerunt induci, ut crederent tantam inconstantiam in
principē uirum incidere potuisse: rati nimis religiose pactam fidē, plus
apud episcopū ualuisse, quam ut ullis promissis aliò flecteretur. Matu-
rant hi unā cum Gelri literis properē Dorestatum, nouam societatem,
si nondum coisset, auersuri, perplexi inter spem & metum. Episcopus au-
dito, quæ suspicio per congressum & dierum aliquot solennes conuiuia-
tiones cum Florentio, coorta Duci esset: præcipitem eius iram non nihil
ueritus, in præsentia ita se purgauit disceptatoribus, ne clam id Gelro ha-
berent. Quòd Dux (inquit) ob familiare colloquiū, ob unum item aut
alterum congressum cum Burense, sinistrè suspicetur, equidem prohi-
bere non possum: ut nec ipse, quoties mihi plusquam domestica ipsius
colloquia cum pleraque nobilitate Ultraiectina, multo iustius in suspicio-
nem rapere libeat. Decubui ad desperatam propè ualetudinem annū &
plus eò inualidus ac æger: quo tempore cum rebus tantum medicis ua-
carem, non admisi impendiō officiosiores in uisendo amicos. Vicinus
ubi audiuit bona me habitudine nuper factum, cursu properē huc con-
tendit, salutem gratulatum. Moti officio ibi humani Comitum Vuicani,

eu: n pileo donatū ad ludos anniuersarios inuitarūt. Venit, absumpsitq;
 nobiscum in publico gaudio aliquot dies. Quid quæso est quod ille hic
 criminetur? Si statim cum in hanc regionem descenderē, ob locorū affini-
 tatem, societatem cum eo iunxissem, credo probasset Carolus meum cō-
 filium: quia utile fuisset & mihi, & Ultraiectinæ genti. Ecquæ tandē inui-
 dia est, cur mare cælo miscet, quod aliquot dies exhilarādis animis unā
 dedimus? Nec ipse tam superbus esset, aut inhumanus, quin rogatus be-
 nignè, lubens ad cōsimiles ludos adueniret. Nec mihi stomachum ipse
 conciret: aut faciendi fœderis cum alio, exoleto priori, suspicionem pare-
 ret, sicubi cum hoc ipso, aut alio colloquia clam publicè ue seruisset. Sen-
 tentiam non uerti (ne fingat) neq; dum uertere cōstitui, nisi qua spes me
 fallat. Tantum à me obuiando duci præstatum est, ut ultrà nihil possit.
 Quid si (ut cogitationib. humanis multa interuenire possunt) ad aliam
 societatem animum adiecissem, num acceptam iniuriā queri potuisset,
 cum dextris nondum datis, conceptæ solū societatis leges fuissent? Nūc
 id respondi modo, causam me integram ad fratrem reiecturum. Quid si
 is dissuadeat? quid si ad firmiores opes exhortetur? Certè ne tum quidē
 quod indignetur, erit. Spacio, addidi, ad consultandā rē, optus esse. Cur
 igitur dilationē indignè fert? cur per morā sibi dolū necti suspicatur: ac
 nō suspicatur solū, sed etiam palām affirmat: cū argumentis probabilib.
 uanitatis conuincatur? Agè dispiciamus quā absurde id metuit, cuius
 liceat esse securo. Cum adesset hic Comes, grauitè cum eo expostulaui
 de accepta iniuriā à Burgundis: qui in me, ut aduersus apertum hostem,
 animo feroci essent: nisi quod bellum non nunciarent. Non deesse ani-
 mum repetendi uindican diq; cōserta, occupata, manu, si perinde dome-
 sticæ opes paterentur. Hæc fuit per eos ferè dies nostra consultatio: qui-
 bus ut nimis credulus assentatorum quorundam uerbis, de nouo sancien-
 do scedere cum Burense tempus me absumpsisse credit. Id solum, ubi
 me expurgauerim, de ipso addam interim: ne uerbis specie blandis quo-
 rundam prior perfidus coarguatur: nec à me illi addetur prius fides, q̄
 ubi nihil commissum erit. Expurgatio extemplò ad Gelrum, sed uerbis
 mollioribus relata, eius præferocem iram mitigauit aliquātum. Eadem
 & Ultraiectinos in spem cœptæ societatis certiore erexit. Mittuntur
 sub hæc Amorfortiam ab episcopo literę ad senatum, ne grauarentur ad
 IIII. Non. August. Vuicam legatos mittere, qui cum frequentiori Trā-
 sifelanarum ciuitatum concilio exulum causas iudicio cognoscerent: ad
 ipsos ut integros iudices prouocationem factam esse. Habitus & Ultra-
 iecti circa VI. Cal. Aug. à Consulibus de legatis Dorestatum mittendis
 senatus est. Dictæ à multis sententiæ, bis per omnia (ut dici solet) uaria-
 runt. Censuerunt multi criminationes scripto per nuncium ad cōcilium
 mittendas: quo mansuetè episcopi imperio obedirent. Contrà alij, om-
 nino nihil uel respondendum, uel nullam mittēdam legationem, præter
 exemplum tabularum, quibus præsul in perpetuū illos exules initio tu-
 multuum intestinorum esse iussisset. Media inter has & æquior sentētia
 obtinuit:

obtinuit: qua ideo illi populi iudicio, approbante senatu & episcopo, damnati essent, turpe nunc fore, si cum postulentur, fugiendo iudiciū, desertæ causæ rei conuincerentur. Censere ex omnibus ordinibus legandos eos esse ad conuentum, qui per totum trienniū ciuilibus rebus & interfuissent, et præfuisent: qui acta omnia memoriter tenerēt. Hi cōmunem causam præsentēs & scripto et oratione tuerētur: neu discederēt, (modo à uirtuosos esse liceret) priusquā diiudicatum foret. Superuenere in consiliū literæ ab episcopo datæ, quibus cōtendebatur, ut quoniam scripto aduersarijs fieri non posset satis, ex equestri nobilitate communi omnium nomine mitterent, qui iudicio exulibus opponerentur. Facto senatuscōsulto legati nominantur Ioannes Vuluenus Cos. & Æmilius Vutenengus: minus, quæ reliqui, ciuilibus secessionibus nobiles. Voluit autem episcopus ex eo ordine huiusmodi mitti, qui uel breuem, uel nullum magistratum per id tempus gessissent: quos ante oculos uersantes obtueri, minus exulibus doleret, quàm principes ciuitatis, à quibus curia, foro, & patria pulsi essent. Exules cognito legatorum aduētū, in forum toto oppido undiq; confluunt, ac nisi iuris gentium religione icti fuissent, uix à pulsando eos temperarant. Legati apertum discrimē protestati, traditis scripto actionibus, domum reuertuntur. Veritus episcopus ne (ut fama ferebat) post legatorum discessum, Ultraiectini temerè ad res nouas auerterentur: trepidè ad ordines literas dat, in hanc sententiam. Audiuisse passim spargi rumores, sibi in animo esse, exules reducere: quod cum fictum esset ac uanum, imò ne cogitasset quidem, allatum ad se fuisse, ipsos consultare de auxilijs equitum accersendis. Velle se scire, num quid ueri haberet, quod ferretur. Responsum ab ordinibus episcopo per eius præsidēs: id ipsum pari ratione commentum, ad ipsum delatum fuisse, qua multa indies in sui odium ab inimicis persuaderentur: neq; in consilio unquam propositum, neq; mortalium ulli id in mentem descendisse. Egerat iam antea cum Florentio, secreto colloquio, de equitum auxilijs mittendis, cum peteret. Mittit statim ad eum literas, ut partem equitatus sui in destinatum locum inter Vuicam et Ultraiectum Cal. August. præmitteret: cum quibus & suis iunctis armatus, ex improviso ordinib. urbem ingressus superueniret. Vetus consuetudo genti Ultraiectinæ ad eum diem usq; durarat, ut princeps in urbem uēturus, ordines, præmissis cum armis culinarijs, coquis, aduentus sui certiores faceret: ad cuius ingressum ter signum tintinabulo, cui ab eo nomen factum erat, honorifice dabatur. Ministeria autem ita nunc præ se uehicularum in ciuitatem misit, ut eorum propè tergo cum equitatu hæreret: essetq; iam ad portā prius, quàm aduenire nūciaretur. Detectus fuit occultus episcopi aduētus, casu magis quàm destinato cuiusquam cōsilio. Accidit fortè, quod cum equites e ripa Culenburgana Leccam in citeriorem ripam transportarentur, in hsdem pontonibus Culenburgani nominis unus & alter simul traicerent. Ab his rogati, quò iter haberent, cū nusquā essent bella: Vesperi, responderunt, Ultraiecti cultros nostros escarios stringemus.

ducentos præterea equites, qui euestigio sequentur, adhuc operimur, et quingentos pedites. Vox ea non excidit surdis. Hi enim, dum loco constituto episcopū illi præstolantur, in urbē anteuertentes, quid uidissent, audissentq; ad Coss. trepidè deferunt. Huic nuncio superuenit & alius è consilio principis missus: qui accuratè Coss. mādabat, si se suosq; & rē pub. seruata uellent, intentè portas præsidij circa dispositis custodirent: ne ue plus equitum in urbem admitterēt, quàm quibus pares se futuros existimarent, si ad uim res spectare occiperet. Peruenerat iam episcopus cum domestico equitatu ad eum fermè locum, ubi externa auxilia syluoso salictō ob umbræ opacum frigus, stabant: (anni tempus calidissimum agebatur) hi defluentibus frameis quasi ex insidijs coorti, ad ferij concursus simulacrum infestè admissis equis episcopo occurrunt. Quibus ille conspectis, obuiam processit: inde subuectis iterum alij frameis, infestum cursum effusumq; illico cohibentes, equos circūagunt. Ibi inter equites salutatione ab equis facta, pergunt iter ad urbem facere. Factio his nuncijs alio super alium allatis trepida, uix credēs principem cum tot armatis ad urbem accedere, exploratum unum emittit, quantas equitum turmas secum adduceret: simul quàm procul à ciuitate adhuc abesset. Ipsi interim, inuito Cōsule, atq; etiā obliſtente ne fieret, (lāgūidus enim adhuc & extremè macilētus, pallidusq; à diuturno morbo in publicum protrahebatur) ingressis commodum coquis episcopo portas claudunt. Sagittariorū sodalitiū armatum ad forum Palatinū occupandum edicto tumultuose conuocatur: sed tumultuosius habetur senatus. Fit senatusconsultum, mittendos legatos obuiam de auxilijs dimittendis: non esse è rep. ueterum nomini Ultraiectino hostium equitatum portis recipere. Redit inter hæc speculator exploratum emissus: nūciatq; principē cum ualido equitū præsidio, sed incerto numero urbi appropinquare. Obuiam legati Ioānes Huchtenbrochus & Adamus Diemenus à senatu dicti, principi circa Vechten pagum, mille circiter passuum ab urbe procedunt. Substitit ibi horā in equo, postquàm claufas portas accepisset. Altius ibi Diemenus homo disertus orationem orsus, ostendit qua uia, quaq; ratione in episcopatū uenisset: competitoribus eum omnibus præpositum. Quam ob causam Burgundiones infestos multis in controuersijs (ut ipse sciret) palàm populo Ultraiectino fuisse, et hostiles spiritus per eos annos in se gessisse. Hos iam secum eum adducere: cum ordines id sedulò hæctenus annexi essent, ut nullius egentis, pacem domi, nullum bellum foris haberent. Aperiri uiam hac inuilitata intrādi specie ad bellum. In illa multa esse, quæ hostilia præ se ferrēt: subitarium, ac non multo antè nūciatum, sed furtiuum accessum cōtra ueterum episcoporum morem: externa equitum auxilia, pedestres, quæ adhuc expectarentur, copias: equitum item turmas. Senatum, optimates, adeoq; omnem religionem orare, ut missis auxilijs, cum suis urbem equitibus introeat, & cum præfectis: (nam hos paulo antè Vuicam ab domo accitos secum proficisci iusserat) omnis ordinis mortales paratos

pro eo

pro eo fortunas ponere, & uitæ discrimen subire. Super hæc si corpori suo quid timeret, uelle eos pedites, qui urbi præsidio nuper impositi essent, sacramento ipsi obstringere, ut fideles & obediētes ad quoduis imperium & officium exequendum essent. Veniret iam saltem in mentem, ut omnes boni per omnia sine rebellione eius imperio obediētes se præstitissent: quos immerentes hac fraude, & omnem agrum ditionis Ultraiecting bello infestum posset reddere. Si ne hoc quidem exorari daretur, uel equitum numerum ederet, ut esset quod ad consiliū referrent. Episcopus obtutu in Ioannem Huchtenbrochum paulisper fixo, obtinuit: post paululum ab equo, Numerus equitum, si uacuum est, oculis perlustrate, inquit, quantus sit. Audio uestras portas mihi clausas, ut cunq; id uobis cedat: nec decreui nisi his copijs armatus in urbem uenire. Vos retro redite, atq; ad senatum referte, (quoniã hic dies festus habetur, quã obrem à largioribus poculis temulentis parum mentes cōstant) uiri crās prima luce uetus nouusq; senatus habeatur: tum maturè in deliberationem proponatur, decernaturq; num mihi, meisq; his quos uidetis, equitibus patebunt portæ. Idq; denūciate, ut certus sim, in Oestbroeck: quò me recipio, (abest id cœnobium ad mille ab Ultraiecto passus) principem ne me an hostē patriæ iudicent. Simul circūactis equis illò se irē plenus abripuit. Vesper erat diei, cum syluæ Oestbrochianæ appropinquaret. Abbatem euocari iubet, sciscitaturq; an ipse quoq; sibi portā obijceret, perinde atq; Ultraiectini fecissent. Hospitium, inquit, p̄to uel unam noctem, contentus pauçillo cibo, qualis decet præsentem fortunam: & pabulum equis ab itinere lassis, ut reficiantur. Michaël pistor, & Henricus fusor æramētarius, & homines id genus, me exulem lato priuilegio, esse iusserunt. Quare ostiatim hospitium & uictus mihi nunc emendicandus est: primumq; ad te ut hospitalitatis haud rudem, exclusus statim diuertit. Si tu quoq; regiæ tuæ fores mihi claueris, sub diuo cum his armatis pernoctandum erit. Sin lubens uolensq; receperis, non pones beneficium (si hospitem me seruet Deus) apud immemorem: sed quod, cum dabitur, cum scenore tibi remeriar. Latius nihil (inquit Abbas) illustriss. princeps, tuo ac tuorū aduentu nūciari potest: quantū esculenti ac poculenti est, et omne deniq; penu, tuū ducito. Simul equites uia faciēda totū propè diem fatigati, ductis in stabula equis, ad reficienda corpora concedūt. Episcopus ægritudinem animi dissimulans, pulte paulula ex colatispisis sumpta, cubitum abiit. Missus eodē uesperis est ex urbe ab ordinibus ad equitatū panis, ac cætera edulia, honoris causa, haud secus q; si in ciuitate episcopus fuisset. Et exclusus ad hunc modum Cal. August. à pop. Ultraiectino Henricus Bauarus episcopus fuit, quarto anno q; præsul creatus esset. Postero die utrunq; senatū Consul clausis portis cōuocat. Colligit se quoq; factio equestris gradus in cōcionis modum, ad consilia agitanda. Et quia subito episcopo respondendū erat, non uisum fuit senatui è rep. esse, eum intromittere: certum enim habebant ex tanto stratagemate, de tergo factionis, si reciperetur, satis futurū. Auxerat eum

metum rumor, eadem nocte ad classem equitum Burgundicam, quæ Florentij erat, quingentos lectos pedites accessisse: quorum ceteriones essent omnes Burgundicæ gentis: quiq; in multis bellis sub Carolo imperatore ordines ductarant. Hi, quoniam anno undecimo, quo bellum ipsis cum Iselsteina fuisset, sæpe agrum Ultraiectinum populando urendoq; infestum reddiderant, probabiliter argumentabatur, se cum his copijs fraude ac dolo ab episcopo peti. Accedebat huc quoque aliud, quod omnia uerisimilia arguebat: aduenisse qui dicerent, exules inter armatam peditum cohortem uisos. Placet tumultuose (quia dilatione non patiebatur subita res) aduocare ordines, ut eò relata re, ex ijs dicerentur, quos legatos ad principem mitterent. Nominantur legati utriusq; nominis religiosi profaniq;, qui à factionibus semper fuissent tam alieni, ut qui maximè: & inter hos Gysbertus Sulenus Consul. His mandatum est, ut precibus lachrymas miscentes, eò inducerent præfulem, ut uel commotus uice imminentis fortunæ, posita ferocia, auxilia domum ab se ablegaret, & in urbem ueniret. Cum mandatis his legati profecti, postquam in Oestbroeck peruenere, copias non magnas illas quidem, uerum formidabiles magis quam ualidas conspexerunt. Quæ quantæ essent, primum non quiuerunt expiscari: postea tamen sciscitando compererunt, equites non plus ducentos esse auxiliares, & quingentos pedites. Admissi si Ultraiectini, statim quam aduenissent ad principem, decretum ordinum exponunt. Addunt hoc quoque priuatim, ut cuiq; uerteretur, intromisso eo cum presentibus auxilijs, statim populum Ultraiectinum præfens et inuitabile cum Gelro bellum habiturum, cuius quis futurus esset exitus, incertum esse: certè sex hebdomadum bello se expertos, (& adhuc uomicam dolere) quid sit armis decertare. Negat se, obfirmato animo, nisi cum presentibus armis episcopus Ultraiectum uenturum. Egressis paululum inde ad colloquendum legatis, superuenerunt primores à consilij principis. Hi se Ultraiectinis de istoc negotio expurgarunt: Cum Doretrato proficiscerentur, de auxilijs neq; equitum, neq; peditum sciuisse. Sed mentionem quidem ullam in consilio de asciscendis illis unquam iniectam, unde uel leuiter, quid ageretur, subodorari licuisset. Ad eos uisos in itinere non minus se obstupefactos, quam ipsos Ultraiectinos. Sed necdum scire satis, quid episcopus in animo haberet, aut quorsum tantum copiarum pertineret. Intro paulo post regressi legati, exorant spacium ad consilium referendi uisa, auditaq;: et quidem in bonam partem omnia. Haud negatum id quidem illis est, sed ut statim quam domum redissent, aduocatis in contionem ordinibus certi aliquid decerneretur, ne cauillando ludendoq; tempus absumeretur: ac se ante decimam meridianam certum, quæ staret sententia, redderent. uisi hic sunt inter armatam multitudinem exules. Cum hoc responso legati in urbem redeunt. Mcestos ante ordines atroci responso multo mcestiores fecerunt. Tum demum perspicue animaduersum id est, quod toties fando auditum, de restituendis exulibus callidè episcopus dissimularat hætenus, Quamobrem alterutrū sciscendum: aut

dum: aut rescisso priori decreto, illis reportandos: aut rem bello decernendam. Quod ut auerteretur, omnia prius periclitari statuunt. Eisdem legatos eodem redire cum priori mandato iubent: edicuntque, ne locum ullum obtestationibus ac precibus prætermitterent: ut dimisso mercenario exercitu, cum consuetis equitibus urbem ingrederetur. Proponeret ob oculos uastitatem ditionis, incēdia, rapinas, cædes, latrocinia ex atroci bello, quod præsentissimum essent habituri: & ea omnia quidem, quantum possint, dicendo exaggerarent. At legati desperantes, obstinatum principis animū à proposito dimoueri posse: siue uerecūdiā moti, quod frustra domum regressi, nihil à consilio æqui impetrassent, legationē recusarunt. Circumspectantur alij, atque item alij, qui tertiam legationem susciperent. Cum autem nemo legatus ire uellet, redeintegratus terror, amentia ad unum omnes impleuit: quamuis aleam subituros potius, quæ ut exilio & bonis multatos reduci paterentur. Decursum tamen eò est, ne nihil renunciando, animum acerbatum furore magis accenderent: ut quod per legatos responsuri fuissent, id per literas significarent. Lectis præsul literis: Agite, inquit, quando ita stat sententia, omnia deinceps armis gerenda erunt. Cōscensis statim equis, egritudinē dissimulans, Vnicam redijt: neque per iram quicquam ordinibus respondit.

LAMBERTI HORTENSII RERVM VLTRAIECTINARVM

Liber Quintus.

CQUIS est, qui non omnium rerum in uita humana commutatione perspecta, fortunæ uicissitudinem in utramque partem, ad modum reciproci estus, attonitus obstupescat: Aut quis adeò eminētiæ & fœlicitati sugnititur, ut humana imbecillitate grandius quid aut constantius sibi promittere audeat: Communis enim uita tanquam à deorum aliquo, clauo adhærenti gubernata, bonis malisque uicissim perpetuò circumagitur. Quare admirabile uidetur, nō si quid inopinati eueniat, sed quod nō omnia que geruntur, præter spem cadant. Quamobrem par esse duco, historiæ narrationem aptè accommodare: gestarum enim rerum uicissitudine, ex immodica in secundis rebus agētium insolentia, & infortunio eorum qui uoto frustrantur, lapsa bundi erigimur. Henricus episcopus in summa necessitudine cū optimatibus, in publico foris ocio de improviso hostis iudicatus, in atrox bellum incidit. Nam sibi restitutus, ac tandem perspecta fraude, rempublicam constituturus, cum opinione infelicius res caderet, paucorum nobiliū potentia se parem ratus, & se fefellit, et ditionē inuitus ad aliena sopes transtulit. Clarus immortalī nomine, ut nemo magis antè, quod ablata potuerat precio ecclesiæ recuperasset, nisi id æterno domus suæ dedecore nunc oblitterasset. Postridie tormenta in publicum prolata expediri, atque

omnia quasi ad bellū apparari iussit. Quo spectaculo terror Vuicanis, at effusa exultatio exulibus oborta est, clamantibus, bene iam rem habere, nihil alio duce opus fore, cum ipsum principem haberent eiusdē conditionis socium, cuius auspicijs ad reditū in patriā uia pararetur. Huic terrori ad nobilitatem pleramq; ab amicis ex Hollandia et Brabātia missae literae superueniūt, famam in ijs regionibus constantē ferri, pedestres copias Burgundici generis conscribi ab episcopo ad urbem inopinatō inuadendam. Haberi simul & equitum delectum: quare intente custodias portarum haberent, & nocturnas uigilias murorum stationib; collocarent. Auxit ad hęc pauorem hominū ex agris in urbem pecus armētumq; omne trepidē agentium uulgus, penū & frumentū uehiculis pro se in oppida uicina quorumq; asportantium. Multi, quibus res esset laetior, cum supellectilibus, ut apertum bellum fugiētes, in ciuitates emigrabant. Ordines ancipiti re percussi, uaria consilia agitare. Reputabant enim inter se Hollandorū iniurias, cū quibus nihil solidae amicitiae haberent, ab illis infida omnia ob nuperas cōflictationes esse. Exclusionē exulibus foris item, et exulū amicis intus animos facere: scēq; eos, ac spiritus preferoces suo indicio indies magis ac magis prodere. Super hęc ad ultimum, in quo extremā ancorā fixerāt, ab ipso se deserere principe: pro quo fortunas & uitam in dubijs rebus ardoris ciuilib; posuissent: quem defensorē urbis futurū semper rati fuerāt. Bona item ecclesiarū in ditione Florētij iniecta manu publicē possideri: quae initio tumultus intestini in gratiam Ultraiectinae factionis, & Soudenbalchi Vordijq; exulum inuidiā libera fecisset. Nunc eundem Comitem pari studio, quo antē ad precludendam reditus uiam, ad reducendos eos pro uiribus anniti: adeoq; ad eam rem non solum promittere episcopo praesentem opem, uerum etiā ultro equitum & peditū auxilia suppeditauisse. In hac ancipiti animorū anxietate, legatum dominū M. Vuesiū cum literis ad Carolū Gelrorū Ducē homines nobiles primae factionis clam Coss. mittunt, oratum, ut quando omnia infida & hostilia in episcopo & Burgundionibus aduersum se cognouissent, ne ipse Ultraiectinā gentem insidijs a principe suo petitam, penē sub cultro desereret. Ad ordines relatum esse, Vuageningae esse equites, eosq; sanguinis Ultraiectinae nobilitatis. Petere hos, se accersendi ad tuendā contra uim, urbem, potestātē: nam ipsum Ducem ijs haud magnopere ad bellum indigere. Dux sepe antea cū ab alijs, tum proximē a Suollanis lusus, primū negauit callide, se id facturū: probabiliter Suollanū certamen, quod nondū confectum haberet, excusans. Respondit tandē, posse fieri tamen, ut centū equites aduersus assaultum permitteret, nisi suo insigni detrimento edoctus esset, hominū in speciē amicorū, & magnifica addicētium uerbis fidem magis non habendā. Quare si tabulis principū factionis manibus subscriptis sibi cauere uellēt, postulata eorum se facturū. Cum hoc responso legatus in urbem reuersus, offendit suorū animos ad quiduis faciendum inclinatos potius, q̄ equitibus auxilijs destituerentur. Conficiuntur raptim tabulae, subscribunturq;.

turq̄. Quibus acceptis antequam legatus proficisceretur, prid. No. Au-
 gust. omnem rem Gylberto Suleno Cos. detegunt. Quantū ipsi dju-
 dicare ex probabilibus argumentis ualerent, fore, ut nihil opinantes op-
 primerētur: sic enim secum comparatum esse, ut amplius amicos ab ho-
 stibus intra extraq̄ urbem non dinoscerent. Non audere diutius se tam
 infirmis peditum intra muros præsidijs credere, nisi centum equites ad
 urbis custodiam conscriberentur. Vera ista sunt quidem (inquit Cos.)
 neq̄ mihi satis liquet, quos deinceps hostium, quos ue amicorū loco ha-
 beam. Adeò non possum dispicere principium exitum ue huius, quod
 agitur, negotij. Autor tamen uobis nō ero ad acciēda externa auxilia,
 neq̄ dissuasor: ut uobis liberum etiam faciam disceptare, quæ ē rep. uide-
 antur. Vnum id exoratum interim mihi dabitis, ut tantisper ab accersē-
 dis externis equitibus desistatur, dum ipse ulro citroq̄ legatus ad prin-
 cipem eam, qui me Cos. fecit: ut expiscer, bellum ne nobis paret, an pacē
 portet: simul quo consilio cum tantis copijs ad urbem accesserit. Ad ea
 quidam. Non fallit nos Cos. quid tu agas, ut per speciem legationis in
 apertum elapsus, omnino abdicatus magistratu Ultraiectum non reuer-
 taris, ac nos in magno rerum discrimine derelinquas. Nosti ipse omnia
 Vuicæ impedimenta, machinas tormentaq̄ apparari: non modò ut bel-
 lum nobis faciat, (quod præsentissimum habebimus) sed etiam, ut dum
 cōsultando supinè tempus eximimus, scalas ad stātia mcenia inferat, im-
 præmeditatosq̄ expugnet episcopus. Non faceres pro magnitudine &
 dignitate Consulari, si repub. prædæ ac cædibus in medio desereres.
 Et si stat sententia (respondit Consul) obita legatione domum redire: si
 tamen ante uesperum crastinum Ultraiecti non adfuero, tum facite quæ
 uobis uidebuntur, ne respub. detrimentum accipiat. His conditionib.
 Consuli Vuicam ad episcopum profecturo, ex ordinum iussu adiuncti,
 Arnoldus Vuluenus collega in consulaū, Bernardus Venēgus, Fran-
 ciscus Nienrodus: & ad hos nonnulli religiosi nominis homines, qui-
 bus priuatim Vuicæ negotia obeunda erant. Mane legatis uixdum ur-
 bem egressis, contra datam Cōsuli fidem nihil factio cunctata, conuentū
 habet tumultuose de equitibus ē Vuageninga in incertum legationis e-
 uentum ad urbem euocandis: negotiū mandatur D.M. Vuesio, ut quan-
 tum posset, reditum domum cum auxilijs maturet, priusquam legato-
 rum reditu ē Dorestato sub uesperum opprimerētur. Videbantur iam
 episcopum exosi bellum malle, & cum Gelro societatem, quàm ulla cō-
 ditiones quamuis tolerabiles, ut reciperetur, admittere: licet aliud lingua
 quàm pectore clausum erat, gererent: siue ob paulo antè Duci pactam fi-
 dem, sceliciter consuli celatam: siue quod, utcūq̄ conueniretur, parum
 episcopo crederēt. Quare cū nihil legatorū respōso expectato, illud ma-
 turarent, id consultabatur, ut eorum reditum in urbem auxilia occupa-
 rent. Ac ne detectum consilium motum excitarēt, simul ne Vuesius cum
 Gelro equite in insidiarum locum imprudens traheretur, sparsit rumo-
 rem, se indicti ludicri certaminis gratia, ab agraria plebe uolucem eia
 culatura

culatura inuitatum, in uicium Doranum iter habere. Et ut id quod iacta batur, similitudine ueri cōprobaret, neu fucus subolesceret, diuersa porta cum Ioanne Varao equestri familiae, quem postea sub arce Vredenburgō à Burgūdionibus feriri uidimus, urbem egreditur. Fortè tum in ciuitate erat Ducis à consilio intimo, Erculeus Grossius: qui cum priori ad Gelrum occulta legatione in ciuitatem per amicorum inuisendorum speciem, prudenter quod aleretur dissimulans, uenerat. Legati interea postquam Dorestatum uenere, ad episcopum nulla mora admittuntur. Consul ubi multa disertè in utranq; partem, de pacis commodis & belli calamitatibus, commemoratis Vltraiectinorum in episcopum multis & magnis meritis, disseruisset: obtestatus est, ut positis affectibus, & belli cura auersa, copias dimitteret, atq; uernaculo equite satis cōtra uim armatus, urbem intraret. Audita benigniter legatione, postquam placidè pauca respondisset, minus ferociter quàm antea percontatur, ecqui equites ab ordinibus acciti intromissī ue essent, num nam quos operirētur. Negauit Consul id factum, cum ex urbe proficisceretur: neq; de euocandis quicquam decretum fuisse, quod sciret. Cōsul autem, ut ex sponcione pacta factionem à nouandis rebus auerteret, collegam Arnoldū Vuluenum & reliquos legatos præter Nienrodium maturè sub uesperū domum remittit. Tota autem ciuitas in spem concordiae extra factionem erecta erat. Conuocatur in concionem ordinum senatus eodem die. Recitatae hic literae sunt Consulis Suleni, quarū hæc erat summa. Statim q̄ Dorestatum uenissent, ad principem introductos se, ac legationē suam benigniter auditam fuisse, & certam concordiae esse spem. Episcopū responsum in insequentem diem distulisse. Ne quid rerū igitur nouarent, priusquàm uel ipse domum reuersus esset: uel per literas, quid staret sententiae, eos certiores fecisset. Rogati reliqui legati, ecquid ipsi referrent: responderūt, nihil se cōperti ex principis uerbis elicere per multas obscurasq; ambages potuisse. Fecit eares factioni fraudis manifestae suspitionē, quod incautis et ociosis superueniret episcopus. Haud diutius cessandū rati, equo expeditum quendā subornant, qui quanta posset celeritate additis calcaribus Vuageningam properaret, nunciaretq; equitibus, ut sub diluculum posteri diei ad urbem adessent: exploratū habere per tripodē allatum nunciū, episcopum se totum ad oppugnanda moenia apparare: idq; fortasse postridie euenturum. Emittuntur & exploratores, qui transuersis regijsq; itineribus circumquaq; omnia specularentur: ut si quid hostium usquam in agris diuagari deprehensum esset, celeriter uigilibus ad urbem sub moenibus foris repentibus, & in murorum speculis excubantibus nunciarent. Sub noctem Cōsuli Vulueno per uim clauis portarum (quia constanter negabat externum Gelrorum equitatū intromissurum) extorserūt. Tota nocte à factione per uigilatum est, expectatusq; in horas eques, missis ex urbe, qui per mansiones eius accessum ad Albam portam denunciarent. Missus & Dorestato eques sub mediam noctem est, exploratum, num quid ueri haberet rumor allatus.

Paulo

Paulo itaq; post noctis contitinium Rhenos præteruecti silentio, cū ad Elltam usq; processissent Gelri, prætor loci ex interuallo per noctis silentium hinnito equorum accepto, celeriter equum conscendit: ac subditis calcaribus, Dorestatū petit. Intromissus hic in arcem, episcopo rem denunciat. Haud segniter is statim lecto correptus, Consulem Sulenū, & Nienrodiū excitari iubet, nunciariq; rem depræhensam nunc coarguere, haud uanum fuisse rumorem, de equitibus Ultraiectum occulte accersitis, ad se allatum: eos iam ultra medium itineris progressos ad urbē accelerare. Apparere hic factionis perfidiam: quam integra legatione nihil nouare decuerat. Mane sub illucescentē auroram Ultraiecti tanto silentio ad notam tesseram & signum patefacta porta in urbem uenerūt, ut nisi unguarum in silicibus strata uia strepitus equos quadrupedantes prodidisset, ducenti illi armati (tot enim erant) & uigiles in stationibus & plebem horum ignaram fallere poterant. Tum demum publicē luctus oboriri uisus hominum manus ad cœlum tendentium, querentiumq; nunc inchoatum esse bellum, quod execrabilis factio hætenus tacite precata esset: iactam per istam causam defectionis ad excidiū patriæ, aleam. Quin priusquam numerus exterarum copiarū augeatur, eas urbe profligamus: Compescuit frementem plebem blandimēta dando factio: conuenturum de pace: uerum ob metum oppressionis præsidia esse imposita: ea deducturos, ubi pax conuenisset. Id quod propediem esset futurum. Ibi perditorum ex factione ciuiū audacia sese prodidit. Michaël Pistor, Gerardus Nouiomagus cultrarius, cum paucis sui ordinis alijs, tanquam pœnarum metu per defectionem ad Gelrū posito, impetum in ædes procerum collegiorum, qui principi uel ob honores obnoxij, uel functionem aliquam iurati erant, faciunt: easq; hostiliter diripiunt. Inde ad ostentationem præclari facinoris holosericis undulatisq; uestibus ad talos diffluentibus amicti, annulatiq; tota urbe sursum deorsum per publicū ob oculos ciuium obuersabantur: ad imitationē lustrationis amburbialis rudendo uicos plateasq; circumeuntes, asininis uocibus omnia complere: nullum contumelię in episcopum, nullum insanig atq; stultitię spectaculum prætermittere. Iugum per hęc dissolutā quiduis patrandi licentiam exuisse uidebantur. Sed inter arma perpetuū est iustitium. Opulentiores repentina urbis facie trepidi, quantum ex tēpore dabatur, tumultuose aurū argentūq; auferre, occultare, ne quid grassatoribus statim ad prædam obuium esset. Quisq; deniq; qui munera ab episcopo gerebant, in magno direptionis metu esse. At Gelrorum equitum magister auditis ijs quæ tota urbe facinora licenter designabatur, reputans secum quàm difficile foret alienam ciuitatem usurpatam diu retinere, si suæ factionis paucis sceleratis, uti cœpissent, potestatē quæuis flagitia in quemlibet perpetrandi impune ac licenter faceret, ad se secreta aduocatos illico grauius castigat, eo se urbē non ingressum, ut ipsis eam prædæ aut deuastandam daret, uerū ut ab hostiū iniuria, si qua inferretur, assereret. Si id quod agerent, faustum esse uellent & foelix, plebem bene.

beneficijs deuinciendam esse: quo consociatis animis communiter rem pub. defenderent, ac non ut infestam satis, infestiorē redderēt. Frustra autem foris se bellum habituros, si plus sibi ab interno hoste quā ab episcopo esset metuendum. Iam in armis nihil firmi fore, si legum repagulis domi ruptis, omnia miscere aggredierentur. Pauor iam plerumque opulentiam ex urbe continenti agmine per uias exportantium bona suppellectilia effuderat, quasi aperto bello utrinque iam res gereretur. Gelrus ueritus ne ciuitas per fugam ditiorum, qui oneri ferendo in bello essent, praesidijs nudaretur, extemplo cavit edicto, Ne quis res bona ue sua ex urbe asportaret: deprehensi multarentur, bona praedae forent. Qui belli metu paulo sub Gelrorum ad urbem accessum profugerāt, publice per literas reuocantur. Fuerunt, qui edicto contempto, exules à senatu fierent. Consul Sulenus auditis, quae circa urbem impotenter à factione gererantur, à Vuica rus, unde nuper in urbem ad Consulatum extractus fuerat, concessit: ac mox paulo, quia belli horribilem tempestatem ingruentis prauiderebat, rebus ex urbe nauigio asportatis, Isesteinam in pacatum abiit, priusquam de bonis efferendis publice cautum esset. Indicitur breui post iterum dies ad conueniendum in arcem Beueruuerdam, antequam irg, quas utrinque ingentes in pectoribus conceperant, in rabiem exirent. Huc ad conciliandos animos, hostiles inter se spiritus gerentes, ac bellum parantes, conuenere et Transiselanum. Legati, qui ab ordinibus ad statutum diem in arcem adessent, ea conditione se profecturos paciscebantur, ne se absentibus quicquam noueretur: neu ad praesentia equitum auxilia, alia in urbem reciperentur. Postridie quam profecti essent crepusculo diei ei silentio nunciatur trepide, centum quinquaginta equites, & peditum cohortem unam extra urbem subsistere, ut intromitterentur. Consul totus in spem faciendae concordiae erectus, audito nuncio in sperato, attonitus obstupuit. Antesignani Gelrorum equitum in urbe, accepto nuncio nouarum copiarum laeti, haud elanguescendum ignauia rati, armati domum Consulis petunt: postulantque portam Albam aperiri, ut eques & pedes faciendo tinere fessis, absque mora intromitterentur: ne extra urbem pernoctantes, episcopo, cognito eorum aduentu opportuni forent. Negat id se Consul contra datam legatis fidem, facturum. Equitum Magister ne quid mora suis ante urbem haerentibus officeret, & Ducis indignationem prouocaret, conuocat in Palatinum forum quantum equitum atque peditum in ciuitate erat. Cum his iam multa nocte, lychnuchis cum funalibus praeguntibus, ad Albam portam descendit: atque ea uis effracta, socias copias in urbem frustra reclamante Cos. recipit. Erat autem ea peditum uis nullo delectu raptim ex fece rusticorum in agris contracta. Quare bene foris consulta neutrum alteri iam reconciliare poterant: quod unum haud dubie ualidis praesidijs urbe firmata Gelrus spectabat. Prima luce nouae copiae per hospitia distribuuntur. In Beueruuerda à rerum omnium, quae circa urbem accidissent, legatis ignaris, de concordia disceptatur interea. Transiselanus disceptator inter episcopum & Ultra-

iectionos sumptus, ubi multa disertè ac grauiter de incommodis ex bello præfatus esset, iussit Ultraiectinum priorem occasiones & causas repentinæ alienationis, repetitis altius ordine exulum controuersijs, exponere. Tum Ultraiectinus legatus exorsus, singula à temporibus primi motus in ciuitate, ut quæq; gesta erant, exponere cœpit: quibus occasionibus, causis, principijs, quibus authoribus, qua uia, quo cōsilio, per quos homines, contra seditiones repub. tutati essent, & cōseruassent. Nihil ab se aduersus sceleratos & seditionum concitatores, earumq; comites uoluntarios susceptū, actum ue, nisi principis auspicijs fuisse, & iussu. Rebus ipsis fidem suam patrie persoluisse: ad quam præstandam iuramento adactos, eius religione exolui haud potuisse. Sed & concordia cum inimicis leges nullas unquã se recusasse: ut non possent satis mirari, quid illi in mentem uenisset, quòd non ut amicus, sed ut hostilem animū præ se ferens cum armatis peditum equitumq; copijs, Ultraiectino nomini hostibus ad urbem furtim accesserit. Omnia quàm bellum potiora ducere, ac malle. Sed quando neq; pacem æquam obtinere, neq; uim suis opibus à mœnibus propulsare possent, par esse ut auxilia ad tuendos liberos & uxores aliunde accerferentur. Quæsitum inde est à Transiselano, quid de recepto Gelro in urbem equite futurum esset: staret ne incepto consilio perseuerare, an integrum esset adhuc illum uel retinere, uel amittere facta pace. Exulum, inquit Ultraiectinus, quorum conatus toties irriti & consilia frustra fuere, animi, & insolens ferocia: tum autem & iniusta præsulis ira atq; indignatio: sed & quorundam in urbe exulum conatui fauentium terror, nos ad amicorum opem implorandam subegerunt. Horum autem cum nullus ferè sit, quin sanguine uel affinitate nobilitatem Ultraiectinam attingat, si pax cōueniat, nulla cuiusquam iniuria urbe cedent. Transiselani paululum ad consultandum submoti, ac mox intro regressi, actis gratijs Ultraiectino quod ad præstitutum diem conuenisset, quodq; nihil grauatus fuisset, ea quæ propria huius causæ essent, à principio ad finem exponere: rogant num qua uia inueniri posset, qua auxilia utrinq; statim dimitterentur. Respondit Ultraiectinus legatus, quòd ad se, id tum demum futurum, ubi controuersia de exulibus finita esset. At sciri oportere, quid animi ac sententiæ episcopo esset, pro quo fortunas & uitā deposuissent semper: par esse, ut uicissim ille eūdem animū in se gereret. Æquum, respondere Transiselani, eos postulare: neq; ex eorum usu fore, si secus ille contenderet: maximè uero q̄ diu exulū negotium integrū staret: ne urbs nullis præsidijs firmata, inimicis ad insidias opportuna foret. Interrogatus Ultraiectinus deinde, an plus copiarum uel expectaretur, uel intromissum esset, negauit id factum: (sefellerat eum præter fidem abeunti datā, copias in urbe præsertes nouarum copiarū accessu se absente auctas) neq; de pluribus adhuc decretum, nisi episcopus prior nouarum rerum autor esset. Conuenit itaq; in hunc modum: ne præsul prior bellum populo Ultraiectino faceret: quo per ocium de concordia agretur. Sufficitur in locum Suleni,

qui se paulo antè Consulatu abdicarat, Ioannes Huchtenbrochus. Arnoldo Vulueno magistratus continuatur. Legationes interea Ultraiectinæ domū appropinquantes, ubi haud procul ab urbe ab obuijs uiatoribus praesidia in urbe nouis copijs Gelris praeter fidei religionem aucta esse accepissent: tanta eos consternatio & pudor, quòd dicta sua Transifelanis affirmata, & facta Ultraiectinorum non iuxta conuenirent, coepit, ut auerso ab urbe itinere, retro abire, neq; domum redire consiliū sederet. Quare ad urbem nunciata, mittuntur celeriter legatis obuiam, qui ordinum uerbis eos obtestando, orandoq; ne se in medijs malis destituerent, à fuga retraherēt. Superuenisse quidem peditum equitumq; auxilia, sed ea non accita, ita ut ubi uideretur, exautorati domum dimitti possent. Quò autem errore id factū esset, ipsos praesentes melius cognituros, quàm nunciari posset. Persuasi legati consensu iterum uehiculo spe deducendi ex urbe quantum copiarum interea accessisset, iam multa nocte in ciuitatem reuertuntur. Offendunt statim ciuitatis opinione foedus turbatum: ipsamq; factionem bifariam discissam, effringētium cum Gelrorum cataphractis portarū seras, & obstantiū id ne fieret. Ad hanc discordiam accedebant graues legatorum de ipsorum perfidia querele: quòd nulla cōscientia tacti, pactam fidem abeuntibus uiolassent: ut causa belli & initium, si quod haberent, ab ipsis ortum uideri posset. Cōtrā alij factū excusabāt, in errorem depulsum. Non inficiabantur quidem, accitam cohortem, & portis receptam: uerū curam eam omnibus inesse, ut amplis pollicitationibus preces miscentes, illam rursus ex urbe deducant, ac domos suas tantisper dimittāt, donec episcopus uel hostis iudicaretur, uel pax cum eo fieret. Addebant & errorem uerisimilē. Ab se conductum fuisse quendam nuncium, qui cum literis ad ciuitatem ac celeratibus copijs properē occurreret, & Vuageningam retro à cepto itinere auersans, ibi subsistere tantisper iuberet, dum reuocarētur. Spem enim in presenti statu omnibus reconciliandi episcopum in gratiā, ostentatam. Nuncium autem ob uiaticum, quod per obliuionē differebatur, totum diem in ciuitate moratum fuisse, cum iam dudum abisse crederetur. Quare obuium cuidam eum factū, acriter obiurgatum, castigatūq; quòd iam iam serò profecturum, redisse obito negotio oportuisset. Statim intellecta moræ causa, accepto uiatico sub quintam paulo uespertinam quanta maxima potuit celeritate in pedes se coniecisse. Noctis autē interuentu eum à uia aberrasse: atq; interim auxilia omnium circa urbem ignara ad portas peruenisse. Et ne belli causa quaereretur, postulanti- bus equitibus Gelris ut portæ clausæ aperirentur, à Coss. constanter reclamatum fuisse. Tum demum equitem praeparatis antè ad id animis (ut apparebat) cum parte ciuium nouandarum rerum cupida, ui claustra serasq; portarum diffregisse. Nuncio nouarum copiarum, quæ à Gelro ad turbanda omnia nocte Ultraiectū missæ erāt, Vuicam mane perlato, pavor maior oppidanos cepit: quod rebus adhuc stantib. non modo quod nihil fidum in factione esset, uerumetiam quod ad bellum

tota animos pararet: neque pacem neque concordiam augendo vires quaereret, tametsi uerbis in speciem benignis pacem dari cupere uidebatur. Transiselanidesperatis rebus, ne sui ad exitum conuentus intenti, praeter expectationem imparati opprimerentur, domos quisque suas illico maturarunt. Videbant iam non ab Gelro hoste seorsim, utrum illi secum & cum episcopo bellandum esset, nec ne, consultari: sed qua bellum ratione gereretur: quosque opportunos magis primum adoriretur. Episcopus nihil iam amplius cunctandum arbitratus, ne occuparetur, lectissimos pedites ad intercludendum Ultraiectinis ad austrum e Rheno commetum, in ostium Leccae mittit: hisque Pilanum Amorfortium, & Pellitium Buscoducensem duces praeficit. Cum his coniunxit Fredericum Sombresum cum ducentis equitibus magistrum equitum. Magno autem bello Ultraiectino leuam huius ostij brachium ualidum praesidium iam olim habuerat, natura ipsaque loci situ firmum, & ad utrumque supra infraque nauium cursus intercipiendos idoneum. Locus ipse a reliqua planicie ita eminet, ut utroque uersum in amnem longissimum prospectum praebet: & ad excurrendum ad urbem mirum in modum sit opportunus. Hic intra paucos dies opere tumultuario ex arborum truncis rudiisque robore & gleba superiecta praesidium erigit: non altum illud quidem, sed latitud. pedum quinquaginta plus minus: cum cuniculis, & uallis praecutis in ipso aggere & praeterea fossa circumducta adactis. A tergo (ut nauigio hostibus inaccessum foret) scaphae in ostij faucibus tegulis onustae demerguntur. Imposita metu proditionis in hoc deinde externa selectorum peditum praesidia sunt. Inde late immixtis peditibus hostium agros peruastauit: quantumque hominum ac pecorum in possessionibus Ultraiectinorum oppressum esset, praedae fuit. A ferro & igni & strage uillarum solum temperatum est: promulgato simul edicto, ut quicquid hominum Ultraiectini nominis, ecclesiasticorum profanorum uel, absque discrimine sexus aetatisque interciperetur, hostium loco esset. Iam tum segetes maturuerant. quare quicquid earum hostium erat, Dorestatum ex agris conuehi: eodem & pecus omne compelli iussum. Sub haec bellicas machinas omnes Vuicam tanquam ad expugnationem apparare, expedireque aggressus est. His ex rebus matura ad hostilia uicissim inferenda Ultraiectinis data materia, cum alij atque alij trepidis rumoribus de accessu episcopi ad urbem non nihil affingentes alimenta suggererent, tumultuariorum peditum nouas copias scripserunt. Fuga ingens hunc terrorem e cenobijs suburbanis penum omne in urbem asportantium, migrantiumque ex agris longo agmine cum armento omni per uias spectantibus auxit. Et ut bellum se ipsum aleret, uicos & pagos, ne hostilia paterentur, stipendio imposito episcopus ad paciscendum compulit in tres menses. Contra Ultraiectinus, eos pro hostibus se habiturum denunciat, qui cum episcopo paciscerentur: ab eorundem uicis, ne hostilia acciperent, se quoque pecuniam stipulatos. Misera profecto plebis agrariae conditio, quae cum hostes non haberent, ab Ultraiectino, & Ultraiectinae ditionis suo principe, ne praedae

essent, pacisci subigebantur. Ultraiectini adhæc non contenti hac rusti-
 corum calamitate, in super eos, quos inuitos restitantesq; operam suam
 in ostio Leccæ fossis ducendis posuisse constabat, nocte arreptos, ac ru-
 re in urbem extractos, in carcerem coniecerunt. Erat totus interim in hoc
 episcopus, ut hosti undiq; cōmeatus clauderet. Haud quieuit inter hæc
 Gelrus. Lacescentibus ad hunc modum Ultraiectinis bellum in infera
 ditione contra episcopum, ipse aliquot dies de bello Transisielano cōsul-
 tauit. Ioannes Vuissingus cognomento Henricus Macer, & Matthias
 Kerellus è Transisielana regione oriundi erāt: equitum par nobile, & ob
 belli artes Carolo Gelrorum Duci chari. Hi relicta patria multis & ma-
 gnis bellis sub illo meruerant: quare & prior ille in gradus interioris a-
 micitiæ receptus fuerat. Corrupti precio, seu (quod magis affirmarim)
 ut gratiam apud principem Gelrum inirent, Hassaliam haud procul à
 Suolla proditione tentandi negotium suscipiunt. Postridie Id. August.
 lucis principio tanquam ad mercatum nauem armatis grauem, sed alle-
 ribus spariscq; instratam, ipsi oppidanis ut popularibus domesticè noti
 in oppidum recipiunt. Postquam autem ad forum uentum fuit, ibi deie-
 ctis alleribus cum ingenti clamore ad faciendum subita hostium specie
 pauorem oppidanis oriuntur armati, occupantq; oppidum. Trepidatio
 maior, quàm pro hostium numero, quantū hominum in publico erat,
 in fugam compulit. Capto oppido, à direptione & cæde temperatū est.
 Vnus, qui solus obuios foro arcere armis ac uirtute contendebat, à con-
 fertis multis uulneribus confossus cecidit. Ingentem interim hominū ar-
 mentorumq; prædam ex Batauia egit: diripuitq; quicquid uillarum ob-
 uium habuit episcopus. Tum consilium ordines Ultraiectini de abro-
 gando publicè præfulti episcopatu, ac societate cum Gelro iungenda cœ-
 pere. Quare xvii. Cal. Septemb. conuentus habendi dies ciuitatibus,
 ut Ultraiectum conuenirent, indictus est, ad audiendum publicè in fre-
 quenti ordinum concilio diploma ditionis Ultraiectinæ recitari: simul
 ut ea quæ uitio perperam quotidie admitterentur, mutarent & corrige-
 rent. Spectabat autem eò Gelrus, & factionis primores, penes quos uis
 omnis miscendi omnia erat, ut assensu trium aliarum ciuitatum princi-
 pe hoste iudicato, ipse quoq; in belli societatem traherentur. Ex Amor-
 fortia uenere legati Segerus Vuilda, & Nicolaus Gerardi F. Et reliquæ
 ciuitates, quamuis extra belli societatem Ultraiectini, quia commune tri-
 um ordinum negotium, cum accerferentur, pretextebatur, legationes su-
 as quoq; misere: ne non uenisse fraudi fuisset. Postquam ad edictum cō-
 uentum Ultraiectum in curiam magnam basilicæ D. Martini frequen-
 tes conuenere, primarius decanus historiam quatuor superiorum anno-
 rum dicendo texere exorsus, ostēdit quàm multa beneficia pop. Ultra-
 in Henricum episcopum contulisset, eaq; qua nunc ingratitude uastā-
 do agros, ac claudendo undiq; flumina & cōmeatus, pensaret. Exagge-
 rauit pericula, sanguinem, facultates: quæ pro eius dignitate tuenda, pro
 incolumitate ac salute patriæ conseruanda deposuissent. A quo tantorū
 beneficio.

beneficiorū admonito, cum gratia par repeteretur, cōtra diploma religi-
ose à se iuramento inaugurationis die confirmatum, ipse indies alia atq̃
alia, quæ ad nomen Ultraiectinum extinguendum spectarēt, moliretur.
Bellum illatum cum ordines auertere nō possent, modica auxilia ad pro-
hibendam, si qua inferretur, uim, non ad concitandum bellum, compa-
rasse: legationibus mittendis, orando, donandoq̃ quantum in humano
consilio situm esset, sudauisse, ut id declinarent. Inde ubi hæc & alia mul-
ta id genus in hanc sententiam perorasset, rudem quandam ex tempo-
re delineatam formam decreti de iungenda societate cum Gelro, et bello
cum episcopo gerendo, in medium è sinu protulit: lectumq̃ illud publi-
cè est. Fuit id autem in hæc uerba, cuius exemplar Amorfortijs ad refe-
rendum petentibus datum extemplò est. Nos collegiorum primates
Decani, canonici v. collegiorum basilicæ D. Martini, Seruatoris, Ioan-
nis, Petri, Diuæ uirginis, in urbe Ultraiectina. Post hos, equester ordo
ditionis inferæ: Cōsules, Tribunitia potestas: uetus nouusq̃ Senatus ur-
bis Ultraiecti: tabularum harum lectoribus, atq̃ cognitoribus: tum au-
tem & ijs quorum hæc cōtrouersia refert, referet ue in posterum, S. Epi-
scopus Henricus à quo in episcopatum uenit, nobis non minus geren-
dis rebus pestilens, quàm ditioni perniciosus fuit. Primùm autem, cum
nullo publico, sed priuato quorundam consilio, quos in interiori amici-
tiæ gradu habet, nuper arcem Meidensem cæpisset, penè nobis bellum
concitaret. Nunc quoq̃ uicis inferæ ditionis omnibus grauiâ stipēdiâ
imperat, præter ius & bonum: tributo ne humili quidem agricolarū fe-
ci remisso ac tenui. Arces & castella præsidijs impositis exterorum equi-
tum peditumq̃ infimi loci, exclusis summo loco Ultraiectini nominis
natis uiris, firmat. Agrestem ad hæc hominū multitudinē totis agris ar-
matam, cum fossorijs instrumentis ad fodendum, & loco munito inex-
pugnabile præsidium in Leccæ ostio collocandum, non ad tuendos aduer-
sus communē hostem fines, sed intercludendas uias aditusq̃ omnes in
urbem conuocauit. Vt mittatur, quantum exterorū auxiliorū equestri-
um ac pedestriū indies conscribit: quorū bona pars est ex eorum genere,
qui P. Ultra. semper infesti hostes fuerunt: scilicet ut nos in angustijs cō-
clusos obsideat, & ad deditiōnē cōpellat. Ex agris ciuiū nostrorū, quasi
hostiū, bubulū pecus egit: & quantū armētorū in pascuis fuit, præde mi-
litib. dedit. Cum aut̃ tutos nos ab hostib. esse existimarem, nulla qui-
uimus cōiectura assequi, quorsum ista, quo ue cōsilio paret: quib. admis-
sis, hanc iniuriā nobis cōciliauimus: cū hætenus nō fortunas modò no-
stras cū eo, sed uitā etiā periculis ingēti animorū consensu obiecerimus.
Quare hoc eius consiliū & turpe & foedū, tū cū diplomate ex diametro
pugnat, tū amplissimis eius promissis aduersatur. Spectat aut̃ id ipsum
huc quoq̃, ut cōmunis libertatis iura labefactentur, publica totius ditio-
nis libertas, laudatæ cōsuetudines, instituta maiorū, iactura nominis Vi-
traiectini & agricolarū, in præiudiciū cōmune omnium oblitterentur, ab-
rogenturq̃. Itaq̃ ut hæc, & id genus alia maturè auertantur: simul ut, ne

,, nobis exitio sint, occupentur, has ob causas & pericula in posterum im-
 ,, minentia, quæ hinc pullulare nobis, & possessionibus nostris olim oriri
 ,, possent: simul ut diploma, iura, libertatem, consuetudines, sanctas cõso-
 ,, ciatis animis tueamur: censuit senatus & ordines consultatione matura
 ,, amicitiam aliquam ineundã esse, ne incauti ex improviso opprimamur,
 ,, & insidias declinemus. Quamobrem concordēs societatis fidem sanxi-
 ,, mus, nobis & posteris utilem futuram: & fœdus adiunximus, ratũ san-
 ,, ctũq; auxilio senatus hoc decretum habituri, quod huic calamitati, hisq;
 ,, impẽdentib. periculis confociata animorũ concordia obstabimus: uim
 ,, armis propulsabimus. Quod impensarũ in bellum fiat, id ad uniuersos
 ,, pertineat. Alea secunda aduersaq; omnibus ad exitũ eius usq; cõmunis,
 ,, & par ex æquo omnibus sit periculũ. Placuit quoq; in conferendo nemi-
 ,, nem excipi mortalĩ debere: nulli remitti stipendiũ impositum, quo mi-
 ,, nus cum alijs contribuat, sed ut compar profanis religio censeatur. Con-
 ,, tribuent æqualiter huc imaginibus maiorũ illustres homines, & humili-
 ,, loco nati: opulentia cum tenuis fortunæ & infimæ classis proletarijs, ut
 ,, res publica posteritati incolumis tradatur. Neq; magni quidem referet,
 ,, unde pecunia redigatur: ex mutuo ne usurario ue ære, ut agri pignori, si
 ,, necesse sit, opponantur: quo hoc negotium alatur, & ærarium sufficiat:
 ,, an alia uia. Quare apud Deũ datis dextris mutuã pacti fidẽ spondemus,
 ,, quod sicubi opus erit, summo omnĩũ cõsensu, aut certè bonæ ac magnę
 ,, partis uoluntate mutuã uicissim operã nostrã in hoc ponemus, ut oppo-
 ,, sitæ hypothecæ redimantur, mutuũ scenus dissoluatur, ut damni exper-
 ,, tes inde euoluamur. Nemo tum ea in re tergiversabitur, sed datæ dextræ
 ,, sanctitẽq; fidei quisq; memor, lubentẽ se ac uoluntariũ (ut par est) offeret
 ,, ultro. Inter ordines nemo ius sibi ulla ratione, aut uiam ad elabendũ ulli
 ,, us libertatis prætextu usurpabit, qua cõtra hoc decretũ ad asserendam
 ,, suã dignitatẽ tum uti posset. Quod si nos bellũ (quod deus auertat) ha-
 ,, bere contingat, cum hoste neq; pacẽ faciemus, neq; amicitiaẽ fidẽ adiu-
 ,, gemus, neq; ullas si quæ offerantur pacis recõciliationis ue leges quãuis
 ,, iustas & bonas, quæ hanc societateẽ impediãt, ipsi ordines separatim re-
 ,, cipiẽmus: sed ne ipse quidem, qui nobis ad hoc bellũ auxilia miserit. Si
 ,, uero interim tolerabiles dari pacis cõditiones usu eueniat, ea nõ per unũ
 ,, aliquem ex ordinibus aut socijs iungetur: sed eius faciendæ potestas tri-
 ,, bus ordinibus, aut bonæ eorũ parti permittetur. Et quæ in ea bona atq;
 ,, æqua uidebuntur, illa cæteri rata, iusta, ac firma iudicãto. Dolus fraudẽq;
 ,, abesto. Quoniã autem ista inuiolabilia esse placuit: nos collegiorũ proce-
 ,, res & collegiorũ sodalitia, nostra sigilla: itidem & nos cõmuni equestris
 ,, nobilitatis nomine rogati, Ioannes Reneschius Vuluenus eques auro-
 ,, tus, Gysbertus Varas, Vuolterus Hammo, Ernesthus Vuicanus. Cõ-
 ,, sules itẽ urbis Ultra. tabulis sanciti fœderis magnũ urbis nostræ sigillũ
 ,, appendimus. Datum Ultraiecti, anno xxvii. super M. D. XIII. Cal.
 ,, Septemb. Postquam fœdus iunctum de bello cõmuniter parando in
 ,, frequenti ordinum ac ciuitatũ concione recitatum fuit, legationes ciui-
 ,, tatum

tatum, quarum nulla uox cōsentiens accesserat, acceptis exemplis ad referendum illico domos suas reuertuntur. Episcopus auditis ijs quæ circa urbem indies fierent, metuens ne ob superiorum annorum odium et simultatem Amorfortij à se per hanc occasionem alienarentur, literas ad senatum dedit in hæc uerba. Vestra fides & studium erga me effecit, ut apud uos animi mei ex iniuria accepta ægritudinē effundam. Dubium mihi nō est, quin rumor de exclusionē ad uos allatus, uarie uos affecerit. Lætor tamen, uobis eundem animum adhuc esse in me, qui superiorib. annis fuit: uti rationem rerum à me gestarum, & conscientiæ rectæ testimonium uobis probem. Audio Hassaliam nobis in Transiselanis à Gello per homines talium negotiorum artifices ademptam, à quo quiduis potius quàm hostilia expectaram: cum incolumi ad hoc tempus amicitia, pax à me prius, & quies ab armis data, uiolata non sit. Atq; utinā ea perpetua, quoad uiuerem, esse potuisset. Statueram nuper Ultraiectum ad tranquillandos discordiarum turbines armatus contendere, ut restituta repub. ocium pristinū ditioni recuperassem. Erat consilij mei ratio talis, ne inermis urbem ingressus periculum, ut antea aliquando, subirē. Quare auxiliarib. copijs, & equitatu ad corporis custodiam instructus ad urbem ueni: non alio mehercule consilio, quàm ut intestinam facem partim per id tempus, quòd in Germania supera abessem, partim in ualitudine mea aduersa exortam, penitus extinguerem. Adueniēti portas clausurunt. Quàm uero isti ea in re iuramenti religioni fecerūt satis, esto ad posteros de ea re iudicium. Super hæc externa equitum & peditū auxilia in urbem receperunt. Nihil itaq; aliud humani consilij mihi superest, nisi ut à uobis contendam, ne, quod ad belli dubium principium attingit, uestri periculi admoniti, ad maturè consultandum oscitantes opprimamini: reputantes identidem apud animos uestros, quid hinc sit exoriturum, uiam inueniatis, qua malum imminens propulsetur: ut si in rabiem propediem animi ad bellum parati exarserint, extra eius necessitatem uos amicos habeam, ac colam: quibus fretus, inimicorum, quos hostium loco posthac habebo, illatā iniuriam ulciscar. Quod si obtinero, beneficium non ponetur apud immemorē. Cæterum quoniā cū aliās, tum belli temporibus in speculis intentior custodia propter ditionis limites necessaria est: ne ciuis per nocturnas uigiliarū perpetuas miseras nimium obruatur, è proximo Hoehlandios in ciuitatē accite, qui pro muris uobis in agendis stationibus auxilio adsint: ne per proditionem tentati, in hostium potestatem trahamini. Christophorus Lāgius, uir militari gloria clarus, qui nuper cum grassatore peditum castellū Teutonum in Marlis ipso magistro ordinis cæso, expugnando uiceperat ac diripuerat, per id tempus reconciliatus factioni Ultraiectinæ, cohorti in urbe præfectus erat. Hic Calen. Septemb. cum quadringentis peditibus ad Emnessiorum agros effusa populatione uastādos mouit: qui cum nihil minus quàm hostilia operirentur, pridie esculenta uenum Ultraiectū importarant. Emnessæ accepto Ultraiectinorum aduētu, cum iam haud

procul à uico abessent, tumultuariò collecta rusticorū manus, in auia loca aditu difficilia diffugit; unde eminus inordinatè irrumpentes, & ipsum robur agminis à tergo tardius sequentes, sclopiis tormētisq; manuarijs carpserunt. Numero enim hosti longè impares, nequaquā acie occurrere poterant. Vbi uerò agmen citatum insidias præterisset, clamore à tergo & ab latere terribili segnus ab itinere procedentes adoriuntur. Fit pauor ingens atq; trepidatio, cadunt alijs globulorum nymbo: alijs armis abiectis callium ignari, in circumiectas uic paludes diffugiunt, ubi à suis longo interuallo exclusi hauriuntur. Interim prægressum agmen effuse omnia uastat populaturq; eosq; infestius, quod partem suorū ab oculis insidijs carptam, ac compulsam in paludes accepissent. Quicquid graue nimis asportatu erat, corrumpunt. Fuit autem præda, nimis quam opulenta armentorum & pecoris omne genus & pecuniæ ad septē milia aureum. Addiderunt & flagitio perfidiam. Opulentiores ubi in manipularibus fidem, ne hostilia paterentur, pacti essent, ex composito ab alijs superuenientibus se suaq; omnia redimere adigebantur. Moti iniuria Emnessiorum Amorfortijs, (nam amplas ibi possessiones habebant) literas extemplò Ultraiectum mittunt. Earum autem sententia hæc erat: Senatam Amorfortium accepisse, quam hostiliter colonos suos, quos Emnessæ in agris suis collocassent, immixtis peditibus ipsi diripiissent: perinde se eam populationem accipere, ac si ad muros suos arma scalasq; intulissent. Velle scire causam, quamobrem pro hostibus haberentur. Responsum ab Ultraiectinis est benigne & callide. Non debere mirum uideri, quòd infesta & hostilia nullam pacti fidem paterentur Emnessijs, qui priores lacessiuisent. Superioribus enim diebus uoluntarios eos ad ostium Leccæ episcopo in ponendo præsidio fossorij armis opem tulisse. Si à bello esse alieni uellent, hostem non adiutum opportuisse. Inde cum infesto agmine in Hamersfeltios mouerunt, (uicus est sub prætura Luersdana, ad mille passuum ab Amorfortia) eosq; fœde depopulati, opimā pecorum & rusticorum prædā Ultraiectum compulerunt. Hac expeditione postquam ingens damnum prædijs Amorfortiorū datum esset, per literas & legationes cum Gelro & Ultraiectinis grauitè de accepta iniuria expostularunt: quòd hostilia omnia paterentur, cum ipsi in hoc certamine à neutra parte semper stetissent: ut utrisq; animos suos donec debellatum esset, probarent: neq; aliud hæcenus declarasse, q̄ id quod amicæ uicinitatis esset, coargui possent. Polliceri nihil aliud adeò deinceps Gelrorum principi & populo Ultraiectino se præstatorios. Super cætera mirari, quòd illi non reputarent secum, quam infestus Gelri Ultraiectinijq; nominis ager reddi ex Amorfortia posset, si uellet in belli societate discedere. Ad ea Dux benignè Amorfortijs respondit. Nunquā aliud animo suo persuasum habuisse: nec aliò se quam ad perpetuā amicitiam inclinatum, & uicinitatis ius cum senatu & pop. Amorfortio colendum. Id ipsum quoq; suis ordinum ductoribus ab initio inchoati belli mandasse. Verum ut multa sæpenumero absente principe peccantur, effecturum

fecturum se, ut primo quoque die ipsis fundorum suorum coloni in integrum restituerentur. Qua de re & literas se dedisse ad Ultraiectinos, ut quemadmodum edixisset, facerent, si Amorfortij prius agros & praedia sua in indicem coniecta, ut dinoscerentur in posterum, exhiberent. Nihil illi morati, scripto ea Ultraiectum transmiserunt: quare aliquanta pars pecoris colonis illico est reddita. Hac prospera re Langianorum militum excitatus Arnoldus Faber, tertiae cohortis ductor, ad parem fortunam tentandam, Dribergam (episcopi ea tum uilla erat) cum expedito exercitu eam depopulaturus proficiscitur. Erat in eo exercitu gregarius, seu lixa uerius, famulus cuiusdam Gerardi Eccij, e nobilitate Ultraiectina, neque armis ferendis aptus, neque ad militaria munera obeunda maturus: adolescens impuber adhuc, ceterum indole feroci, & truci ingenio supra aetate. Hic officij causa exorato hero, agmen expeditus sequutus fuerat. Quoniam autem praeda ob incolarum & uici tenuem fortunam non magni nominis contracta, non operae precium uisum fuit diutius ibi castra habere: simul quia periculosum ob densati soli naturam erat, per quod hosti ab Dorestato opportuni fuissent. Quare celeriter Ultraiectum, priusquam nuncius depopulati agri Dribergij uicam allatus esset, iter occupant. Praeesserat iam agmen ducentos passus, cum lixa, quod agricolae nullam pecuniam exprimere ad paciscendum secum posset, ardenti manipulo admoto, & uillam, & ditissima duo granaria incenderet. Robur & cohortis ductor exorto incendio stupefacti, mittunt speculatores extemplo retro, exploratum quid rei esset: iubentque autorem patratij flagitij arreptum (multa extremi supplicij ab incendio abstinere iussi fuerant) atque equo funibus alligatum, secum in urbem trahi. Rumor incendij in agris tum primum a Gelris missi haud paulo concitatiores cursu Ultraiectum allatus, plus ciuitatem quam ipsum hostem conterruit: quod quantum aedificiorum extra urbem & castellorum haberent, episcopo incendijs ac populationibus opportuna forent. Et quod praesagiebant, id opinione omnium celerius statim accidit. Episcopus insequenti incendijs auspicijs nocte, cum quingentis peditibus & modico equitatu ex ostio Lecce ad urbem accessit: ac copijs in ripa Rheni ad ducetos inde passus instructis, nequaquam Gelrum metuens, manipulares lectos ad suburbana tria incendio infestis uastanda emisit: addito tamen hostili spiritui clementi edicto, ut antequam ignis tectis iniiceretur, & omnia flamma absumerentur, quantum pecorum & suppellectilium seruatum quisque uellet, raptim e domibus auferrent. Dum in tenebris silentio haec geruntur, pauci, quibus animus ad omnia paratus erat, placide ad portarum uersatiles clathros succedunt auscultatum, num si qui in murorum stationibus excubabant, suorum aduentum fremitu strepitu uel sensissent. Inde ubi sopitos uigiles, ut in nullo uicino metu sensere, tectis in tribus simul suburbij ignem iniiciunt. Clarum exortum prius incendium fuit, quam stationarij hostem adesse cognouerunt. Et quia laborantibus suis, quod hostiliu copiarum uis incerta esset, per tenebras opem adferre non audebant,

audebant, totis mœnibus & turribus tormentorum tonitru eminus ful-
 minatum inde per plerumq; noctis in incertum est. Plebs cum armis ad
 muros adeste, quisq; in suis stationibus; religio uero in curiam pontifi-
 ciam armata exciri trepidè ad omnem euentū iussa est: numerum magis
 auctura, quàm ad bellandū apta multitudo. Incēdio hoc suburbano to-
 ta urbe perturbata, præfecti militum, ut furo aliquo inuidiā popularem
 ob prius datū incendiū à se auerterent, testarenturq; nullo publico con-
 silio facinus patratum, ipsum incendiarium capitis anquirendū publice
 condemnāt. Nec dubitant, quin plebes, pœna authoris ac spectaculo
 exaturata, fremitum remitteret. Peruentum erat in circū Palatinum, ubi
 reus iudicum sententijs damnatus percuteret. Ille autem inter triste sup-
 plicij ministerium cū semianimis nudatis scapulis in sabuli aggerem du-
 ctus esset, lictore ex compositō auerso, extrahenteq; animaduersionem,
 ad circumfusæ militaris multitudinis hortatum recepto animo, ut mani-
 bus uinctus stabat, in fugā se dedit: elapsusq; nullo insequente in Ciuici
 templi asylum euasit. Crebræ inde quotidie eruptiones utrinq; in hosti-
 cum factæ: frequentes item uelitationes, ac prælia multa commissa. Inte-
 rim secundo mense quàm bellari cœptum esset, ærarium in urbe exhau-
 stum (quia stipendium non persoluebatur) mercenariū militem tam fe-
 rocē fecit, ut nec ad contrahenda certamina, nec ad eruptiones in hosti-
 cum faciendas induci potuerit. Quare pecuniæ inopia ordines cōpulsī,
 D. M. Vuesium ad Gelrum quindecim aureorū milia mutuò petitem
 mittunt: pro quibus uicissim illi prædibus ac prædijs omnibus ecclesia-
 stici nominis in eius ditione cautum est. Vuesius nocte (quia interdum
 & indicium & occultas hostium insidias metuebat) iter emensus, breui
 cum pecuniā domum, præsens gaudium & ciuitati ob direptionis me-
 tum, & militi secum ferens, redijt. Noluit autem factio locupletioribus,
 qui oneri ferendo essent, circa initium belli, ut tutius id traheretur, ne ue-
 eorum animi à se alienarentur, aut ad nouas res excirentur, stipendiū im-
 ponere. His Dorestatum allatis, episcopus, cui animus ad obsidendum
 Gelrum per hæc additus erat, cum sexcentis peditibus & centum equiti-
 bus impedimentisq; pridie Iduū Septem. ad urbem mouit, & quidem
 clara luce: occupauitq; cœnobiū Pacatæ uallis, mille circiter ab urbe pas-
 sus. Agitabat id aut, si in castris ibi positus perseuerasset, ut iter aditumq;
 Gelro intercluderet, ne ue commeatus è Batauia in urbem portarentur.
 Et apparebat hinc ab ortu, inde à meridie in Leccæ ripa in seffis itinerib.
 id facile futurum. Ne Gelrus receptum, cum uideretur, in urbem, aut ex
 urbe Arenacum haberet, statim quàm locum castris occupasset, à frōte
 lapidibus stratam uiam transuersam perfodit. A tergo uero, ob difficilia
 accessu palustria pascua, minus tormentis admouēdis & equitatu apta,
 nihil erat, quod periculi ab hoste metueretur. Rumore de hostium ad-
 uentu & capto castris loco per quosdam ex agris trepidè in urbem alla-
 to, cum uanum unum id de duplici eorum numero sparsum inter cæte-
 ra esset, claudi extemplò portæ iubentur. Et quanquam eorum accessu
 nihil

nihil auxiliares Gelri perterrentur, metu tamen ne præsidium in ipsis propè portis statim inchoatum intra biduum ita muniretur, ut inde exturbari nequirēt, & utrinq; arcuata obsidione pressi, fame rerumq; inopia turpiter ad deditiōnem compellerentur, tumultuose cum tormentis Albana porta erumpunt, occurruntq; hosti ad portam cui ab operis urbanis nomen est, trecentos ab urbe fermè passus. Constatere intra portam & proximum pontem tuti à globorum iactu, dum pauci cum leuiorib. tormentis emissi, hostem ad uelitandum eminus lacefferent. Episcopus nihil moratus, & ipse manipulares ad prouocandam pugnam Gelro obicit. Stataria autem fuit nulla, sed procurfando refugiendoq; per pascua inter leproforū edes & obiectam portam, Parthorum ac Numidarū more inuicem procul ferire, simulacrum uelitationis præbere. Nec stabāt interim copiae utrinq; ociosæ. Illæ enim grauiorib. in regiã adductis uiam sclopis infeste inuicē ex interuallo incessere. Cæterū quia mutuus conspectus per intercapedinem extra globorum fermè iactum erat, & utraq; acies ita instructa stabat, ut neutra ab altera nec à tergo, nec à frōte lateribus ue uulnerari posset, (nam hi portę mole uelut uallo obiecto, illi syluæ densitate tuti, certaminis spectatores erant) nox imminēs procurfatores ad receptum utrinq; cōpulit. Ab neutra parte clades illa accepta fuit. Habebat hostis intra cœnobij pomoeria sua castra, equitibus Gelrorū inaccessa. Statuit Martinus Rossemus militū Gelrorū Tribunus per prata, à tergo castris circūiecta, cum omni pedestriū copiarū uī Episcopū, utcūq; caderet, adoriri. Quare ea nocte impedimēta, & cæpestria tormenta, puluerem tormentarium, cratesq; expediri apparariq; iussit. Mane ingens coorta nebula, caligine densa cœlū obtexit: quam paulo post tempestas sequuta, consilium discussit, ac Gelrum intra muros continuit. Eodem die mulieres aliquot Ultraiectinæ in itinere ab hostib. intercipiuntur. Quæ de urbis statu, deq; auxiliariū numero interrogatæ, ubi ea quæ fando domi audierant, fideliter exposuissent, nulla neque contumelia neq; ignominia affectæ, quò ire cœperāt, dimittuntur. Nocte insequenti duas molas iniecta flamma ad Albanā portam in Gelrorum conspectu manipulares aliquot corrumpūt. Rossemus uarijs curis animo agitat, qua arte ex loco suapte natura munito sine suorū clade hostē submoueret, ludibrio rem cum Duce ita aggressus est. Dux fictitias literas ad Rossemum in hæc uerba scripsit: Se sequenti die paulo sub exortum solis cum quatuor milibus armatorum, & mille equitum, ad Biltam ad futurum: ipse interea quantum copiarum in urbe esset, expeditum ad inuadendum à tergo securum hostem silentio portis educeret: se uerò circa aduersam portam cœnobij eum inuasurum. Has literas callidus princeps & gloria militari clarus cum huiusmodi mandatis tabellario tradit, ut ex composito in hostium stationem intercipiendus cū literis diuerteret: ut hīs lectis, hoc dolo paus hosti inijceretur. Erat tamen in urbe persuasio talis, ut seriò id futurum fuisse autumarent. Haud fefellit Gelrum ars sua. Nuncius ex industria in stationarios illapsus excipitur,

cipitur. Literæ extortæ, & ad Trib. delatæ, illico inter inimiti cōsilij pri-
 mores duces, rerum consiliorumq̃, quæ Gelri inter se agitant, cogno-
 scendorum auidos, recitantur. Et quanquàm de nouis copijs cōscriptis
 nihil allatum esset, uanis literis tamen habita fides effecit, ut seriò extem-
 plò ad uasa conclamaretur. Rati fugam occultò futuram, impedimenta
 cum bellicis machinis, ne à Gelro præuenterentur, diluculo Dorestatū
 præmittunt. Timorē uanum sequuta est fuga effusa inordinataq̃ agmi-
 nis, haud perinde metu, ne è proximo à tergo carperentur, atq̃ ne noua-
 rum copiarum occursum à fronte simul & à tergo circumuenti, memora-
 bilem cladem ad internecionem usq̃ acciperent. Gelrus cognita per ex-
 ploratores effusa sine ordine hostium fuga, paucis in urbe præsidio reli-
 ctis, fugiētes equitibus immixtis assequuntur. Fugientiū postremo agmi-
 ne turbato, uersis equitibus pontificijs in Gelrum fit supra Sestū equestre
 certamē. Paucis utrinq̃ uulneratis peditū accessu, Gelrus receptui in ur-
 bem canere compellitur: diremptūq̃ in hunc modum prælium fuit. Sta-
 tim quàm relictis castris episcopus Dorestatum in hyberna abiisset, pri-
 usquam consilium mutaretur, Gelrus nouis copijs quadringentorum
 peditum urbem firmat: quæ per suburbium in hospitij (plebs enim pa-
 lam eas tectis recipere recusabat) sunt distributæ. Cum his simul super-
 uenit rumor duas cohortes secundo Rheno tectis nauibus, ut ab aqua et
 terra in Leccæ ostio præsidium expugnaretur, in dies expectari. Ac ne ua-
 nus rumor, coargueretur, quo aures omnium impleuerant, omnia, qui-
 bus ad demoliendum quatiendumq̃ præsidij uallum, & fossas obruen-
 das opus esset, crates atque scalas item apparant: commemorando ac-
 citos plures equites Iuliacenses. Ipsum adeò Ducem tantum auri pro-
 pediem, quo bellum traheretur, adportaturum, ut eo Episcopus & e-
 ius frater Palatinus uendi possent: hac persuasione multitudini obsidi-
 onis & famis metum ademerunt. Et quia iam exacta æstate autumnus
 serus erat, ut hyems iam appeteret: qua pluuio cælo, ad ostium Leccæ
 tormenta grauioris generis per præpinguem uiarum rotis hærentem
 & glebosam terram adduci nequibant, multos sumptus superuacaneos
 fecerunt. Inter hæc mediâ consilia, ne quid temporis remitteretur, Lan-
 gius in Schalcuicanos profectus, inde magnam hominum ac pecorum
 uim præ se egit: à quibus paulo antè episcopus pecuniam quoq̃ stipula-
 tus fuerat. Et hætenus quidem Gelro sua societas cum Ultraiectinis im-
 punè fuerat: cum episcopus animaduertens sibi necessaria in utrumq̃ ho-
 stem arma sumenda esse, transmissis Rheno partem Batauorum insulæ
 peruagatus, incendio populationibusq̃ omnia deuastauit: stipendiarijs
 Mauricanis, Rysuicanisq̃ factis, præda onustus Vuicam redijt. Nec
 Ultraiectino quidquam iam præter suæ ditionis uicos reliquum erat, &
 eos quidem paucos, unde stipendium ad bellum, ne hostilia sentirēt, sti-
 pularentur. Consultabatur interim de circūfidendo hostium præsidio.
 Sed obstabant multa, quibus id quod agebatur, ad exitum perducere
 nō poterant. Anni tempus, quo sub pellibus miles habendus erat: uires
 infirmio-

infirmiores quàm quæ ad obsidionem sufficerent: suspecti plebis animi, ne urbe egressis præsiidijs nudata portæ clauderentur. Tentandum omnino tamen erat aliquid, ne uel militum animi bello desueti, luxu Ultraiecti no frangerentur. Cæterum ut defectionis securi in hosticum cum omnibus copiarum, quas intra extraque urbem habebant, uiribus ex urbe tuto mouerent, callidum consilium in speciem plausibile repertum est. Decreuerunt ex omni sagittariorum sodalitia, quod ea tempestate ex opulentia pleraque urbis conscriptum erat, trecentos selectos, obsidum loco secum, suspicionem dissimulantes ad obsidionem abducere: et hi ipsi, ex operis, quos uideretur, binos sibi allegerent. Vbi uero id detectum in uulgum promanauit, fremitus tota urbe multitudinis exortus est, indignatum, uociferantiumque, hæc esse ne copias terrestres naualesque, quæ à Lecca hostem circumfiderent? Hocine illud auri, quod à Duce in belli usum adueheretur? scilicet ut ad cædem & obruendas corporibus suis hostium fossas destinarentur? Adeo tota multitudo cum episcopi esset, quia propter obsides adductos nihilo tutior à defectione urbs uidebatur futura, abscissum id consilij fuit: ne quemadmodum Ultraiectum Gelrorum facta fuisset, rursum sub nutum ditionemque Episcopi perueniret: ut solent nimis callida consilia euentu rerum tristitia, mortales plerumque fallere. Versi inde ad operas conductitias publicas, & baiulorum plebem, fossioresque, quorum ministerio in castris ponendis, & ad alia quæ laboris maioris opera erant, pro lixis uterentur, uix inuitos restitantesque factionis odio, addito edicto, fossorij instructos armis secum urbe extraxerunt. Equitum præfecto cum ducentis equitibus ad occupandum opportunum castris locum præmissis, pars aliquanta urbi præsidio relinquitur. Equitem Dornam iter habentem (nam Vuicam oppidum haud perinde loci situ aut laboribus munitum, præter imminentem arcem episcopi sedem, mutato consilio prius circumfideri parabant) cætera multitudo peditum subsequi iussa, in Ameronga illi se iunxit. Viginti forte equitum Gelrorum ad eliciendum hostem Vuicam propè euagabantur, relicto à tergo in insidijs cætero equitatu. Fredericus Seldenackerus episcopi equitum Magister cum una turma Gelro, nihil moratus, subito patefacta porta occurrit. Gelrus ex præparato, quasi uiribus impar, prælium detrectans, paulatim cedendo, hærentes in tergo episcopios, in locum insidiarum pertraxit. Ibi à tergo Gelrorum insidiæ exortæ, & multitudine et clamore ingenti, hosti inopinata re perterriti pauorem faciunt. Itaque quauis ab oppido exclusi, in hostium undique potestate erant, acerrimum tamē, si quo pacto per confertum ordinem erumpere potuissent, prælium edidere. Aliquandiu tentato certamine cum pauci hostium impetum, septi undique, non ferrent, neque fuga elabi possent, Gelris se dedidere. Præfectus equitum cum paucis inter dimicandum per confertos hostes statim post contractum certamen in apertum dilapsus, armis in fossam occultam abiectis, ut ad fugam expeditior esset, equo Vuicam per Lambrocam se abripuit. Duodeuiginti capti, et Ultraiectum abducti, lege militari multantur, dimit

tur, dimittunturq̄. Mox paulo mutato rursum consilio auersis itinerib.
 VIII. Cal. Octobris Leccam cum pedestribus equestribusq̄ copijs Gel-
 rus petit. Et quia nocte iter illud emetiebatur, ignes ex cōposito è specu-
 lis, maximè turri Dorestatiana ab episcopo ijs editi sunt, qui in præsidio
 ostij erant. Hi ubi hostium aduentum sensere, adeoq̄ iam intra teli con-
 iectum esse, mane horas aliquot tanto fragore ac ui tormentorū tonitru-
 is fulminarunt, ut fumus in nubem coactus Gelris præsidij omnem pro-
 spectum, post clarum incendium longumq̄, ademert. Rossemus omni-
 um Gelrarum copiarū ductor, uix dum positis castris, ne hyberno cœ-
 lo inceptum occuparetur, extemplò militibus in concionem aduocatis
 (præmiserat iam exploratum, quā minimo periculo præsidij oppugnā-
 dum adiri poterat) ita dicere exorsus est. Nisi hyberni cœli intemperies
 appetēs, commilitones fortissimi, mihi necessitatem maturandi consiliū
 destinatum imponeret, nunquam hodie uos ad expugnandum hostis,
 quod in conspectu est, præsidium educerem: cum alioqui ne ocio marce-
 sceretis, laboresq̄ militares leuiore uobis forent, in castris uos exercere
 liceret. Vix hanc periodum orationis absoluerat, cum clamor ingens si-
 bilum militarē sequutus, parantem haudquaquam temporari conuenien-
 tia, dicere, exploderet, exposcētium debitum prius stipendium numera-
 ri: cuius persoluedi spe, urbe egredientes, Persicos montes pollicēs, im-
 pleuerat. Id ne eum agere, ut postquam agmen uana spe lactatum, blādi-
 mentisq̄ ex hybernis extractum, in castris habeat, pro stipendio specio-
 sa uerba adnumeret: lanienæ hostium obijciat? Maiorum deniq̄ more
 menstruum stipendium pro subeūdo expugnationis periculo, certatim
 dissonis clamoribus postulare. ad hæc in sex menses autoramentum ad-
 dici. Ac tum demum ad iussum exequēdum, loca ac uices se fortituros.
 His autem fremitibus cum personuisset undiq̄ clarum concio, Langius
 cum sua cohorte sacramēti religione exolutus, ad Galliarum regem, qui
 per id tempus arma contra Cæsarem parabat, ipse seditionis author tran-
 sijt. Cum quo se coniunxit illa cohors, quam postremū conscriptā in
 supplementum, paulo antè in suburbano per hospitia distributam fuisse
 dixi. Hac defectione militum Rossemus animaduersa, uiribus suis diffi-
 dens, priusquam hostium inopinato impetu opprimeretur, castris reli-
 ctis, reliquias copiarum infecta re in urbem reportauit. Nec fugerūt per
 hæc apertam suggillationem. plebs enim tota urbe collecta, redeuntib.
 ad portam turmatim obuiam processit, gratulataq̄ egregiā de infirmo
 hoste uictoriā, quem se difflatueros insolenter iactitarant, percontabatur
 ubi opima spolia episcopo detracta reliquissent. Ludibria passim exau-
 diri occinentium, Gelrum, apparatus armorumq̄ terrore tantum bella-
 re: haud perinde manus in prælijs uigere, atq̄ linguas haberēt minaces,
 & insolēter temerarias. Episcopus triduo quā hæc acta essent, ne quid
 com meatus Vechta amne ex Hollandorum ciuitatibus Ultraiectū por-
 taretur, arcem Vrelandiam in fluminis ripa propè sitam, sed ruinis ob-
 uetustatem, & bellorum uarias tempestates desertam ac deformem, im-
 positis

positis præsijs firmare aggreditur. Fuit autem id præsidium olim, nulla uí propè expugnabile, ob parum densati circa soli pascua, maximè autem hybernis mēsis, inundatione excurrentis alueos suos fluminis irrigua, Hērici Viandensis episcopi opus ibi aduersus uim ab eā parte Hollandicam positum. Multos inde ab episcopis neglectū annos (ut multa alia, aduersus uicīnorum principum incursiones cōdita: præcipuè autem Gildenburgum in ostio Leccæ ab Anoldo Hornensi collocatum) uetustate collabi, ab alijs dirui inde laterum inopia in fundamēta postea cœptum. At postquam ditio sub Hollandorum ius atq; imperium transtijt, reliquæ uetustarum ruinarum Ultraiectum à fundamentis subrutæ, ad arcem Vredenburghum auectæ fuerunt. Huius ruinas itaq; tūc, ne ab hoste impetu transcenderentur, tumultuario opere episcopus muniuit. Ad illum ab opere, antequam absolueretur, disturbandum, Dobbelsteinus cum cohorte una & leuioribus machinis profectus, nocte exploratorem emisit speculatum, quantæ profunditatis circumducta fossa esset, quam sudam fuisse persuasus antea fuerat. Cæterum noctis silētio remul to aliter comperta, postquam audiuit stationarios aduentum suum præsensisse, inordinate effusos in fugam suos, metu ne per tenebras carperentur, (id quod episcopijs haud factu difficile fuisset) in urbē reportauit. Per hos dies episcopus ex ostio Leccæ in Batauos rursus transmissio amne mouit, lateq; eorū agros uastauit. Vnde præda omnis generis parata, Dorestatum compulsa fuit. Non desedit Gelrus, hostium transitu accepto in urbe: quāta potuit celeritate trāsgressum subsequitur. Sed postquam Taislicam, ubi traiectus est, peruenere: offendunt pontones in ulteriorem ripam, ne iter à tergo intercluderetur, de industria subductos. Spe fluminis trañciendi frustrati, ne spiritus ferocia relanguisse uiderentur, à cœpto itinere in Leccæ ostium ad laceffendos præsiarios in pugnam, diuertunt: sed frustra eorum cōsilium fuit. Nam ij qui in præsidio erant relictī, pauci illi quidem, sed delecti, tutius rati, id armis de uallo tueri, quā inuadendum, si ad uelitandum longè numero impares occurrerent, hosti patefacere, & quidem omnibus præsijs nudatum, machinis eum retro submouerunt. Erat autem belli negotiū in hoc statu. Cum Ioannes Dux Cliuēsis, uir pacis artibus nulli principū per eam tempestatem inferior, cui libet uerò superiorum facile par, per Palātum præfectū regni hæreditarium è principis utriusq; sentētia efficeret, ut datis in octo dies inducijs, ad agendum de reconciliatione & pace, Huesenæ conuentus ciuitatum ditionis Ultraiectinæ superæ inferæq; & principum amborum haberetur: ipse cura reconciliandi in gratiam utrosq;, disceptator sumptus, quod posset, controuersiam dirimeret. Cōuentui uerò dies indictus est quintus Cal. Nouem. ac fides publica huc per eos dies ultro citroq; commeātibus data: ne quis periculum causatus, disceptationem de reconciliatione pacis, si ea coiret, discutere potuisset. Venerūt ab Ultraiectinorum episcopo legationes Iacobus Mindenus, & principis à scrinijs proximus Archigrammateus. Transiselanī ad mittendū quo-

que huc legatos (quia id concilium, ipsorum non minus quàm ciuitatū aliarum referebat) rogati ab episcopo, ex equestri nobilitate & singulis ciuitatibus oppidisq; legationes miserunt. Oppida item inferg ditionis, Amorfortia, Vuica, & Rheni, quæ in fide adhuc erant, & partim extra belli etiam societatem, in principis sui gratiam è primoribus senatorij ordinis suos legarunt. Adfuerunt & à Gelrorum Duce. Ex ordinibus autē Ultraiectinis D. Æmilius Niuelidius Decanus basilicæ D. Martini, Gerardus Sukerodius Decanus ad Seruatorem, D. Marcus Vuesius, D. Fredericus Regius. Ex equestri autem gradu, Ioannes Renescius, Ioānes Huchtenbrochus, equites aurati. E' senatorio ordine, Adamus Diemenus Consularis, & Gysbertus Clutingus conuenerunt. Hi sub noctem profecti, episcopi insidias, quæ uano rumore ad montem tenere nunciata fuerant, ueriti, ab equitibus centum Arenacum deducuntur. Postq; uentum est eò, legati in sua quicq; buleuteria (sic enim uocantur loca consilij designata) concessere. Primum legationes ciuitatum atq; episcopi in concilium, ubi uiri regni consulti ad cognoscendum causam confederant, introducuntur. Erant autem ex intimo consilio ad id lecti, Archidiaconus Cliuensis, Palantus præfectus, eiusq; frater: ac præter hos unus & item alter. Ibi Archidiaconus altius exorsus, acta per episcopum Treuirensis disceptatorem & alia in quodam Hussenno conuentu, de fœderis legibus inter Gelrum & ciuitates episcopumq; Ultraiectinum exposuit, ita orationem pertexens, ut æquior Gelris q; par erat, & oblique fœderis uiolati culpā in ciuitates transferre uideretur, ea ratione illas fortasse ad dandas accipiendasq; tolerabiles pacis cōditiones perpulsurus. Finis autem orationis hic fuit, ut expromerent, si qua uia æqua pax faceretur, omnis belli apparatus discuti, ditiones ab euerfione conseruari possent. Remittendum esse utrisq; aliquid de suo iure uolūtate, quod armis extorqueri non posset. Nullas inimicitias tam graues, nullūq; tam atrox bellum arfisse, quod non æquis bonæ ac iustæ pacis conditionib. potuisset componi. Quare cum ambo populi in spem pacis essent intenti, darent nunc operam, ne tam ad uerbis disceptandum, quàm studio finendæ controuersia cōuenisse uiderētur. Ad ea cum parcè respondissent legati, è concilio digressi, post moræ paululum rursus intrò mittuntur: adhibenturq; & Gelrorum Ultraiectinorumq; legationes. Tum legatū episcopi ad hunc modum dixisse accepi. Quod precatus est episcopus Henricus à Deo opt. max. eo die, quo armatus auspicatò inauguranus urbem ingrediebatur, lætor id exponendi occasionem uobis, pacis conciliatoribus, uiri regni Cliuensis consultissimi, mihi hodie datam: præcipue uerò iniurias querendi, quàm inuiti in hoc bellum nullo nostro merito, nullo consilio tracti sumus, & à quibus belli initium sit ortum. Precatus autem fuit, ut quemadmodum ad arduam prouinciam gubernandam Colonia excitus esset, mens principe digna inter ignotam gentem, daretur: ne meliorem amisisse quàm creasse dicerentur. Vt in id sedulo anniteretur, ne quem lederet prior, aut ad uim prouocaret: pacē & ocium ac tranquill-

ac tranquillitatem inferæ ditionis pro uiribus non solum tueretur, sed, quod posset, ad magnâ gloriâ & opes etiam prouheret. res in Transiselanis amissas, recuperaret: turbatos componeret: deniq; nullû locum locordix, quoad ecclesie rebus præsideret, aut ignauix daret. Hoc uotû utinam obrinere potuisset, florentissimæ ditioni difficilis collatio certè fuisset. Sed numen magno luxui & summis opibus obiratum, nō modo non audiit, sed statim in rempub. Ultraiectinam, facem intestini tumultus penè inextinguibilem immisit: ut nullus ferè locus sit in nostro orbe tam obscurus, ubi eius flamma non sit conspecta. Malum inde episcopatû principium, hoc est intestinum malum, peior exitus excepit. Sequutum est bellum funestû, quod nunc habemus. Quod utinã uobis reconciliatoribus componatur. Cuius inchoati culpa quoniã passim in nos ab hominibus Gelri Ultraiectiniq; nominis confertur, apud eos qui negotij huius ignari sunt, fit ut ab hoste stent, et nos concitati belli nomine male audiamus: ac nobis parum propitiij etiam ij sint, qui uolunt ac debent esse æquissimi. Exponam igitur breuiter, à quibus prius ortum sit bellum, & illatum, ut testimonium nos iusta in hostes arma sumpsisse, apud uos, ut pacis recōciliatores extet: neq; priores lacessiuisse, sed illatû, iure gentium auertisse. In foedere, proximo bello, quod Gelrus cum populo Transiselano gessit, ab episcopo Treuirorum, sumpto ad id disceptatore, ita expressum tabulis ea de re confectis fuit, ut Gelrus omnibus oppidis & castellis Transiselanis, quæ tum tenebat, præsidia deduceret. Et in spem in perpetuû firmandæ pacis, deinceps à præsidijs & ciuitatibus, quæ ecclesie Ultraiectinæ essent, abstineret: nullum unquam ius sibi in ea usurparet: præter Groningam. Hæc pacta iureiurando, teste numine, & tabulis scriptis rata esse iussa sunt. Rursum, ne ille arbitrium Treuirorum principis ut iniquum reijceret, sed id damni uicissim pensaretur, Ultraiectinus episcopus inuicem Gelro quinquaginta aureorum milia pro redditis possessionibus persolueret. Numerato itaq; argento, deduxit præsidia, restituit omnia e foederis pactis. Sed quid cū huiusmodi agas, qui neq; ius nouit, neq; foedera sancta habet: apud quem nec fides ullum dignum famæ laudatæ precium obtinet: Spes nos, minime infidiarum perfidiæq; suspicaces, ita securos, ac propemodum sublati pedibus altum stertentes habebat, ut conuersi ad intestinum incendium extinguendum, coelum citius ruiturum existimaremus, quàm is fidei religionē, etiam barbaris sacrosanctam, uiolaret. At quantû nos fefellit Carole, nostra de te existimatio & securitas. Rebus domi utcūq; iam ex sententia compositis, ex præparato Ultraiectû occupauit, Hassaliã in Transiselanis per prodicionem cepit, bellum nobis intulit: uicos Ultraiectinæ ditionis, imposito stipendio in tres menses exoluendo, tributarios sibi fecit: uillas, horrea cum magni præcij frumentis, ferro & incendio populatus est: agros abducta pecorum hominumq; ingenti multitudine, hostiliter uastauit. Hæc cū ne uerbo quidem tactus prior patrasset, præsul ad bellû uicissim se armare, & effuse omnia uastanti obijcere adactus

fuit, magis ut suos ab hostili incurfione, quàm ut se ab iniuria uindicaret. Ad hæc si quid habet, respondeat, quare res nostras repetimus: deducat ex Ultraiecto quantum armatorum ibi habeat: decedat urbibus & oppidis: reddat ablata. Quantum damni utriusque datum est, arbitrio principis Cliuensis æqua fiat existimatio. Pacem petimus cum utilem, tum utriusque bonam. Et episcopi quidem legatus in hæc uerba loquutus est. Gelris inde Ultraiectinisque legatis, ubi ille dicendi finem fecit, potestas dicendi, quæ uellent, facta est. His submotis paululum ad colloquendum est concilio, ac mox rursus introductis, Gelrus facto silentio, ita dicere exorsus est: Si perinde id quod principio episcopatus Henrici utiliter per Treuirum expressum fuit, ut ab iniuria utriusque abstineretur, et nos intra ditionis nostræ pomeria uos contineremus, seruatum fuisset, bellum profectò nullum haberemus: pax fida, quæ triennium fuit, nunc quoque inter principes integra, facta tectaque esset. Sed cum in exaggerando perfidiæ crimine, quod in nos cõgeris, sis immodicus, fatius esset causas prius, cur huc rerum sit peruentum, excutere, quàm nos apertis criminationibus uiolatim scederis magno spiritu, et nullo ore temerè accersere. De præsidij equitum peditumque Ultraiecto impositis, de capta Hassalia, adde & populationes uicorum, & conflagrationem unius horrei: constat factum. Sed iure ne, an iniuria, quibusque de causis hæc patrata sint, tum ad quos pertineat res, id in cõtrouersiam uenit. Nec hoc in negotio uelim nobis fraudi esse, quod uulgari ioco de nostra fide, tantum non Punica iactetur: cum ne uobis quidem id, quod de ipso episcopo fertur, quicquam proffit. Pacis arbitrio Treuirensi permissio, ab eo ita expressum fuisse, non nego: & paruus Dux lubens, propterea quod multa de iniurijs uoluntate in gratiam reconciliatoris excelsi uiri remittere decreuisset: simul quod bello fatigatus, utriusque regno otium restitutum mallet, quàm ulterius cædibus multoque sanguine ditionis sue pomeria propagatum iri. Sed ne tam iniquum quidem uisum fuit foedus, ut non facile passus sit illi se alligari. Dissoluta ab episcopo expressa pecunia, deductis illico præsidij, omnibus oppidis & castellis cessimus: & quidē ob id tanto celerius, quanto hostium, si quid cunctati fuisset, maiori calumnia prægrauabamur. At in hisdem pactis positum quoque fuit, quod tu haud scio callidè ne, an per imprudentiam suppressisti: certè ut omnem culpam cõcitati belli, uiolatimque foederis speciose in nos trāsmoueas. Positum autem simul in eodem foedere fuit, (sic enim sperabatur, incrementem in posterum maleuolorum audaciam coherceri potuisse) ut à conuicijs in nos & dicacitate populus Suollanus deinceps temperaret: ut est ad maledicendum & scommata iactanda, quàm ad benigniter loquendum pronior. Factis enim dictisque inimicorum iuxta principes læduntur, & ad arma prouocantur. Utque pax perpetua uindicaretur, legibus in conuiciatricem linguam animaduertenteretur: supplicium ad reos, exemplum ad uniuersos perueniret. Quod quidem utrum exequuti estis tum, an à nobis nuper prius rupta sint pacta, querimoniam Ducis ad episcopum & Suollanos delata, indicio extant. Suol-

tant. Suollani, ueteri statim à percusso fœdere, odio nondum exuto, feroces spiritus continere non potuerunt. Plebeiij quidam, quos Suollæ uix natos norant, nullum petulantiaæ genus in principem nostrum prætermiserunt: & quidem impune. Querimonias per legatos ad senatum delatas pro ludibrio accepistis, tantum abest ut ad pœnas è fœdere eos de poposceritis. Suollanos nunc appello. nam horum & peccatum & causa ad uniuersos attinet. Additum item fuit reconciliationis pacto, ut exules, qui ob Gelri nominis sectam in fugam acti fuissent, extemplo in integrum restituerentur: decretum fieret, ut ædes, fundi, bonaq; omnia ipsis adempta, redderentur. Qua fronte uos audetis, datæ occasionis ad bellum suspitione à uobis auersa, nos perpetratæ pacis uiolatores, ad execrabile odium usq; appellare, & damnū pensari poscere, res ablatas repetere, cū ista nec refellere nec refutare possitis: Super hæc Ioannem quendam Gouierum, conuentus habiti die uixdum exacto, hominem Gelro nomini amicum, arreptum in carcerem duxistis. Interea dum ibi pedore squalens per multum temporis computrescit, longa consultatio uos de eo percutiendo tenuit: illius capite scilicet fœderis auspicia, quasi porco maciãdo consecratos. Miror, uos in eam inuerecundiam adduci, cum hæc ita sint, ut adhuc commētum istud nobis uos probaturos speretis: Quare cum constet à uobis materiam belli exortam, nihil profectò est quod dicatur amplius. Quod uerò de occupato Ultraiecto obijcitis, sic accipite: Censeo cum his agendum, (Ultraiectinorum legatos monstrans) quam obrem ordines episcopum excluderunt, & ad tutandam contra uim urbem equitum & peditū auxilia suis impensis conduxerunt. Eam per nos recuperare ab ordinibus licet, si queatis. Nec plus hoc belli negotium ad nos pertinet, quàm Gallicum bellum ad Ducem Cluensem, cum ad stipendium faciendum ex eius ditione illò manibus prompti equites accersantur. Nec debet id tam ægrè ferre episcopus, quòd Dux patiatur, suos, cum nullum ipse foris habeat bellum, ne armorum defuetudine & ocio elanguescat, alibi stipendium facere: cum si ipse prior eorum opem ad bellum promptam proposito stipendio implorasset, haud grauatè permissurus fuisset. Id quidem sic esse, uel illud coarguat, quod ipse, posita, quod ad se, armorum cura, in urbe nondum fuerit: licet uos pro hostibus eum habeatis, totamq; eius penè ditionem ad paciscendum, ne hostilia patiantur, compellit. Quod uerò ad Hassaliam, nihil est quod agatur, si unum illud dicam, talionem esse iustam. quemadmodum uos homines intemperantia linguæ maledicæ in Ducem inuectos non arripuistis, ut in fœdere pactum fuit: adhæc nostros amicos contra fidem priores lesistis: uicos Batauiæ post graui stipendio imperato uobis tributarios fecistis: sic captum talionis iure oppidum, quasi pignori oppositū ita tenere stat sententia, ut bello nisi coacti, nos nō interponamus. Petimus nos quoq; concordiam, & utriusq; ditioni pacem opramus: sed damnū datum, & contumeliam acceptam, per arbitros pacis, ut medios decet amicos, digna æstimatione pensari postulamus. Quod ni fiat, nullæ pacis

conditiones erunt. Hęc Gelrus. Quoniam utriusq; oratio uehementior
 erat ob mutuū conspectum, quàm ut pax expectaretur, uisum fuit se-
 natui Cliuensi, colloquium in posterum diem ita reiñcere, ut unaqueque
 legatio separatim ab aduersarijs arbitris audiretur. Itum itaq; est in eam
 sententiam ab omnibus. Postridie Ultraiectinorum ordinum legatis co-
 ram Cliuensibus seorsim datum est concilium. Horum autem prima, a-
 deoq; ferè tota oratio fuit, beneficia & merita in episcopum per trienniū
 commemorantium: plus effusæ beneuolentiæ, plus studiij in eum unum
 se cumulatè collocasse, quàm maiores suos, in uniuersos, si in unum locū
 coacti essent. Egenum in episcopatum penè ascitum, ac propemodū pre-
 cio emptum. Cum reliqui competitores haud sine ambitu, rescissa ditio-
 nis pomceria se sarturos suo ære, nullo Ultraiectinorum impendio pro-
 misissent: illis repudiatis, Bauarum creasse: ac statim ipso penè inaugura-
 tionis die quinquaginta aureorum milia, communiter ditione penden-
 da, quibus amissa oppida & arces à Gelro redimeret, decreuisse. Ortam
 inde propter hanc pecuniam, antequam cōficeretur, atrocissimam ciui-
 lem seditionem: quam tertio uix anno, cum totius nominis Ultraiectini
 ad internecionem usq; periculo, restinxissent. Media urbe se cum amicis
 eorum, quos ipse iam dudum cum assensione populi exules esse in per-
 petuum iusserat, conflixisse, & quidem sceleriter: neq; sine sanguine eam
 de ciue uictoriam stetisse. Paulo post eum ad ordines retulisse de præsi-
 dio in urbe erigendo: aut, si id obtinere non posset, de porta in præsidij
 formam fossa & aggere cingenda: prætexuisse nescio quem metū ab ci-
 ue. Compertum mox, eum cum Burgundica aula, absq; Ultraiectinorū
 ordinum autoritate, societatem pactum. Nuper autem ad urbem, cum
 multiplicibus equitū peditūq; copijs accessisse, ut exules hostes urbis, se-
 natus autoritate & populi iudicio, suoq; adeò ipsius edicto iudicatos, in
 ciuitatem reportaret: seq; qui ad id temporis usq; cum ipso principe rem
 pub. gessissent, uicissim ad cædem destinatos. Quare se clausisse illi por-
 tas. Misisse extemplò circa eum legationes alias super alias, ut ijs quibus
 uenisset copijs externis, à se amissis, à quibus metuebatur, ne quid ui age-
 retur, cum equite familiari urbem ingrederetur. At æqui nihil exorati.
 Exorsum inde, cōscriptis maioribus copijs, eum esse bellum: atq; undi-
 que intercluso comœatu in urbem, infestas copias ad mcenia admouisse.
 Nihil ad postremum hostile cum prætermitteret, perpulsos ordines
 fuisse, equestres pedestresq; copias contra incertā uim suis impēsis (quia
 nihil satis tuti usquam erat) raptim contrahere. Acciuisse autem equites,
 qui sanguine ac propinquitate pleramq; nobilitatem Ultraiectinam at-
 tingerent: quos ut sibi fidissimos fore considerēt, ita eos dimittere, sibi,
 cum uideretur, liberum fore. Nullo scedere diu se Gelro alligatos: abnu-
 isse, ne secum aduersus episcopum arma caperet. Et ne hæc, tãquam ina-
 nis sonitus uerborum, uana coarguerentur, non recusare quæcunq; im-
 perari possent, si ea hostis refutaret: imò uoluntate ab armis se discessu-
 ros. Apparebat cum gratia coram concilio, quod nihil absurdi habuisset oratio,

set oratio, eos pro se respondisse: & eo magis, quod ob Gelri amicitia, æquiorib. aurib. ijs fauebāt. Inromissis sub ea episcopi legatis, ubi Ultraiectinorū orationē totidē uerbis expo fuissent, iussi sunt ad ea, si qua haberēt, inuicē dicere. Tū ad ea legatorū alter Non ignorabā, inquit, Ultraiectinorū uerba speciosa magis fore q̄ uera: ut quorum oratio præparata sit semper, translata culpa ad purgationē. Neq̄ id nouū mihi uideatur, cum mos is genti huic sit, orationib. in speciē uerisimilib. & blandis magis, q̄ ad probandū aduersarijs præsentibus, in cōcionib. apud rerū ignaros apparere. Sed multo uehementius mirabar, quid sibi uellet eorū tam numerosa legatio: quæ quidē nihil aliud præ se ferre uidebatur, q̄ quod numero et multitudine superiores nos obruerēt. cum ea planē ad hunc conuentū ociosa sit. Ex quo enim de urbe bellare cceptū est, nō cū pop. Ultraiectino, quāuis ab eo belli principiū ccepit, sed cum Gelrorū Duce nobis certamē fuit. Sic arbitrari ergo uos uelim, de Ultraiectinorū reb. me in mādatīs nihil habere: ut cum quib. separatim pōst agendū sit: sed huc aduenisse, ut cum Gelro, si fieri possit, pacē faciā. Quare in præsentī nihil est quod his respondeam. His semotis, Ultraiectinorum iterum in concilium legationes conuocatae, ubi sensere, se hoc consilio ab episcopo reijci, ut facta cum Gelro pace, ipsius tyrannidi, omni auxilio destituti, ad uictoriam exponerentur, uel paucis uerbis in scriptum coniectis ea edi, quæ aduersus se episcopus potuisset obtendere, petiuerunt: ut causam suam & ius, innocentiamq̄ reconciliatoribus probarent. Episcopi legatus paululo ad deliberandum cōsultandumq̄ spacio sumpto, in concilium reuersus, negauit ius agendi cum Ultraiectinis sibi permissum: quare ab hoc conuentu eos alienissimos duxisse. Sed quia Cluēsis principis dignitas causam illati belli cognoscere uehementer aueret, simul & iniurias, in episcopum, Ultraiectinorū: ne superbiae id quod iussi facerent, priuatae tribueretur, aut causam parum æquā tueri apparerent, ordine se, gratificandi magis, quā illos criminādi causa, rerum seriem explicaturos. Pertexuit inde telam historiae ciuilib. tumultus ad belli externi cum episcopo initium, eius narrationem ita temperans, ut culpa & fraus omnis prius facti belli penes pop. Ultraiectinum esse palām uideretur. Facto inde perorādi sine, legatus Ultraiectinus uicissim atrociter recriminari episcopū. Sed cum infirma prorsus eius refutatio esset, protulit in medium exemplum diplomatis, quod ē ueterum episcoporū more, inaugurationis die, iuramento sanctum se habiturum affirmarat: uix sibi à conuicijs interdum, ut nimis uehementis exostulatoris ingenium non contineret, temperans. Primum omniū eum superiori anno castellum Meidense Brederodio ademisse, & quidem sine ullo publico ordinum decreto, contra instituta maiorum, & diplomatis fidem. Quam temeritatem penē atrox bellum sequutum fuisset, nisi stultum in cceptum opinione scelicius cecidisset. Iam cum se ecclesiasticæ libertatis, & religionis immunitatis uindicem iureiurando, teste numine, fore recepisset, nō obscure periurum & perfidum conuictum esse. Quoniā ipse fidē prior
suam uio.

suam uiolasset, se nulla uicissim religione ad ulla officia exequenda teneri: sed & uano ipsius ingenio impelli posse, ad amplissimū Episcopiꝝ munus iure ei abrogandum. Compulisse insuper omne religiosum nomen, remissis plebi oneribus tributarijs, ad uestigal de cocto potu pendendum: id quod nullo æuo fando auditum esset. Adhæc legem de exulibus promulgatam, & in tabulas relatam, inuitis reclamantibusq; ordinibus obliterasse. Hæc aliâq; id genus magno spiritu criminando, huc deniq; rem deduxit, has ob causas se coactos sibi consulere: nec in animo esse eum mœnibus recipere, qui restitutis inimicis, bonorum omnium fortunis & capitibus insidiaretur: sed ne fidem quidē ullam pacisci, nisi ex autoritate Cliuensium. Atq; ista quidem Ultraiectinus præsentibus Gelrorum legatis: hi enim consilia conferebant. Postulatum ab iisdem est, ut episcopi legatus, ne promissis extraherentur, criminationū capita in indicem coniecta Cliuensibus traderet. Nihil ille grauatè id extemplo fecit, hac lege illorum fidem pactus, ne Ultraiectinis ea inspiciendī copia fieret, neu (quia cum illis agendi potestas permissa non erat) exemplum petentibus daretur. Responsum ad ea ab Ultraiectino est. Quoniam secum agendi ius permissum illi non esset, uicissim se religione solui. Sin ille scripto publicè criminationem ad conciliū referret, se quoq; facturos, ne ad pacem episcopo defuisse in posterum dicerentur. Proposito inde separatim episcopi legato, Ultraiectinorū responso, paululum obticuit: ac mox, Nihil, inquit, est, quod eadem toties ad tædium usq; repetatur: quando potestas, cum ordinibus neq; de bello neq; de pace agendi, nulla mihi permissa sit: quorum causam à Gelri negotio ita alienam episcopus habet, ut eam sui arbitrij integram relinqui uelit. Illud interim ordinibus publicè, ne uos ignoretis id quod ipsi dissimulant, respondeo, ab ipsis prius incendium ortum: quo exemplo adductus episcopus, ferro et incendio uicissim populabundus in eorum agros irruit. Dimisso hoc è concilio, introducuntur Gelrorum & Ultraiectinorū legati. Inter quos Gelrus, ad atrocem de incendio illato querelam, Si id quod priuata temeritate et licentia peccatum est, ille publico consilio patratum esse interpretetur, nihil est profectò quod dicatur amplius, (inquit:) sin militari licentia multa sæpe peccari, quæ à publico consilio absint, fateatur, erit in quem autorē uobis æquis arbitris, à nobis culpa trāsferamus. Lixa fuit, qui Driebergam episcopi uillam populatum, cohortem ex urbe absente atq; ignorante Tribuno proficiscentem cum esset sequutus: iamq; nulla præda graues urbem alij repeterent, solus in uico relictus, granaria iniecto igne exussit. Quam ob causam militaris ira statim arreptum, atq; in equum manibus constrictis coniectum, in uincula abduxit. Triduo autem post ad supplicium incendiarius educitur, utili exemplo, ne quis iniussu centurionum temerè deinceps ad urēdas hostium segetes tecta ueraperetur: sed ut è disciplina militari, imperio parère assuescerent. Stabat iam arenæ obnupto capite admotus, ut feriendus erat, cum per militarē commiserationē, clamore mixto tumultu exorto, hortantiū ad fugam, subtrahen-

subtrahentiūq̄ reum, cum iudicū fuga, in asylum ille dilaberetur. Cum
 igitur id publico consilio non factum esse constet, sed priuato audacia
 perditūlixæ scelerō, quæso num à nobis rectè primum incendium exu-
 scitatum dici potest? Nō opinor. Alioqui in principum capita resili-
 re, quicquid priuatim usq̄ à naccis iniussis committeretur. Desinat proin-
 de id obijcere, quod nec nostro iussu, nec à nobis factum sit. Cum circa
 hæc omnis disceptatio legatorum, quos dixi, uerteretur, aliquot diebus
 altercando magis quàm consultando ad hunc modum absumptis, infe-
 ræ ditionis ciuitatum legati domos reuertuntur, paucis relictis, quibus
 pro magno negotio erat bellum, quod fieri posset, componere: nec inde
 discedere, priusquàm in formam certam reconciliationis leges expresse
 essent. Sed in tanta legatorum ciuitatum Transiselanarum, & equestris
 nobilitatis turba, difficile erat pacem reconciliare, alijs aliud postulanti-
 bus: quare placuit, paucos utrinq̄ ad colloquium deligēdos, quibus ita
 belli pacisq̄ arbitrium permitteretur, ut ex autoritate Cluensium consi-
 lia ad suos referrent. Huc lecti sunt è legatis Transiselanarum ciuitatū, Pe-
 trus Manuickius, eiusq̄ collega, Coss. Dauentrienses. Ex equestribus
 Ioannes Bockhorstius, & præfectus Volenhoæ. Cum his cōiuncti sunt
 legati episcopi. Erant autem isti in hoc toti, ut ita moderarentur concor-
 diæ conditiones, ne ut parum equæ ab alterutro principum reiici pos-
 sent, aut etiam offenderēt: ita tamen, ut ipsis omnia adhuc integra foret,
 & ad unam communem utriusq̄ regni utilitatem, & cumulum florētis-
 simarum opum cederent. Pacis autem leges exprimi ceptæ in hanc sen-
 tentiam sunt. Omnium primum Ultraiectinus permitteret statim col-
 legam sibi renunciari, quem Gelrus ei diceret: is esset aut Lunenburgensis
 Ducis filius, annum agens uicesimum secundum plus minus: aut Ca-
 rolus, ipsius Gelrorū Ducis è concubina filius, qui per id tempus apud
 Treuirensē episcopum agebat, natus annos uiginti, aut plus paulò.
 His relatis ad alios legatos, interrogatum inuicem est, ecquod cōsiliū
 aut sententia huius rei esset, ecquæ ratio aut forma administrationis pe-
 nes collegam foret: Nam episcopum Ultraiectinum collegam Vuormaciensi
 episcopo datum quidem, at penes eundem esse summæ rerum gu-
 bernaculum. Contrà Leodiensem & ipsum ascuuisse collegam, uerūm si
 bi omnem prouinciæ administrationem seruasse, ne cum re nomen epi-
 scopi simul amitteret: & sub specie quietis, dominum sibi præfecisse dice-
 retur. Huiusmodi constituendæ amicitiae ratio cum ciuitatum legatio-
 nibus prorsus displiceret, quod communi hosti hoc pacto adiungeren-
 tur, amplius consultare de pace superfederunt: discussumq̄ id consiliū fu-
 it. Inter has conditiones pacis item continebatur, si utrinq̄ placuissent,
 quod statim, ubi collega dictus esset, Gelrus quicquid castellanorū, quan-
 tum oppidorum, possessionis iuris Ultraiectini olim episcopatu ademp-
 tum occuparet, id uniuersum deductis inde presidijs ita restitueret mā-
 cupio, ut nullo seculo ecclesiæ res & fines magis integri sartiue fuissent:
 caueretq̄ in futurum, ne à successoribus in regnū Ducibus, eius pomce-
 ria inua-

ria inuaderetur. Promissum mehercle specie amplum, sed ad inescandū ad leges seruitutis, re compositum. Additum enim sub hæc erat, In conditionibus fore, ne collega administrationis clauum antè capesseret, quæ est prisca episcoporum consuetudine religioni, equestribus, & ciuitatibus iuramento obnoxius, legitimis auspicijs inauguratus esset: ipsi quoque adeo ordines utriusque ditionis, inuicem illi se iureiurando obnoxios dedissent. Adiecta inde fuerat turpis seruitutis lex: ne in futurū comitijs episcopijs, præsul, nisi Gelri, & eius hæredum in perpetuum, nutu iussuque designaretur. Harum conditionum prætextu, non inuasorem regni, aut oppressorem metuerent, sed tuendi iuris & latarum possessionum D. Martini, ac stabiliendæ ueteris libertatis causa, episcoporum tutorem & uindicem, ab Hollandorum superbia futurum. Quòd ad Suollanos uerò, & uectigalis portorijque ius Suollanorum attineret, nihil fore, quod amplius disceptaretur, aut laborarent ipsi: id uniuersum se remissurum. Iam ut Dauentrienses aliqua beneficij specie sibi conciliaret, in pactis hoc quoque tenebatur. Quoniam autem Gelrus Iselam supra infraque, duobus præsidijs Lucifero & Vultenao in ripa positis, ne naues cum comestibus ad ciuitatē conueherentur, obsederat: ut ueteri odio posito, rem arbitrij Ducis Cliuensis faceret: id quoque adeo lubens exequeretur, quod is e re, ad indissolubilem gratiam inter ipsos conciliandam, esse censeret. quare id illius arbitrio se permissurum. Hæc quamuis ita in concilio ab episcopi & Transiselanis legationibus reiecta fuerunt, ut id ratum esse iubere, ipsis permissum non esset: nisi illi prius hoc integrum ad episcopum, hi ad frequens ordinum Transiselanorum concilium retulissent: cōuenit, ut post octo inde dies circa Dauentriam rursum conueniretur, ibique quæ uiderentur ad communem utriusque ditionis utilitatem uerti, duratibus inducijs, disceptarent. Scriberet interea episcopus Ultraiectinus per literas Palato, ecquid animi, quæ sententia sederet, ubi satis deliberasset. Se itidem exemplo facturum Gelrus promisit. Datæ hanc ob causam in octo adhuc dies induciæ. Intra quod tempus, liberum utriusque populis commedi, quò uideretur, ius, sine fraude esset: similiter & legatis utriusque nominis, interea eodem ultro citroque faciendi iter fides integra foret. Hæc tertio nonas Nouem. Accepta episcopus ea, quæ in concilio Husseno, acta propositaque ab Gelro essent, perinde interpretatus est, ac si defectis uiribus, et Duci et Ultraiectinis uictum se dedere compelleretur, nec ulla auxilia, copijs in arcto conclusis, aduersus utrosque, præstolanda sibi forent: omnem cogitationem in belli curas statim conuertit. Passus tamen est, Gelros Transiselanosque ad diem indictum concilio uel ob id conuenire, si mutata sententia priori, ac collegæ nomine discussio, in diuersam hostis abduci potuisset. Misit exemplo Dauentriam D. Abstemium VIII. Idus eiusdem mensis, ut præsens ijs quoque, quæ in eo colloquio dicerentur, interesset: simul, si pax non conuenisset, rerum Transiselanarum curam præsens ageret. Iter fecit per Amorfortiam. Vesper erat: & iam ciuitatem eo, quem dixi, die ingressus, statim ad se Col. conuocauit. Percontatusque est, ec-

quid

quid uideretur de collega asciscēdo, deq̄ seruitutis sub Gelro legibus, à quo deinceps in comitijs episcopus dictaretur. Alia item præterea, quæ in conuentu disceptata erant, num è re cōmuni ea ducerentur. Si in consiliū adhibiti, sententiam super his interrogarentur, quid ad insuetum et insolens ditioni hoc uerbum, respōderent. Firmiores (inquit Cos.) quidem, aduersus fatalem penè hostem, uires haberemus, hoc adiūcto: cui et ipsi quoq̄ sempiternum contra Burgūditiones odium innatum est. sed cum imperiorum mutationes, propter inusitatas leges & cōsuetudines, quæ simul solent irrepere, fermè ad graues motus intestinos sint occasiones: & ipse Gelrus parum tenax fidei audiat: uix uideo, utrò inclinare. Dicam tamen (sed absit dicto inuidia) quod non præmeditatio mihi in mentē uenit. Ferunt Eumenē regem, de Antiocho, cum is multa inania & fumosa, atq̄ in speciem amplissima satrapis in concilio promississet, fabulam huiusmodi retulisse. Accidisse aliquando, quòd leo puellam quādam forma insignem adamaret. Vbi hic cum patre uirginis multa de eius nuptijs disseruisset, respondisse patrem: se quidem ad dādum esse paratum, sed unguis eius formidare se, et dentes: ne quando abducta in uxorem filia, per occasionem ac causam quesitam, ad ferinum ingeniū reuersus, eam beluina ferocia inuaderet. Hoc audito, leonem unguis posuisse, & dentes. Quare patrem, simulatq̄ uidisset eum ijs exarmatum, quibus esset formidabilis, correpto fuste leonem extemplo interfecisse. Simile quiddam Dux molitur. splendidis enim promissis nos tantisper posita ferocia inuitat, dum imperio potitus, subactos pro libidine mulctet. Quāobrem haud temerè illi credendum esse censeo. Manē Abstemiū inde profectus, Transiselanos petiuit: atq̄ ibi moratus est ad id tēporis usq̄, donec superæ inferæq̄ ditionis uniuersum ius sub Burgundionum opes imperiumq̄ transiit. Frustra interea Cliuensis responsum ab episcopo expectabat. Conuenerunt legationes Transiselanarum ciuitatum et Ducis dicto die in colloquium, ad Speculā Dauentriensem. (abest is à ciuitate Dauentria locus quingentos passus) Erant in Gelri legationibus Harmannus Cnopperus, Doctor Vuinaldus, Doctor Langius, iudiciorum Arenaci præses, ac Ducis à libellis supremus. Gelri inter eos legatus prior multa grauius ac uerè de foederis utilitate communi, quàm ingens, & planè necessarium utrisq̄ populis societatis uinculum illud esset, orsus dicere: utq̄ errore magis, quàm insito odio aut malicia huc usq̄ bellum exarsisset, eò ad postremum peruenit, odij tandem aliquando desistendum, & utrunq̄ principem cum altero in æternum stabilito scedere iungendum esse. Vt autem id ceu pignore aliquo interposito, firmiter coiret, allegendum collegam, Ducem hereditarium ecclesie decernendum tutorem: exequenda ad ultimum ea omnia, quæ octauo inde die ad Hussenam dicta essent. Ad ea Transiselani Pacem ut uilenter quidem expetere: & in id sæpe antea cōnixos, ut eam in uaria belli fortuna obtinerent, nec ad eam perueniri potuisse. Semper ob dictum factum ue aliquod insolens, ab altero rursus bellum laccessitum fuisse. At

de collega asciscendo, deq̄ decernenda in sempiternum Gelrorum principibus tutela ditionis Ultraiectinæ: pro quibus omnibus in speciē amplissima uicissim ille polliceretur: conditiones illas pacis, nisi aliæ excogitarentur, ciuitatibus, quæ adhuc in fide essent, non placere. Prætextu enim tuendi ditionem, et confirmandi uires, seruitutis leges impositū iri. Tum autem, quod ea regni forma noua, & insueta, in futurū: quū principum ferociā pertæsi, uincula eorū soluere cuperēt ciuitates & ordines, (ut assolent fermē in suos potestate parta paulatim abuti) calamitosum exitum promitteret. Quare aliam rationem quærendam, qua pax fieret: utq̄ semel hic de summa rerum cōsultaretur. Ibi Gelrus ferociam, quam hæctenus prudenter dissimularat, (quia certam pacis fiduciam animo cōcepisse uidebatur) spe falsus, uerbis æquauit. Si nuper, inquit, in colloquio hoc responsi dedissetis, nihil fuisset opus iterum huc ad conueniendum legationibus diem indicere: ut tempus disceptationibus, sine momento ullo absumeretur. Sed quia id factum non est, & cum pax oblata repudietur, nihil est quod de ea ad cōcilium referatur amplius. Illud autem etiam atq̄ etiam moneo, ne concilij, dum nimium cauti in præsentī & prouidi uideri uultis, in futurum pœniteat: cum uel alterius ultro societatem nostræ præpositum iueritis: uel bello deuictis, & pacem petentibus, quam nunc abnuitis, ea non nisi cum grauiorib. oneribus, dabitur. Iam pax alijs legibus coire non potest: quæ uobis uel ob id tanto magis optanda est, quāto minus spei in episcopo superest, qui uix ad unum id castellum tuendum, in quo cōclusus sedet, sumptibus sufficiat. Reputate quam urbem, quæ oppida, quot præsidia uobis bello adempta tenemus: in quantas angustias res uestras compulimus: ut omnibus itineribus, Ducis præsidij, obsessis, extra unum, & id quidem difficile & angustum, commeatus uobis omnes exclusi sint. Et sicut ad bellum trahendum nimis exhausti estis, ita intra mensem uobiscum debellatū erit. Vestros etenim pollices Dux, uos quolibet circumacturus, morsicus tenet, ita ut manu propè confertos, quamuis iam etiam restitantes habeat. Inter legationes Transiselanus erat, Consul Dauentriensis: M. Gerardus Suauius, Legatorum facile princeps, homo præter insignem prudentiā, singulari faciunda clarus. Is insolenti respōso Gelri motus, paucis ad eam Agite, inquit, quoniam ita res nostras fractas dicitis, ut nobis hæc pax, quam offertis, necessaria sit: tum & inopia commeatuū atq̄ ærarij adeo exhaustos, ut nos dedititios uestros facere cogamur: adde uel nolentes etiam sine cunctatione: (quod quidem Deus non approbabit) quid igitur superest, nisi ut leges imponi nobis sinamus? Non sunt adeo accisq̄ uires nostræ, nec ita circumfessæ, quin Ducis copijs obstabimus: & tantū commeatum, quantum opus sit, uel ipso inuito, aliunde quoties libitū erit, importabitur. Nec adeo contemnenda est Transiselana ditio, ut nemo sit, qui imploratus auxilium ferre nolit. Pacem ut utilem, ita & utriusque iuxta necessariam, sed tolerabilem petimus. Neq̄ uero quamlibet reiſcimus (ne finge) sed eam ut inutilem nostræ ditioni & nimis grauem
liberopo-

libero populo, & iugo ferendo insueto: tum autem ut impendiò superbam: quasi ita teneamur conclusi, castris uestris in portis positis, ut neq; auxilium speretur, fameq; contabescendum sit: aut deditiõnem faciendã. Testaris id nõ obscure: sed quã prudenter, haud scio: certè parum circumspectè. Dicam paucis (quando per uos ad cõcordiam & pacem uia præclusa est) id quod non tam uerbo in præsentì inane uobis uidebitur fortasse, quã euentu ac exitu rei uerum experiemini. Satius est, quicquid fors belli ferat, pati, quã hic quasi belli deuictos dedere. Pollicè, inquis, nostrũ ore morsicus uos tenere: Superbum me hercle dictum; & insolens. At faxo tamẽ, ut nobis utilius sit pollices præmorsos, utcũque cadat, amittere, quã integrum corpus aut manum cum re simul in exitium præcipitari. Pacem superbi ac feroces tolerabilem recusastis, cum ad eam animos inclinatos omnes haberemus: & ne nesciat Dux nobis uires non defuturas, bellum rursum restaurate. Sciatq; id nos amicorum opibus fretos, iisdem spiritibus gesturos, quibus uobis renunciauimus: utcunq; uertat Deus. Discessum ita utrinq; irritatis animis, è colloquio domum est. Ferunt postea Ducem, ubi paulo post opes uniuersas ecclesiæ Ultraiectinæ præter spem ad Burgundiones attractas uidisset, dixisse: Ferox responsum, de pollicib. morsicus compressis, ditionẽ utranq; è faucibus sibi eripuisse: qua certò potiturus fuerat, si pacis leges paulum mitigari passus esset. Sed imprudentia legati, cui per incõgitantiam ea uox exciderat, è ditione decidisse. Itaq; utrinq; summa ui bellum reparari cœptum. Et iam exierãt induciæ. Defecit circa hos dies ad Gelrum peditum una cohors, quòd æris inopia infideliter stipendium ab episcopo persolueretur. Reliqua signa, quia hyemis tempus maturum erat, paucis in ostio Rheni præsidio relictis, cum impedimentis Vuicam in hyberna duxit. Gelrus uicos statim circa Dorestatum tributarios facere iterum est aggressus, ac infesta populatione ad portas Vuicanas usque abducta nobili præda uastauit. Mox per aduersã portã in pascua, quæ humilia uulgo nuncupantur, euecti, quia imperatum stipendiũ soluere nolebant, quantũ pecorũ obuiũ fuit, præ se egerunt. Dauëtrici ses eodem tẽpore, transmissis Isela, in Sutphaniensem agrũ populabundi irruerũt. Qui dum cunctantius prædam colligunt, datis in pagis tota Velauia ad arma signis, penè hostiũ multitudinem, quib. ne utiquam pares erant, intercepti fuere. Præda amissa, cedendo procurfandoq; hostib. tergo hærentibus, uix inordinati ad ripã integri euasere. Huc postquã peruentũ fuit, dum priores in põtiones se præcipitant, posterioribus, ne carperẽtur, cũ hoste à tergo infestè laceffente, uelitandũ fuit. Quo repulso, dum põtiones cursu repetunt, partim globis fundũtur, partim saltu pontonũ, ubi moueri cœpissent, rudẽtes manib. nacti, è ripa uicina ita hærentes confodiuntur. Pugnatũ simul inter nauigandũ eminens tormentis acerrimè fuit. Stabat plebs in aduersã ripa certamen spectans ingenti animorum egritudine, quod suis laborantibus, quos sic commistos, procliuius quã hostes erat procul ferire, succurrere non ualerent. Paucis i-

taq̄ amissis, reliquos saluos & incolumes receperunt. Cum autem id an-
 ni tempus rebus gerendis sit immaturū, hoc bello nunquā ab inferen-
 dis hostilibus, nunquā ab excursionibus cessatum fuit. Circa hos ip-
 sos dies duæ cohortes Dorestato profectæ, Rheno traiecto trāuersam
 Batauorum insulam populantur ad amnem Lingam usq̄: quem tranf-
 gressæ, Tielreuerdam, hoc est, Tylæ insulam totam, effusa populatione
 peruastrarunt. Vicus est cum præsidio in inferæ eius insulæ parte, iuxta
 Aspernates, Gelcomium. Hinc præsidiarj tumultuose effusi, abeuntiu
 terga, prædæ etiam aliquanta parte intercepta, carpsere. Addiderunt in-
 super in cæsos barbaricæ inhumanitatis horrendum exemplum. Cæso-
 rum enim corpora membratim dissecta (quale supplicij genus legibus
 in proditores constitutum est) è ruinis fenestrisq̄ turrium, qua hostes re-
 uersuri erant, suspenderunt. Hac suorum clade & ignominia, cohortes
 in rabiem efferatæ, pro concione iurarunt, suorum cædem, hostium san-
 guine ita expiuros, ut uī capto præsidio armatos simul et inermes ferro
 contrucidarent: nec uictis apud uictores uenia ulla foret. Cinctum inde
 præsidium undiq̄ illatis scalis, obrutaq̄ cratibus fossa, cum terribili cla-
 more inuadunt. Præsidiarj primum eorum assaultum satis fortiter susti-
 nuerunt, scalas unà cum scansoribus uī ac uirtute deturbantes. Cecide-
 runt primo impetu fortissimi quiq̄ circa principia, dum uirtutē animis
 in suorum conspectu æquare certatim conantur. Clades quo erat foedi-
 or ob oculos, tanto ipsi ira & pertinacia ad perseverandum in oppugna-
 tione accendebantur magis. Et qui in præsidio erāt, haud segniter se sta-
 tionesq̄ suas tutabantur. Hostes occupata ea parte, qua præsidium fac-
 ile aditu erat, dispositisq̄ in orbem bōbardarijs, qui à ruinis, ne qua uis
 inde oriri posset, alios arcerent, ingenti impetu illud iterum adoriūtur.
 Erat autē in eo tum præsidio prætor Arenacus Otho Scarpefellius. Hic
 dum incautus è sublimi fenestra se prodit, sphaeræ coniectu procubuit.
 Cuius casu cum militū animi & egregia uirtus simul elanguesceret, ho-
 stibus, quos ea res non fallebat, creuit rabies, et trux ira: captumq̄ præsi-
 dium ad postremum multo sanguine est. Tum hi qui in præsidio erant,
 quamuis omnem spem ueniæ ab initio abiecerant, supplices orare abie-
 ctis armis, ne talionis memores, uim ultimam inclementer inferrent. At
 illi crudelitate in commilitones, & clade recenti suorum adhuc palpitan-
 tium efferati, eos ex arce super cæsorū cadauera protractos trucidant.
 Ad direptionem inde uersi, præsidio flamma iniecta corrupto, præda o-
 pulenta onusti, Dorestatum redierunt. Castellum Renoium in Lingæ
 ripa diuersa haud procul à Gelcomio aberat: hoc cum præterirent, nul-
 la uī laceßiti, sed recenti uictoria ferociores, primo impetu raptim capi-
 unt, corrumpuntq̄. Rumor inde acceptæ cladis Ultraiectum allatus, nū-
 cio è Batauiā præmisso duas cohortes cum duabus equitum turmis ex-
 ciuit. Hi citato agmine ad aggerem Leccæ profecti, ut à transitu amnis
 hostem prohiberent, traiectum occuparunt: sperantes à tergo rusticorū
 tumultuarīa uī, in ea insula, contracta, mediū agmen se conclusuros. Ho-
 stis intel-

ftes intellecto per exploratores Ultraiectinorum ac Gelri cōsilio, raptim fossa aggeribusq̄ ductis, in ipsa penè ripa castra muniūt. Quibus & sua castra Ultraiectinus trans flumen opposuit. Interim absentib. præsidij cceptum est in urbe trepidari. Recentem enim terrorē fecerat uanus rumor, incerto autore, trecentos armatos hostium diuersis itinerib. et portis muliebri habitu urbem ingressos, in cellis subterraneis abditos teneri, ut nocte opportuna factionem cum modicis peditum præsidij relictis interficerent. Quare tumultuose tormenta leuiora circa Hasenburghum in omnem euentum disponūtur: accuratius quàm antea stationes seruatae, excubiæq̄ in foro & speculis actæ. Extemplò è castris in urbem cohortes reuocantur. Edicto publicè inde cautum est, addita etiam multa, Ne quis post nonam uespertinam, lucētem candelam, luculentū ue^o focum domi haberet. Episcopus præsidio in ostio Leccæ nouos milites exules Ultraiectinos imposuit: deductis in hyberna præsidij mercenarijs, quorū fides propter colloquia cum Arnolde Fabro duce tertiae cohortis Ultraiectinæ, suspecta esse coeperat. Per eosdē dies in agros Apcaudanos ex Ultraiecto prædabundi excurrerunt. Horum accessu per exploratorem accepto, collegit se raptim ingēs ex omnibus agris rusticorum multitudo, adiunctis simul ijs qui in arce erant tum, præsidij. Hostes intra coniectum teli postquàm esse senserunt, exoriuntur ex insidijs cum incondito clamore & agresti, cedendos hostes, nulliq̄ parcendum esse: ut est rusticorum plebs, ob iniurias, bellorum tempestatibus, illi hominum generi infesta, & inclemens, si quando superat, quacunq̄ arte. Apcauda ita sita est loco plano, & nimis quàm campestri, ut maturo uere ob solum palustre et minime densatum, uix in pascuis cōsistas: hyeme uerò excursione lacuum & amnis Vechræ latè omnia inundantur. Nondum tum aëris clementia amnes fortè ripas suas egressi, proxima prata perfuderant: nisi quod propter anni tempus hybernum, omnia salebrosa, præcipue autem paludes profundiores, quàm solebant, essent. Ultraiectinus inexpectato clamore ibi territus, cū uideret multis simul locis inordinatè agrestem hominum multitudinem, & inter hanc armatos milites in se ad cædem impetū facere: abiectis statim armis, metu ne locorum ignorantia paludibus immersi, haurirent, præsidiariorum fidei sese aduersus rusticorum uim captiuos dediderūt. Duobus amissis, reliqui sub rude militari amittuntur. Dux, belli initio Ordinibus in stipēdiū militare grandē pecuniā mutuò dederat: hanc cum iam reposceret, religioni exactio imperata est. Habebat per eos dies Fredericus Palatinus conscriptas aliquot copias in supera Germania, eas fratri missurus, cum per anni tempus illi eas usui fore sciret. Nuncius postquàm cum literis de ijs rebus Dorestatum uenit, benigniter cōsalutatus, exceptusq̄ à consiliorum Principis primoribus, ipsis literas tradidit. Quibus illi lectis, ne non procederet, quod parturiebant: clam episcopo, eius nomine, Palatino per literas supposititias, respondent Habere fratri, pro solitudine & cura erga se, gratias. haftenus animo suo se uirtutē gerendis

rebus ita æquasse, ut hosti non solum par, sed superior etiam esse uideri possit. Quare cum haud dubiè propediem debellatum iri confideret, petere, ut eas copias dimitteret, quibus opus non foret. Rossemus interim in urbe Ultraiecto nihil passus militem in luxuriam effundi, seuera disciplina, intra extraq̃ mœnia excurrendo populandoq̃, ne per hybernum frigus ocio item frangerentur, egregiè exercebat. Præfecit sub hoc tempus episcopus præsidio Amisiano Alphardum Iselmondanum, cum duodecim expeditis militibus: quod fidem Iacobi Niuelidij, propter uim amicorum eius per quos omnia belli huius impotenter gerebantur, suspectam haberet. Haud ille ibi cunctatus, & lætus, quod antequàm ab Ultraiectinis ad præsidium, dedendum postulatus esset, successor ab Episcopo missus esset, relicta apud Alphardum uxore, Dorestatum se recepit.

LAMBERTI HORTENSII RERVM VLTRAIECTINARVM

Liber Sextus.

TRIBVS mensibus à belli initio episcopi opes adeò accisæ fractæq̃ fuere, ut iam debellatum esset, nisi ad externa auxilia imploranda, consilio eorum quos circa se habebat, animum adijcere compulsus fuisset: contempto immortalî dedecore, quod hinc Bauarum nomen sequeretur. Nam cum ditionem nec ad alienum ius transferre, nec eius formam mutare, nisi ex autoritate ordinum utriusq̃ ditionis, sed ne societate quidem ullam accipere dare ue posset: spretris, quas Gelrus obtulerat, conditionibus, de summa utriusq̃ ditionis, ut se uicisceretur, consilium cœpit: in lucri parte ponēs, si inimicorum supplicio affatim exaturatus, sibi ipse sui exitij autor foret. Legatos ad Florentum Edmōdanum occultè mittit (nam à principio initi episcopatus magnam necessitudinem cum eo coluerat) per quos petebat, ut, nisi molestum esset, Dorestatum ad se clam hostibus conueniret, uelle cum eo agere, & præsentis consilio de ijs rebus uti, quæ ad se & Burgūdiones communiter pertinerent. Nulla is cunctatione extemplò uenit. Ibi expositis ijs, quæ proximo conuentu Husseno acta essent, ad postremum apertè ab eo contendit, ut (quando apud Burgūdionum principes plurimum ualere) dies ad conueniendum aliquò indiceretur, in quo de ferenda ope, & trāsferendis Ultraiectinorum rebus ad Hollandos ageret: in quo denique de summa rerum nunc aliquando seriò deliberaretur. Sed cum æris inopia premeretur, & miles indies improbis clamoribus stipendium exposceret: ut bellum compararetur, pecuniæ aliquam uim celeriter curaret. Hoc itaq̃ ministro & totius transigendi negotij internuncio usus, tædio molestæ prouinciæ partim fatigatus, partim necessitate extrema adactus, ne desperatis rebus, uel hostibus supplex occurreret, uel tur-

uel turpiter episcopatu discederet: id de quo diu inter ipsos & saepe agita-
tum fuerat, transigere est aggressus. Urgebant eum praeterea ad maturam
negotium homines plerique a consilijs, famelici ac ieiuni, auro huc
a Burgundionibus corrupti: ne dilatio bene ceptum negotium auerte-
ret: ut solent plerique, quos principum opes alunt, suum agere negotium.
Abstemio quinque milia paciscenti addicta sunt. Potuisset pari facultate
(inquit Hochstra.) uel decem milia poposcisse amens. Persuadent ut illi
in specie uerborum lenocinio, quae uolunt. Admittunt excluduntque, quos con-
silijs suis ad futuros ob futuros ue norunt. Atque ita conclusus, ac quasi ca-
ptus domi, uenditur optimus quisque princeps. Edmondanus diu capta-
tam praedam, & multis exoptatam saeculis, non amittendam per socor-
diam ratus, priusquam elangueretur consilium, Bruxellam in curiam con-
tendit: impulsis in spem grandis pecuniae, quos dixi, si principem in pro-
posito continerent. Itaque paucis diebus quam Dorestato discessisset, dies
conuentui habendo Schoenhouiae x vii. Cal. Decemb. edicitur. Con-
uenere eodem frequentes Burgundicae curiae principes, ad id legati, ut trans-
lationis leges inter Carolum Caesarem & episcopum Henricum ex eius
arbitrio conficerentur: adfuit & cum hominibus ab intimo consilio praefu-
lus Ultraiectinus. Caeterum, quia superioribus annis frequenter, & pau-
lo ante bellum, ac mox post exclusionem his de rebus leuiter uerba facta
fuerant, nihil perplexum, hoc conuentu paucorum consultationem die-
rum exemit. Tum quia hostis Ultraiectinus omnia occupatum praecipit
ibat, qua potuit, celeritate, res transacta est. Caesaris legationes fuere (ut
magnificos fumososque titulos omittam, quibus dignitatum nomina apud
gloriosos ab assentatoribus, praeter laudatam ueterum consuetudinem
nostra tempestate commendantur) Florentius Edmondanus, Antoni-
us Talauingus Comes Hochstratanus, Gerardus Mularus libellorum
praefectus, Laurentius Dublious iudiciorum apud Hollandos praeses,
& archigrammateus. Hi, postquam conuenerunt, tabulas de pacto tra-
dedi episcopatum multo ante deliniari ceptas, his prope uerbis episco-
po, ad ipsius arbitrium confectas dederunt. Missis principum titulis, in
primis autem Caesaris regnorum enumerationibus, quae odiose cum ad illu-
strandas opes, tum ad imagines & potentiam apud populares ostentan-
dam inscribuntur: omisso item ad attentionem parato exordio, sic pactum
fide sancitumque fuit. Primum omnium Margarita praefecta regnorum
Burgundiae, Henrico episcopo Ultraiectino in stipendium militare ad
viii. Cal. Decem. sedecim Caroleorum aureorum milia, nomine Caroli Im-
peratoris praesentia, ob ea promissa adnumerabit, & certam fidem datam,
legesque, quas hoc ipso die tabulis consignatis ac subnotatis expressas, le-
gatis Imperatoris uicissim episcopus dedit. Tenebitur praefecta nomine
Caesaris, episcopo in urbe Antuerpia apud Gerardum Storckium, in quin-
que menses pensionem quingentorum milium Caroleorum ita assignare, ut
singulis mensibus, quorum primus mensis inchoabitur vii. Cal. De-
cemb. postremus uero viii. Cal. Maias exhibit, singulae pensiones per-

» soluantur, quæ summam uiginti quinque miliū faciunt: ut ea pecunia præ
 » sul Ultraiectinus exercitum alat mille peditum: hisque legibus & conditio-
 » nibus, quas consignatas subnotatasque episcopus Imperatoris legatis tra-
 » didit. Si interim forte usu ueniat, Cæsarem fœdus cum Galliarum rege,
 » aut pacem facere, nullam societatem accipiet, nisi in ea episcopus Ultraie-
 » ctinus contineatur: eiusque urbs Ultraiectum & Hassalia, aliaque præsidia, præ-
 » ter fœdus à Gelro adempta reddantur. Quod si intra hos ipsos menses
 » Cæsar & Rex pacem nullam fecerint, nec interea præsentibus uiribus a-
 » missa recuperarit, nominatim uero Ultraiectum in potestatem non rede-
 » gerit: exactis his tum quinque mensibus, heroina Margarita episcopum i-
 » ta armis iuuabit, quemadmodum intra medium hoc tempus inter utrū
 » que conueniet. At interim ubi præfectæ legatos in Transiselanos, ad a-
 » gendum cum eius gentis ordinibus, mittere uidebitur: non grauabitur
 » præsul è suo concilio tum quoque legationes cum eiusmodi mandatis eò
 » simul mittere, qualia è communi sententia interea temporis decernentur.
 » Erit & illud quoque in pactis: ut Cæsar, quantum fundorum, quantum eris
 » usurarij Ultraiectini iuris ac nominis in sua usquam ditioe habeat, id
 » uniuersum publicè iniecta manu occupet: nec dissoluat prius, dimittit
 » atque ue usuras fructusque, quæ ordinum Ultraiectinorum concilium sua au-
 » toritate rata firmaque ea esse iusserit, quæ ex utriusque legatorum sententia
 » pacta conuenerunt. Acta hæc inter episcopum Henricum, et legatos Ce-
 » saris, x vii. Cal. Decemb. Subnotauimus in fidem harum conditionū:
 » Henricus Florētius, Antonius Talauingus, Gerardus Mulardus, Lau-
 » rentius Dublious. Appendix habebat in hanc fermè sententiam. Sum-
 » ma fide legatos Cæsareos pactis expressa se exequenturos: nec commissu-
 » ros unquam, ut ulla ratione labefactarentur. Tradituros in super his de
 » rebus episcopo tabulas, intra mensem sequentem. Et ne qua in fraudem
 » uerterentur, rursus è more subscripsisse. Atque hæc quidem qua potui fi-
 » de & breuitate reddidi, ut eorum forma apud posteros extaret. Sed pri-
 » die quam hæc gererentur, hoc est, x viii. Cal. Decemb. oppidum Rhe-
 » ni à Gelro ad hunc modum captū est. Iacobus Tuckius erat homo Gel-
 » rus natione, haud procul à Rhenis in proximo uico habitans. Hic belli
 » metu ex agro bona sua & supellectilem in oppidum omnem haud ita
 » pridem exportarat: homo populo Rhenano ob ætatem maturam & ra-
 » ram indolem charus, & magni nominis propter luculentas opes rusti-
 » canas, quotidianamque consuetudinem. Mane hic paulo sub sextam con-
 » sulem adiit, petens sibi portam Montanam aperiri, quæ tum clausa pro-
 » pter bellum tenebatur. Duo aiebat sibi esse ante portam stramentorum
 » uehîcula, pabulum pecori: quæ metu incendij in oppidū portaret. Haud
 » id quidem illi negatum est à Cos. iussitque is eam extemplo aperiri. Erant
 » autem uehîcula, quorum alterum Iacobi priuignus agebat, adeò onera-
 » ta, ac tanta exaggerata stramentorum uî, ut in ipsa porta media, qua ob im-
 » modicam altitudinem non caperentur, subsisteret. Abdiderat se Gelrus
 » extra eam portam inter arbuta, cum aliquanta parte rusticorū, raptim
 » è Batauis

è Batauiâ collecta. Hi postquàm captam portam prospexerunt, ex insi-
 dijs simul exorti, cum magno clamore effusi, oppidū capiunt. Nulli uis
 illata est, præterq̃ uni Simoni Voelio, qui prima trepidatione in porta
 leuiter accepto uulnere, elapsus fuit. Inde duo alij in templo, casu nescio
 quo temerè in hostium manus illati, percussi perierunt. Dux capti oppi-
 di nuncio, eodem die excitus, Rhenos uenit: atq̃ ædem sacrâ ingressus,
 Deo pro parto oppido uotum soluit. Postridie cum omnibus copijs in
 præsidium Horestanum mouit. Huius præfectus tum erat Ernestus A-
 merōgus. Is accepto hostium aduētū, ne uim experiretur, ab tergo clam
 militibus, quos ad tuendam arcem paulo antè episcopus eò miserat, per
 auersam ab hostibus partem fugit. Præfecti fuga cognita, extemplò reli-
 qui qui in præsidio erant, salutem pacti, deditiōnem fecerunt, cum nō-
 dum tormenta usquam admota essent. Sed ne quando in episcopi pote-
 statem iterum redactum, Vageningæ, cui oppositum erat, infestum es-
 set, illico à Duce dirui iussim: & lateribus Rhenos conuectis oppidum
 muniri. Mox biduo post xv. Cal. Decemb. cum hjsdem copijs in Ami-
 sianum præsidium est profectus. Iacet id in fauce amnis, militare unum
 expedito ab Amorfortia. Profectus commodum erat Dorestatum Al-
 phardus Iselmundanus, puluerem tormentarium comparatum: relicto
 custodiæ in præsidio Godefrido Sapido prætore Amorfortio, cum tri-
 ginta selectis uiris, quos è proximis uicis contraxerat. Et quia per anni tē-
 pus ob profundas paludes grauiōres machinæ eò admoueri non pote-
 rant, arte utendum ad capiēdum præsidium erat. Itaq̃ cauit Rossemus,
 ne quis nūcius de incerto suorum numero, deq̃ bellico modico appa-
 ratu ad præsidium præcurreret. Præmittit trepidè in aggerem Barensem
 manipulares aliquot, qui omnia uano illic rumore cōplerent, nubes ho-
 stiliū copiarum ad obsidendum præsidium, euertēdumq̃, cum fœda
 clade omnium eorum qui intus essent, aduentare. Trahere secum nu-
 merosam machinarum bellicarum molem, quibus momento tempo-
 ris omnia cum interiori præsidio euertere possent: adeò intolerandam ho-
 stium uim fore. Quare mulieres eas consultè facturas, si ex præsidio,
 priusquam hostes fossas subirent, & undiq̃ castris positis obsidione cin-
 gerent, maritos euocarent. Sperabat Rossemus, eo accepto, facturos fu-
 gam omnes: ac præsidij nudata munitione, sine suorum clade ac sangui-
 ne facile se potiturum. Concurritur, his auditis, ad præsidium, ab uxori-
 bus trepidè uiros excientibus: si uiui & incolumes liberis paruis & uxo-
 ribus superesse uellent, præsidium traderēt. Oritur dissentio ad hos cla-
 mores & muliebres ululatus, deditiōnem facere uolentium, negantiūq̃.
 Appropinquauit interea aggeri Barēsi ipsum robur. Ac nihil moratus
 Rossemus, cum duobus tormentis traiecto flumine, ad terrorem augē-
 dum præsidarijs, omnia ad oppugnationē expediri iussit. Apparebat
 procul spectātibus, hostem ui acturum: & quidem sine mora. Misit ex-
 templò ex ordinum ductoribus ad præsidium, qui dedendum postula-
 rent. Hi primò ex propinquo præfectum cum ad colloquiū euocassent,
 monue-

monuerunt ne uim ultimam experiri mallet, quàm clementiam præsentem, si se ipsumq; præsidium traderet. Deterruerunt simul eum à perseverando in consilio, sustinendaq; oppugnatione, recenti exemplo expugnationis Gelcomianæ, & Othonis Scarpefellij cæde: cuius necem, si uicaperetur præsidium, ulcisci, stare sententiam. Minis his præfectus territus, simulq; ueritus, ne, si ab omni parte tentatis aditibus, summa uicopugnaretur, Scarpefellij cladem luerent: uiribus simul suis diffidēs, hortantibus insuper ad deditiōē ingenti certamine rusticis, qui intus aderant, præsidium tradidit. Munitioni præficitur Vernerus prætor Harderuicensis. Gelrus arcis infirmitatem undiq; satis contemplatus, (quia una tantum fossa tum cincta erat) extemplò eam, nihil hyberna intemporie retardatus, eade sacra, quæ à tergo adhærebat, euerfa, latissimo uallo cū cuniculis, & alia præterea fossa cingere aggreditur. Fossæ adhæc mediæ aduersus hostium tumultuosum impetū uallos præacutos, ne ue agger subiri posset, fixit. Multa simul præsidia per eosdem dies episcopo ab VI traiectionis, partim insidijs, partim uic, partim metu sunt adempta: arx in Ameronga, alia in Dorna: præsidium Hammense, castellum Scoenauua, & Mijerdense: ut iam omnibus fermè munitionibus & oppidis inferæ ditionis nudatus esset. Crescebat per hæc Gelro ferocia, non solum aduersus hostes, sed etiã intra muros in ciues. Multa enim indecorè conuicia in episcopum iacere: nunc demum uerè haud modo exclusum dici posse, sed itinera omnia ei interclusa quoq; ad urbem esse: & uix in cauea se conclusum, modico stipatorum præsidio ad mensem tutaturū. Quæ obrem si saperet, maturè collectis rebus Heidelbergam fugam antè capesseret, quàm obratus creditoribus retentus addiceretur. Hæc atq; id genus multa quotidie uictores cum incondita in episcopum per cōtempum ferociter iacerent, exuberanti lætitia exultantes, securitas penè oppressos perdidit. Episcopus ubi per exploratores urbem præsidiorum uacuam esse, extra unius signi milites, & modicum equitatum: oscitantius insuper stationes uigiliarum haberi: belli deniq; munera & disciplinã militarē absente Rossemo copiarū duce, supinius ac segnius obiri, accepit: mœnia occultè, qua parte & adiri facilius ac tutius poterant, & infirmiora erant, & negligētius excubiæ agebãtur, aggreditur. Mittit XIII. Cal. Decemb. lectissimorum peditum duo signa, auijs itineribus sub uesperū è Dorestato, ad eam urbis partem, quæ præter alia illa opportuna, præterea ab Dorestato auersa est, opprimendam. Pomcerio hærebant spaciosi horti, exulum, qui tum sub episcopo militabant: in hos, in urbē recepti, intromitti, ibiq; occultari hostes poterant. Erat præterea tota eaciuuitatis regio episcopi, cū ob superioris anni nocturnam dimicationem, tum amicorum exulum uim immodicam, nobilitati & factioni infesta. Erat uesper illunis & tenebrosus: augebatq; caliginem obductum obscuris cœlum nubibus, ut è speculis prospectantibus omnis in proximam suburbanam regionem prospectus adimeretur. Sexta hora seridiei erat, nec uigiles adhuc muros ad suas quisq; stationes conscenderant: cum ho-

cum hostes silentio è suburbano scalis in fossam, quã cratibus instrauerant, demissis, ad occiduã eã urbis partẽ, ubi ædes Diuæ Gertrudis est, placidẽ muros subirẽt. Ibi dispositis circa murorũ rimas longo ordine à turri lignariæ opere, ultra ædem Gertrudis, tormētarijs, ut ex occulto oppidanos à pomcerio submouerent, tribus locis mœnia cuneis perfodere aggrediuntur. Fecerant iam tria mediocris latitudinis foramina: unum uerò in latere turris patentius, per quod manipulus hastatorum unus aut alter intro iam receptus erat, cum fortẽ eques sub uigilum stationariorum in speculas accessum, locum præteruectus, crepitu ac sono, ferro lateres confringentium, mixto obscuro murmure, accepto, paululũ subsisteret. Nec sefellit pauidẽ auscultantem anceps metus. Hostis quãuis à diffringendo accessu stationarij equitis absisteret, nõ potuit tanta armorum multitudo tamen tam altum silentium continere, quin ad aures attẽto animo aduertentis, uel sensus aliquis armorum collisorum inter sese, tussientium uel aut screantiũ perueniret. Tum ille additis equo calcaribus, cursu in uiam Desultoriam ablatus, quantum potest, clarum ad arma cõclamat: Hostem ad stantia mœnia scalis illatis, muros ad Diuę Gertrudis, cum maximis copijs & obsepsisse, & iam intrasse. Hoc clamore undique excitis, signum tota urbe, ne uspiam deesset pauor, ad arma datur. Miles in forum Palatinum, eques ciuibus immixtus ad muros armatus ruit. Interim cum se proditos indicio hostes, & inceptum irritum esse audirent, relictis sub mœnibus bombardarijs, cum robore copiarum retro abiuerunt. Hac trepidatione inter primos præfectus urbis comes Mursius euocatus, celeriter ad muros hosti occurrit. Hic dum præeunte ministro cum funali incautus locum insidiarum præteruehitur, penẽ traiecto per collum, equo, ab hoste cæsus fuit. Confluxerant iam tota urbe frequentes ad murum: cum tormentarij receptis, per effractã turrim, ad se ipsi iam irrepserant, introrsum simul cum magno fragore emissis in incertum, ob crassam caliginem, quæ certum de rebus iudiciũ ademerat, machinis, frustrato incepto recederent. Nec ex tanto spherularum nymbo quisquam tenebrarum beneficio cecidit, extra Gerardũ Eckium equestrẽ, & primi in factione nominis: qui per femur traiectus, eger domum abductus fuit. Ea nocte totis mœnibus, & per stationes tota urbe, in foro, in curia peruigilatum est, & ignes accẽsi. Nec minus horrendum è turribus inabeuntes tonitruatum cõtinuas aliquot horas est. Manẽ lucis principio primores urbe egressi ad lustrãdum fossam, numqua cæsorum corpora reiecti hostes circa murum reliquissent, unum in fossa tum adhuc uadosa inuenere. Sed cum in nudato corpore spoliatorũ neq; uulnus neq; liuor ab ictu appareret, uulgo creditũ fuit, eum lapsum in receptu, pedibus suorum proculcatum perisse. Inde à factione in religiosos profanosq; impotenter, quos hostilium consiliorum conscios suspicabantur, sæuiri cceptum est: ueluti fieri assõlet bellorum temporibus, cum inimici iniuriam propẽ uetustate exoletam ulcisci uolẽtes, per inuidiam aduersarios, non apertẽ, sed ex suspitione, etiam apud uictoria superioria superio-

ria superiorem factionem nominare solent. Vidimus exemplū hoc tempore, homotechnos non laudata mehercle emulatione mutuū exitiū moliri, cum de ipsis nullum extaret indicium. Sacrificus erat in ea urbis regione integræ semper famæ, & innocentis uitæ. Prandebat is eodem tum fortè die (quia sanguinis propinquitate me attingebat) cum pauculis alijs utriusq; nominis festiuis doctisq; amicis apud me. Extractū erat conuiuium in serum diei, ut plerunq; solent lepidis sermonibus, & eruditis quæstionibus horas mortales fallere. Hic audito signo quod ad arma dabatur, cum reliquis qui unà aderant, domo excitus, compediaria uia per tenebras, rerum ignarus domum fugit. Habitabat autē is in Gertrudis cœmeterio, propinquo ei pomcerij regioni, ubi hostes muros subierāt. Itaq; correpto, quod se primum obuium dabat, telo, medio suorum se immiscuit. Casu tum retro hostis abierat. Hilarior à recenti symposio & liberior Harmannus, (id enim sacrificio erat nomen) cœpit in præsentem urbis statum & factionem, plenis faucibus inuehi: (ratus credo, se multitudine uicinorum ciuium tantū circumfusum) quod uero principe excluso, paucorum hominum factiosorum tyrannide ciuitas oppressa, inopia annonæ ad inediā famemq; extremam redigeretur. Pellenda Gelrorum auxilia unà cum autoribus cōcitoribusq; bellifese. Vox ea à circumstantibus quibusdam excepta, mane ad factionis primores statim delata fuit: quasi cum alijs nonnullis prodicionis occultæ, de qua adhuc nullum indicium extabat, cōsciū fuisse. Monitus ab amicis ut maturè, quamuis insons, priusquàm à Gelro, & feroci à tot uictorijs factione arriperetur, à quorum uī nihil esset tutū, aliquò ex urbe per fugeret: respōdit, recti se conscientia fretum, ac nullius indicium ueritū, Quinquiuiris obuiam iturum. Quæstiones non timere: quarū uī, (quādo furiosorum hominū criminatio, ex uana calumniā esset) fide nixus, animum æquatum haberet. Arreptus itaq; paucis horis post, in uincula ducitur: & quæstiones aliquæ de eo tormentis habentur. Cæterum cum nihil præter impudentem calumniā, torto in fonte inclementer, esse multorum testimonio compertum esset: & quorundam etiam Gelri nominis autoritas, inter quos erat Theodoricus Morrius, eū perpurgasset, in exiliū pulsus est: exulauitq; ad recuperatæ urbis tempus usq;. Ex simili suspicione & alij nonnulli capti sunt, & torti insones: inter quos fuit, inuidia homotechni cuiusdā, Cornelius organopceus, celebris ea tempestate in his regionibus artifex. Qui diu quæsitū, cum consimili pertinacia inter quæstiones se nullius rei conscios testarentur, urbe excedere iussi sunt. Erat in hoc statu res Ultraiectina, & belli ardor. Sollicitus episcopus ne unice reliquie Amorfortij incauti à Gelro opprimerentur, aut uoluntarij, cincti undiq; deficerent: pro magno habuit negotio, animos eorum, quia necdum in belli societatem transierant, per legationes tentare. Et quia equitum & peditum præsidia portis recipere uolebant, metuitne Gelri arte, ac uulgo nota bene fraude in nassam attraheretur. Mouebatur præterea memoria iniuriarum: ut eum populum superiori
bus annis,

bus annis, in contentione cum Ultraiectinis ordinibus haud magni fecisset: insuper in id laborasset, quo consuetudines patrias & libertatis iura, pro quibus tū certamen acre fuerat, uiolaret. Minæ adhæc, & conuicia multa: quod aduersariorum consilia ut seditiosa, & ditioni inutilia simul et perniciofa repudiassent: sua item uindicassent. Horum episcopus conscientia ictus, apertè de illorum fide (quanquā frustra) dubitare cepit: metuitq; ne se in Gelri potestatem cōmitterent. Quare ut eos sub suo iure & ditione contineret, ac præsijs firmaret: misit VII. Cal. Decēb. legationes Hadrianū Redium, & Fredericum Sombrefum. Hi in senatum introducti, ubi multa de populi Amorsfortij fide, & propensoprincipis erga eos animo uicissim commemorassent, ad postremum huc deducta fuit oratio, episcopum de nulla re perinde sollicitum, ac de ipsorū salute esse. Et nunc etiam timere, ne paribus artibus à Gelro, ut alia oppida & munitiones occupatæ essent, incauti opprimerentur: quando nulla æquè aliarum ciuitatum, atq; Amorsfortia, ob finitimos regionis cardines, ad obistendum episcopo, illi perinde opportuna esset. Quare petere, ut equitum peditumq; suorum præsidia reciperent. Ac ne metuerēt, ea alenda reipub. sumptibus: episcopum stipendia suppeditaturum. Deniq; quantum impensarum in ea fieret, id uniuersum ipsum præbiturū. Digressis in diuersorium è curia legatis, dissensio in senatu orta est. Censentib. nonnullis, imponenda præsidia sine publico ullo priuato ue sumptu esse, quod omnibus circum locis, Gelrorum præsijs obseptis, illis expositi starent, à diuersa parte reclamatum est. Illud enim inter omnes constabat, futurum, ut statim quàm armatos in ciuitatem admisissent, pro hostibus haberētur: & in belli societate forent, cum extra id in ocio permanere liceret. Bona ad extremum pars huc in Cons. sententiam pedibus discessit: ad tuendam ciuitatem imponenda quidem esse præsidia: sed ad propulsandum, quàm diu dareēt, à mœnibus bellū, reipub. impēsis: quo in ea & ipsi imperium haberent, & societatis nomen declinarēt. Responsum ad legatos relatum, haudquaquam placuit: quippe qui deteriora omnia ab eo populo timerent. Interim accitis ad se consulib. secretò exposuerunt acta pactaq; episcopi, & Burgundionū in conuentu nuper Schoenhouiensi: quod scirent, senatum & populum Amorsfortiū grauiter ferre, hæc absq; se arbitris trāsfecta fuisse: cum sepe antea episcopus fidem eis dedisset, se nunquam cum Burgundis, nisi ipsis in consiliū adhibitis, quicquàm acturum, pactionem ue ullam initurū. Quod quia non seruauit, non temere de fide hæsitans, placare eos blandimentis studebat. Accidit eodem die quiddam peropportunè, quod magis terruit legatos, & perplexos iniecto scrupulo tenuit. Tum demum peruiderūt, quanto eius gentis fides & recta consilia leuitati & furo quorūdam hominum, per quos huc rerum uentum esset, præstitissent. Serio metus iniectus est, ne, memoria acceptarum contumeliarum nondum uetustate exoleta, hostium amicitia posthaberentur. Prudentibus Coss. honoris gratia apud principis legatos, (qui mos est ei genti, quoties uel ciuita-

q tum princi-

tum principum uel legatos, uel principes ibi herere usu uenit) superuene-
 re cum literis ad senatum, à Gelro, & Ultraiectinis ordinibus, ac Rheno-
 rum præfecto missi duo nuncijs. Sed nihilo lætius ad paucas horas, dissi-
 mulato metu, continuatum tractumque conuiuium est. Cogit consul exte-
 plò senatum: diuinans id quod res erat. Lectæ literæ sunt in hanc fermè
 » sententiam Habere se gratias senatui et populo Amorfortio, quod cum
 » hæcenus fœdus cum Ultraiectinis adiungere renuissent, in neutrâ par-
 » tem prudentes inclinarentur, bello finito uictorem haud dubiè sequutu-
 » ri. Vnum interim se mirari, alijs super alios rumoribus allatum: quod
 » postquam iam propè cum episcopo declarato debellatum esset, eius legatos
 » equitatumque intromississent: communicarent de ineunda cum illo socie-
 » tate, consilia: rectius facturi, si Gelrorum duci, ditionis tutori, quique plus
 » posset, occupassetque armis fermè omnia, portas aperirent. Multum se spe
 » & opinione de ipsis falsos. Sperare tamen, hominum uanitatem rebus
 » multa affingere, maximè cum ipsi perspicerent, in societatem hostis, de-
 » ducti, in quantis angustijs circūclusi essent. His tam perplexis literis,
 quia non satis in expedito erat, quod responderetur subito, paucis pau-
 lo post se expurgarunt: id quod facile erat, rebus integris adhuc. Recita-
 te sunt statim Gelrorum literæ, & presentibus episcopi legatis: ne teme-
 re præsidia, ne in belli societatem deducerentur, ficto uerborum præte-
 xtu, reiicere coarguerentur. Vehementius hic noua re, & minus expe-
 ctata tum perculsi legati, nihil æquè solliciti fuere, quàm ne Gelrorum frau-
 de, aut coorta in ciuitate seditione, in uaria multitudinis uoluntate, ex im-
 prouiso occuparentur. Metu ne hostium insidijs opportuni forent, ali-
 quot dies ibi sunt morati. Rhedius nihil omittendum ratus, in tam dubio
 negotio, consulem accersi occultè ad se iubet. Hunc absque arbitris primùm
 blandè ac benigniter, inde ferocius specie exostulationis aggreditur,
 & liberius profectò petulantijsque quàm temporis ratio ferebat. Quis De-
 us, inquit, uobis mentem sanam cōsul ademit? ut, cum undique hostium
 armis obsepti, adeoque, quàm nos, periculo propinquiores sitis, tam secu-
 ri imminentium insidiarum, stertatis? præcipue qui toties non boni me-
 hercle uicini, tentatum per proditiōem impetum, pacis temporibus ex-
 perti estis? Hinc à dorso, hostiū ditio tergo uestro imminet: inde occu-
 pato præsidio Amisiano, iter aditumque in ciuitatem cōmeatui excludit.
 Alia parte Rhenos tenet, et in cōspectu à fronte Ultraiectum est. Ad hæc
 cum nudos inermesque ad uim expositos habeat, amentia est, uestri peri-
 culi non admoneri. Offert episcopus, equitum peditumque præsidia suo
 sumptu se comparaturum imponenda: non ut secum aduersus Ultraie-
 ctinos arma induatis, aut fœdere aliquo illi alligemini: sed ne consuetis
 Gelri artibus inuiti in diuersam partem, exemplo nonnullorum oppido-
 rum (ut hostes nunquam dormiunt) attrahamini. Si receperitis, nō erit,
 ut uos nobis, perinde ut multa alia, ademisse ille gloriatur. Ad ea Cos.
 Quenquam ne esse existimas in ciuitate, qui se hostibus prædæ obijcere
 uelit, ubi bello se interponere nihil sit opus? ubi eorum occursum decli-
 nare liceat?

nare liceat? Vidisti coram (ne uana fingendo uerissimiliter, disertior quæ uerior dicar) quam moleste Gelrus, quam grauius Ultraiectinus unam hanc legationem uestram acceperit, perinde ac si iam senatusconsulto uestra postulata, decreta fuissent. Si tantus fremitus, si tanta indignatio, ob semel datum uobis senatū, de obtinenda præsidio ciuitate orta est, quid existimas eos non dicturos tantum, sed facturos etiam, ubi uiderint uestrum equitatum, & pedestres copias incenibus nostris receptas: stipendiū ab episcopo præberi: illi sacramento militari inautorari? Vides quid extemplo nobis patiendum erit. In primis constaret pactam esse societatem, quamuis hostilia priores non intulissimus. Ergo ex societatis iure, incendia, populationes, agrorū uastationes, omnia denique hostilia & expectanda, & perferenda nobis essent: & nullo quidē uestro emolumentō. Quod autem de præsentis discrimine, in quo, à fronte & à tergo, simul et à lateribus, excepta una arcis frontis parte, cincti mediū uersamur, disputas: ut propemodum quasi caueæ, muris inclusos nos obsedisse uideantur, cum nondum pro hostibus habeamur: ita in animum inducere uos uelim. Gelrus cum his copijs ad ista incenia apertè non adueniet, ut ui quicquam agat: nec temerè, neutri parti se coniungere uolentes, ad arma coget: cum sat hostium cis ultraque Iselam habeat. Ut nihil de prædicem robur ciuitatis, quod nobis penè ipse notius habeat. Nec ita sublatis interim pedibus altum stertimus (ne finge) ut sopitos, quamuis extra societatem belli, noctu luci ue sit oppressurus. Si, cum nusquam is bellum gerat, excubias nocturnas in incenibus, stationes diurnas in portis pro septo ac maceria inferè cōmunis ditionis intenti seruamus, bellum eo cum socijs ciuitatibus, cum episcopo declarato, in portis propè nostris gerente, cæcam speculationem ageremus: Prouisum præcautumque hucusque est, ne insidijs tentatos occuparet: & cauebimus, dijs benè iuuantibus, ne consuetis suis artibus nos in suam ditionem trahat: nisi fortassis existimes, eum in ciuitatem supra patentem, quam diu testudine tecta nō sit, inuolaturum: quod certè ne tum quidem prohibere possemus, ubi omnes anguli armatis præsidijs obsepti essent. Accensus his consulis uerbis Rhedius. Quid queso, inquit, consul tantum de te commeriti sumus, ut haud aliter nobis & uiribus & consilio obstes, quam si hostilia patrassemus: cum totus senatus, extra uestrum quatuor, aut ad summum quinque, stet ab episcopo? Nisi forsitan Ultraiectinorū ordinum exemplo, Gelri societas, in cuius potestatem te et rempub. commissurus sis, quam nostra, uobis magis expetenda uideatur. Quod si obtingat, haud dubio autore id euenisse, ipse satis hic profiteris: qui, quo minus postulatū obtineremus, dissuasor fuisti senatui: adeo ut in dissensione per te nunc inter se sint. Quare non obscurum est, neque tacitum habebitur, si qua defectio insequatur: cuius opera portæ uestræ episcopo clausæ sint. Ad ea cōsul. Id uanum est, & falsum. Nam quod è totius senatus uerbis tibi respōdi, in id discessio à bona utriusque senatus parte pedibus facta est. Factūque inde ueteri more senatusconsultum, quod uniuersi calculis suis ratum esse

iusserunt: tamen si antea multi in diuersa sententia fuissent. Sed à quibus è senatu id enunciatum, & ad te, linguæ incontinentis hominibus, sit delatum, non me fugit. Hi, quoniam nihil pensi habent, malunt terram cælo miscere, quàm pace & ocio hucusq; uindicato in reliquum frui. At interim mirum tibi uidetur, quòd populus turbata pace omnino nolit in belli statim participatione descendere: cum ad id neq; ansam dederint, neq; ut susciperetur indicendū Ultraiectinis, in concilium sint adhibiti: Non dico iam eos, pensatis utriusq; bonis et malis, illud tantopere formidare, quòd ocium armis, forum castris, infinitis partibus sit anteponendum: quanq; uel ob id solum mortales omnes arma detestamur, quòd nihil sani habeant. Illud in animis omnium heret, quòd episcopus ad hoc usq; tempus, nos penè quàm hostes ipsos magis exosos habuit: animū à nobis auertit. Et miraris, si animos talibus meritis dignos nunc uicissim experiatur. Num ullam clementiam suam erga nos, num munificentiā commemorare potest: Reuoca in memoriam, (potes meminisse) in quæ maledicta & conuicia effusus, (aderas ipse coram) principes concilij legatos nostros questum de superbia & iniuria Iacobi Niueldij, ad semissos, nuper aggrediebatur: in quos perinde atq; in tresses agasones pluribus inuectus, è concilio eos, relicto ciuitatis inimico, & iuris libertatisq; uiolatore, iussit excedere. Hæc & alia id genus multa, quoniā in memoria habemus, non est quod impotenter debaccheris, si populus Amorfortius episcopi copijs suas portas patere nolit. Porrò quod ad me, curabo ut laudatius de me testimonium relinquam, quàm tuus stomachus uaticinatur. Non spero ita te Amorfortiorum uanitatem experturū, ut nunc episcopus Ultraiectinorum uestro consilio expectatus est. Ita cū neutri ab altero pacati quicquam responderetur, utrinq; è colloquio discessum est. Consul haud modicè de perplexo negotio sollicitus, uiam querebat qua bellum declinaretur. Et quanquàm decreto senatus placuerat, peditem præsidia omnino imponenda, non episcopi, sed populi impensis esse: illud tamen unum metuebat, ne, cum exactis mensibus, populus, ex magnitudine tenuitateq; suæ quisq; fortunæ ad collationem pecuniæ in stipendium censeretur, difficultatem auferendi motus intestinus ac seditio cõitatura esset. Imminēs hoc malum ut declinaret, auerteretq;, tale cum tribus adhibitis consularibus apud Hadrianum Rhediū & magistrū equitum ex tempore init consilium: quò, haud dubia spe, & pax conferuaretur, & episcopi gratiā Senatus & populus Amorfortius emerentur. Id autem fuit huiusmodi: Locarentur in ciuitatem conscripti armati, qui à senatu decreti fuerant: dicerenturq; uulgo è stipendio ærarij, populo Amorfortio in autorati. Adde & illud: ut senatui sacramento iurati essent, ne non omnia uerisimilia apud principis hostes apparerent. Interea per literas negotium Gulielmo Turco ad conscribendum unum signum mandaretur, eosq; pedites occultis itineribus in ciuitatem mitteret. Ipse interea episcopus stipendia ita occultè in singulos menses suppeditaret, ut ne tenuis quidem eius rei odor ad hostem perueniret. Per sua
sio relin-

sio relinqueretur, è publico (ut dixi) in pedites impensas fieri. Placuit calidum impense commentum in speciem tutum legatis: ac nihil indidem morati, ad referendum Dorestatum sub noctem repetiuerunt. Paucis sub hæc interiectis diebus VII. Id. Decemb. in ciuitatē uenerunt septuaginta quinque pedites, duce Godefrido Nouesio: quos Cōsul senatus ac populi nomine illico recensuit, & ad sacramentum compulit, nusquā ullam expeditionem facturos, moturos uē, nisi ex imperio suo & senatus: & illis sine rebellione ad officia facienda fideles se praestarent. Et seruatū id quidem fuit usque ad Non. Ian. Omnibus inferæ ditionis oppidis & castellis ad istum modū amissis, cum nihil reliqui episcopo Ultraiectinus fecisset, præter oppidulum Vuicam, ubi in arce, quasi undique hostiū castris septus sedebat: & Amorfortiam, quæ sola in fide remanserat: penes quam omnis recepte urbis Ultraiecti gloria postea, sed nulla cum gratia, extitit. Pessimè affectæ erant res Transiselanorum interea. Quorū cum castella & præsidia ferme omnia, & ciuitates aliquot Gelrus occupasset: pro situ locorum, reliquas etiam ciuitates nouis in fluminis ripa præsidijs positas, ad famem usque penè circumfederat. Cum itaque & animis et opibus diutino bello exhaustis, nullam opem prorsus ab episcopo expectarent: audirentque acta conuentus Schoenhouiensis, in quæ tandem sibi quoque, præsertim ita affectis, uadendum foret: in frequenti ordinum concilio ex autoritate episcopi decreta est, sub ius & ditionem Burgundionum defectio. Indictus dies est ad conueniendum circa Non. Ianua. Seruarunt diem Burgundionum missi legati: Florentius Edmōdanus, Georgius Schenkus Phrysiæ præfectus, Gerardus Mulardus, Iodocus Sasbautius, Petrus Saudanus, Petrus à libellis secretis rerū Hollandicarum. Ex equestri nobilitate Transiselana legati fuere, Ioannes Mulardus, Burchardus Vuesterholtius, præfectus Volenhoæ: Lubbertus Mulardus, Ioannes Stellingus. A Dauentriensib. legati missi sunt, Gerardus Critius, Henricus Plaetmānus, & Henricus Terspillen. reip. scriba. Campensium legati fuerunt, Lubbertus Hattemus, Gerardus Burgardes, Ioannes Vechtus, Timannus Veno. His additus fuit Ioannes Breda scriba. Suollani miserunt Ioannem Heruerdenum, & scribā Vernerum Pufflingū. His permissum fuit, quib. antè inter ipsos in frequenti ordinum & ciuitatum conuentu decretum fuerat, legibus & conditionibus, transferre in fidem Caroli Imperatoris & legitimorum eius hæredum Brabantiae & Hollandiae principum, agros, fundos, prædia, ciuitates, oppida Transiselanae gentis: ubi cōsensum ad id episcopi, legati Cæsaris protulissent. Hi ut inde nomine ordinum & ciuitatū, & omnis posteritatis Transiselani nominis, fidem & obedientiam eidem iurarent, simulatque id ipsum item ex autoritate episcopi sibi permissum cognouissent. Quare legati Caroli Cæsaris uicissim populo Transiselano hæc libertatis iura, ex principis sui autoritate, inuiolabilia esse iusserūt. PLA

CVI T omniū primūm Cæsari, ut equestrib. familijs, ciuitatibus, & oppidis Transiselanis sua libertas integra in perpetuum maneat: publica iu

» ra priuataq; clientelarum, castellorum, possessionum, consuetudinum,
 » ut quisq; ea frui pergat libertate, qua usq; ad præsentē diem fretus esset:
 » iudiciorum in suis quibusq; locis ratio, & legibus agendi forma apud
 » suum cuiq; iudicem & forum salua, è patrio more seruetur. Quod si per
 » regnorum ciuitatum'ue mutationes, à pontificibus Rom. alijs'ue Tran-
 » sifelani aliquando in posterum infestentur: ea uis ac controuersia auerte-
 » tur nullo ciuitatum, gētis, possessionum'ue sumptu aut damno. Promi-
 » sit ob ea Cæsar, quicquid Transifelani iuris fuisset, id uniuersum suis im-
 » pensis se restitutum. lam quod ad stipendium in hoc bellum attinet, nō
 » oneraturum se pensionibus, suprā quā ut soluendo essent: quando bel-
 » li impetum sustinendo tot annos exucti essent. Quoniam autem Transi-
 » sselani se priuilegium habere, & iura ab Impp. accepta affirmabant: qua-
 » re in posterum se ad suscipienda arma contra Imperatorem cogi non de-
 » bere: Respōsum ad id fuit, Legibus illis nihil detractum iri, quod eas uel
 » læderet, uel labefactaret honestum. Fuerunt item pacta, ne quis ob debi-
 » tum alterius, æs'ue publicum ditionis Transifelanae, extra ditionē Tran-
 » sifelanam in eiusdem principis regno accusetur, retineatur'ue: sed ob su-
 » um quisq; debitum solum ut par est. Et quia graui bello pressi erant, in le-
 » gibus id quoq; tenebatur, ut Cæsar extemplo arma contra Gelrum pa-
 » raret atq; indueret: neu ullo omnino scedere illi alligaretur, priusquam
 » oppida, agros, castella, & quicquid Transifelani iuris unquam fuisset,
 » armis repetiuisset: possessores incolæ in suos fundos restituti essent, ubi
 » cunq; ij siti forent: & quidem absq; furo, ne quid contra ea hosti conce-
 » deretur. Porro autem, quia Gelrus præsidijs positus contra Dauentriā
 » in Iselæ ripa, annem obsederat infestē, ea q̄primū tollerentur. Quo-
 » niam aut Transifelani per bella, quæ magna habuissent, ære alieno one-
 » rati essent, & creditoribus obnoxij, permissum foret equestri loco natis
 » & ciuitatibus, ex autoritate Cæsar's, aut eius præsidis, è cōsuetudine pa-
 » tria collationem tributariam constituere, ut se redimerent. Depoposce-
 » rant Transifelani uicos aliquot Gelræ ditionis, suis finibus, hosti adem-
 » ptos adijci, ac superæ ditioni donari. Respōsum ijs fuit, Cæsarem genti-
 » Transifelanae postulatū, quod ratio ferret, tum demum concessurum,
 » ubi id regnum bello in potestatem uenisset. Pactum insuper fuit, quoni-
 » am tabulas de decem aureorum milibus Transifelani episcopo, pro ne-
 » scio quibus hypothecis tradiderant, contenderunt à legatis, ut cum epī-
 » scopo de restituendis tabulis agerent. Receperūt illi & in id se annisuros
 » pro uiribus, atq; impetratas daturos in ipsorum gratiā, quod fieri pos-
 » set. Nec cum Gelro adiungerent foedus, pacem'ue facerent, priusquam
 » quingentorum aureorum pensio in annos singulos remissa, quam Gel-
 » rorum princeps Suollanis extorserat, sublataq; foret. Si posteris tempo-
 » ribus dissidium aut certamen inter ciuitates ortum, ullam cōtrouersiam
 » moueret, huic dirimendæ non ultrā Cæsar se interponeret, quā bonū
 » & æquum principem deceat. Quod si ab hoste rebus ablatis damnū ac-
 » ceperint, ab illo eos defendet, perinde ut alios, sub suo imperio, popu-
 » los: fas

los: fas iusque erit, iure in suis controversijs agere, in eius regni ciuitatibus, pariter è communi iure ipsorum incolarum. Non committet Cæsar super hæc, glebulas palustres proximo triennio è Transifelana ditione exportari, multa cymbæ cum merce, principis fisco sextans: delatori uncia. Exacto triennio, cōsultabitur, cauebiturque in posterum rebus Transifelanis, ut par illud atque utile uidebitur. Perfoluetur inde cōsueta in singulos annos Cæsari sua pensio, quo in reliquū hac in re, regioni Transifelanæ prospectum sit. Cæterum quod ad monetam ciuitatum Transifelanarū, ut ea pari cum principis numismatis dignitate, per omnes ipsius regiones æstimationem suam obtineat: id quoniā ad principis maiestatem, & communem omnium eius regnorum ex æquo salutem pertinet, cum præfecto monetæ consultabitur, atque inde permittetur, ut æquum uidebitur. Postremò ut pacta hostibus ab episcopo, eiusque præfectis, ne hostilia paterentur, concessa, rata & integra seruarentur: ut ea pecunia inde conflata, in stipendiū militare uerteretur. Hæc ferè summa est pactorum inter legatos Caroli Imp. & gentem Transifelanā. De his tabulæ postea confectæ sunt. Per eos dies episcopus, propter hybernorum tempus, copiarum partem dimisit. Vnum signū cum modico supplemento, quod ex robore ueteranorum constabat, Vuicam ad hybernādum reduxit. Verebatur Gelrus, ne remittente hyberno frigore, sub uernum tempus episcopi stipendiō rursus in autorarentur: quando ad circumcidendos sumptus, ad tēpus solum eas dimiserat. Quare tumultuaria manu ex Batauorum ac Velauia agris contracta, adiunctisque his copijs quæ in urbe Ultraiecto erāt, raptim ad duo milia peditū confecit. Cum his Ultraiectū, inde in Rheni ostiū profectus, illas ab episcopo dimissas securasque hostium inopinatò adortus, dissipauit. paucis captis, reliqui fuga sunt dilapsi. His copijs auctus Rossemus, mouit in interius ostium Rheni. Hic dum incautius cum Vito Munstero equitum magistro ad occupādum idoneum castris locum cum modico equitatu ante alios euagatur, penè in hostium insidias incidit. Interuentu suorum ad classicū datū, pulsus insidijs, periculo extractus fuit. Iam cum haud procul ab ostio, pararet ea locatis castris, quibus ad oppugnationem præsidij opus esset, nunciatur, Genemudenses transmissio Isela, effuse Velauie uicos incendio passim populari. Hoc nuncio, discussio obsidionis consilio, Rossemus trepidus rerum suarum excitus, sublatis properè rebus castra mouit: ac dimissa ex agris passim collecta multitudine domum, reliquas copias Ultraiectum reportauit. Eodem tempore Gelrus castella aliquot, in limo palustri Apcaudano & circa Vechtā per ditionē cepit, Hammum, & castellum Miertanum. Tentata est per proditionem Montfortia: sed irritum inceptum fuit. Crescente inter hæc caritate rei frumentariæ in urbe per annonæ inopiam, cum duobus signis & omni equitatu in Batauiam frumentatū proficiscuntur. Episcopus nūcio, Rhenum hostes iterum traiecisse, accepto, sperans se ab itinere eos exclusurū, circa Amerongam copias disposuit. Sed ubi audisset ex præmissis exploratoribus,

ploratoribus, utroque eos armorum genere se duplo esse superiores: & in frumentatione copias, ut tuto commeatus in urbem portaretur, auctas: omisso itinere, quod ad claudendum transitum infederat, Dorestatum redijt. Vilescere per crebras frumentationes, frumenti precio, aeris inopia in stipendium Ultraiecti laboratum est. Quare ut milites ad officia promptiores essent, senatus opulentioribus ciuibus, ex priuato conferendum stipendium imperauit. Bubile erat in agris Camporum, quò bubulci è propinquis pascuis sub imminentem noctem pecus compellere consueuerant. Id tanquam opportunum ad reprimendos Campenses, & prohibendum Genemudensium effusas in Velauiam excursionses Dux occuparat. Ac statim excitis tota Velauia fossoribus, paucis diebus uallo fossaque aduersus omnem belli impetum, nihil hyberna intemperie impeditus, impositis præterea ualidis præsidijs ita muniuerat, ut nulla operum uipenè expugnabile uideretur. Et situs ipse loci id ualidius quoque reddebat. Hinc crebræ excursionses ad Camporum portas usque fieri: frequentes dimicationes & certamina cum Genemudensibus haberi. Dauentrienses præsidium Diepenheimum, quod Gelrus ualido imposito milite tenebat, obsidione cingere adorti, breui quàm castra locassent, omnia, quibus ad oppugnationem opus esset, opera expediuere. Euocatus in colloquium præsidij præfectus, ut de deditioe ageret, cum nihil pacati, sed superbe etiam responderet: arreptus in hostium potestate mansit. Inde aggressi machinis & operibus præsidium, cum machinarum iactus ferme omnes irriti essent, irruunt ingenti impetu ad opplendam fascibus ac cratibus uimineis circumductam, & eam quidem præaltam fossam. Intulerant ad obiectum uallum scalas: ibi Gelri è cuniculis ac propugnaculis in confertos hostes grandinare, cladem magnam edere. Fractis Dauentriensium, principio oppugnationis infelicitè têtato, animis, in castra receptui signum datur. Territi præsidiariorum fiducia, soluta obsidione, exercitum domum reduxerunt. Et coeli inclementia, & loci natura eiusmodi erat, ut militum corpora pessimè affici potuissent. Gerebantur autem ista circa principium anni uigesimi octauum: cum episcopus nullum ocium militibus ab armis & incendio daret. Castella aliquot quorundam nobilium primæ factionis Ultraiecti, in Iutfasio uisit. Pugnatum per eos dies quoque est à Dauentriensibus, foeliciter, duobus simul locis, ad Vuilsenam & speculam: qua uictoria, ipsis additi, hostibus uerò fracti animi non parum fuere. Ultraiecti nulla pacata consilia extiterunt: nam insequentimense exacto, ubi stipendium menstruum ferociter poscentibus militibus persoluen dum esset: in consilio de constituenda in singula ciuium capita, pecunia agitatum fuit. Sed quia haud dubiè eius collatio, ob tenuissimi census humilem multitudinem, difficilis foret, & seditionem peperisset, id consilium discussum fuit. Interim blandimenta multa dando factiones primores milites circumire, feroces spiritus mitigare magnificis promissis, indies grandem pecuniam à Duce expectari. Denique extrahendo magis cupidos animos, differre solutionem, quam negare. Ac

gare. Ac nisi ductores signorum, sua fide interposita cauendo etiam fremitum repressissent, ipsa urbs ad direptionem exposita, præmium belli pedestribus ordinum auxilijs fuisset. Breui quàm hi motus quieuisent, pecunia allata est. Castellū erat in Dorna iuris Archidiaconi & dis primarię Philiberti Naturelli, à consilio rerū Burgundicarū. Is, ut aliarum rerum in urbe Ultraiecto, sic & castelli huius curatorē reliquerat D. Marcum Vuesium. Hoc belli initio Gelro, quòd ualde opportunum esset ad prohibendas hostiū excursiones: tum quod esset tutus suis illam in urbem receptus, aperuerat. Quare Archidiaconus ira accensus, ad Vuesium, & basilicæ Martinianæ Canoniorū collegium literas dedit, quibus querebat (audierat crebras inde in hostiū excursiones fieri, & uiarum transitus claudī) castellum eorum fidei mandatum, Gelro iam pate re sine sua autoritate: cum in hoc nequaquam ab se magnis rerū suarum sumptibus conditum esset, ut uel publica pax inde turbaretur, uel in bello hostilia inferrentur. Situm in eo loco esse, ex quo, quoniā Gelrus plurimum posset, ut episcopi insidijs ac fraude interceptū temerè deleri, soloq; æquari posset: id quod perfacile factu esset, quando non ad uim ferendam, sed ad delicias magis comparatum foret. Si quod interim inde damnum acciperetur, scirent, id uniuersum in ipsorum capita casurū: damnum infectum eos reddituros. tamen si Vuesij bonis in posterum sibi satis cautum esset. Episcopus in spem adductus eo per hos dies potuendi, bipartito equestres copias circa radicem montis ita mittit, ut diuersis itineribus ad Dornam, quasi hostes hostibus, neutri alterorū gnari occurrerent. Altera turma cum signo Gelro per montem circumducta, ut si ab urbe Ultraiecto adfuisset, turmæ cum episcopi uexillo in cōspectu castelli loco satis plano dēfatoq; sed uasto ac sterili, sit ex composito obuia. Nec mutuuum occursum facile erat sine prælio declinare: partitiq; ita erant, ut pauciores sub Gelro signo cum pluribus commiscerentur. Editur infestis lanceis ferij certaminis, spectantibus è castello præsidijs, simul lacrum & species. Tandem Gelri signi eques simulato pauore, paulatim retro cedendo, ad clamorem & manus eorum qui in præsidio aderant, quasi multiplici terrore, uiribus impar, percussus fugæ consilium capit. Alij postquàm illos fugientes cōspexere, circūactis freno, et additis calcibus equis, studiū instandi insequendiq; fingūt. Ad hanc pugnæ equestris speciem non mentes Dornenses cum oculis tantum intentas habebant, sed receptum ad se habentes patefacta porta, stratoq; ponte manib. trepidè ac clamoribus accersentes, adiuuabant. De tectis tormentorum uī, et turribus, in terga cedentiū, carpere simulantes, tonitruare: eos machinarū campestriū iactibus, pro uiribus retro cōpellere. Subierant iam aliquot, transito ponte, castellū, cum signifer inter principia inuectus, exuberanti lætitia nondum capti castelli nimis calidus, indicio tesseræ, nec absq; uī in primum obuium se proderet. Ibi ille fraude detecta, in fugā intrò ablatu, ad arma trepidè cōclamat: hostes pro amicis trans pōtem intrò receptos: emittenda ea quæ in expedito ad manus aderāt, tormen

ta, in

ta, in confertas turmas, priusquam hærentes tergo pontem transgressi, aream interiorem & aditus occuparēt. Ad hunc clamorē principia hostiū perculsa, metu ne subducto à tergo ponte, simul et obiecta porta, nube missiliū obruerētur; circūactis freno equis, et additis calcarib. in fugam se abripiūt. Dolore inde amissæ è manib. uictoriæ exasperati, cōiunctis turmis uicū Dornā infestè peruagant: ac capta aliquanta rusticorū præda, inter quos uici prætor quoq̄ erat, Vuicam receptū habuerunt. Per id tempus episcopi copijs Nerdam frumentatū profectis, ex Ultraiecto insidiatum est, sed nulla re memorabili. Tentata quoq̄ Schoenhouia est à trib. peditibus, habitu muliebri oppidū ingressis: sed irritū inceptū fuit. Indicio deprehēsi, & in Hagā missi, confessione tormētis expressa, suppliciū dederunt. Per hæc Hollandorū oppidis præsidia imposita extemplò sunt. Appetebat interea uernū tempus, quo omnib. copiarum Burgundicarū uirib. ex pacto cū Gelro bellandū, et Burgundionibus de tradendo episcopatu cauendū esset. Quare cōcilio habendo dies episcopo & ordinibus Transilelanis, à præfectis Burgundicarū regionū Dordraci dictus est. Eò postquam conuenere, transactis ijs quæ ad additionis utriusq̄ translationem et pacta attinebant: decretū quibus quātisq̄ copijs bellum, & quibus ducibus ad Cal. Maias, cum Gelro gereretur, dicti sunt duces, Comes Florentius, Comes Gulielmus à Renneberga, & Georgius Schenkius: ex heroibus illustribus Tautenburganis, Phrysiarum præfectus. His mandatum est, ut omni cura copias cōscriberent. Decreta sunt ad id bellum peditū XVI. milia, equitū uerò sesquimille. Interea Georgius Schenckius, quantis uideretur copijs in Transilelanis, adiunctis in supplementum eorum auxilijs, nulla mora res gereret, simulac anni tempus id patere. Agebatur principium anni uicesimi octauī. Reuocantur, referente factione, à senatu Ultraiectino, factò in id senatus consulto, in urbem Calend. Febru. quotquot metu belli in pacata oppida perfugerāt. Senatus consulto non parentibus, decem annorum exilium publicè iussum: præter multatitiam centenorū coronatorum pecuniam, ærario inferendam, & ius puniendi amplius etiam, quod penes Ducem esset. Supplicationes ad hæc in sex menses sunt decretæ Veneris diebus, ut res belli sceleriter ac prosperè euenirent: & ieiunium simul institutū est. Motus nouus, ab equitibus stipendiū quinque mensium ab inchoato bello postulantibus, obortus, à Ducis legatis, qui huc ad res inspiciendas trepidè accersiti fuerant, superuenientibus, cōpositus est. Comitiorum tempore propter ciuium paucitatem (nam partim exulabant, partim direptionis periculo, nonnulli etiā odio factionis urbe post cceptum bellum dilapsi fuerant) in duodecim dies dilato, cum interea spreto edicto nulli redissent, conuenere quidē opere in suas quæq̄ è prisca consuetudine, curias: sed adempto sortiendi suffragandiq̄ iure, Dux per epistolā homines suæ sectæ senatores ac tribunos dixit. Coss. facti Fredericus Regius, Godefridi Regij prætoris filius: & Fredericus Vochtius. Nec fuit clam amplius Gelro, quid consultarent

Dordraci:

Dordraci: quare finitimos Leccæ uicos episcopum redeuntem operiēs, cum toto exercitu infedit. Ille non ignarus, Vuicanos ingenti sui desiderio teneri, Schonhouiam è concilio reuersus, ad eos literas dedit in hæc fermè uerba: Anxij sui expectatione esse, simul & solitudine pro sua salute agitari desinerent, quòd hostis citeriorem annis ripam infestis armis obsedisset. Se propediem tantis copijs stipatum, domū aduerso flumine ad futurum, ut per medias illorum stationes iter suum posset uertere: Ipsi interea accuratè uigilias pro portis & moenibus aduersus hostiū artes & impetum haberent. Missus iisdem diebus cum literis nūcius ab episcopo ad ordines Ultraiectinos è Schonhouia, de actis & conuentu Dordraceno, (ne ignari essent) in stationem incidit Gelrorū. Hi, lectis literis, ac nuncio citra ignominiam retrò dimisso, adeò incredibili letitia perfusi fuerūt, quòd longæ militiæ & maioris nominis belli certi essent, ut in noctes seras conuiuia & comotationes largiores producerēt. Data sunt breui post de iisdem iterum rebus ab episcopo ad Ultraiectinos literæ. Postquàm Gelrus ingens sibi à potentissimo hoste bellum parari palàm aduertit, (quia passim delectus per Hollandiam habebatur) & ipsa oppida ualidis præsidijs impositis permuniri: adeò ut communibus armis contra se belli impetus uniuersi uerteretur: conscripto nouo exercitu suas ciuitates, & commeatu maturè munire aggreditur: mittitq; circa omnia præsidia, qui mandarent, ut intentè custodias haberent. Idem & ab episcopo, per eos dies nauigio Dorestatum reuerso, ad eas munitiones & ciuitates, quæ in fide remanserant, factum est: ab eoq; additum fuit, ad Cal. Maias momentū belli alicuius operæ precij fore, præut hæctenus fuisset. Gelri, qui aggerem Leccæ oppositū & proximos pagos infederant, cognito per exploratores episcopi accessu, & copiarum, (erāt enim ad duo milia peditū) quæ expedito agmine aggerem, dextrāq; ad nauigantis ripam tenebāt, ut eum in tutum prosequerentur: in minus glebosa montiū iter flexere: ueriti, ne traiecto Lecca hostibus cōiūctis, in discrimen, locum ue iniquum deducerentur. Dilabentem Gelrū manipulus sub noctem exploratum insequutus, ubi castra metarētur, in parum notis callibus incautus in hostis stationem incidit. Capti hi cum ad Martinum Rossemum deducti essent, interrogantur, quātæ copię suorum fuissent: ubi corpora curarent, quo ue iter haberent: Ille singula edoctus, in primis autem, omnes Leccā iam transiuisse, ac castra Langostratia petiuisse, extemplò moueri castra, & expediri arma imperat. Atq; ita à media nocte nihil moratus, sublatis impedimentis, lentè flumē Leccæ repetit: ne miles cursim per difficilem præpinguemq; glebam iter faciendo, priusquàm ad hostem peruentum esset, lassitudine frangeretur. Paulo sub exortum solis ut ad Tañslicā diluculante iam aurora uentum est, Rossemus copijs traductis, pontones subduci custodiriq; mandat, ne transitus à tergo suis clauderetur. Inde expedito agmine, quantum potest, Burgūdicas copias ad uesperam penè usq; sequutus, cum ab obuijs uiatoribus accepisset spacium itineris, quod adhuc aberant: nihil ultra tende-

tratendere ausus, tum quia miles totum diem itinere faciendo defatiga-
 tus erat, ab insequendo abstinit. Sequenti die superato amne contra Cu-
 lenburgum castris locatis, corpora suos reficere & animos iussit: atque ibi
 haud multum temporis moratus, in castra Dornesia copias reduxit. Fer-
 uebant interim omnia conscribendis copiis per omnes Burgundici no-
 minis regiones. Sed nihil aequae terrorem belli, quod a potente hoste pa-
 rabatur, auxit, atque id, quod transportatis in Phrysiam e Brabantia impe-
 dimentis, Schenkius, habito delectu, euocatoque Phrysijs Burgundicisque
 nominis milite cum exercitu Iselae appropinquare diceretur. Perculit hic
 rumor supra modum cum finitimos Gelros, tum Ultraiectinum popu-
 lum: quippe qui concitati belli conscientia tactus, grauissimi hostis ad-
 uentum, cum quo tot seculis, odij certatum fuerat: sed & infestiorē mul-
 to, quo iustius iratus erat, episcopi accessum, si uictor euaderet, formida-
 bat. In ea turbatione, multi Burgundici sanguinis mortales, aduertentes
 praesentibus reipub. Ordinibus nec uirium nec animorum satis esse ad-
 ferendam instantis belli tempestatem, cum hactenus non suffecissent: si-
 mul quam parum spei in Gelro foret, simulatque uniuersus belli impetus
 in eum conuersus esset, urbe furtim excessere. Quorum fuga per factio-
 nem & Gelrorum praefectos uulgata, quamuis ad eam diem usque in pa-
 catorum numero habiti erant, confestim hostes iudicantur: ac militibus
 in domos eorum immixtis, penum omne diripiendum absumendumque da-
 tum est: illud identidem consonante clamore occinentibus. Martis idius
 Iuliumque in patriae desertores esse. Multi, quos aperte episcopi uel hinc ef-
 se norant, quod nusquam factionum consilijs interesse uoluissent, urbe, se-
 natus autoritate pulsati sunt. Indignatio ingens ex ea re, & clamor plebis
 aduersus huius conturbationis autores exortus, exoptulantis cum pre-
 fecto urbis comite Mursio effecit, ut non solum moderatius deinceps,
 & lenius rempub. gereret, sed milite extemplo aedibus fugitiuorum de-
 ducto, a uietiam temperarint. Interea dum a Burgundis ea, quibus ad
 bellum opus esset, citra ultraque Iselam apparatur, urbi aduersus longam
 obsidionem commeatu Dux prospiciendum edixit. Magna frumenti uis
 circa Non. Martias Rhenis Ultraiectum portata: motaque simul sunt ca-
 stra propius urbem e Dorna. Dux nihil amplius noui hostis lentos ap-
 paratus & aduentum moratus, antequam in se moueretur, Rossemo rem-
 claram facere, & expectatam, ac facinus memorabile apud omnem poste-
 ritatem, rebus adhuc integris, perpetrare mandat. Quod ut tutius facili-
 usque conficeretur, misit ad Ultraiectinum exercitum sexcentos selectos
 pedites e Batauis conscriptos. Qui cum alijs recens ad mille trecetos fue-
 runt. Lucis principio eas copias in campum Oudeuicanum prope urbem
 deductas, ad concionem Rossemus conuocat: ac in frequentem coronam,
 hastam quatiens, progressus, ita loquutus est. Nae profecto sterilem, con-
 tubernales fortissimi, militiam ingratis hactenus sequuti sumus: episco-
 pum enim persequendo, nihil aliud sub nostris auspicijs, quam quod in
 comoda multa, multumque laboris in expeditionibus citra ullum priuatae rei
 emolumentum.

emolumentum exhaustis: ut sæpe nocturnus diurno labor per itinera
 difficilia hyberna intemperie, cum magna animi mei ægritudine, nulla
 prædæ spe ostentata, à uobis sit continuatus: qui alioqui in pingui solo,
 quamuis lassos egregiè iuuare potuisset. Nunc quoniam pro uno, ge-
 mini hostes nobis parti sunt, ut aliquando fructum aliquem militaris o-
 peræ sentiat, aperiam uobis hodie ditissimum opulentissimi hostis re-
 gnū: ubi tantum auri argentiq; & preciosarum rerum prædæ uobis mi-
 lites cōcedo, quantum per omnem uitam, ad luculenter uiuendum satis
 sit futurum. Cæterum, quis hic sit hostis, ecquæ urbs, cuius diripiendæ
 opima præda uos onustos reddam, tum apertius uos edocebo, ubi pro-
 prius peruentū erit. Me duces iam solum sequimini. Sic paucis milites
 alloquutus, effuso curlu in suburbanum è concione pedes sese abstulit.
 Magnis clamoribus, Diū approbent ea uerba: copix fugientem, inordi-
 natè sequunt, oppidanos è muris & turribus prospectantes, in tam sub-
 itæ lætitiæ & inexpectatæ admirationē uerterunt. Cum peditibus om-
 ne penè equestre nomen, relictis in urbe equis, quod eorum per Hollan-
 diam cum propter itinerum angustias, tum glebæ præpinguis hybernis
 mensibus difficultatem, nullus aut perq; tenuis esset usus, se coniunxit.
 Tenebantur interim portæ clausæ, ne quis internuncius ex urbe in Hol-
 landiam, Gelrorum infestum accessum indicatum præcurreret. Iam ter-
 mille ab urbe passus processerant, Rossemus postquam omnia circum-
 quaque tuta ab auscultatoribus esse uidit, ad militem in concionem rur-
 sus aduocatum huiusmodi uerba fecit. Credo uos commilitones, ma-
 gno cognoscendi desiderio, quò expediti iter habemus, accendi: nec im-
 merito. Nam simulatque hodie animos uestros spe ditissimæ prædæ
 impleuerim, non potest repentina illa lætitia, omnino defecata metu cu-
 ris que esse, quàm diu hostis genus, locus, periculorum difficultatisq; ra-
 tio sit incognita. Equidem uos securos esse iubeo, atq; laborum intrep-
 dos: ut quem hæcenus duces, nullum discrimen, nullum tempus, nul-
 lam tempestatem unquam, quamuis sæuientem, causatū habuistis, eun-
 dem nunc inter principia sitis uisuri. Hollando imus bellum indictum,
 non per focialem (ut olim) sed armis & incendio, Hagam totius regni
 caput, ubi opes plusquam Croesi aut Persicæ sunt, direptum contendi-
 mus. Hanc ego uobis auro argento que spoliandam, & quicquid preci-
 osarum rerum sit, quicquid ex ea asportari poterit, ita nudandum pro-
 pino, ut nihil reliqui faciatis: quantum item uirorum obuium est præ-
 dæ Ultraiectum abducendum, ut se à uobis redimant. At potētis popu-
 li nomen nihil uos cōterreat. Fuerunt olim strenui: at nunc nihil minus.
 Si reputaueritis apud animos uestros, sub quo principe ad hoc usque
 tempus cum magna nominis uestri & gloria & æstimatione militastis,
 qui uincere solum, & nunquam uinci nouit: qui belli artibus & rei mili-
 taris laude unus clarus habetur: Deinde, si uestram ipsi uirtutē, tot u-
 ctorijs florentes copix, uobiscum cogitaueritis: contrā, Hollandorum
 imbellē gentem, et ignauos uentres: facile opinor apparebit, quàm per
 r inertem

inertem hostem medium, iter uobis faciendum erit. Quàm breuī tēporis interuallo omne propè nomen Transiselanū uestræ ditionis fecistis? Quot arces episcopo quàm paruis copijs uno simul tempore ademptas, Ultraiectinæ reipub. restituitis? Taceo Horestam, taceo Amisianum præsidium, terrore aduentus exercitus uictoris magis quàm ui in ditionem concessisse. Adde, episcopum intra angustum, & quidem haud perinde munitum præsiðiū, ut sibi persuasum habet, conclusum teneri: adeò ut præter Amorsortiam, nec arx, nec munimentum sit, ubi testudinis in morem, collectus in suum tegumen, tutus ad omnes ictus lateat. Hæc uestra, commilitones, uestra inquam, uirtus paucis mensibus, tantam nomini uestro celebritatē, tantam existimationem conciliauit, ut ipso accessu formidabiles, in fugam, antequàm ad decertandum acie uenturum esset, hostes compuleritis. At Hollandorū possem numerosos nostra memoria exercitus, sed secunda prælia nulla: multas item foedas clades diuersis locis acceptas, commemorare, in quibus Gelri nominis uirtus enituit. Quid? ubi ingentes eorum exercitus paucissimis copijs fudimus: ut planè uetus illud uerbum uerum esse, re ipsa compererim: Ignauam esse opulentiam, & Timidas diuitias. Quàm exigua manu superioribus annis Vuasseneri instructissimas cohortes, in Carthusianis, procul ab domo asperrima hyeme cecidimus? quantam militum uim cum eorum duce cepimus? Nonne innumerabiles penè copias prope Harderuicam in maritimis locis, per eadem fermè tempora tumultuaria manu rusticorū delectæ iuuentutis, è Velauia, cum modico equitatu, cōtracta, ad internecionē deleuimus: Recētior est illa insignis uictoria ad Termidam, ubi capto Gulielmo Turco, hostilium copiarū duce, accepto graui uulnere, plures cōtrucidabantur propè, quàm acceptæ cladis nunciij fuga euadebant. Nihil itaque metus, nihil trepidationis uobis faciat, ô milites, Hollandici nominis inanis fumus: cui ppter tot uictoriarū decora ipsi pauori estis. Quo ad alia igitur pericula promptiores, & ad uos militares labores subeūdos sitis alacriores, nūc tempus poscit, ut uobis dītia stipēdia, uobis grandia opereprecia, magnę mercedes pponantur: ne semper uictorias uestras in frugiferas esse queramini. Hic senatorios homines euparyphos circa abacos rationarios occupatos, hic caufidicos et patronos mercenarios luxui & crapulę ociosē uacātes, & planè Sybaritas, in prodigiola opum affluentia opprimetis: hic deniq; quantum auri, quantum argenti infecti factiq; ab extremis usq; Indis & Arabibus in septentrionalem orbem est transmissum, opportunum expositumq; estis habituri: ut nemo omnīū, cognito nostro accessu, nisi in manus nostras fuga dilabi queat. Ecquis uestrum est, qui negabit tanta mercede priores labores abunde pensari? Quis hostem quamuis potentem uiribus, talibus castris ad diripiendum concessis: spolijs tam opimis, ad legendum, datis, non contemnat? quæ omnia uno uos die tanta opulentia onerabit, quanta in omnem senectutem, ad lautē splendideq; in ocio uiuendum rudiarijs sat sit futura. An non quæuis ad ultimum pericula,

la, præ huius præmiij expectatione leuia, imò uerò nulla æstima-
 da sunt? Mea profectò sententia, iam uerò duplex induendæ in nouum ho-
 stē indignationis causa animos uestros meritò accendere debet. Primū
 quod per Hollandos stetit, quo minus episcopū tota ditione exutum
 (cum tantum armis polleremus) iamdudum expulimus: quæ sola res
 uos uictoriæ uestre fructu defraudauit. Hi enim occultè mittēdo illi au-
 xilia, stipendia liberaliter suppeditando, pecunia iuuando, ditionis no-
 stræ propemodum factum episcopatū, interuerterunt. Deinde ita no-
 uo scedere cum hoste societatem adiunxerunt, ut bello huic illigati, sui-
 ctiores euaserint, alieno, in ius ditionemq̃ suam, omne nomen Ultraiē-
 ctinum, superum & inferum pariter cogant. Hæccine tam indigna no-
 bis toleranda? an differenda hostilia tantisper, dum apparent? dum e-
 gregiè armatorum milibus instructi, transitum nobis in Hollandiam,
 aditum in Hagam, bello translato claudant? dum itinera, dum calles in-
 sideant? Mature nunc obstandum est milites, & uirtutis documentum
 ipsi cum magno gloriæ uestre additamento, & commodo circa noui
 belli proœmium, edendū est. At id interim metuo, ne, quod aliquot ho-
 stium ciuitatibus à tergo relictis, mediterranea regionis penetrāda sint,
 paucis ignauis trepidatio pauorq̃ oboriatur. Hos ego indignos hono-
 ratæ militiæ nomine exautorandos, & domos dimittendos censeo. Ete-
 nim nullum facinus magnum in bello sine periculo, nihil memorabile
 sine difficultate geritur. Illa ubi absunt, ibi nihil gloria, nihil triumpho
 dignum patrat. Quamquam uero non uideam, quid obuiū esse pos-
 sit, quod terrore ullo uos percellat: pauorem ue faciat, quam obrem ina-
 nem merū fingatis. Loquor hic spiritibus militaribus, quos gloriæ cu-
 pido uersat: non ignauis, qui ad quamlibet curam, & agitatae arundinis
 susurrum inhorrescunt. Nusquam hic hosti castra sunt: à tergo perpa-
 cata omnia, regionesq̃ ab hostium copijs tutæ. Montfortia, quan-
 quam nec in pacatorum, nec hostium numero habet, quod suo princi-
 pi pareat: nec inde hostilia sint illata, nec portæ nobis pateant: nostro ta-
 men nomini ita est amica, ut nisi nobis, nulli auxilia unquam ad bellum
 miserit. Duo inde oppida, quorum alterum humile modicis admodum
 præsijs, alterum haud multo maioribus munitū, ita prætereunda sunt,
 ut à tormentorum uī ē muris, planè tuti sitis futuri. Ex cōposito milites
 hæc expeditio suscepta est. Quare non permittetur præsijs, senatus au-
 toritate, portis ad uelitandū nobiscum erumpere: ne transitus in Hagam
 impediatur. Quid si ex omnibus oppidis præsidia deducta in unum ag-
 men conflentur? quod quidem futurum non est: cum mulieribus pu-
 gnandū, haud cum uiris erit. Nam quantum militum urbibus imposi-
 tum est, ex fullonibus, nautis, pellionibus, subulcis, agasonibus, & id ge-
 nus uulgo Hollandici Brabantiq̃ generis imbelli, tumultuario, sine de-
 lectu contractum est. Ut taceam, quanto exercitus uictor & longo usu
 exercitatus, tyronibus, & ijs quidē luxu urbano & ocio corruptis ac dif-
 fluentibus præstet. Vici inde, quotquot ultra citraq̃ in ripa Rheni siti
 sunt,

sunt, nobiscum ad paciscendū subacti, liberaliter ad ipsam usq; Hagam
 nobis com meatum suppeditabunt. Porrò autem nulli amnes iter remo-
 rabuntur: nulli pontes, quibus intercludamur, difficilem transitum im-
 peditum ue receptum dabunt: nulli obstabunt montes: nulla præcipi-
 tia: nullus iniquus locus subeundus, sed per plana & solida uiarum, si-
 ne certamine, ad destinatū locum iter stratum est. Sine sanguine, quod
 mirum super hæc uidebitur, tanta cimelia uos tradam. Iam cum neque
 muros, neque fossas habeat Haga, quibus contra impetum alioqui per-
 munita esset: nullum periculū erit, ne portæ nobis claudantur: aut fos-
 sæ cælorum cadaueribus inter expugnandum repleantur: ut opima
 illa præda nullo prorsus sanguine sit nobis statura. Quanto uero gra-
 uiores labores, quanto asperiora pericula, in statarijs prælijs hyberno-
 rum tempore in castris pertulistis: quoties niualibus diebus, congres-
 suris cū hoste, uix manibus retinendorū armorum esset potestas: quo-
 ties per obiectos amnes transitu prohibiti, salutis spē in sola uirtute mi-
 litari haberetis. Scio milites, animos uestros à uerbis meis ad uirtutem
 haud perinde, atq; iucunda recordatione ditissime prædæ excitari. Quā
 quidem non solum in conspectu, sed persuasum uobis, in manibus esse,
 habere debetis. Si extimulamini tot uictoriarum gloria, si uestri spiritus
 longa militia efferati, terrori sunt militi Hollando, ocio in ciuitatibus lu-
 xurianti: si nulla confragosa, nulli anfractus montium, flumina nulla iter
 obsepient: dijs bene iuantibus, me ducem uestrum, si hæctenus, nunc
 uerò maxime lubentes uolentes que sequimini. Sic loquuto, ingenti
 applausu ab uniuersa concione acclamatum est: se illo duce uel Orci fau-
 ces expugnatos. Proin, quocunq; uaderet, sine detrectatione alacres
 promptosq; sequuturos. Inde Montfortiam prætergressi, Vuordā con-
 tendunt. Quamuis operis initio breuē Rheni urbisq; Ultraiecti descri-
 ptionem posui, ut quiduis potius quàm in fine eiusdem à rerum ordine
 declinare institutum fuerit: tamen, quoniam in interiorem Hollandiā
 expeditionis narratio nobis cœpta est, non inutile nec inamcenū legenti-
 bus erit fortassis, in eius regionis ueluti diuerticulum quoddā obiter de-
 currere. Primū omnium apud scriptores constat, Rhenū in duo cornua
 diuisum olim, non ut hodie in tria, oceanū septentrionalem intrasse, sed
 longè alia ratione. Etenim præterquàm quod Isela tum uel obscurus
 admodum, adeoq; nullius propè celebritatis riuus, uel planè omnino
 nullus fuit, alterum etiam eius brachium, quod ad Batauodurorum op-
 pidum usque Rheni adhuc nomen seruat, non ipsdem alueis, quibus
 nunc, in mare fundebat (Lecca enim suis tū ripis perquàm angustis, ex
 illo nullo memorabili nomine, ut alij nonnulli riuuli, emanans, uix par-
 uis lembis nauigabilis erat) sed propè Vicā anfractuoso cursu retortus,
 urbis Ultraiecti muros alluebat. Inde in occasum rursus uiolento flexu à
 dorso urbis reiectus, Vuordam ac Leidam (hodie ea sunt Hollandiæ
 oppida) præterlabens, ad Catuicam oceano miscebatur. Retinet adhuc
 toto illo tractu ueterem suam nomenclaturam: sed & pleraq; circa loca.
 Quantum

Quantum itaq; terrarum à Lobico, inter Vuaalim & ueterem Rhenum ad oceanum usque duobus quasi brachijs constringitur, olim Batauiâ appellata fuit: insula profectò omniû quas Rhenus facit, nobilissima, & ferax cum primis frugû. Iam uerò ut Linga ex Rheno paulo infra Arenacum ortus, insulam aliam, eam disseccans, quæ nostra tempestate uulgò Batauiâ dicitur, facit, dum ad oppidû Gorcomium Vuaali commisceat: eodem pacto amnis inde ad Ultraiectum effusus, primum Iselsteinam, inde Montfortiam, Veteres Aquas, postremò Gaudâ præterluens, in sinum maris pariter cum Lecca, contra Roterodamum se exonerat: & Hollandiæ longè iustissimam partem, quæ ad septentrionem uergit, cû ueteri Rheno in insulam concludit. Vnde ipsi Iselæ nomen est: modico nunc quidem, scaphis remisq; uix nauigabili, sed nihil ad ueterem illum, Rheno alicubi, latitudine atque altitudine penè olim parem, quantum ex aggeribus oppositis, quibus utrinque eius excursus constringebat, cõiecturam facere licet. Infra Veteres uerò aquas in tantâ uastitatem paulatim sese aperit, ut ad Gaudam Vuaali non sit inferior: maximè autè hybernis mensibus, cû pleno mari retro in mediterranea refusus, ripas obiectas uel superare, uel aggerû molem refringere connitit. Iam uerò quâ uis hic obscurus, & supra quàm infra sit angustior, quàm qui inter celebratos scriptoribus, Germaniæ amnes forsan debeat recenserî: habet tamen aliquid celebratu non indignum. Septenis stasis horis, rapido maris æstu ac cõuersione, perinde ut Mosa, et ipsum adeò mare prope Roterodamum, Dordracum, Brielam, Veterem item & Nouam syluam, memorata oppida (ad quæ etiam pontibus iungitur) prætercurrens, hyeme ad Geinam usque, æstate ad medium spaciû inter Montfortiâ & Iselsteinam, simul reiprocatione perpetuâ fluit, refluitq;: & quidem haud sine miraculo rei. Vnde minus mirum mihi uidetur id, quod de Eurypi prodigiosa reciprocandi celeritate, inter Phocidem & Eubœam, à ueteribus scriptoribus memoriæ, prodigiû loco, proditû est. Causam uero cur in tantas riparû angustias, temporum uetustate Isela contractus sit, non difficile fuerit tradere. Tantû enim salebræ è mari fluxu suo secum turbulētus introrsum trahit, ut simulatque refluxu siccas propè ripas aqua destituerit, ingentē salebrofi limi uim, & illius quidem præpinguis ac tenacis, toto illo tractû à tergo relinquat. Quare mihi uident maiores nostri, glebæ pinguedine capti, tantû flumini ademisse, quantû licuit: ubi laboris atq; operis, quæ illi repurgando quotannis impenderet, et sumptus, pigere cœperit. Nec est ferè toto terrarû orbe gleba pinguior, aut solû feracius, quàm in his regionibus. Nisi Gaudani subinde prodigiosos sumptus desiccando uado faceret, iam dudum obturata fauce, nullum hodie Iselam haberemus. In huius ripa ex effosso limo, inter Montfortiam (ea mihi patria dulcissima est) et Gaudam, laterculi coquuntur, quibus ab Isela, cognomentum tota ea regione, celebre est. Quondâ totus hic tractus ab Ultraiecto, usque ad oceanû, uasta fuit & nemorosa regio, horrendisq; latrocinijs infesta: proinde & inhabitabilis, nullisq;

aut certè perquam raris oppidis habitata. Quare à uastitate syluosa Holtlandia, et paululum corrupta postea uoce, Hollandia nuncupari cœpit. Quod quidem ne tanquam commentitium & fabulosum repudiet, habeo in eam rē probabilia argumenta. Tota passim regione ultro citroque proceriora robora ex agris septennero effodi uidimus. Sed quibus autē temporibus, quo uel casu sylua ea corruerit, difficile est pro cōperto tradere: nisi quod illud haud dubia coniectura affirmare, et pro uero penè prodere audeat: eo anno, cum Rheni faux, æstu maris tempestuoso ad Catuicā harenæ aggere præclusa, ipsum annē inundatione per uniuersam Holtlandiam effusum, cursum suum per Leccā auertere compelleret, aquarū uentorumque ui syluā prostratam fuisse. Argumento est, quod roborum omnium capita quotquot effodiunt, in Eurum porrecta inueniantur: ut à Zephyro, aut certè Thrasea, qui uiolentior est, pcella coorta, et os Rheni obturarit, et syluæ stragem dederit. id quod accidit anno D. CCC. LX. Nisi ea res ad multo recentiorē inundationem fortasse referenda sit, quæ incidit in annū M. C. LXX. quo aquarum uis ruptis omnibus, maris aggeribus, ad urbem usque Ultraiecti moenia penetrauit. Tenuere ab initio orā septentrionalis oceanī maritimā, seditione domestica pulsī Catti: quorū reliquæ ad huc durantes, Catuica ad Rhenum et oceanū appellantur. Mox triennio post syluæ ruinam, postque regio habitabilis facta esset, Caluus Gallorum rex eam Theodorico cuidā nobili homini, odio Imperatorū ecclesiā Ultraiectinā, cui pulsīs barbaris donata fuerat, tutantiū, dedit, annos CC. L. postquæ condita esset. Sed incredibile dictū est, quanto successu breui tempore eius res creuerint. Nam finibus uirtute & armis propagatis, principes non solum magnū nomen, & gloria florentissimas opes sibi pararunt, sed per connubia ad regū fastigia etiam, & Imperatoriā maiestatem perueniunt: ut planè ad summum nostra tempestate uenisse uideantur. Habet autem ea quæ propriè Holtlandia appellatur, clarissimas ciuitates, Schonhouiam, Dordracum, Amstelredamum, Alcmariam, Gaudam, Vuordam quondam Ultraiectini iuris, Leidam, Veteres Aquas, Harlemum, Delphos, Hagam. Montfortia, quamuis in Holtlandia sita est, ad ditionem tamen Ultraiectinam pertinet, à Godefrido Rhenano episcopo, uti & Vuorda, aduersus Hollandos cōdita: habet suum principem cui paret, quemadmodū Iselsteina, & Vienna, aliaque obscura quædam nullius celebritatis oppida. Redeo nunc ad cœptam narrationis seriē, unde me Hollandiæ chorographia abstulit. Rossemus Montfortiam prætergressus, & Vuordam, omnes uicos citra ultraque Rhenū ad paciscendum, ne hostilem uim experirentur, cōpulit. Præsidij Leidæ impositis, cum uelitandi causa cum hoste, exeundi potestatem poscerent, clausis portis id negatū fuit. Quare uulgò per totam regionem postea iactatum est, hanc expeditionem Hagensem ex cōposito à principe Margareta Gelro permissam fuisse: ut est hominum uulgus in deterius semper, cōtra principes & rerum publicarum gubernatores suspicax. Constat Leidæ, rumore aduentus Gelrorum allato, tantam trepidationem & pa-

& pauorem oppidanis iniectum, ut edicto publicè cauere, statuta multa, ne quis è muris aut turribus, hostem prætereuntem tormento feriret, lacefferet ue, ne prouocatus moenia inuaderet. Processerant iam ad Voerscotam, (mille passus is pagus ab Haga abest) Rossemus horreum cum casa una & altera, iniecto igni incendit. Siue quòd pertinaciter stipulationem pagani abnuerent: siue (quod pleriq; tum affirmabant) ut editum incendium nobilitati Hagensi signū foret ad maturandum fugam: non habeo quod affirmem. Nunciantibus trepidè ex agris proximis, Gelrum cum infestis signis Hagæ appropinquare, tantum abest creditum fuisse, ut uix etiam à uisit temperatum. At postquam alijs super alios idem adferentibus, hostes à se uisos, signaq; militaria numerata, rumor ciuitatem peruagatus, plerosq; effusos in obiectam syluam exploratum exciuit: clarum ob oculos incendium exortum, & hostis cōspectus, rumori allato fidem fecit. Tū demum trepidi rerum suarū, omnibus relictis, fugam fecere. Festinare sine præsentibus animis amentes: senatorijs reconditos thesauros, ut obuierant, in cymbas præcipitare: uehicularum raptim magno comparare: in ea aurum infectum factumq; conijcere. reliqua omnia diripienda relinquere. Multi quibus uita ac salus fortuitis rebus charior fuit, crescente intemperantius rumore, hostem syluam iam ingressum, mensis relictis, atq; omnibus prædæ datis, Delphos fugere. Continens agmen fugientium uirorum, ne in hostium potestatem uenirent, impleuit uias, respicientium crebro nū Gelrus persequendo tergo instaret. Itaq; pars Delphos terra nauigioq; ablati, nonnulli Roterodamum, multi in proximas oceanī insulas fuga delati, in pacatum euasere. Delphos per fugam Hagensium, & captā à Gelris Hagam, tanta trepidatio item cepit, ut si hostes eò accessissent, diffisi moenibus, quæ tum infirma erant, se uel in fugā, Hagensium exemplum sequuti, per aduersam portam abripiissent: uel de deditioe cū illis pacti turpiter fuissent: ut tantum non consultatio eos de fugiendo teneret: Interea Gelrus Hagam diripit. Et præda eo fuit ditior, quo aduentus minus expectatus, & oppressio magis improuisa. Quare nulla pecunia plusquam regiæ opes ibi direptæ estimari possunt, aurum, uestes, argentum, & quantum rerum preciosarum ad luxum comparatarū esset. mensæ pateris inauratis, & epulis uinoq; onustæ: ut repens terror quemque in fugam expulerat. Clauēs scriniorum seris hærentes: ut apud se tantisper non essent, dum signatum aurum argentumq; in sarcinam conijcerent. Rossemus occupatam arcē, adiuncto comite uno aut altero, pactione in deditioem accepit. Parsum est paucorum ædibus nobilium, quibus uel sanguine, uel ueteri amicitia iure coniuncti erant. Miles præda oneratus, statim in luxum & libidinem effusus, omnia stupris & adulterijs compleuit. Multæ nobiles matronæ, metu ne hostilia passæ, capte insuper abducerentur, militū libidini expositæ fuere. Virginibus nobilibus uitium oblatum, quo rem familiarē redimerent. Tertio quàm Hagam ingressi fuerant die, acceptis obsidib. pro imperata x. x. milium pecunia,

cunia, octo milibus argenti infecti appensis, inde discessere. Miles, qui in ciuitatū praesidijs erat, cum uellet itinera & calles notos insidere, ad intercludendum hostibus transitum, id facere prohibitus est. Quam quidem facile id factu fuisset, uel haec satis coarguunt: quod integri & recentes itinere faciendo defatigatis, expediti praeda impeditis, sobrijs uino grauibus, & crapulam spirantibus occurrissent. Adde & illud, quod reflecti corporibus, continua tridui ebrietate & uigilijs fractos, facile fundere potuissent. Ut taceam, plus eos in sua quam hostes in aliena terra ualuisse. Caeterum multitudo agrestis ex agris collecta, ubi terga inordinate discurrentium hostium carpendo, & insequendo aliquandiu, certamen lacessiuisent, nec pugnandi copia fieret, nec admodum posceret, nox superueniens uelitationem diremit. Postridie uici pacata in XI. hebdomadas pacti, partim soluerunt, partim obsides imperatos dederunt. Interim dum Gelrus populando atque urendo eam Hollandiae partem peruagatur, episcopus suburbium Ultraiectinum, qua Rhenus in urbem influit, incendio uastat. Gelrus ubi accepit e castris circa Rheni ostia Burgundos mouisse, ut a fronte ipsi simul & a tergo circumuenirentur: tum autem ex agris undique inconditam multitudinem contrahit: iam non amplius palantium more, sed ordinate ad dimicandum instructi, paratiusque per ueteris Rheni tractum, scaphis praeda opulentissima oneratis, in urbem redierunt. Non eo quidem, quo exierant in hostem, habitu, sed quantium specie, mardinis, sabelinisque & holosericis talaribus, ad ostentationem praedae, & ludibrium nobilitatis Haganæ, & patronorum mercenariorum induti. Parte inde copiarum per suburbiorum hospitia, ad reficiendos animos, distributa, reliqui postero die domum dimissi, praedae partem Arenacum ad Ducem deduxerunt. Processerant ad Sestum, cum a uici incolis adfertur, episcopum cum omni equitatu & peditum cohorte in cauis montium itineribus ad intercipiendam praedam, & praeda graues, tenere. Rossemus, ne rerum feliciter gestarum gloriam hic amitteret, nihil territus, misso nuncio Ultraiectum, qui relictas urbi praesidio reliquas copias accereret, ibi instructa acie substitit. Auctus post morae paululum parte copiarum, exploratum in subiectos montes tres equites misit, quantus hostium numerus esset, & quae itinera insideret, pugnae copiam obujs haud dubie facturum. Hi dum incautius collium sinuosos anfractus, locorum ignari (ut apparebat) obequitant, in insidias hostium illapsi, ab episcopi copijs intercipiunt. Ab his cognito Gelrorum robore, cum ad confligendum suae uirtuti diffiderent, (nam peditum numero neuitquam pares erant) cum tribus captiuis Dorestatum repetuerunt. Erant interea res in urbe nihilo pacatiores. nam cum factio uideret praedam Haganam & manubias non in aerarium, ut inde militi suum stipendium persolueretur, & bellum aleretur: sed partim militi relictas, partim Ducem sibi usurpare, seque indies magis ac magis collationibus grauatos exhauriri: magna disceptatio ad altercationem usque de iniuria, inter plerumque nobilitate & equestres Gelri nominis coorta est. Quare al-

re alter Consulū Fredericus Vochtius, ad Ducem missus est. Ille ut eos in fide contineret, blandimenta dando, alia excusando, quod deinceps militē longē magis uoluntariū & alacriorem essent habituri: promittendo in posterum meliora, presentem dolorem mitigauit. Sæuitū interim in urbe est impotēter & inhumanē in obsides, sponsores, captiuosq; Hagenses: non solū publicē, sed priuatim etiam, ad exprimendū tormentis, quanti se redimere uellent obsides Hagenses, cum xx. milia non soluerent. Arenacum abducti biennium in uinculis fuere. Mittuntur per omnes Hollandiæ uicos, ut in urbē ad paciscendū quatrīduo adessent, nisi extrema hostilium operiri mallēt. Publicē per eos dies Burgundionibus indictum est bellum. Episcopus cum infestis signis nocte ad suburbanum Albanæ portæ progressus, molam Gerardi Feutiij, factiosi hominis, iniecto igne ussit. Gerebantur ista circa Ultraiectum ad Cal. Martias. Schenkus cum ijs copijs, quas tum in armis habebat, Iselæ uadum transgressus, cum Campensibus, Bubile, quod Gelrus ademptū in præsidij speciem dudum munierat, obsedit. Huc ut aditus Burgundis clauderetur, paulo sub eorum accessum per fossa Iselæ aggere, factisq; circa præaltis, quibus demergerentur, puteis, proxima prata inundarant: nec poterant illi dolum, ubi omnia aquis tecta erant, facile aduertere. Septimo idus Martias signo expugnationis proposito, cum præmissum militem ad postulandū in deditioem præsidium, iactu globi Gelrus uiolasset, percussissetq;, ira atque indignatione accensū militum animi, datis prædæ atq; cædi omnibus hostium, per inundata pratorum arcem duobus simul locis, ab Isela, et alio à Camporū conspectu auerso, inuadūt. Primum alijs super alios passim in puteos ruentibus, postquam dolum sensere postremi præcedentium, qui hastis cautius loca prætentabant, uestigia insequentes uallū tandem subiuerūt. Inferunt scalas, nitunturq; triplicibus ordinibus in summa. Gelrus contrā, hostem unā cum scalis ad stantes aggeres illatis, hærentibusq; deturbare, corpora pro muris opponere, stragem edere. Et Burgundus receptui iam iam, multo labore fatigatis, signum dedisset, nisi duo signa è Campanis ciuibus scripta, aduersam Iselæ præsidij partem, & præsidij Gelrorum nudatam, duobus sceno onustis uehiculis in fossam cōuectis, à tergo adorti essent. Capunt Bubile, cæduntq; in uallo Gelrum, fortiter Schenkianum deſcientem militem. Tum demū undiq; in summum emicant: ac trucidant, quantum militum in præsidio erat: uno uix aut altero elapso, qui hostibus immixtus paulo post in pacatum euasit. Cæsi fuerunt centum sexaginta sex. A Schenkianis desiderati sunt, maximè Campensibus, xxxvii. Capto præsidio, ad direptionem milites conuersi, cæfos spoliant, ac nudāt. Fortē ita accidit, ut corpora & animos reficere iussi, militari licentia computationem in seram usq; noctem inter spoliata cadauera extraherent. Cæsorū unus, ut erat nudus, & multis uulneribus laceratus, pro exanguis tam diu in reliquo congeſto mortuorum corporū aceruo iacuerat porrectus, sese erigens, cum supplex uitæ incolumitatem precaretur,

caretur, exterriti omnes quotquot ibi aderant, & stupefacti, penè mili-
 tares spiritus, quamuis uino iam graues, exanimabantur: rati unius ex-
 emplo, statim alios post alios surrecturos. Sed quia animorū uictorum
 ferocia iam desæuierat, uita donatum, Campos in xenodochium au-
 ferri iusserunt. Nec Dux suos diu circumsideri passus, quantum copia-
 rum per id tempus in armis habebat, ad liberandū eos obsidione misit.
 Audito circa Hattemā, præsidium captum, & seram opem esse, exustis
 hostiū nauibus, quæ infrā paulo in ripa stabant, haud procul ab eo op-
 pido, castra fecerunt. Burgundus hostium opus demolitus, præsidium
 Vuinsenorum ex aduerso trans Iselam, adoriri constituit. Copias itaq̃
 extemplò Campos reductas, ubi per pontē appropinquare Gelri pro-
 cul conspexere, nihil obsidionem morati, arcem iniecto igne deserunt.
 Hac Schenkus solo æquata, ad Atræ Paludis ostium nulla mora castra
 mouit. Trabes in uadum ad discutiendam uim fluminis fistucis adactæ
 erant: quibus passim ternos pedes extantibus, aliæ decussatim ac trans-
 uersim impositæ, onus & molem uniuersam præsidij sustinebāt, ne sub-
 terlabentis amnis impetus aggerem inuectum cōuelleret. Quod, quia
 difficile erat à terra oppugnare, naues, quas eius loci incolæ Ollas uo-
 cāt, admouit dux Burgundus: quibus operibus, tormentisq̃ impositis,
 ab uno latere trabes uado fixas, quæ ipsum præsidium gerebāt, tam diu
 quassauit, donec uallum & rimas ageret, & ruinam ab ea parte minaret̃.
 Cæterū paucis diebus, quàm circumsideri ccepta fuit, in deditiōem ue-
 nit. Inde ad Hassaliam castra translata sunt. Rossemns inter hæc expedi-
 tionem cum omnibus copijs in Septem syluas simulat. Ea fama erectus
 Episcopus, pridie Idus Martias, sexcentos delectos pedites, & equites
 LXXV. ad utramque Batauiam depopulandam, Rhenum transporta-
 uit, ratus Gelro Iselam transgresso, totam insulam præsidij nudatam fu-
 isse. Rossemus, qui circa Zutphaniam adhuc castra habebat, literis suo-
 rum certior factus, episcopi copias uadū transisse, adeoq̃ iam intra duo
 uasta flumina clausas teneri, præmissio nuncio mandat, ut quacunque
 uaderent hostes, à tergo mobiles aggerum uectes, ne equiti retrò rece-
 ptus in fugam foret, occluderent: (nam una tantū regia uia prope ripam
 Rheni ipsis tenenda erat:) ipse uero extemplò sublatis castris Vuagenin-
 gam crepusculo diei quanta potuit celeritate ad prohibendam populati-
 onem festinabat. Grassabantur interim securi insidiarum & hostiū, po-
 pulando prædationibus & incendio omnia, Episcopi. Amorfortiæ e-
 ques erat Albertus Lumannus: hic allato in ciuitatem Gelrorum à simu-
 lata expeditione reditu, in Batauiam, conscenso desultoria celeritate e-
 quo, sub noctem Dorestatū subditis calcaribus petit. Et quia portæ clau-
 sæ erant, inclamat uigiles, qui in murorū stationibus excubias agebant,
 iubetq̃ Coss. ut intromitteret̃, ocyus accersi: esse, inquit, quod de con-
 muni salute, si exercitū saluum uellent, communicaret. Detrectantibus
 autem illis aliquandiu ob præsentem noctem aperire portas, uix multis
 obtestationibus equitis Amorfortij, & diris imprecationibus, qui mos
 homini

homini habebatur, portula ei aperta fuit. Ductus inde in arcem ad episcopum, narrat de Gelrorum in Bataviã transitu, suasq̃ copias, ni mature, misso extemplò cum literis nuncio, trepidè domum, priusquam longius euagarentur, reuocaret, ad internecionem haud dubia clade consumptum iri. Triplo enim hostium copias peditum equitumq̃ numero auctiores esse, quàm sui essent. Et ut fidè uerbis suis faceret, uinciendum uinculis se obtulit, ni occidione tam delectus exercitus deleretur. Risu exceptis hominis uerbis, tantum abest creditum ei fuisse, aut de reuocando cogitatum, ut uix ab iniuria sit parsum. Mane diluculo diei Rossemus supra Vuageningam ad Rhenum peruenerat. Hic paululum dum exercitus à nocturno itinere fessus, raptim corpora reficeret, & episcopiorum iter, missis ad id speculatoribus cognosceret, moratus cum exoriente sole, uadū transit. Episcopij tametsi in expectato hostium aduentu primū nonnihil attoniti subsisterent, (quippe quos Iselam transmississe persuasi erant) uirtute tamen & singulari audacia freti, copias partiuntur: ignari quantus hostiliū copiarum numerus esset, (erant ad duomilia peditum, & ducentos equites) Itaq̃ præmissi ad ducentos leuis armaturæ episcopij, qui cum hostium leui armatura uelitarentur, minimo momento eos fuderunt, fugaruntq̃. Hac uictoria elati, cum reliquo robore in Hufdam, Gelrorū reliquis signis obuiã processerunt. Ibi apparuerunt & signa hostiū plura, & acies longius quàm pro numero explicata. Præsulis copię ubi sensere, retro obiectis repagulis, et obicibus iterum, fugæ copiam interclusam esse: ac proinde uel pugnando fortiter inuestigio moriendū, uel abiectis hastis in hostium ditionem uadendum: ne tentata quidem pugna, armis positis Gelro se permiserunt. Equitum partim capti, partim cum equis Rhenum tranarūt. Stabant pedites capti se sequi horam, expectantes quoad militari lege dimitterent: cum consultatio de uindicanda clade, ad Camporū Bubile nuper accepta, duces interim teneret. Tandem postquàm diu consultatū fuit, ualuit nefas, ut fides data, quæ apud barbaros sancta & religiosa habita semper est, uiolaretur. Itaq̃ Gelra religione ipsis seruata est fides. Ductores in median concionem progressi, crudelitatem cladis Campensis uerbis exaggerarunt. inde inhortati suos ad sociorum necem ulciscendam, ut eam sanguine hostili nunc expiarent, in inermes, captiuos, in acceptos in fidē, in dedititios ferro irruunt, trucidantq̃ occidione omnes: paucis exceptis, quos militaris gratia cædi subtractos in pacatū deduxit. Perijt ibi membratim penè discerptus, secundę cohortis dux Pellicius Buscoducensis. Capti sunt Pitanus Amorfortius primæ cohortis ductor, & Fredericus Sombrefus magister equitum, ductiq̃ Arenacum. Fama inde cladis Batavæ Dorestati accepta, cum magno tumultu concursus in forum ad episcopū populi est factus. Alij portis effusi turmatim, inter spem & metum hærentes, quanquam audierant, redeuntē equitem percunctantur, quæ fortuna exercitus, quis ue casus pugne esset. Episcopus, qui omnem uictoriæ obtinendæ spem semper in ijs copijs posuerat, ob robur uiro-

rum,

rū, quos è multis cohortibus dimissis delegerat, diu mcestus confedit, tacite apud animum suum illos detestans, qui authores ipsi ad eam expeditionē extitissent: sibiq̄ haud minus iratus, qui cum tot signis futuram cladem & multorum uaticinijs edoctus esset, nulli omnium fidem habuisset: oprans id temporis potius ocio & quieti datū fuisse. Ultraiectinis uero ante meridiem, nuncio partæ uictoriæ accepto, multiplex contra tantāq̄ adeò lætitiā oborta fuit, ut si iam cum episcopo ac Burgundionibus debellatum fuisset. Facti igitur hoc successu ferociore (quia rumor increbuerat, insignia Cæsariana apud multos ciuium in occulto haberi) de prodicione inquisitionem fieri iusserunt. De nonnullis quæstiones in uinculis sunt habitæ. Quidā metu, ne indicio proditi pœnas legibus darent, uoluntario exilio se multarunt. Per eosdem dies in urbem nunciatur, castellum Miertanum, in quo ditissimum commeatum, Ultraiectum importandum negotiatores paucis antè diebus condiderant, ab Amsterodamis obsidione cinctum, ad deditiōem inclinari, ni maturè missis auxilijs subueniret. Redierat domū opportunè exercitus uictor. Mittuntur eò raptim duo signa, delecti roboris, quæ pulso ab obsidione hoste, quantum commeatum ibi sepositum esset, in urbem deducerent. Sed recentis Batauæ cladis Hollandus nuncio, et Gelrorum accessu cognito, obsidionem soluit: territus credo, ne similia pateretur. Confluxere ex omnibus item Hollandiæ uicis Ultraiectum, contra edictum principis, cum pacto pro rerum incolumitate, argento. Cœnæ Dominicę et Ordinū ecclesiasticorum ratio, quod tumultibus bellorū omnia arderent, à D. Thoma Neoclesiano, qui ea tempestate exul Chorepiscopus (ut ipsi uocant) & Episcopi uicarius erat, Delphis habita fuit. Georgius Schenkus, quia res belli prosperè gerebat, vii. Cal. Aprilis. in Transiselanis Caroli v. Cæsaris Ducis Brabantiae Comitisc̄ Hollandiæ nomine insigni apparatu inaugurat: iubeturq̄ cum omni Phrisiorum nomine ditionem Transiselanam præses obtinere. Rebus his cōfectis, ad exercitum redijt. Gelrus iam spe omni potiundi Transiselana potentia prorsus abiecta, ubi uidit eam ad Burgundiones translata esse, ut suas opes aliunde confirmaret, Ultraiecti comitia haberi de renunciando nouo Episcopo, quem ipse diceret, statim imperat: ita ut ipse in tutelari ecclesiæ ipsius iure permaneret. Conuentum ab omnibus ordinibus in comitia est xvi. Cal. Maias, ad dicendum creandumq̄ Ducis iussu episcopum, hominem imaginum maiorum splendore clarum, Canonicū Coloniensem Comitē à Bichlia. Itaq̄ hic eo die, quem dixi, publicè more maiorum pro concione populi, additis consuetis ceremonijs, episcopus Ultraiectinus declaratus est. Postero die huiusmodi literæ Amorfortiam (nam hinc nondum hostilia profecta erant, & in amicis habebantur, quod cum Episcopo arma non consociassent, licet præsidia quæ imposta essent, ex ærario ali, uulgò persuasum haberetur) ab ordinibus ad senatum mittuntur. Non ita diu est, socij atq̄ ijdem amici & fidelissimi & prudentissimi, quod ad uos scripsimus, nobis stare sententiam,

tentiam, in fide principis ecclesiastici permanere, uti boni populo, qui sub tutela atq; umbra D. Martini lateat. Quoniam autem, pro summe Deus, quotidie experimur, illustrem atq; excelsum uirum Henricum Palatinum declaratum episcopum nostrum, multa contra fidem suam designare: multa facere, quibus libertatem communem oppugnat: plura patrare, quibus diploma iuramento suo confirmatum uiolat: quibus pomeria & cardines D. Martini non extendit, sed contrahit & coarctat. alienato enim sub ius ac ditionem profani principis Transisilano populo, metus nos tenet, utinam uanus, ne plura sit alienaturus. Quare aduersus inimicorum uim, & hostium uires, ad tuendum communis patriae libertatem ac decus: ad defendendum ab Hollandis D. Martini ius: simul quo alienata recuperent, & rupta dissutaq; sarciantur, heri frequentis ordinum conuentu habito, concordibus omnium suffragiis illustrem nataliumq; splendore clarum hominem, Comitem à Bichlia creauimus tutorem ditionis ecclesiasticum, ad administrandum maiorum more utranq; iurisdictionem. Factumq; à nobis id est eo consilio, ut ubi primum inter regnum erit, quacumq; uia id eueniat, eum episcopum renunciemus: eum pro principe, omnibus iustae inaugurationis & iuramenti caeremonijs datis, recipiamus. Quoniam autem haecenus uos ut fidelem obedientemq; D. Martini populum, in omnibus officijs praestitistis: non dubium nobis est, quin eadem nobiscum uobis stet sententia: sub ecclesiastici principis imperio manere uelle: tueri uestra iura, tabulas iuratas exequi: nec alios, quam bonos uicinos sociosq; praestituros. Itaq; quod ad hanc tutelarem gubernationem attinet, non uoluimus uobis clam esse, quod sciremus uos à nobis stituros, eandem sententiam et mentem item fore, id quod pro certo tutore designato affirmabimus. Subscriperant ordines consueto more. Tabulae impressae signo Decani. Erat inter haec Schenkus in hoc totus, ut ab ea parte, ubi infirmissima esset, binis castris munitis, Hassaliam graui obsidione circumfessam, breui oppugnaret. Gelrus diffidens praesentibus oppidanorum uiribus, & paucitati militum, quos sub hostium accessum imposuerat, nocte silentio sexcentos armatos tectis nauibus in oppidum misit. Haud inde diu moratus dux Burgundus, dum recens & terror esset, & minus paratus ad propugnandum tutandumq; haberetur, duobus simul locis tormenta admouet. Vbi quassati ita muri essent, ut per ipsas ruinas apertum iter in oppidum armatis pateret, clamoribus id inuadunt. Duxerant incredibili celeritate oppidani introrsum fossas praecultas, quibus trabes praecutas ita infixeraut, ut pronae in hostem, eas transensuro illi aduersae foret. His agger humilis, cum uallis insuper fixis, et occultis cuniculis oppositus erat: in his collocati latebant tormentarii. Pone aggerem uero stationes stabant armatae. Ad hanc fossam hostes confertos duobus ordinibus acie firmata progressos ubi propugnatores sensissent: è cuniculis occultis ingenti certamine ferire coeperunt. Et antesignani praecipitio obiectarum fossarum territi, cum refugere conarentur, uel multitudinis tergo haerentis, alij

f super

super alios præcipitati, partim uado hauriuntur, partim nube spherularum ex occulto obruti, fossam cadaueribus compleuerunt. Schenkius spe potiundi oppido in præsentia abiecta, suos in castra extemplò reduxit: misitq; illico, antequam spoliarentur, præconē, qui fidem oppidanorum pactus, cæforum corpora ad sepulturā deposceret. Responsum à milite est uictoria feroci, id tum impetratum eos laturos, ubi ipsi occisorū spolia legissent. Postero die nuda corpora duabus nauibus auferre hostibus permissum fuit. Successu hoc Gelrus elatus, non solum spem tuendi retinendiq; oppidi in armis & audacia habebat, sed noctu disculos aggeres reficere: oppidum ualidius scrobibus, quas lupinas nuncupant, circa uallum factis, munire: interdum crebris eruptionibus eos, qui circa tormenta, quiq; in stationibus erant, turbare. Tenuit per hæc Schenkius suos aliquot diebus in castris, partim ut uulnerati curarentur: partim quod inopia pulueris tormentarij, & aliarū rerum, quibus ad perseuerandū in obsidione opus esset, penuria, ab oppugnando inuitus desisteret. Sed breui ijs Amsterodamo aduectis, acrius multo quàm antea, hostium opera & munitiones discutere, & oppidū expugnare constituit. Et quia mœnia paulo antè machinis discusserat, priusquàm suis signum daret, oppidanorum labores, quamuis humiliores quàm qui euertere poterant, diruere grauioribus tormentis aggredit: ut ruina simul ædificiorum, quæ proxima uallo erant, & ciues & præsidia introrsum à cura tuendi locum rejcerent. Simul dato signo, armati impetu uallos fossæ infixos subeunt. Oppidanos, tantū abest tectorum ruina perterritos stationes deseruisse, ut etiam multo acrius quàm antea ad deiiciendos Gelros intenti essent. Nusquam Burgundi plus cladis accipiebant, quàm è cuniculis, unde uallos & modico interuallo obiectum aggerem tuebantur. Itaq; scemini picem feruentem, & picato lino accensas coronas, saxa, & tela omnis generis, ad uallum gerentibus impigrè oppidum eo item die defenderunt. Burgundus suorum strage perturbatus, receptui signo dato, milites in castra reducit. Grauis interrim frumenti, grauis annonæ inopia, grauis bombardarij pulueris, & globulorū penuria, qua præcipuè in oppido laborabatur, postridie effecit, ut priusquàm Schenkius sese ad oppugnationem expediret, eum dum com meatū & auxilia recepissent, arte extraherent, & colloquium de deditioe faciendâ peterent: mittunt simul cum literis clam nuncium ad Gelrum defrumento, et aliarū rerum inopia, sine quibus obsidio diutius sustineri non posset. Schenkius quiduis potius quàm fraudem suspicatus (erat enim, ut cætera cordatus & militari gloria clarus uir, ita natura in uictos & dedititios clementior, etiam post acceptam cladem, quàm credi par est: quare & hostib. formidabilis erat, nec minus quàm suis charus) & perfidiam, permisit ut ad se in castra in colloquium, de cōditionibus tradendū oppidi acturos mitterent. Postquā in castra peruenissent, Schenkius leniter castigata Hassalorū pertinacia, legatos monuit, ut salutē publicam priuatis paucorū consilijs anteponerēt, priusquàm

quàm extrema experirent. Quare si arbitriū liberum de se ipsi permitte-
rēt, dicturū se æquas cōditiones populo Hassaliensi, & tolerabiles. Expri-
mere conantibus quarū conditionum arbitrium: responsum est benigni-
ter, ut saluis fortunis & uita oppidū dederent: milites cum singulis uesti-
mentis inermes, & singulis rudibus exirent: Vuissingum & Cetellum
defectionis autores uiuos traderent. Has condiciones, si placerent, ca-
pessent: sin minus, ipsis noxæ fore. Legatis petentibus relationē, haud
negauit quidem ad referendum spacium Dux Burgundus: sed ut ad cer-
tum induciarum diem responsum referrent. In oppidum reuersi legati,
ubi in concilio Burgundionis postulata exposuissent, tantus fremitus
ab hominibus Gelri nominis dicitur ortus, ut uix à Bernharo Hacfor-
tio, qui oppido præfectus erat, & senatus principibus sedaretur: adeò in-
digna & grauis postulatio ea uisa est: duos deposcere, cum ad armatas
militum cohortes negotiū capti nuper oppidi pertineret, qui res Hassa-
lorum per proditionem ad Ducem Gelrum traxissent. Quare communi
consilio Gelrorum ita conuenit, ut ad ultimum induciarum diem
responso extracto, oppidum nauiter pergerent tueri: commune omni-
bus periculum & salutē fore. Quærebant moram temporis, dum cum
magnis copijs ad pellendos ab obsidione hostes et frumenti copia breui
Dux adesset. Missus interim nuncius cum literis ad Hacfortium, ut stre-
nuè, sicut hæcenus fecisset, res Hassalicas armis tutaretur: biduo quod
roboris militum usquam haberet, ad futurum cum comœatu. Hic dum
parum notis callibus oppidum petit, incautus in hostium stationes illa-
plus, ad ducem exercitus perducitur. Fraude Gelrorū ex literis lectis hic
detecta, tempus induciarum pactum, scilicet ut expectando auxilia om-
nia simularent, dum nouis uiribus adiuti, oppidum egregiè permuni-
uissent, nuncium in castris custodiri iubet: mittitq; speculatores, qui Gel-
rorum iter et aduentum explorarent. Horum ignaros omnium oppida-
norum animos, iterum per colloquia tentat: simulq; machinas expedi-
ri ad terrorem, imperat. Tum demum desperatis auxilijs, legati iterum
ad dedendum oppidū processerunt. Schenckius asperè increpita Hassa-
lorum perfidia, quod aduentus auxiliorum spe, per induciarū speciem,
consultationē de faciendâ dedititione simulassent: quodq; eo cōsilio mo-
ram temporis solum quæsisent, nihil dixit se de cōditionibus superio-
ribus subtracturum. Quare ea, in quæ de dedititione tum conuenturum
erat, capessent, ne superbius & uiolentiùs plura addere cogereēt. Ora-
tio legatorum erat in eam sententiam, ut se purgarent, culpam capti op-
pidi in fraudem Ducis Gelri auertentes. Quod autem nuperas conditio-
nes aspernati fuisse dicerentur: ipsum Schenckiū scire, penes Gelra præ-
sidia imperiū esse, & clauium portarum custodiam. Obtestari eum se, ut
cōsueta sua clementia usus in dedititios suos, permetteret præsidia, sub
signis militaribus oppido excedere: neminem deposceret. Respondet
Burgundus, id ita se permissurū, si sine puluere bombardario, sine glo-
bulis exirent: si menssem nulli aduersus Burgundiones in auctorarentur.

Legatis in oppidum regressis, per exploratores Schenkus factus certior, Rossemum cum duobus peditum milibus & quingentis equitibus castris appropinquare, pro uallo in conspectu ciuitatis illico aciem instruit, hosti copiam pugnae facturum. Gelrus quamuis paulo uiribus inferior, uirtute tamen delecti roboris sui confusus, tum quia equitatu praestare uidebatur, suos contra in pugnam educit: loco tamen iniquiori hoc nomine fretus, quod solem exorientem aduersum haberet. Inde cum Schenkianis ad datum signum in genua prouolutis, hostiliū tormentorum globi proiecti aberrassent, Burgundi ita alacres & laeti sese erexerunt, ut eos iam uicisse crederes. Et primum emissa tormenta ingentem hostium stragem edunt. Mox dato signo pugnam laceflunt. Sed Gelri turbati certis globorum iactibus, illorum impetum non ferentes, perleui momento pulsi loco sunt, & in fugam acti. Rossemus cum turbatos ordines frustra restituere conaretur, & hostis persequi desisteret, à fuga omnibus receptis, castra sua contra Burgundionum castra posuit: constituens iterum cum hoste ab obsidione moturo, pugnam conferere. Praesidijs interim sub signis Hassalia egressis, Burgundus oppidum occupat. Ac priusquam castra transtulit, praesidio imposito, aduecto quoque com metu, ualidius multo quam antea communiuit: praecipue ab ea parte, ubi omnia ruinis patefacta, & moeniorum strage nudata erant. Gelrus, principis literis cum copijs interim domum accersitus, quia ex ostio Rheni ingens exercitus Burgundionum in singulos dies moturus ferebatur, per ciuitates parum munitas dispersus fuit. Auxit Gelro illud quoque metum, quod ad id robur praesidia ex omnibus Hollandiae ciuitatibus contracta, in supplementum exercitus, paulo ante ad hoc bellum decreti, undique colligerentur. Ultraiecti est non minus ad hos rumores trepidatum. Nam in Transilanelis, omnibus recuperatis, cum in conspectu penè hostium castra haberent, certam obsidionem, sed frustra, sibi augurabantur. Arma edicto & tela publice expediri, ad omnem euentum, iussa: moenia caementarijs operibus, muri & aggeres, sicubi ruinas egerant, aut corruerant, reficiuntur. Deserto castello Hammensi, praesidia ad tuendam urbem auocantur. Pars nobilium, maxime qui unam Hagane direptionem interfuerant, castella sua repetunt. Iisdem diebus pleraque nobilitas primae factionis, excubijs nocturnis, per urbem sursum deorsum, incertis autoribus acta fuit: quod in omni fugandi urbe post dies paucos Gelri, uulgo arreptum fuit. Toto belli tempore sub moenibus extra ciuitatem, inter murum & circumductam fossam, per stationes turrium excubitores dispositi fuerant: quibus à re ipsa, uulgo, à rependo & placide circumeundo nomen erat. Hi ad omnem strepitum & susurrum uel arundinis, uel aurae motae, quamuis leuem, uigilias supra caput in murorum speculis inclamare consueuerant, ut intentè, ut accurratè, oculis prospicerent, ac circumlustrarent omnia. Per eos autem dies duo è Burgundionum castris in Rheni ostio, nocte Ultraiectinorum excubias exploratum emissi, profundo facis primae silentio, in suburbanum penetrarunt. Hi per fossam,

quae

quæ eo anni tempore uadola erat, placidè muros subeūtes, cum ab ea urbis parte reptatorem uigilem in tuguriolo humili stertentem oppressissent, arreptum obuerta ceruice, ferro iugulo admoto, si clarum mutiret, in uestigio moriturum, per fossam secum retro in castra abducunt, audaciæ suæ miraculum edituri: simul ut appareret, quàm negligēter stationes uigilum dispositas, in tanto discrimine, castris hostium in ipsis portis penè positas, Gelri haberent. Sed ab hoc captiuo certè nihil aliud, quàm cōfessio trepidationis in urbe, expressum fuit. Ea cognita, ad duomilia peditum in agrum Ultraiectinum populabundi incursionem, ut pauorem augerent, fecerunt: atque aliquot uitis agrestibus ædificijs ab occidua urbis parte, in castra redierunt. Gelrus illico domos suburbanas portis proximas aut dirui, aut deiectis stramentis ac tegulis, tectorum fastigia nudari iussit. Hortos præterea, & quantum arborum circa urbem, præter Centesimarium, erat, succiderūt: haud dubiè in duas res uisui futurum: & ut prospectus longissimus in circumiacentes agros esset: & ne hosti ad obsidionem, quam parare existimabatur, arborum syluæ opportunæ foret. Inde leproforum xenodochium, & cœnobium Pacatæ Vallis tristi spectaculo, iniecto igni depopulantur: ueritè ne, ut maximè urbs castris positas non circumfideretur, ad intercludendam comitatu Ultraiectino uiam, in præsidiorum formā ualidè munirentur: id quod circa belli principium ab episcopo parari uisum fuerat. Relatum quoq; fuit de æquandis, ad dimidium miliare quaquauersum solo, omnibus: sed populi inde fremitu coorto, turmatim in forū prorumpentis, id consilium reiectum fuit. Gentilitia episcopi Henrici insignia D. Martino tutelari erecta, per hos ipsos dies factio deiecit: decretumq; est, ne catalogo episcoporum adnumeraretur Bauarum nomen. Dies iam exierat, Hollandiæ uicis nuper inter Vuordam ac Leidam, ad redimendam stipulatæ pecuniæ, ne hostilia paterentur, fidem constitutus. Gelrus accepto edicto ne paciscerentur, ex urbe in illos excursionem populabundus nulla mora, fecit. Inter prædandum passim aliquot leuibus prælijs confertis, tertio quàm exierant cohortes, die domum redierunt. In suburbio Cathariniano sequenti nocte, molam uisit episcopus, sperauitq; subitò illo terrore nocturno Gelrum se plecturū. Spe destitutus triduò post sacellum Antonij extra Lauuenrechtā incendio euertit. Ultraiectini Montfortiam prætergressi, Veteres Aquas excursionibus leuibus laceffere aggrediunt. Sed cum ex oppido uiribus diffisi, se effundere non auderent, uico proximo Rosauellensi incenso, præda armentorum non contemnenda onusti domum redierunt. Burgundi, qui in ostio Leccæ in stauis tum erant, Rhenum prope Dorestatum transuecti, totam Batauiam infestè populantur. Et Schonhouiæ uano prodicionis metu his diebus trepidatū fuit, & ad arma conclamatū. Ex Leccæ ostio sex signa ad exciendum urbe Gelrū ad moenia propè mouerūt. Ultraiectini cum neq; militum robore, neq; animis ad certamen Burgundis pares essent, clausis portis aliquandiu intra muros se conti-

nuerunt. Præcipue timor incessit Rossemum, ne in locum insidiarū tractus, & ab exitu & urbe exclusus, ipsum Ultraiectū amitteret. Quare ne pugna detrectare omnino uideret, multitudinem tormentariorū cum aliquanta monophrattorum parte ad laceffendum leuibus excursionibus magis quàm conserendum prælium, subito porta in hostem effudit. Sed uix tentata procursionibus uelitatione, fugantur atq; in urbem retro compelluntur. Rebus ad istum modum Burgundionum auxilijs prosperè gestis, episcopus recepto animo, cum trecentis equitib. Amorfortiam pridie Id. Maias uenit. Postridie petenti, senatus uetus & nouus in curia, & populus datus est. Huc postq; est introduci cum Gulielmo comite à Renneberga, & Vuolfio Absternio doctore iussus, Absternius longam orationem ad conciliandos populi animos exorsus, ordine narrare ea cœpit, quæ hominum memoria à Carolo Gelrorū Duce iniqua in Ultraiectinorum Episcopos acta essent: ducto narrationis principio, à clade Oldensalensi memorabili, sub Frederico Badio accepta: exaggerando indignitatem facinoris, & casum illius oppidi ad internecionem usq; deleti miserando, ostendit, quàm nulla affectus iniuria, infecta tum in socios arma mouisset, insolenterq; uictoriã suam exercuisset. Pacis tum leges factas, mox uiolasse, cum sociali, adeoq; intestino bello in Transiselanis laboraretur. Quare cum Suolla, quemadmodum irrepsisset, exclusum post paulo fuisse. Sed nulla pacta, nullas conditiones, nullaq; adeo fœdera tã expressa, tamq; arcto uinculo adiuncta fuisse, quàm postrema per Treuirum. His cautum satis Episcopo, ne ille unquã in urbes, oppida ue, aut quicquid Ultraiectini nominis esset, ius ulla ratione sibi usurparet, ablata restitueret: & quantum præsidiorum haberet, inde deductis, intra suos fines deinceps se contineret. Hęc fœdera in ea prope uerba icta, XL. milibus aureorū, & plus eo, quos Ultraiectinus Gelro persolueret, comprobata, fuisse. Contra ea nihil autoritate Treuiri, nihil publico ciuitatum utriusq; ditionis consilio motum, Hassaliam cepisse, Rhenos inualisse, Ultraiectum occupasse, bellum indixisse, præsidia & arces ademptas, armatis impositis, iam dudū obtinere. Vbi multa copiosè de iniuria accepta disceptauit, ad postremū, ultima hæc eius fuit oratio. Quoniam autem coactus Episcopus esset, iusta arma, non solū ad recuperanda amissa, sed etiam quod reliquū adhuc esset, tuendum, induere: eum quod potuit, hætenus præstitisse. Cæterum cum bellum diuturnius, & hostis potētia maior esset, quàm cui par esse posset: cōpulsum Caroli v. Cæsaris opes implorare. Peruicisse simul, ut armis & pecunia ab eo adiuuaret, dum amissa uel per deditionem, uel ui recepisset: in primis autem Ultraiectum, caput & arcē gentis. Habita inde gratia, quod obedientes principi suo in dubijs rebus debitam fidem præstitissent, ibi affirmauit religiosè pectori admota manu, nunquã Episcopum, utcunque res & belli alea caderet, commissurū, ut iura & libertates populi Amorfortij à quoquã uiolarentur: sed effecturum, ut rata ipsis, ut facta tecta perpetuò essent, & seruantur: additurū se præterea in posterum

rum ad ea cumulatè, quæ à maioribus accepissent. Postquam Abstemi-
 us dicendi finem fecit, extemplò Albertus Colsterus ex autoritate He-
 roinæ Margaretæ, à qua omnia eius arbitrio permessa fuerāt, quod pro-
 lata tabula signo impressa testabat, ea omnia rata esse iussit: responditq̃,
 Episcopum rectè fecisse: ac promisit ex autoritate & iussu Caroli Imp.
 ob insignia populi Amorfortij merita, regie magnificentie olim liberta-
 tes, quæ reipub. honori forent. Inter hæc v. Cal. Iunias Florentius Co-
 mes castra è statiuis Leccæ mouit: atq̃ Ultraiectū cum omnibus copijs
 prætergressus, cœnobijs urbi imminentibus igni iniecto, ad arcē Amisi-
 anam obsidendam maturauit. Castris hic locum in utraq̃ Amisiæ ripa,
 robore in Barena relicto, cepit. Postero die Comes nihil morandum ra-
 tus, præsidium dedi postulat. Negantibus ijs qui intus erant, eo pacto
 haudquaquam sacramento suo satisfactum iri, turrim mediam magnis
 machinis ea parte traiecit, qua trabes inferioris tabulati iuncturas susti-
 nebant. His duobus missilibus, ira disclusis, ut uniuersa moles trabium
 fulcimentis destituta rueret, aliquot cohortes extra ordinem, dum recēs
 esset præsidiariorum & metus & perturbatio, absente reliquarum copi-
 arum robore, uallum improuiso inuadunt, capiuntq̃ adeò primo impe-
 tu. Gelrus è ruinis hostem cum passis fluentibusq̃ signis uallū tenere,
 & interiorē areā occupare conspicatus, & partem suorum porta, quæ
 à tergo erat, elapsam Bunscothiam fugere, magna uī in aduentantes toni-
 truare tum demū cœpit: sed nulla Burgundionum prorsus clade, præter
 unum equū. Interim accedentibus alijs copijs, ubi non solum uallū, sed
 interiora areæ etiam hostium plena, iamq̃ crates ad opplendam fossam,
 et scalas ad parietes præcipites inferendas, expediri paratq̃ cōspexere,
 extemplò deditiōnem faciunt, seseq̃ hostibus permittūt. Horum duces
 erant, Rodolphus Itersemus exul Suollanus, Mauritius Neoclesianus
 uir elegantis eruditionis, Vuernerus prætor Harderuicensis. Inter hos
 Mauritius pridie Cal. Iun. Amorfortiā missus, tolerabili precio à Lub-
 berto Turco traditur comsanguineis Arnoldi Pilani, qui per id tempus
 à clade Bataua Arenaci adhuc in custodia tenebat, ut duorū horum per-
 mutatio captiuorum fieret. Postridie eòdem reliqui captiui ad xxxii.
 missi, partim in publicam custodiam (quæ obtusa turris appellatur) du-
 cuntur, partim in carcerem Marianum conijciuntur. Est locus cōcame-
 ratus sub præalta turri D. Virginis, quantum spacij in quadratū intus
 medium complectitur: in quem ad læuā, ubi sursum ascensus patet, de-
 orsum per decem gradus descendit. In hoc subterraneo specu pars con-
 diti fuerūt. Huius testudo summa ante aliquot annos casu i hoptri cam-
 panarij fortè perfracta fuerat: & refarta quidem cæmentariorum opera
 postea. Sed cum laterum recens iunctura haudquaquā ueteri reliquo
 operi uetustate indurato compactoq̃ responderet, facile accidit, ut mo-
 tu ponderis ænei, & pedum cōcussionibus, saltuq̃ quotidie trahentium
 pulsantiumq̃ laterum compago eadem dissolueret. Eam infirmitatem
 testudinis ciues tū fortè inter se admirantes captiui ab imo exaudiebant.

Itaque noctu unus aliorum humeris sublatus, eam testudinis partem manibus explorat: sentitque non solum exempto uno latere reliquos esse mobiles, uerum etiam sua sponte unà cum tessellis areæ æquatae, quæ testudini instrata est, in suū aliorumque capita ruere. Lætus ob insperatam inexpectatamque fortunā, primus in summā testudinē emicat. Inde alij post alios mutuis humeris leuati, ubi ad unū omnes sursum euasissent, in tutū cœmeterij Franciscanorum fratrum asyllum fugerunt. Florentius interim armatis arcibus Amisianæ impositis, & alijs quæ ad tuendum præsidium opus essent, cum impedimentis & machinis Amorfortiam uenit, simulque mandat consulibus extra ostia ciuitatis, exercitui naues tabulis repandis instratas, & alia parari, quæ ad transitū Amisiæ opus essent. Itaque pedes transportatus, quia nox instabat, uespero in Hoflakia (primus is uicus Gelræ ditionis, quingentos passus ab Amorfortia abest) metat. Posterus dies item corporibus curandis datus est, apparatusque in ciuitate uinæ crates, & scalæ in obsidionum usus. Tertio inde die Comes, omni armorum genere instructus, cum impedimentis & machinis bellicis, exusto uico, castra mouit: ac Velauiā peruagatus, crepusculo diei Hattemam uenit. Expectabatur Schenkus, Transiselanarū copiarum dux: is uerò, quia cum exercitu nondū aderat, ea nocte in Hulsberga Comes castra fecit. His paucis post horis cum militum tribunis præfectus Phrisiæ, transitu Iselæ uado (sita enim Hattema est in eius amnis ripa) & omni peditum robore, superuenit: atque horis aliquot consultando de belli obsidionisque ratione absumptis, sub diluculum ternis castris positus, oppidum cinxerunt. Harmannus Verhellus arcis præfectus commodum paulo antè trecentos pedites in oppidum præsidio, & ad suorum animos cōfirmandos receperat. quare quo breuior angustiorque orbis memoriorum erat, eo facilius muros tueri, & diutius obsidionem tolerare posse uidebantur. Coss. tum erant, Nicasius Isselus, & Arnoldus Allerus. Hi ne ciuiū animi recenti terrore labarent, ad uigiliarum munera & in stationibus militum eos miscuere. Peditum duces, Bernardus Kettellus & Altetus Harderuiçensis, suos paucos quidem, sed pro oppidi angustia satis multos hortari, ut uirtute sua apud Ducem gratiam inirent, & gloriā sibi ac laudē pararent. Burgundus ratus oppidanos extemplo metu fluctuantes, deditonem facturos, oppidum, dum recens terror teneret, dedi postulat tertio quàm obsidere cœperat die. Abnuerunt pertinaciter id facturos sese, sed pro fide erga principē suum, quicquid fors ferret, experiri uelle. Tum demū Burgundi opera & machinas simul undique admouere iussere. Inde pridie Id. Iun. duobus locis ad Vicinam & Hœnuer sam portā quinquaginta ualidis tormentis mane quarta hora cum exortu solis cœpta oppugnatio est, atque ad tertiam usque pomeridianam producta. Hæc aditu ita in oppidū patefacto, decussis & muris et aggeribus, ut per eorum ruinas intrò descendere potuerint armati, extemplo ductores signorum uices et loca sortiuntur. Inde impetu muros subeunt, Clamor utrinque exortus, oppugnantium defendentiumque animos

sidia traditis armis oppido excederēt. Atq; his quidem legibus acceptis, sine cunctatione aduentu ducū deditio facta est. Miles edicto ne quem uiolarent interposito intromissus, quamuis ex pacto tradendi oppidi, à direptione abstinendum erat, egrè à dissoluta licentia, capitalis supplicij multa proposita coerceri potuit: à recenti enim clade suorum, spiritus præferoces adhuc efferatierant. Captum oppidū fuit Idibus Iunij. Dum miles interea corpora curat, cæsorū corpora (quia calidissimum anni tempus agebatur) sepeliuntur. Reficiuntur munimenta, & ruinis patentes mūrī, sarcunturq; alia, quæ globorum ictibus uulnerata, rimas passim agebant, & ob id minabantur ruinam. Triduo quàm hæc ad Hattemam gererentur, C. quinquaginta equites ab Amorfortia in Rhenorū agros prædatum profecti, haud procul ab oppido nocte prædiuitem armentorum prædam Viicā auerterunt: simulq; castellum Leuendalam inter Rhenos & arcem Horstanam, à Gelro circa belli principiū, captum, primo impetū inuaserunt. Elburgani cernentes Hattemiorū uicinum exemplū (qui quod initio obsidionis pertinaciter se facturos negauerant, calamitate tandem domiti fecissent) ad conciliandos sibi hostium animos, & principis sui iuxta gratiam retinendam, literas ad Ducem mittūt, quid ab se in extremo discrimine positus, fieri iuberet. Respondit, ab se nihil auxiliij expectandum: quare ipsi sibi consulerent. Mittunt extemplò in Burgundionū castra legationes supplices, ne ad moenia sua infestas copias admouerent: cōmittere se & oppidū & agros suos in uictorum potestatem, libentesq; imperata omnia se facturos. His in deditioem acceptis, nihil stipendij imperatum: sed præsidia imposita sunt, quibus prouisum præcautumq; fuit, ne in posterū rebellarent, aut Gelri impetu consuetis ue artibus opprimerentur.

LAMBERTI HORTENSII RERVM
VLTRAIECTINARVM

Liber Septimus.

RER eosdem dies, quibus ad Hattemam iam captam in castris à rebus gerendis cessabatur, mittitur ex Altena (præsidium id in aduersa, Dauentriæ oppositū, ripa, suprà dixi) exploratum quidam, quò castra sua Burgundiones mouere pararent. Fortè tum è castris turma equitum, interiorem Velauiã uersus, expatiatum exierat: ut erat anni tempus amcenissimū. Hos explorator ille postquàm uidit palantes, ratus eos Iselam ad occupandū castris locum petere, uerso equo, actoq; calcaribus, celeriter præsidium repetit. Ibi ex interuallo adhuc metu trepidans, & uix spiritū præ lassitudine trahens, ab equo ille exclamat: hostes mouent castra, horsum iter habēt, capeffite rebus omnibus relictis fugam. Creditum adeò nuncio per errorē uano fuit, ut extemplò neglectis cum assis ad focum uerubus, uix spacium in fugam se ab

se abripiantibus, armandi colligendi ue sarcinas fuerit. Fugam horū, trepidatio eodem propè temporis puncto Luciferianorum sequuta est. Sicutum autem id præsidium in eadem ripa (ut alio loco memoratum est) paulo infra Dauentriam uersus Campos erat: quod quia ciuitati imminere nimium apparebat, ob formidolosam propinquitatē uulgari loco Inspector ollæ appellabatur. Dauentrienses hostium fuga cognita, ciuitate confertim effusi, transmissio uado primū Altenā diripiunt, ac demoliti cum aggeribus, solo ita adæquarunt paucis horis, ut uestigium propè inexpugnabilis munitionis nullum extaret. Inde Luciferū adorti certatim magno labore (quia id longe altero, ob lateritia propugnacula & alia cæmentaria opera, ualidius erat) disiecere. lateres in ciuitatem transeucti eodem ardore: atq; inde in foro domū librandis ponderibus infra destinatam, paulo post ædificariūt, quam Librā Dauentriensem, appellarunt: insculptis sempiterno apud posteros monumento & in hostis contumeliā, Luciferi, & Ollā inspectantis capitis symbolis. Eodem die Gelrus Nibecam, ac præsidium Tulpicum iniecto igne, deseruit. Et ad istum quidem maximè modum æquato timore tribus munitionibus Dux amissis tot antea ctas de Transiselanis uictorias, uno die obliterauit. Ita possessione ditioris Transiselanæ eiectus, de suo regno, ablatis iam duobus oppidis, sollicitus esse cœpit. Quanquā terra ultra amnem præter Hassaliam, nullum oppidum, & præsidia aliquot obtinuerat, munitionibus tamen in ceterior ripa & Hattema Suollæ obiecta, non solum ipsum flumē usq; ad mare possederat, ut iter nauibus ad deuehendos subuehendosq; cōmeatus interclusum esset, uerumetiam in ipsas tres ciuitates crebras incursiones facere, Dauentriā indies sclopis infestare, eius muros uerberare operibus, ad eò per multū temporis perseuerarat, ut consumptis omnibus, ægrè, ac non nisi è Vuestphalia cōmeatum peterent. Nec potuit profectò ullis castris positis grauius obdisse ad earum quoq; possessionem obtinendā, quā hac uia. Obsidione æquatīs præsidij itaq; exempti, & Iselæ & terræ possessionem totam illi eripuerunt. Amor fortia ijs ipsis diebus prodicione tentata est à quodam Ioanne Vuesterfeltio: qui arreptus, indicio facto, in carcerē conjicitur. De hoc extemplo quæstionib. aliquot tormentis, habitis, expressum fuit: octo aureis eum corruptum à fratre suo Iacobo Vuesterfeltio famulo Grossij, qui tū temporis bello occupatus erat, si ciuitatē Duci, ab ea parte, ubi D. Annæ sacellum est, tradidisset. Sumptū de hoc cillico supplicium est: ac quadrifariā disiectus, è portis suspensus fuit. Captus quoq; est Vuolfius quidam Gelri nominis quidem ex suspitione societatis: sed homo candidus & perhumanus, & ad tuendam magis cōmunem patriæ salutem, quā prodicionem natus. Sed re deprehensa, qua insons coarguebat, uinculis exemptus fuit. Cooritur simul occulta coniuratio quorundam ciuium, qui sub episcopo stipendium faciebant, aduersus plerosq; optimates, ut eos prædæ opportunos haberent. Erant inter equites nobilitatis plebei quidam, homines audaces ac facinorosi,

& ad

& ad turbandā quietem intestinā direptionis, atq; aliena inuadendi spe, prompti. Hos sibi consilij sui participes socios Amorfortia illa iuuentus stipendiaria adiunxit; persuasos, si per dolū primorib. ciuitatis animaduertendi potestas, & cōstringendi licentiam militarē adempta esset, libi dinem solutiorē uiuendi fore. Querebantur adhæc inter se, illud quoq; intolerabile esse, quod æquato iure & ciuium & militum, sibi ea innocentia in bello, qua in pace sub legibus, citra ullum laxamentū, citra ueniam, si modum excederent, uiuendum esset. Nullum inter seruum ciuem, & militarem uirum discrimen haberi. Penes se portarū custodias clauescq; esse debere, quo excurrendi populatum prædatumq; quoties libitum esset (id quod nunc negaretur) facultas foret. Rata itaq; iuuentus in auctorata magnum haud dubiè adiumentum sibi, nobilium auxiliariorum equitum societatem allaturam: maximè direptionis honorum spe proposita, ex composito clam primores ciuitatis, ut quisq; optimus pariter & opulentissimus erat, apud principem criminantur, quasi in Gelri facti onem æquo inclinationes essent. Nullum penè colloquium de Cæsaris opibus & Burgundionum potentia incidere, in quo hostis uirtutem, in quo decus & gloriā eius militarem contrā non ueherent. Periculosum non modò ditioni inferæ, uerumetiam Hollandiæ, atq; oppidis maritimis, si clam Gelrus nocte in ciuitatem acciperetur. Ac facile quidem id factu futurum; quippe penes quos portarum claues essent. Hanc rem ut sine tumultu episcopus opprimeret, tradito nominum indice D. Abstemio, qui & ipse pecuniæ quàm laudatæ famæ appetentior audiebat, constituit primum à Coss. uel arte, uel uī, si aliter nequiret, claues portarum extorquere; atq; inde causa indicta omnes, datis eorum bonis partim delatoribus, diripendis, partim fisco inferendis, cōdemnare: haud quaquam sycophantiæ huic crediturus, si clarissimorū præcepti legumlatorum Solonis & Draconis, non habendā calumniæ fidem esse, memor fuisset. Neq; de controuersijs quicquam à uacuis ira & odio statuendū prius, quàm utrius causa iustior atq; inculpator esset, cognoscendo compertum haberetur. Cæterū Cos. accersitus ab episcopo, ac claues tradere iussus, nihil cunctatus tradit. Erant in principis tum consilio, quibus clam ob id hæc consilia struebantur, quod hospitali iure impensius erga benemerentes ciues affecti uulgò crederent: quare ne procederet, quod agebat, illis arbitris, in metu erant. Hi tum fortè, excepto sermone cuiusdam, ex intimo consilio, de supplicio bonorum, ubi nefarium facinus agi sensit, detexit consilium. Refertur tumultuosè in se natum. Mittunt Coss. ad principem, quæsitum materiā atq; occasionem, quamobrem, quibus delatoribus, ad cædem, summos uiros, de ipsius dignitate bene meritos, & eos quidem indemnatos, destinasset. Vbi id quod agebatur, è responso episcopi, senserunt, perpurgatis se suisq; aduersus calumniam, ostenderunt, quàm perniciosa pestis reipub. esset ciuis merens, qui patriæ suæ præsidio imponeretur. Si qua uetus similtas sit contra ciuem, eum nullo legis metu, militari licētia dissolutus impunè, mulctæ

mulctæ formidine coercitum, neq̄ audentem reuerberare, pulsat. Eundem insolenter nihil non perturbantem, ne commilitones quidem pro-uocatos, (ut qui in suo sterquilinio multum ualeat) audere offendere. Magistratum gerentes, ut populares suos, quibus ipse armatus adiutoribus armatis fretus, agenda omittendaq̄ dicit, uilipendere. Aduersus hos, etiam alios, quos pudor alioqui contineret, quos dignitatis reuerentia prohiberet, & militaris lex frenaret, sedulo extimulare. Hinc doli, hinc insidiæ, hinc scophantia ab hominibus talium artificibus, aduersus magistratus consuuntur. Hanc calumniam fraude ciuium merentium in ciuitate consutam, adiutore equite externo, ipsi principi persuasam, totam rempub. penè euertisse. Cuius exitio ipsum quoq̄ præcipitem abiturum fuisse. Huiusmodi dictis Episcopus attonitus ac stupefactus, ignorantiam rerum & materiae quæsitæ excusauit. Aegrè sibi persuasum id de populo Amorfortio: ut cuius fidē ad eum usq̄ diē sanctam & inuiolatam expertus esset, is nunc animis mutatis à fide D. Martini deficeret. Autores huius calumniæ senatus extemplo relegatione peregrinationis ergo, & pecunia multauit. Admoniti inde huius periculi posteris temporibus, utiliter cauent, ne ciues, principi inautorati, in ciuitatem recipiantur. Profecti iam ab Hattema Burgundi XVI. Cal. Iul, Harderuicam ternis castris circumfederunt. Machinæ, quia terra partim ob earū admirabilem molem, partim ob regionis palustrem montosamq̄ naturam, & uastitatem, sequi non poterant, mari nauibus circumuectæ, tardius applicuerunt. Tormenta quatuor regionibus contra ciuitatem ita sunt disposita, ut à terra & mari, ea oppugnationi opportuna esset. Tertio Cal. Iul. mane sub exortum solis undiq̄ machinæ adductæ: continuataq̄ oppugnatio horrendis tonitruis totum eum diem est, & insequentem noctem, usq̄ ad sequentis diei octauam horam. Harderuicani conspicati multis locis decussos bombardis muros ac turres, partem etiam edificiorū circa pomceria machinis euersam: ita ut aditus pedestribus copijs per oppletas ruinis fossas in ciuitatem patēret: metu simul ne pertinax mora hostem offenderet, aut inexorabilem etiam redderet, oratores statim ad petendam pacem in castra mittunt. In colloquiū admissi interrogantur, ecquas deditiois conditiones peterent, cum pro captis iam penè haberentur. Responsum, easdem se petere, quæ Hassalis nuper datae essent: eandem enim spem impetrabilis ueniæ post præstitam principi suo debitam fidem, in Burgundione habuisse. Inter cæteras deditiois leges: ut præsidia armata sub signis fluentibus sine fraude oppido excederēt. Huic uoci ferociter ab uniuerso consensu ducū reclamatum est: Non esse Hassalorum & Harderuicensium eandem conditionem. Illos enim recta hostium fraude, non sua uoluntate, à fide alienatos, bello receptos fuisse: quare ob ipsorū merita, id capto oppido, hostili præsidio donatum. Harderuicenses uero novos hostes iam propè manu confertos teneri: ac belli iure subditiōem redactis, nihil tale expectandū. Cum nihil pacati responderetur, in oppidum ingrediuntur: dato ad referen-

dum respondendumque duarum horarum spacio. Dum intus undique ad contrahendum aggeris orbem pro se quisque annititur, & senatus in curia mœstus, consultando tempus absumens, hostem extrahit, Schenkus nihil cunctandum in tali occasione, ad æquanda omnia, disturbandosque ab operibus oppidanos, ratus: primus machinas ab integro, quanta maxima vi potuit, admouit: murosque cepit & turres quatere. sequuti eum deinde aliorum castrorum duces, totis uiribus oppugnationem redintegrant. Tum senatus uidens nihil uirium, minus uero animorum ad tolerandam obsidionem se habere: destitutos insuper omni spe liberandæ obsidionis, deserit se à duce: trepide ac tumultuose de oratoribus iterum mittendis, aut euocandis in colloquium hostibus consultat. Creuerat inter hæc tam breui obsidione fames, & rerum omnium inopia: non hominibus solum, uerum etiã armentis pabuli pœnuria pereuntibus. Perseueratum est sternendo obuia omnia continuis globorum iactibus, usque ad horam diei primam. Sed nusquam grauius, quàm à mari. Tum primores ad muros semidirutos progressi, colloquium ex propinquo postulant, excidium ueriti, si oppidum ui per stragem ruinarum captum foret. Se suaque omnia in fidem Burgundionum permiserunt, parati imperata facere. Dictatis pacis conditionibus, datum est ad deliberandum spacium in posterum usque diem. Sequenti die deditio facta est: promiseruntque se imperata facturos, salua uita & fortunis. Pedes captiuus oppido excessit: similiter & equites captiuorum habitu sub rudibus more, militari. Equitum magister Bruno Schurrerius cum paucis alijs nobiliũ retentus est, ad permutationem quatuor illustrium equitum, (inter quos erat Fredericus Sombreuus) qui per id temporis à clade Batava Arenaci adhuc capti custodiebantur. Accepta inde in oppidum præsidia sunt, & comatus, cuius (ut dixi) inopia tam breui obsidione creuit. Inauguratur simul Cæsaris Caroli nomine Florentius Comes, in castrorum conspectu: ubi per aliquot dies, dum quassata murorum, unã cum aggeribus discussis, & obrutis fossis reficerentur, sunt morati. Huius statim à principio obsidionis, Ultraiecti primum tumultus, inde furor quidam coortus omnia miscere cepit. Rebus desperatis ex urbe dilabebantur furtim alij post alios, belli cõcitati principes: præcipue inopia æris, exhaustoque ærario, cum aduerterent, ob stipendium militi persolendum se petendos extrahendosque. Horum fuga cognita (quia nusquam cõparebant) multo impotentius tota urbe uociferatum est: palam direptionem minari, ni alicunde contracta pecunia, stipendium persolueretur. His clamoribus militum, præfectus urbis motus, ueritus haud dubie apertam rabiem sequuturam, in nemine quicquam spei, præterquam in Canonicorum collegijs habebat. Horum principes crepusculo diei in ædes Antonij Venrodij canonici ad D. Virginem (fuerat is quæstor toto bello à Duce lectus) silentio cogit. Ibi ostēdit in quanto discrimine urbis res sitæ essent: sed nullorum hominum magis, quàm qui religionis nomine atque titulo censerentur. Laborari pecuniæ inopia: terribiles indies militum clamores &

res & fremitus ingrauescere, stipendium exposcentium: laborari anno-
 næ caritate: crescere commeatus inopiam, ut præter direptionem planè
 ipsis nihil immineret: quod penes religionē opes solam reconditæ cre-
 derentur. Ad ea alij: iniquum esse, totius belli onus in se transferri. Nu-
 dados se non solum pecunia, cuius ingentem uim à ccepti ciuilibus tumultus
 initio cōtribuisissent, uerumetiam prouentus ac redditus suos in ho-
 stium terra & ciuitatibus retineri: fundos alios alibi pignori oppositos.
 Multos iam esse annos, quòd de usuris nihil percepissent. Collationem
 igitur hanc diutino bello exhaustis grauē esse, imò se non sufficere. Non
 magni (inquit præfectus) refert unde conferatur, ex publico'ne an ex
 priuato, modò conficiatur solum. Quanta autem sit militum quòd ex-
 trahant in omnia flagitia, dissoluta licentia, ipsi uidetis: quæ paruo mo-
 mento redacta pecunia compesci poterit. Vobis hucusq; pepercerunt,
 diutius profectò non parfuri, si longiori cunctatione efferentur. Notæ
 opinor sunt illæ (ut audio) rabie ac furoris plenæ uoces, licet uanæ, ef-
 ferentium spirituum tamen indices: breui futurū, ut quatuor urbis re-
 gionibus, in stipendiū soluatur, clarum incendiū, direptis uestris prius
 ædibus, oriatur. Nocturnis horis audio, utinam certus, quibus auto-
 ribus, profugorum ciuium fores effringi: uitreas fenestras quorundam
 è nobilitate excuti: uim omnibus locis fieri: haud futuram, si indicio auto-
 res deprehenderentur. Quod si uestro nullo periculo mouemini, uel pa-
 triæ caritati conseruationem publicæ salutis, uel religionis nomini hanc
 pietatis partē præstare debetis. Sunt uobis tot tamq; ociosa signa, uasa,
 aurea argenteaq; in delubris uestris diuorum: quorū si aliquam partem
 in bellum nunc, cum maxime opus sit, cōtuleritis, nullo id uestro incom-
 modo fiet, & rempub. conseruabitis. Quod si ueremini, ut eā rem poste-
 ritas accipiet, primum nihil est quòd ipsi indignent querantur ue, à uo-
 bis ea alienari, quæ uestra cura sunt parta. Vestro ipsi, si placebit exem-
 plo, aut noua donaria, noua ornamenta in templa inferant: aut ijs con-
 tenti sint, quæ à uobis per manum sunt accepturi. Scio quid hic mihi
 respondebitis: sacrorum penetralium custodes, ea omnia initio belli, ne
 præde essent, in abditis specubus se posuisse. Ea autem, ne arrepti, et sup-
 plicijs fortè adacti, proderent, in pacata Hollandiæ profugisse. Scio hæc
 uestro consilio & artibus factitata: sed habetis uasorum magnum nume-
 rum, quibus in liturgijs cœnæ quotidie utimini: inde aliquam partem
 ad quatuor aureorum milia in medium conferte. Quod nisi intra bi-
 duum, imperatum feceritis, experiar si quid opis in milite, ad extunden-
 dam pecuniam, sitū erit. Hunc in uestra bona possessum publicè quic-
 quid esculentorum ibi inuenerint, absumpturos mittam, quoad impe-
 ratam summam, è publico priuato'ue contuleritis. Territi collegiorum
 primores priuato periculo, id quod certum erat, calicum inauratorum
 magnum numerum, argentea item candelabra, & alia signa, ut impera-
 tum erat, extemplo contulerunt, ut inde pecunia signata percuteretur. In
 basilica Martini, supra aram summā inter arcuatas pilas paulo infra cho-
 ri testu-

ri testudinem, crucis, cum signo argenteo Seruatoris, simulacrū, quinquaginta (ut putabatur) plus pondo, sublime stabat: monumentū, nescio cuius, uetus quidē: sed situ et squalore ita horrens et obductū, ut uix albicantis argenti tenues scintille oculis intuentiū illucescerent. Id noctu tolli clam iussum, ne (quia uetustate uisendum miraculum uulgò habebatur) luce sublatū, suggillationem popularem excitaret. Mane statim desideratum, totam urbem ad spectaculum rei, tanquā nouæ, exciuit. Ibi uariæ ominationes audiri, ut in superstitioso uulgo solet. Hi clamare, in exitu nunc bellum esse, postquā sana diripi cœpta essent. Alij præsentem iram numinis haud dubiè Gelrum, ob impietatem, habiturum. Cæterum ut populi apertè frementis error, & uanæ ominationes tacitè reprehenderentur, sequenti nocte à squalore & situ repurgatum, totum nouum & candore conspicuum in locū suum restituerunt. Sparsum inde in uulgus fuit, ad candefaciendum, non ad liquandum detractū fuisse. Manauit hinc extemplò per finitimos populos, ad confirmationem uani simulacrorū cultus, fabula, (ut est humanū ingenium ad idolomaniam pronum) monerarij utranq; manum, signum liquandum in focum immittere tentantis, non solum ambustam, sed quasi de truncatā unā cum prehensa mole decidisse: quare ictos numinis ira in locū reportasse. Et ut fabulæ sua constaret fides, editi sunt statim in Hollandia de prodigio fabuloso libelli Germanorū lingua, & sparsi. Vrbs quamuis ad ultimam inopiā adducta, in obsidionis certæ expectatione erat, adeò ut Gelræ factionis principes aut fugam capefferent, spe tuendi ciuitatem abiecta, aut fugam meditarentur: incredibile dictu tamen est, quā diutino bello præsidia imposita, & urbano luxu marcescentia elanguerunt. Omnia indiligentius facere: stationes nocturnas circa portas negligenter habere: uigilias in muris: portarum custodias parū accurate, minusq; multo intentè, quā antea, obire. Quam rem ciuis qui ab episcopo erat aduertens, consilium de recipiendo per proditiōnē, in urbē, expulso principe, occultū agitare per hos dies cœpit. Acuit ad eam maturandam paucos illos coniuratos metus direptionis: & expectabat constituta hora cum parte equitatus ex Arenaco Mathias Ketellus: qui furens desperatione in urbe ad eam rem adiuturus uulgò ferebatur. Huius itinere Ultraiectum, pridie per exploratores Amorfortia cognito, undecim equites post occasum solis è ciuitate profecti, ad noctis horam decimam in Biltam, quingentos circiter ab urbe passus, peruenerunt: ac silentio proximum ei loco Virginū cœnobium ingressi, hostium aduentum in insidijs ibi operiuntur. Ligulis equorum linguis ad hinnitum prohibendum constrictis, ipsi armati circa portulæ ingressum, ad omnem auram intenti steterunt. Et nox illunis facile armorum fulgorē, ne proderentur, conspectui ademit. Paulo post nuncius ad urbem cum literis, equitū appropinquantium indicibus, premissus, in hostiū insidias incautus illapsus, excipitur. Ex hoc ubi confessionē spacij, quod adhuc aberant Gelri equites, tum autē quā multi essent, exprefserunt:

serunt: eo ibi retento, quia hinnitum aduentantiū iam accipiebat equorum, illico equos suos desultoria leuitate cōscendunt, expectantes dum ē sabulosæ uiaē angustia, in lapideam euadentium equorum unguularum pulsum strepitumq̄ acciperent. Quo accepto, tubicine subito tuba canere iusso, infesti in hostes inuehūtur. Gelri improviso illorum impetu pauidi, ne tentato quidem praelio in tenebris, ignari quantus hostiū numerus esset, abiectis hastis illico se dedidere: duplo fermē Amorfortiis plures. Inde nocte sera retracti, auerso itinere Amorfortiam abducūtur. Tres fratres Ultraiecti in suburbio septentrionali (Vuerdam Ultraiectini uocant) ab Albana porta auerso, Lubberti cuiusdā F. erant. Hi occultū consilium recipiendi episcopi, per eam portā, in urbem struxere: assumptis in societatem consilij ciuiū paucis, qui haud procul ab ea porta habitabant. Inter hos erat Bruno Phocas. Ex his profecti aliquot Amorfortiam auis itineribus, rem primum exulibus, inde episcopo communicant. Docent quā facile factu id esset futurum in tanta securitate uigilum: praecipue praesidiorū, quæ illi portæ imposita erant. Constituitur ibi dies: dicitur locus, in quem cum armatis Cal. Iulij mane paulo post exortum solis conueniret. Datur tessera, signum nolæ ad D. Iacobum circiter sextam horam auditum: & mulier dextro brachio corbem gestans: cuius horratu ad urbē accederet. Portæ illius custodem omnium consiliorum participem ad id adiutorem futurū. Cætera sibi curæ fore, nullam pecuniam, nullum præmium pro beneficio recuperatæ urbis reposcentibus. Sed coniurationem hanc clam habendam, ne cuiusquam sermone uel leuiter ab arbitrio qualicumq̄ excepto, proditio detegeretur. Interea se quibus opus esset aduersus exclusionem, paraturos. Coniuratis iam dudum prior familiaritas, ac penè domestica, cum praefecto & praesidio portæ, ob uicinitatis ius, intercesserat. Quare crebro computare, & ad formam dispositionemq̄ interiorem munitio- nis, qua parte parum munita porta esset explorandam, conuenire consueuerant. Eoq̄ consuetudinis adducta res erat, ut sæpe in superiori eius custodia totas noctes potando continuarent. Quæ res effecit, ut praefecto et praesidio in nulla proditio- nis suspitione essent. Iam tum per eos dies multo quā antea, ad obseruanda opportuna, simul amoliendā fraudis opinionē, crebrius conuenire: in multū uini procedere studio ceperunt. Tempus agendæ rei ubi iam aduenit, episcopus pridie Cal. Iul. sub octauam uespertinam portas claudi Amorfortie repentē, & peditem equitemq̄ in armis esse iubet. Pedites autem in ciuitate praesidio à Burgundis paulo antè octuaginta, equites ducenti quadraginta quatuor, relictī fuerant. Cum his coniunxerunt se ē ciuibus uoluntarij omnes ad quadringentos. His mandat expeditionem paulo antè edoctis, ne quis inter eundem Ultraiectum, uia diuerteretur, aut ordine excederet. Equitibus ante peditum aciem discurrere per uiam, et perlustrare oculis omnia praecipit, ne spectatoribus agrestibus accedentis agminis, consilium detegeretur: obuios interciperent: praegressos, si quos uiderēt à uia

12
 retractos, penes se ne fallerent, cōtinerent. Dedit inde illis prædæ ac direpti
 oni hostes suos: ipsosq; oppressos, uiuos sibi custodiri in publica custo-
 dia ac tradi imperat. Inde post occasū solis è ciuitate mouere pedites equi-
 tesq; ad sexcentos: atq; triū horarum uia emensi, iam multa nocte Lauuen-
 rechtā silentio ingressi, in pomarijs pximis et domib. se occuluerūt. Qui-
 bus post horæ unius atq; alterius spaciū nocte cōcubia superuenit è Vica-
 peditū unum signū, ac tardius aliquanto capta iam urbe cū quadringen-
 tis ex ostio Leccæ, Gulielmus Turcus. Duces erant & antesignani, exu-
 les: quorum opera in hac expeditione, uindictæ pariter ac prædæ, tum
 autem & gloriæ parandæ cupiditate enituit. Mane portis consueta hora
 apertis, exploratum Albana è more emittuntur, an tuta omnia ab hosti-
 um insidijs circa eam urbis partē essent, (est ea enim Amorfortiæ ac Vi-
 cæ aduersa, ut Gelriæ) rei uenouæ quid ea nocte agrestes accepissent. Et
 nebula casu coorta in caelo, densam pluuiā diei induxerat, quæ prospe-
 ctum in agros adimebat. Michaël Pistorius, & Henricus fusor æramen-
 tarius (quia proximè eam portā habitabant) tum fortè unā cum eius por-
 tæ præsidio emissi, cum in colle editiori molæ paulo antè uste, ponè Al-
 bas uirgines stantes, omnia oculis circumlustrarent, uident partem ho-
 stiliū copiarum per densum imbrem paulatim increbrescentē, per pa-
 lustria circūduci: (Turcus legnius, quàm iussus erat, cū suis accedebat)
 sed rati populabundos prædatum ea loca hostes aduenisse, agrestium ra-
 ptim collectorū multitudinis uirtute, facile eos repellendos affirmabāt:
 cum interim parte alia insidiæ & signum & tesseram expectarent, & iam
 ad patefactam portā silentio ducerent paulatim. Eam tum excōposito,
 absq; præsidio & præfecto arbitris, quos casus ea nocte multo mero ob-
 ruerat, custos coniuatus aperuit: nam interiori, quæ introrsum disclu-
 debatur, à satellite seminudo aperta, & ob crapulam nocturnā nondum
 edormitam satis, sursum in lectum rursum abrepto, ille proditiōē, con-
 iuratis septus, tutò exequit. Inde fluminis fores discludit. Stabāt in terea,
 ut conuenerat, pditores in porta tectis armis ac securibus, quibus haud
 dubie ad missiles trabes interioris portæ refringendas, mox opus foret,
 instructi: cum signo ad D. Iacobi accepto, portæ Lauuenrechtæ insidie
 appropinquarent. Qua suburbium ingressis, mulier dextra corbem ge-
 stans occurrit. Hæc quasi exagitata, procedite, clarum in clamat, ac matura-
 rate: uigiles è stationibus abiuerunt. Hac uoce cōfirmati episcopi, silen-
 tio urbem inuadunt. Prioribus ingressis, tumultus ac clamor à factiōe,
 quæ circa eam portam habitabat, excitatus, qualis captis ciuitatibus esse
 solet, effecit, ut qui posterioris agminis tergum claudabant, metu ne ex-
 cluderentur, scaphis ad id preparatis, accepti in urbē inueherētur. Con-
 iunctis ibi pedestrib. copijs (Turcus adhuc aberat) collegerat se undiq;
 factio & Gelrum præsidium: nam clamor captæ urbis breui momento
 totam ciuitatē peruaserat. Occurritur hostium uelitaribus ab Ultraie-
 ctino, circa ingressum fori boarij: sed per leui momento retro per Ollarē
 uiam in pontē Iacobi uertuntur, Episcopi grauioris armaturæ, frontem
 suorum

suorū ad fugam inclinātam cōspicati, restituta rāptim acie, redintegrant praelium, ac Gelro pullo, forum boariū occupant. Præfectus portæ circa principiū tumultus somno excitatus, sed pedite iam undiq; in urbem infuso, appropinquantibus portæ equitibus, adeoq; aliquot iam inuectis, trepidè trabes missiles, alias post alias, ad illos excludendos, deijcit. Stabant proditores ad eius rei euentum securibus egregiè subactis, & ad hoc ipsum preparatis, instructi: quib. admotis modicè interioribus, aduersus fortuita hostiū tela, foribus, ingenti ui certatum eas aggressi, perleui momento circa medium ut superiores partes simul ruerent & ordine subire possent, exciderunt. Hæc porta sola omniū, cataractam, quæ funibus demitteretur subducereturq;, nullam habebat, sed eius loco trabes, nullis laminis ferreis præmunitas (id quod à proditoribus utiliter antea obseruatum fuerat) quarum aliæ post alias deijciebantur. Transitus suprā, ingredientibus ad læuam, ab ea in exteriorē portam erat. Inde ne quis ad equitum peditumq; cædes inter duas portas transcurreret, oppositi sunt aliquot tormentarij, qui ab imo excursum præsidiariorum ex ostiolo prohiberēt. Vnus casu imprudens profiliens, momento multis sphæculis simul traiectus, ante ipsum limen cōcidit. Tum præfectus ubi uidit undique se intra extraq; urbem ab hostibus circumuentum, liberam potestatem in pacatum abeundi, sibi & præsidio pactus, portam dedit. Aderat inter hanc morā cum suis cohortibus Gulielmus Turcus, Gelrus interim palatium, obiectis scamnis & sedilibus, aduersus equorum impetū, à circumiectis plateis, intersepire, una excepta, fronte aduersa, qua hosti instructa acie occurrere uolebant, raptim aggreditur. Erant in urbe duo signa lecti roboris peditum: sed perpauci equites. Dum in boario foro episcopi aciem instruunt, pars equitatus maxima, uias per totam urbem infestè circumuecta, Gelrum è publico, qui nondum in palatium confluxerat, arcent: obuios passim cum telo cædunt, sternuntq;. Tum Gelrus hostiū plena omnia conspiciatus, in ciue, præterquam suæ factionis, clausis tota urbe, ingenti fragore, foribus, nihil opis, quam frustra implorabant, expectandum esse: summā rei in extremo discrimine, & euentu unius pugnae necessariò posituri, in tres partes ita sese partiuertur, ut quadringentos hosti per prætoriā uiam, obijcerent: manipulum in præaltum domus alicuius foro imminentis tectum, ad turbandam inde hostium aciem immitterent: reliqui in palatio circa tormenta in stationibus relinquerentur. Domus erat ad coniectum saxi inde, parietibus ac frontispicio pinnato præalta è secto lapide & polito, regiæq; penè forma uisenda: unde in boarium apertus patebat prospectus: (Keisericam à sumptuosa structuræ magnificentia conditores dixere) in huius pinnas manipulus tormentariorum celeriter acceptus, episcopios ex alto haud parum ordines turbauit. Amor fortij suos deorsum globulis obrui, & cede sterni cernentes, aliquot exulū in Hadriani Palatini, Keisericæ à latere oppositæ domus tectū, per posticulum furtim immittunt. Hinc traiecto uno atq; altero, in aduerso fastigio, reliqui erecta dextra ex interuallo

sefe hosti dediderunt. Stabant circa boariū grauioris molis, in incertum euentum, aliquanto antè onerata, tormenta. At hæc in confertum hostium agmē emittenda, è procuratoribus Gelris emissi, cum frustra admotum ignem puluis propter pluuium ab austro coelum, non conciperet, retro in forum anserinum ad suos, quò è palatio iam processerant, telorū nube pulsi sunt. Tum Amorfortij omnia sibi secunda cōspicati, ex ea fortuna animis uirtuti additis bifariā diuisi, in Gelrū sese direxere. Pars dextra in pontem Pistorium uersa ad Palatium occupandū se auertit. Reliqui aliā, aduersa fronte cum ipso robore, hostilium copiarum conferto agmini occurrerunt. Tormentarij ad procurrēdū in uiam Prætoriam immisi, primo impetu Gelrum loco submouerunt. Oritur inde acris inter hastatos dimicatio omnia cæde fœdantes. Hī pro gloria pugnantes, turpe ac dedecorosum arbitrabantur, uictoriam quæ in manu erat, sibi extorqueri. Illos non solum stimulus ad demendā amissæ urbis ignominiam, sed salus communis, & factionis ultimum periculū exitiūq; præsens ad pugnam etiam accendebat. Extractum in longū per ipsum incrementem ardorem fuisse certamen, nisi equitatus Amorfortius in Gelros inuectus, eorum aciem turbatā penè obtriuisset. Cæde suorū territi, coguntur anserino foro cedere, & ferro uia facta à tergo, in Palatinū receptū habere. Ibi restituta acie, præliū circa geranion (sic enim tympanum appellant) infestius redintegrant: sed ne tum quidem impetū Amorfortiorum rabie furentium sustinuerunt. Postquam uidit Gelrus cæcos se, frustra obnitentes, in suam perniciem ruere; & clamorem à tergo ex desperatione sublatum, non posse diutius latera tueri (undiq; enim iam, sed maiori uī ad piscarium forum, ubi carcer est, quod Macellū captiuorum ipsi uocant, oppugnabantur) satis abunde honori factū rati, relicto Palatino, composito agmine portam Tolstecham petiuere. Episcopij in palatio iam capto nihil morati, tumultuariè instructa acie fugientes in uestigio sequuntur. Iamq; Gelrus in pacatum euaserat: cum pars ductorum hortatu, pudore tam turpiter amissæ urbis, per angustam portulam, qua eruperant, ad demendam acceptam ignominiam, intrò se iterum conicerent, rati reliquos sequuturos. Aberant à porta ad coniectum saxi hostes uictores, cum Gelri alij super alios motu præcipientes ruentes, agrè rursum portula elaberētur. Clauserant suorum agmen postremū ductores duo, Dobbelsteinus, et Gulielmus Gandauus. Hos ubi unus è duplicarijs in prima hastatorū acie intuitus propius, agnouit: Hī (inquit suis) illi sunt qui nuper nostras cohortes, & inter eas, fratrem meum in Batauia præter datam fidem trucidarunt: sed non impunè: nam hic cæsorū nostrorum animas istorū sanguine exaturabo. Inde ad hostes, Nunc este Batauæ cladis memores, et nobis date meritas, quas meruistis pœnas: simul fusos in genua supplices et aureorū milia pro salute offerentes transfigunt. Nec hec pœna saturati, in mortuos inde inhumaniter ita sæuerunt, ut multis uulneribus datis, membratim penè discerperentur. Nudatis ibi corporibus, spoliatisq; deformi spectaculo, & ad angularem, in decliui

decliui ponte, silicem relictis, in palatium reducuntur. Capti ad centum pedites, qui principio tumultus ab hostium equitatu à suis exclusi, & è publico prohibiti, intra hospitia sua se continuerant. Multi auis locis in ipsa fuga oppressi transfixiç sunt. Sed nusquam plures quam circa pomeria pone eadem Gertrudis. Itaq; XLII. à Gelris, IIII. ab Amorfortijs de siderati sunt. Rumore superati Gelri fugatiç per totam urbē diuulgato, capita factionis, per Albam portam, in quā urbis regionem hostilis uis nondum penetrarat, effuso in pacatum se abripiunt. Alij è muris humilioribus delapsi, quia ab ea parte fugientibus uictor nō instabat, Ducem petiuerunt. Multi, quos rei familiaris tenuitas inopia ultima urgebat, medio tumultu, ubi animaduertebant, suis foro pulsis, urbem captā esse, ne præter exiliij malum egestate etiam & penuria rerum premerentur, in monetariam officinam Petri Montani trepidè, metu amentes se conijciunt, onerantç seraptim pecunia neutro latere adhuc signata, quæ è sacris uasis signisç, iam nuper in hunc usum collatis, percuti ceperat. Ea onusti per funes è mœnibus in apertum sese abstulerunt. Post paululum moræ tribuni militum cum manipularibus paucis ad Albam portam, quæ una adhuc à præsidio Gelro retinebat, profecti, eam tradi in potestatem postulant. Negantibus Gelris deditioem sese facturos, duas machinas, ab latere alteram in aggere, alteram à fronte circa Album pontem, portæ opposuerunt. Territi eò spectaculo Gelri, nihil expectato portæ haud dubio casu, cuius strage ruinarum ipsi simul obruerentur, salutem pacti deditioem fecerunt. Capto ad istum modū Ultraiecto, emissisç sine fraude Gelris, eodem die auxiliaribus captis, iussi extemplò tota passim urbe pacati Ultraiectini tesserā episcopi assumere: (fascia straminea ea erat ab humero dextro in axillam læuam transuersim utrinç porrecta) nomen item Palatinum domorum suarū foribus inscribere: eæ uerò quæ inscriptæ non essent, diripiendæ militi uictori datæ. Si quis foribus ciuis Gelræ factionis inscriberet, bona ue abstruderet, eum pro hoste habendum. Cum iam per totam urbem fores symbolis ac titulis notatæ, exiguo momento temporis discrimen militi ignoto pacatæ domus ab hostili fecissent, illico ad direptionem ædium factionis passim discursum est. Præfectus urbis, qui medio tumultu cum uno duntaxat comite porta trepidè elapsus in pacatum aufugerat, ad Sulam in ripa amnis Vechtæ ab agrestibus agnitus, retro in urbem reducitur, & Gulielmo Turco seruandus traditur. Durauit direptio totum triduum cum miserabili rerum facie: ubi plus ualuit avaritia peregrinorum militum, & rabies uesana exulum in inimicos, impotēter nimis sese ulcipientium, quàm patriæ amor aut pietas. Prædæ erant non solū capita primæ seditionis & principes belli cōcitatores, autoresç clausarum episcopo portarum, sed illi etiam, qui ab initio pacis conciliandæ studiosi fuissent: tū qui toto belli tempore adeoç à primo motu magistratum aliquē, remç pub. gessissent: ppter ea quod inderes ab inimicis Soudenbalchianæ gentis administrari uisæ essent. Tum si qui uel inuiti in cōcilio fuissent. Multos sua opulētia, quod prin-

cipis

cipis causa uoluntate solum non uerterant exilij gratia, prædæ exposuit
 ualuitq; ad ultimum uis extrema tantum, quantum iræ uictoris libitum
 33 fuit: quemadmodum fieri solet in captis ui urbibus, ubi per iram & auari-
 33 tiam militum arbitrium, quàm ducū imperium potentius est. Et priuata
 etiam similtas nonnullos in rerum suarum naufragium traxit. Edictū de-
 inde publicè est, ne quis illorum quem reciperet, celaret, ope iuaret, &
 indici præmium propositum. Sæuiri sub hæc cceptum in dominos for-
 tunis omnibus spoliatos, nullo nominis religiosi profaniue discrimine.
 Arrepti ad unum omnes, qui opprimebantur, in carcerem Cathari-
 nianum mixtim deducuntur. Principes religionis per id tempus, præter
 sacrificorum uulgus, capti hi fermè erant: Gerardus Sukerrodus De-
 canus ad Seruatorem, & Georgius Solmius ad D. Petrum Decanus, Io-
 annes Realis Canon. ad D. Martinū, Godefridus Cunretorius Canon.
 ad D. Ioannem & illustris iuriconsultus, Antonius Venrodus Canon.
 ad D. Virginem, Martinus Leuenbergus Canon. ad D. Martinū, Crol-
 lius Canon. ad D. Virg. Consulares uerò, Fredericus Vochtius Cos. eo
 anno, Ioannes Huchtenbrochus, Arnoldus Vuuluenus, Godefridus
 Regius prætor urbis, Gerardus Semmius: & extra hos multi alij. Eque-
 stris ordinis hi fermè, Gysbertus Varaus, Ioanes Vicanus Loripes uulgo
 dictus. Ciuium & senatorū præterea ingens multitudo, præsertim quos
 constabat à prima secessione partes Soudenbalchianas, animis quamuis
 postea mutatos, infestè oppugnasse. Amylius Niueldius primarius De-
 canus cum biduum conquisitus nusquam inueniretur, edicto publicè
 promulgato cautū capitis pœna & bonorum publicatione fuit, ne quis
 eum hospitio tectò ue iuaret, ne ue què è factione in operto haberet, in-
 dici præmium auri uis proposita. Hunc non tantum in tam ancipiti per-
 turbatè ciuitatis terrore nemo indicauit, sed habitu baiuli squalido sordi-
 datus ne nosceretur, cum per biduū pauore consternatus per sepes et ma-
 cerias hortorum fursum deorsum oberrasset, ab inimici sui Godefridi
 Vordij (huius enim maximè ductu urbs capta erat) exulis uxore religio-
 sa, pro eo apud maritum deprecata, seruatus fuit. In huius ædibus ubi a-
 liquandiu, donec furor recens elanguisset, occultus latuisset, uestis uariæ
 habitu, & capite obnupto, ne facie nuda proderetur, conscenso equo
 cum Montfortiorum principe urbem egressus, Montfortiã in pacatum
 periculū euasit. Libuit huius singularis pietatis memorabile exemplum
 hoc loco cōmemorare, propter quosdã, qui religionis titulo, ab aura &
 fauore populari uulgò commendati, contemptis cæteris mortalibus, so-
 li pietatis ambitioso cognomento nobilitari uolunt: cū longè diuersum
 hic specimen, ubi res ipsa pietatem postulabat, in prosriptos & captiuos
 ederent. Confugerant pauidè ad primum statim signum, quo ad arma
 conclamabatur, in Franciscanorum cænobiū tanquam asylum Cano-
 nicorū quidam, rati illorum sanctimonia se & pietate tutos ibi latituros:
 simul deposita ingēti pecunię ui: ut si fortè inde à cōquisitoribus eruti,
 & in custodiã abducti, dei alicuius beneficio, rebus alijs omnibus spoli-
 ati,

ati, postea restituerentur, fuisset, quo aliquā inopiæ egestatisq; partem utcunq; pepulissent. Irrumpentibus paulo post siue casu aliquo, siue accitis (nihil comperti habeo) conquisitoribus, non modò eos indicatos extrahi in carcerem passi sunt, sed parte etiam pecuniæ tradita ab eo, cuius credita fidei fuerat, aurum cum principe diuiduum fecere. Et antesignani factionis è plebe in tutum euaserant. Duo extremi loci homines, et obscuri aliàs, sed quos tempora secessionum ciuiliū & belli, inter populares satis nobilitarant, quorum alteri Gisberto Ottero nomen, alter Henricus Porcarius à studij genere cognomento appellatus fuit, diu conquisiti sunt. Indicio tandem, multæ irrogandæ metu, ab amicis proditi, cum è simo bubulo, diuersis locis, & palustri glebula, quibus in his regionibus passim lignorum inopia pro ignis alimentis incolæ utuntur, extracti à satellitibus ducerentur, exulum ferocissimorū circumfusi globo, frustra militum opem ad arcendā uim suppliciter implorantes, & per principis genium ut sisterentur, obtestantes, alter in foro Anserino, alter circa curiā, multis uulneribus acceptis interfecti sunt. Tota Hollandia per eosdem dies frumentum in urbem conuectum, & aliarum rerū commeatus: quia famæ & annonæ caritate non minus, quàm si ab hoste diutina obsidione circumfessa ad deditionem per inopiam subacta fuisset, laborabatur. Quarto inde Non. Iul. episcopus in urbem per eam portā qua capta fuerat, Albam quæ Gelrorum dicebat, & Tolstehā qua exclusus fuerat, ut fatales & calamitosas detestatus, uenit: ac supplicationes in unū diem ob recuperatam ciuitatem, decreuit. Eodem die Gelrus captæ urbis nuncio percussus, simul quia Burgūdi ab Harderuica castra mouere ferebantur, Rhenos deserit. Octauo inde Id. populus Ultraiectinus in forum Boariū aduocatus, in episcopi fidem iurarunt, quod in reliquum illi sine rebellionem ad officia exequenda fideles se præstarent. Sublato in uniuersum comitiorum habendorum iure, ab iniurijs & conuicijs deinceps absteretur, præcipuè in eos qui ante bellū in partibus fuissent: quæ in posterum rempub. gererent. Nullæ inimicitiae exercerentur, memoria iniuriarum exoleta. contra qui facere deprehenderetur, noxam lueret: eoq; opem quisq; suam præfectis pro se ferret. Nouus à populo exigendi iusurandum, & insolens mos: cum ad eum usq; diem Cal. Feb. comitijs ius exigendi iurisiurandi à Coss. prætori urbis in principis curia sub diuo ad abacū fuisset. Capta Harderuica, Burgundiones xvi. Cal. Augusti, promotis castris trinis Tylam obsidione cinxerunt, sed minus arcta quàm Harderuicam, propter præterluentem Vuaalim, in cuius ripa posita est. Eam opportunitatem Dux haudquaquam negligendam ratus, maximè dum hostes, machinis nondum præparatis, circa castrorum locationem occuparentur, octingentos expertæ audaciæ pedites, tectis nauibus secundo amne, nocte quanto maxime silentio potuit, in oppidum portauit. Factum id Florentij consilio uulgò per omnia castra ita calumniati sunt, ut oppidum armis egregiè munitum obsidione, propter appetentem hyemem soluere cogerentur: quia sanguine Gelro iunctus,

ctus, cum ad pacem faciendam, capro Ultraiecto inclinatio uideretur, apud suos gratiam amisit, & omnium odia in se uertit: passim hoc militari conuicio iactatū in se celebrari audiens, Tylam à Tylanis circumfederi. Auxit illi in super inuidiā in castris insolens uox: alijs ducibus et militibus omnibus cōcordi clamore oppugnationis copiam postulantibus neganti, atq; identidem porrectis manicis respondenti, In hac pacem, in illa bellum porto. Dum ad Tylā bellum hēret, episcopus Ultraiecti per Vuolfgangum Abstemium aliquot captiuos ē custodia produci iussit. Abstemio cum equitatu luce in forum Boarium profecto, concursus tota urbe populi ad ferale spectaculum factus est: imperatumq; licitoribus, producere Godefridum Regium prætorem, Gisbertum Varaum equestrem, Cornelium Haccium, Iacobum Blomum, Nicolaum Pauli F. Hos productos indicta causa percussit, ut quorum consilio ac sententia descitum maxime ab episcopo, & omnium primū turbata ac uastata seditionibus respub. fuisset. Corpora in publico insepulta usq; ad uesperā relicta sunt: nec sepeliendi ea ppinquis facta potestas prius est, quā auro ad sepulturam à præfecto rerum capitaliū, capita redempta essent. Inde XII. Cal. Aug. Abstemius cum eodē equitatu in forum reuersus, producere ē custodia licitoribus imperauit, Ioannē Vicanum Loripedē equestrem, Cornelium à Martino, Gerardū Feutium, Iodocum Eccium, Petrū phrygiōnem, Gerardum Rhodiū, Gulielmū Canisium, Petrū Coppiū: et cum his nonnullos, primi inter suos nominis canonicos, quos illis admistos ex composito ad perturbandos metu apparebat: cum paulo quā producerentur missus ab episcopo quidā adesset, clarumq; in clamaret, Non morientur hodie, qui ē religione sunt, retrudantur in carcerē. Forica erat in summa testudine carceris Cathariniani, ad leuā ascendentib. in pariete austro obuerso. Huius cloaca ac fistula lateritia muro extrorsum ita adhærebat, ut ad quindecim pedes, eius ima pars à terra, quò excrementa deferebant, herbida distaret adhuc deorsum. Sub qua tuguriolū ex stramentis factū ac tectum, imē basi portę adiunctū erat, in quo apriatores aduersus intemperatum solis ardorē æstiuis temporibus latitare, ac molossi telarū custodes peruigilare solebant. Inter eos qui in summa custodia ad cædē destinati erāt, parabanturq; ut ad suppliciū producerent, Petrus Coppius erat: qui dolore uentris simulato, uerecundē uincula solui, et potestatem aluū exonerandi orat. Haud negatū id quidem homini est. Admoto inde ille placidē ostiolo foricę, dum lictores ligandis alijs haud sine strepitu et clamoribus occupant, strinxit se per orificium angustū fistule, ceciditq; extra urbis muros in fastigiū straminei tugurij, qđ erat fistule subiectū. Ac priusquā desideraret, per obiectā fossam tū uadosam passim, per plana & abrupta, qua potuit celeritate abreptus, in proximis segetib. quæ tū fermē maturæ erant, reliquum diei delituit. Cōquisitus eodē die à persecutoribus, ad id emissis, depræhensus nō est. Sequenti nocte in pacatū euasit. In porta interim Cathariniana lictores hominis mora offensi, eū Coppius neque uocatus, neq; quæsitus ibi, quò uinculis exemptus

emptus dimissus fuerat, compareret, fraudē illico persenserunt. De alijs inde supplicium sumptum est. Inde postridie episcopus cum omni equitatu Dorestanū redijt, secum ē custodia uinctos abducens Georgiū Solmiiū decanū ad D. Petrum, Antonium Venrodiū Canon. ad D. Virg. Godefridum Cunretorfium Canon. ad D. Ioannē. Ioan. Huchtenbrochum, equestrem & procons. Horum amici, & quorundam aliorum nobilium, qui Ultraiecti in carcere erant, absentes Mechliniæ summa ope apud Comitem Hochstratanū connitebantur, ut quando satis cædibus sæuitum esset, reliquorum animaduersio & supplicium in suum aduentū differretur, per literas episcopo imperaret: ne mora ad impediendum calidum inceptum, sera foret. Et episcopum non fefellit suum augurium, id ita euenturum: quare priusquam citus eques, cum literis à Mechlinia ueniret, appropereandā rem duxit, ne impediri posset: ut cum acta esset, serum ad eam impediendam foret. Antonium Venrodium, quod quaestor sub Gelro fuisset: et Godefridū Cunretorfium, quod de belli suscepti iure consultus, aliquid contra episcopum respondisset, culeis insutos in Rheno nocte prope arcem suam Batauodurorum submersit. Tanta fuit in quibusdā uindicandī, & sanguinis hauriendi sitis (de ijs loquor, qui episcopo autores ad orsum et plausum huius miserabilis tragediæ erant) ut, nisi citato equo ueredarius à præfecto regni Burgundici, exacto de his supplicio, cum literis, quibus ulterius grassari, phibebatur, adfuisset, ad unum omnes, qui xx. & plus in carcere clausi custodiebantur, ultimo humanorum supplicio, mox in ipso uastandi ardore, affecti essent. Suafor credebatur ad eā rem Absternius, homo asper, durusq̄, & ad tyrannidem usq̄ immaniter crudelis, quam uel ipso aspectu plusquam Titanico præ se ferebat. Alijs, Schonenburgus quidā, ipsi episcopo à consilio intimo. Fuerunt qui causam in exulum principes transferrent, ob inimicitias, quæ propter factionē domesticam, his cum illis multos annos ante primum motum intercesserant. Et cædibus quidem hic factus est finis, sed non sine magno animi dolore: quod ius sæuendi ad satietatem, in inimicos, ademptum esset ab Hochstratano. Exitum hunc belli qui fanaticæ factionis hominibus paulo antè familiariter uaticinabatur, is mentis inops hæsitus, statim clandestinæ coniurationis reus fieri incipiebat, & principis causæ fauere nolens uolens cogebatur. Si speculis, si uigilijs & stationibus nocturnis, si intentissimis portarū custodijs proditiōne intestinam, hostisq̄ insidias mille opposuisses, quarum passim exempla in historijs extant, Argum oculatum, aut peruigilem draconem citius falsurus uidebaris, quam Ultraiectinorū excubias. Conuicijs simul & cauillis in episcopum ludentes, foras Heidelbergā illi breui facessendum esse aiebant: non enim amplius floralia celebrari. Alius omnem illi panem se præbiturum, quē in urbe absumeret. Hic dicacior quàm honestum erat, iurare se pro opimo & suauī uelle absq̄ fastidio eligurire, quantum excrementi, in urbē ille reuersus, deijceret. Tanta fuerat hominum id temporis in armis & uirtute ad tuendam urbem aduer-

ſus episcopū confidentia . Sed ille abliguritor, capta iam ciuitate depre-
 henſus, cum ad principē qui eius hominis uidendi cupidus erat, ductus
 eſſet, interrogatus num ipſe iſ eſſet, qui humanū ſtercus pro lautitijs epu-
 larum appoſitum comedere didiciſſet, tremore membrorum ita corripī
 ccepit, ut uix hiſcere potuerit, & propè exanimatus conciderit. Tandem
 pauidus in genu ad pedes episcopi proſtratus, id inſiciari, lacrymando
 obteſtari, ne capitale ſibi uerbum ab inimicis in ſe conſictum uerteretur:
 eaſdem preces identidem ita aduolutus genibus repetere . At repentina
 hoſtium procella oppreſſi, cum defectionis pœnā luerent, & admiſſam
 noxam ſanguine expiarent, clari eiulatus toto paſſim foro audiri: tum de-
 mum ſe inſanire ccepiffe, cum hortatu quorundam, qui ſceliciter dilapſi
 eſſent, principi ſuo portas clauſiſſent: & aduerſus eum Gelri auxilio adiu-
 tiarma ſumpſiſſent. E' carcere poſtea alij dimiſſi, iuſtè hunc miſerabilem
 plauſum ſe ſortitos fatebant, qui orſum fabulæ à ſecefſionibus ciuilibus,
 tam ingrati erga principes ciuitatis optime de patria meritos, tanta amen-
 tia inchoaſſent. Rerū regnorumq; uiciſſitudines ut pernicioſas, ita haud
 diuturnas, ſi uel impotenti & nimis calido conſilio fiant, uel per tyranni-
 dem adminiſtrentur . Ex longo ocio in luxum ſe effuſos, pacem diutius
 ferre non potuiſſe. Et quum belli materia foris deeſſet, domi ſe queſuiſſe:
 qua inuenta, merito mutuis uulneribus cecidiſſe . Duces Burgundio-
 num interim Tylanorum muros tormentis tribus locis quaſſauerant.
 Poſtulantibus militibus inſano clamore oppugnandi copiā, cum diu ex-
 trahendo rem aliquo prætextu, Florentius negauiffet, tandem improbis
 uociferationibus eorū uictus, duces ſortiri inter ſe iuſſit . Et Schenkianis
 caſtris oppugnationis uices ſorte obuenerūt. Nulla mora extemplò indi-
 gnè ferentib. gloriæ fructu ac prædę ſe defraudari, oppugnandi poteſtas
 VI. Cal. Aug. fit: ac dato ſigno, ad claſſici cantum, per opletam cratibus
 foſſam, ad ſtragem ruinarum & oppoſitum intus uallum, pleriq; um-
 bilico tenus per aquam impetum faciūt . Oppidani è uineis & recenti o-
 pere pari celeritate, qua hoſtium tormentis dirutum erat, obiecto, in con-
 fertos glandes immittere: aſcenſum in uallū tentantes omnibus telorum
 generibus obruere: magnam ſtragem edere. Gelri præſidia ad octingen-
 tos pedites in foro armati hoſtes operiebantur, ad conſerendū prælium
 collatis ſignis parati, ſi oppidanis loco pulſis, oppidum captum foret.
 Dux Burgundus oppidanorum rabie conterritus, ne ſui lanienæ obiecti
 interneſione cæderentur, receptui cani iuſſit. Multo ibi in receptu maior
 clades, quàm circa uallum accepta eſt. Præterquam enim quod Tylano-
 rum machinis effuſe refugientes obruebantur, alij etiam ſuper alios cæci-
 ruentes, integri à ſaucijs trepide ſe recipientibus, in terram per lubricum
 prouoluti multo plures perierunt. Depoſcentibus inde, cæſorum corpo-
 ra ſepeliendi poteſtas permiſſa eſt. Florentius ad nuncium accepæ cladis
 ferebatur ſubridens dixiſſe: Et meus miles Tylam expugnare uoluit. Per
 eoſdem dies ad nuncium tumultuoſe allatum, Gelrum equitatum agros
 populari, Amorfortiæ trepidatum eſt. Equites, qui tum pauci præſidio
 in ciui'

in ciuitate relictī fuerāt, citatis equis porta Campensi hosti obuiā euolant. Mille circiter passus profecti, cum percontando obuios nihil certi de hostium incursionibus acciperent: rati id quod re ipsa apparebat, experiendi causa, quid opis in se esset, si usus ex postulare, ex cōposito ad arma cōclamatum: insidias simul ueriti, si longius in angustias anfractusq̄ uiarum aueherentur, in ciuitatem reuertuntur. Iam ab equis descenderant, & ocreati adhuc defricabant arma, cum repente iterum signo ad arma conclamatur. Eques manifestas insidias tum animo cernens, sed quas feliciter, maturē sese recipientes, declinassent, in capita hostiū minas execrationesq̄ detestari, quòd posita uixdum arma iam, iterum induenda essent: apertē tergiuersari, ac restitare, pedites hostium equitatuī immittos formidantes, quorum ipsi præsidio carerent. Plebs contrā magnis clamoribus omnia complens, instabat, ne bene gerendæ rei occasio negligeretur. Se armatos hostium uim excepturos: tantū eques ex interuallo à tergo insequeretur. Et ut animis confirmatiores, & insidiarum securi, certiq̄ fierent, quantus hostiū equitatus esset: pedes explorator Gelrus circa portam in segetibus comprehensus, extractusq̄ in mediū, cum addicta & accepta fide, de equitum suorū peditumq̄ numero, ut uerum diceret, ecquæ fraus latēret, rogatus esset: respondit, non plus LXX. equitibus manipulos duos mixtos: nec plures Arenaco profectos, nec insidias usquā ad fallendū dispositas esse. Hac fiducia equites animati, rursum conscendunt equos: mōnentq̄ identidem ciues effuse inordinateq̄ porta ruentes, uti iuxta turmas confertim sese cōtinerent, ne palantes hosti ad cædem opportuni forent. Paruerunt suorum cōsilio, & in hostem ad quingentos ab oppido passus, equite placidē tergo hærēte, progressi, ubi in conspectum uenerunt, Gelrus paulatim celsit: ueritus ne à tergo fugæ exitus intercluderetur. Via erat anfractuosa ad dextrā, inter Amorfortiam & Hœflakiam, petentibus syluam Bileram. Ad huius exitū Gelrus aciem instruit, pugnx copiam equestris factururus. Ciues Amorfortij pro loci opportunitate bifariam se ita partiuntur, ut equitē hostibus ad equestre certamen obijcerent: ipsi utrinq̄ hinc inde eminus per sepes è toto tormentis ferirent, ac inuaderent. Instruit se ex aduerso Amorfortius eques, paulatim sequendo per spacia, ut in re tumultuosa, collectus. Inde utrinq̄ ubi tubæ & cornua canere cœperunt, infestē concurrēre. Sed Amorfortij armorum pondere & corporum uastitate superiores, post alteram concursationem, Gelrorū uim facile sustinuerunt: sed nihil æquē eos primo impetu loco submouit, atq̄ ciuium uirtus, cum ingenti clamore hinc illinc consternantium, tormentisq̄ certis ictibus debilitantium equos, passim cum uiris cadētes. Captus est nullo momento statim pedes, atq̄ agrē seruatus. Equites ubi se peditum auxilijs nudatos conspexere: simul passim se ab hastato ciue & tormentario magnis clamoribus ad cædem peti: nec spē elabendi superesse, nec uiribus ulla parte se pares: equos undiq̄ glandulis corrumpi: gradus eorum à uulneribus tardiores lentescere, & destitui uiribus: equiti se ut à furore & rabie ciuium undiq̄ as-

filientium, seruarentur, supplices dederunt. Pauci equitum, & in ijs Io-
 annes Vuiffingus Macer, equitum magister, inter tumultum elapsi, Ar-
 nimiam euaserunt. Reliqui aut capti, aut cæsi sunt. Ex Amorfortiorum e-
 quitibus unus dolore letalis uulneris accepti, postea mortuus fuit. Læ-
 tam uictoriam intestinum mox certamen excepit: trahentibus ad se hu-
 ius laudem uictoriæ equitibus, ciues contrà eius gloriam in se transmo-
 uente, de prædæ captiuorumq; iure orta contentio est. Equites, à se fusos
 captosq; hostes, se suæ potestati permisisse, cõtendere: id belli iure equiti
 cedere, quicquid ab eo captum seruatum esset. Ciues contrà clamare, sua
 maxime opera fusos hostes: quos uel remotis equestribus auxilijs, occidi
 one delere potuissent. Neque uerò perinde turmalem uim, atq; glandu-
 larum latrocinia, sibi hostem equisq; formidasse. Spectabat hoc certa-
 men ad grauē & perniciosum reipub. motum: et uis subsequuta fuisset,
 ni consulum autoritate controuersia in præsentem dirempta fuisset. De ma-
 nubijs singuli aut bini aurei ciuibus, qui rebus bene gestis interfuerant,
 dati sunt. Ultraiecti custodia circa portas positæ sunt: ne qua factionis
 bona uehiculis, per fraudem, exportarent, accurate prohibuerunt. Coss.
 captis, tribuni & senatores se magistratu abdicarunt. Et ne licentia mili-
 tati, Respub. gubernatoribus destituta, & libidine exulum uastaretur,
 Tres uiri cõstituuntur, Henricus Verborchius, Antonius Beslandius,
 Henricus Husdanus. His mandatum ab episcopo, uti cauerent, ne quod
 flagitium noctu luci ue perpetraretur, uim prohiberent, & ad tumultum
 auertendum, controuersias, & lites, causamq; dicere uolentes, ad Abste-
 mium urbis tum præfectum, qui iudicia exercebat, reijcerēt. Ad res VI
 traiectinorum inter hæc inspiciendas Margarita regnorū præfecta lega-
 tos Comitem Hochstratanum, principem Assendelphium, Iodocū Sal-
 bautium, Vincentium Cornelij F. misit: simul ut ad ordines, quas condi-
 tiones cum Episcopo inissent, referrent. Ordinum nulla mora conuentu
 indicto, in concionem Hochstratanus introductus, longa oratione ex-
 posuit belli rationem cum Gelro suscepti: non tam ob iniuriã acceptam,
 aut res prius ab illo ablatas, quàm quod auxilium episcopo contra com-
 munem hostem tulissent. Illum ubi parum uirium, adeoq; nil opis in se ui-
 disse, ad sustinendum Gelri impetum, auxilium Burgundionum implo-
 rasse, ut in episcopatum, unde eiectus esset, reduceretur. Neq; uero gratis
 tantas impensas in bellum à Burgundionum gente factas: sed utiliter di-
 tioni Ultraiectinæ illum consuluisse, quod eius possessione Carolo Q.
 tradita, quamq; tueri suis opibus principes Ultraiectinorū non ualerēt,
 ultro cesserit. Legatos se datos, ut hæc acta ad ordines relata, ipsorū quo-
 que autoritate confirmarentur. Ad ea responsum: Magna quidē esse me-
 rita Burgundionum, & singularem fidem, quam eo bello ditioni Ultra-
 iectinæ præstitissent in liberanda patria à Gelri seruitute, & recipiendis a-
 missis oppidis & castellis: sed uereri, ne fraudi ignominia ue sibi apud
 posteros esset, quod antiquissimum iuxta & florentissimum episcopa-
 tū sub ius profani imperij alienassent. Iam illud in sua manu nō esse, nisi
 pontificis

pontificis Ro. autoritas eam regni mutationē confirmaret. Productæ deinde signis impressæ tabulæ Imperatorum & regum à religione, atq; libertates: quas ab ipsis datas olim sibi affirmari uoluerunt. Responsum à legato: nihil esse quòd posteritatis reprehensionē metuerent, utcunq; acciperent, si cogitarent, fraudi uerti non posse, quod necessitas exprimeret. Quod ad P. R. attineret, aulæ Burgundicæ curæ fore, ne is huic rei intercederet. Religioni eam, quam ante bellum, Imperatorum, regum, episcoporū, Comitum, Ducum beneficio obtinuissent immunitatem, il libatam permanfuram. Hæc postquam conuenerunt, legati ut domum renunciarent, Mechliniam redierunt. Hæc ubi Amorfortiam Ultraiecti acta fuisse, allatum est: senatus acerbè tulit, hæc absq; suo consilio ab episcopo facta. Sæpe enim præsens antea de alienatione episcopatus, quæ à multis passim ferebat, & fando accepta fuerat, interrogatus familiariter, quoties pernegasset foedus ullū cum Burgundis se adiunxisse, aut de alienatione egisse, cur obnoxius illis esset: addere solebat, possessionē eius quidem ipsos affectasse sæpenumero, sed ius ad huc penes se integrum esse: istud identidem affirmans, nihil eius rei nisi arbitris Amorfortijs sese facturum, & quidem ob recentia in se eorum merita & fidē. Quare præter uectigalium & aliarum rerū libertates, quas haberent, alias Carolum Cæs. Q. etiam adiecturum, si ditio sub eius iudicium aliquando ueniret. Ratus itaq; se negligi senatus, ubi accepit tradendi pactum, remotis se arbitris, Ultraiecti in concilio conuenisse, censuit extemplò quinq; legatos Mechliniam mittendos, ad regni Burgundici præfectiam, ad petendū diem & locum constitui, quo indicto concilio ipsi audirentur. Eò postq; uenerunt, benigniter auditi sunt, & eo propensioribus animis, quòd apud eam gentem sanctum semper & plausibile nomen Burgundicum ppter commercia & negotiationē maritimam, tum alia merita extitisset. Maxime uerò, quòd in bello soli in fide non tantum permansissent, sed quòd capti Ultraiecti gloria penes eam fuisset. Cæterū ad VIII. Cal. Septemb. ipsis concilium indicitur Delphis, quò post direptionē Haganam iudicium atq; ius supremum Hollandiæ translatum fuerat, & opes ciuitatis, ut in tutum opulentie receptaculum migrarant. Eò legati sub constitutum conuentui diem missi, Euerardus Linerus oppidi cōcionator, Gerardus Sosius, Bott. Consul, Ioannes Sosius, Petrus Hardefeltius, Segerus Vuilda. Delphos postquam uenerunt, non multo post ijs audientis è senatu princeps Assendelphius, Iodocus Sasbautius, Vincētius Cornelij F. publicè dati sunt. Introducti ad hos legati, primum Carolo Cæs. Q. gratulati sunt, quòd eius res ductu Florentij, & aliorum ducum prosperè ac foeliciter in Velauia aduersus Gelrum gestæ essent: deinde, quòd Ultraiectum caput atq; apicem episcopatus, pulso in suū regnum hoste, recepisset: & amplificare paternum regnum armis ultra pergeret. Postrema autem eorum gratulatio fuit, quòd in ditionē nuper Transiluanā inauguratus, in possessionem inferre etiam uenturus esset. Gratias sub hæc illi egerunt, quòd non solum grata essent, quæ hoc bello fideliter ab Amorfortijs acta consultaq; fuissent, uerum etiā quòd honorifico

decreto præfectæ Margaritæ in amicis appellarentur: & ipsius beneficio, quæ haberet iura, leges, libertates illibatas in perpetuum obtinerent: promitteretq; per episcopum Henricum, & legatum suum Albertum Colsterum, sua munificentia insuper immunitates cumulate se aucturum. Quibus beneficijs ne populus Amorfortius indignus esset, semper dedisse operam, daturumq; deinceps porro, ne apud ingratos ea posita uiderent. Quare uenire se, ut se suamq; ciuitatem in eius fidem permitterent. Colaudati à legatis Margaritæ, iubentur exponere episcoporum beneficia, quæ Caroli Cæsaris decreto confirmari, & quibus muneribus ciuitatem suam decorari peterent. Ad ea responsum à legatis: petere, ut quam immunitatem, quod ius de coctura ceruisiaria, unde nundinatio quæstiuosa & frugifera una esset, obtinerent, id Cæsaris munificentia confirmaret. Id enim amplum popularibus suis futurum esse. Deinde scriptum huiusmodi ex senatus autoritate exhibuerunt. Quoniam populus Amorfortius multis retro seculis ad presentem usq; tempestatem sanguini Burgundico amicus & beneuolus fuisset, (id quod nulli obscurum est) & beneficia præstitit: grauius ob id terra ac mari bellis cum Gelro diuersis, res suæ à communi tanquam hoste semper afflictæ fuerunt: agri uastati, opes domesticæ magnis suis impensis accis: omni ope destitutus, compulsus fuit aduersus Burgundionum hostes ciuitatem suam tueri. Nuper cum tumultibus intestinis & ciuili coniuratione omnia Ultraiecti arderent, unde uastitas regnorum orta, & direptio Hagana, quæ adhuc in omnium mortalium conspectu est: in eius societatem perniciosam nunquam iuerunt: sed statim ubi ea scintillare cocepisset, apud principem suum consilio & ope aliarum ciuitatum institerunt, ut antequam fomentum conciperet, incendium obruerent. Et quanquam extra causam belli, ex illa officina profecti, plane fuerunt, ut ab eo quietis esse licuisset: gratia tamen & amicitia Burgundici nominis ad bellum animos consociarunt, ut nulla regio, nulla ciuitas, ob situs opportunitatem pariter, & affinitatem locorum, nullus ager Burgundicæ ditionis propius uastitati & hostium populationibus expositus sit, quam populi Amorfortij. Sequuta sub hæc perpurgatio est criminis paulo antè falso per Hollandiæ ciuitates sparsi, de senatu & po. Amorfortio: nisi episcopus maturatè Amorfortiam aduolasset, defectionem ad Gelros spectasse. Cùm in ciuitate inter maximos minimosq; nemo fuisset, cui ea res in mentem semel uenisset. His ad istum quidem maxime modum expositis ostenderunt, principes ciuitatis in eam sententiam consensisse: & spem item magnam habere, eodem & populum blandimentis se inducturos, ut se & sua omnia, quæ sacra, quæq; profana ciuitatis essent, fidei Caroli Q. Hollandorum Comiti, & Brabantorum Duci permitterent, si ob fidem singularem, & recentia & uetera sua merita, hæc ab eius munificentia, æqua ac iusta impetrarent. Quorum primum erat, ut Cæsar, & eius hæredes principes permitterent, ciuitatem Amorfortiam iurisdictionem liberam suasq; leges habere: sua item omnia iura prediorum, urbanorum clientelaria, agraria illibata esse. Paterentur eam gentem deniq; in sua

in sua pristina libertate & immunitate esse: possessiones, usus, consuetudines patrias, publicas ac priuatas, quas ad huc usque diem usurpasset, affirmarent. Iudiciorum & fori domestici, & iuris dicendiaratio integra ipsis foret: prouocandi ad extremum iudicem potestas abesset. Si per hanc mutationem rerum pop. Amorfortio, uicis uel circa uicinis, pontifex Ro. alius uel princeps infestus esset: tollerent nullo suo incommodo omnem eam, componendo disceptandoque controuersiam. Aut certe, ut ea res ipsis auctoritate pon. Ro. eius uel unde petenda esset, affirmaretur, & quidem nulla pecuniae sua noxa. Caesar nullam pacem, hoc bello, cum Gelro faceret, nisi possessione fundorum, qui ante bellum iuris incolarum Amorfortie ciuitatis fuissent: Gelrus pulsus, eos dominis redderet. Vectigal omnino nullum penderent: nullae pacis conditiones Gelro darentur, nisi Amorfortiorum praedia ac fundi in illis simul exprimerentur. Ad haec, bellorum temporibus cum Gelro, Caesar Amorfortiorum uillas, praedia, armis tueretur, incendijs eximeret, a pactis incendiarijs uindicaret. Si Ultraiectum et reliqua ciuitates ditionis citerioris sub iudicium Burgundionum transierint, atque controuersia, aut dissidium inter eas exoriat: ibi Caesar, eiusque haeres nihil aliud, quam aequum principem par est, aut ultra praestabit. Quod si idem populus belli calamitatibus, populationibus, incursionibus hostium damnum accipiat, eum armis perinde ut gentem hereditariam aliam uindicabit. Integrum item erit, itidem ut alijs populis in eius regni foro iure agere, controuersias iudicio disceptare. Quod ad ius finium de paludibus circa Gouolandiam attinet: ut populus Amorfortius, eiusque posteritas & haeres in earum possessione & usucapione maneat, dum iudicio uictis lis abiudicata sit. Ab anno XI. rem Ultraiectinam multis intestinis factionibus, coniurationibus, seditionibus, bellis iactatam & afflictam fuisse, liquidum constat: unde nominatim bellum, etsi haud magni nominis, perniciosum tamen, Iselsteinense cepit: capta castella, & arces: et inter eas, Termeidenlis. Unde uastationes agrorum ortae: & re Ultraiectina in magnum detrimentum, impensasque in bellum factas, & aes alienum dilapsa, ordines hypothecas, oppignorationes pro stipendio militari, tabulas usurarias dederunt. Vnas nominatim signo impressas, de C. & V. M. philipporum, & eas quidem trium ordinum factas conscriptasque nomine. Et quia P. Amorf. nunquam in haec certamina assensit, semperque obstitit, id quod nemini non notum est, nec ipsi Ultraiectini usque ad haec tempora rebus ipsis inficiati sunt: qui in collatione tributaria ex recensu agrariorum aedificiorum, uillas Amorfortiorum iuris, ac bona singulis annuis libera reliquerunt, & ut ante ea tempora fuerant, stipendiaria esse noluerunt. Quare censeat Caesar, neque Amorfortios, neque Amorfortiorum colonos, aut bona, debere teneri ad eos sumptus factos, unde tabulae usurariae traditae sunt equiti mercenario, qui ad id bellum conductus stipendium fecerat, ea formula, qua communi ordinum nomine datae fuerunt. Quonia autem ea gens nullam materiam consilium uel ad hoc bellum praebuit, & portis suis obuia beneuolentia arma ac copias Caesaris rece-

pit: ibiq; iam aliquandiu per hospitia ac domos distributæ, cum hospitibus grandem pecuniam pro uictu alijsq; rebus deberent: his prius Cæsar persolueret ab eo tempore quo ciuitati presidio impositæ, ipsius maiestati & episcopo in auctoratæ fuissent. Ad hæc, turmales, qui ibi reliquerentur, sua pecunia, nullo uero ciuitatis sumptu, aleret: & quidē ab eo, quo permissu episcopi in ipsius ut Holl. Co. & Brab. ducis fidē à po. Amorfortio iuratum esset. In conditionibus & hæc ascripta fuerūt: Castellum Amisianū, quod nuper iterum Gelro ademptū fuit, quia prope Neoclesiam situm, ac Velauia uicinū, nimis magnis sumptibus ad alenda præsidia cōstabit: nec Gelrus antē quiescet ad occupandos suę ditioni opportunos portus, quàm consuetis artibus per fraudem illud receperit. Quæ ex re non tantum Amorfortia, eiusq; omnis ora maritima, sed Amstelrodamum etiam, & ciuitates circā maritimæ Hollandiæ peninsulares, quæ Vuaterlandia appellant, cū incendijs, populationibusq; rursus uastari & exactiōibus incendiarijs uexari, tum mare iam pacatum, nobis omnibusq; Burgundici nominis mortalibus, intercluso annonæ cōmercio, excursionibus & prædationibus infestum reddi possit. Ipsum igitur castellum, & alterum item haud procul ab eo distitum Altenā funditus delebit: ne unquam hostibus sint asylum, eoque receptum habeāt. Iam uero quia per hanc ad Burgundos transitionē, ciuitas Amorfortia immortale odiū & inimicitias suscepturus sempiternas cum Gelro est: cumq; ipsa sit cardo omnium regionum Burgundicarum, iuncta hostium agris, eorumq; terminos ac limites pertingens: necesse erit in hæc, præter alias urbes, præcipuè, maximos sumptus, quotidie ducendis aggeribus, effossionibus, fartis tectis mœniorū cōseruandis, excubijs nocturnis habendis, & interdū custodijs portarum intentè agendis, facere. Eritq; ea iam deinceps clauis ac uestibulum regnorum Burgundicæ gentis. Et quia hæc ciuitas inopia ærarij his tantis impensarum oneribus ferendis haudquam sufficit, eius egestatem Cæsaris munificentia annua, & ea quidem tolerabili pensione, ope reliquarum ciuitatum Hollandicarum leuabit: eaq; in hunc usum assignabitur, ut regna integra conseruentur. Olim po. Amorfortius episcoporum beneficijs ob certa merita hanc libertatem obtinuit, ne intra secundū à ciuitate miliare in uicis potus coqueretur, sed intra eius muros solum: ut Cæsar eandem amplificando, propagandoq; intra totidem miliaria in Gelri ditione ciuitati cōcedat, ubi eam bello deuicerit, aut è sobole quis sub ius Burgundionum debellatam redegerit. In arce Horstana nuper scedē à Gelro ita ruinis deformata, ut nunquā appareat restauranda, quatuor sacerdotia ab episcopis Ultraiectinorū maioribus condita fuerunt. Et quia nostrum collegiū munere ecclesiæ grauatū adeò tenue est et inops, ut eius prouentus undecunq; conflati uix senūm librarum in singulos annos, ad præparandum uictum & sordidum alimentum suppetant: illa huc transferantur his legibus, ne in fraudē possessorum id fiat. Quoniam autem ad hoc usq; tempus ciuitas Amorfortia Hollandorū comitibus C, scuta Gallica in singulos annos pependit,

à tem

à temporibus Gulielmi Bauari Comitis Hollandorū, in renouationem amicitiae, et beneficij accepti recognitionē. Dedit enim is Comes po. Amorfotio ob singularia & merita & fidem, quā bello & beneuolentia ei praestiterant, portoriorū ac uectigaliū per omnē suam ditionem, immunitatem. Postulat itaq; aequitatis lex & ratio, ut simul ac po. Amorfotius exemplo aliarum sociarum ciuitatum in Caroli Cæs. fidē iurarit, itidem ut reliquae eius ciuitates, ac populi, eandem libertatē obtineat: & uectigalium immunis sit: pensionem nullam amplius in reliquū pendat. Hac remissa in perpetuum, concedet po. Amorfotio hanc insuper immunitatem, ne ipsi pro suis capitibus, pro ue mercibus, portorium ullum terra mari ue pendant in Burgundionum ditione ac terris, quas nunc obtinet Cæsar, aut successores obtinebunt. Postremo, ut praeses citerioris ditionis prius hec pacta iuramento se rata habiturum, semper affirmet, quā po. Amorfotius obligetur in eius fidem iurare. Ad hæc, ut legati Cæsaris primo quoq; tempore has condiciones ab illius maiestate comprobatas affirmatasq; reddant, signoq; impressas tabellas senatui populoq; Amorfotio tradāt, antequam à se iusiurandū exigatur. Adscriptū quoq; fuit ab Amorfotijs, ut quae uiderentur, modo æqua, addere, tollere, mutareq; liceret. Exhibitis his conditionibus XII. Cal. Septemb. Amorfotio uocatis, ad singula à Cæsaris legatis sic responsum cautumq; est, ut ea ita rata forent, si heroinæ Margaritæ autoritate comprobarentur. Placuit idem et Amorfotijs, si domum renunciarent: atq; senatus, quid censeret, cōsuleretur. Responsum insuper legatis fuit, ubi Comes Hochstratanus Ultraiectum ueniret, eò se per literas & Amorfotios cōuocatuos: ut de his rebus, ex utrorumq; sententia, pacta conficerentur: facile tum eos de omnibus, & quidē amicē, consensuros. Cæterum ex legatorum sententia condiciones in hæc ferē uerba cum Amorfotijs ita mutatae sunt, si autoritate Margaritæ comprobarentur: factaq; ad senatum domum reuersis potestas referendi est, sic conscriptas Placere Cæsari, ut liberi Amorfotij suas leges, suaq; omnia iura urbanorum, praediorum, uiarum, clientelarū cum ciues, tum incolæ, cum iuris ditione omni inferæ ditionis habeant: simul ut libertate, plebiscitis, possessionibus, immunitatibus, consuetudinibus, usucapionibus, quibus ante hoc bellū fuerunt, in reliquū utantur, ubi episcopi Ultraiectini placito ac iussu in eius & successorum Ducum Bra. Comitis Holl. utriuscunq; sexus, fidem iurarunt. Inter se iure ac iudicio apud iudicem loci propriam cōtrouersias, et nusquam alibi, disceptanto. Translationis forma ipsis autoritate pontif. Ro. affirmabitur. Et si qua infestatio alicunde eam ob causam nunc aut in posterū oboriat, ea nullo po. Amor. detrimento incommodo ue auertetur. Pacem cum Gelro non faciet Cæsar, nisi in ea exprimat, ut bona, possessiones, in eius ditione sitę eidē populo reddantur. Faciet & hanc conditionē, ne in po. incolarum ue huius ciuitatis praedia, quae sub Gelri iure sunt, grauius uectigal, quā in ipsius gentis fundos, per omnes passim quatuor quaterniones regni imperetur: & id quidem ē formula pacti, quod inter episcopum

episcopum & Gelrorum Ducem initum olim extat. Sin diuersum eueniat, ius tuebitur. Si urbs Ultraiectum & alia inferæ ditionis oppida in potestatem concesserint, interq; ea controuersia nata fuerit, Cæsar, eius uel successor ad eam litem disceptandam nihil ultra præstare debet, quàm æquum principem par est in populum suum præstare. A damno eos uindicabit, à populationibus agrorum defendet, haud aliter quàm alios suggentis ac regni populos: eritq; ipsis perinde ut alijs, lites disceptandi ius, ubicunq; nomen Burgundicū imperat. Quod uerò ad paludes circa Gouolandiam attinet: hæc controuersia quoniam publica non est, sed priuata paucorum, de ea inter conditiones mentionem facere nihil est necesse. quare de hac re superledendū. Iis interim, quos hæc lis tangit, exhibendi quod ius habent, potestas fiet: adiuuabuntur gratia ad obtinendū æquū propter publica ciuitatis & beneficia uetera, & recentia merita. Non permittet Cæsar, quod ad hæc debita, & aliud quodcunq; æs alienum, Ultraiectinorum separatim consilio & culpa conflatum, in quæ Amorfortius populus non cōsensit, nec tabulas obsignatas tradidit, in eius agros, fundos tributum ullum imperari: uillas uel stipendiarias prius fieri, quàm dato concilio causa gentis audita sit. Sed ne tum quidem inceptandum prius quicquam in ea noui, quod ipsorū libertatem eneruet, quàm iure par erit fieri: aut ex ipsius populi Amorfortij sententia & consensu æquum censetur. Equitum peditumq; præsidij ciuitati impositis, deinceps stipendium nisi arbitro ac sciente populo, non persoluetur: è quo, quibus illi debito obnoxij sunt, omnium primū examussim pernumerabitur, ad ipsorum usq; stipendium. Quod ad exactum uero tempus: huius perspicuum senatus indicem pecuniæ, quæ creditoribus hinc reliqua est, cum enumeratione debitorū nominatim transmittet. Hoc accepto, Goudam ad prætorem literæ extemplò dabuntur, & ad alios item, penes quos stipendiariorum index positus est, quiq; quæsturam gerunt: ut id accuratè dent operam, ac curæ sit, his mandabitur, uti quantū ciuibus Amorfortijs creditoribus reliquum superest, tantum illorum stipendio, ad id conficiendum debiti, abradant. Cæsar deinceps equitū classes, quæ ciuitati præsidio imponent, nullo sumptu uel reipub. uel populi, sed suis impensis alet. Verum si in posterum, publico ditionis citerioris indicto cōcilio, Cæsari qua pecuniæ, ad eam defendendam decernatur, huc Amorfortij eorumq; bona ex æquo, cum alijs, contribuent. Placuit præsidium Alenam, haud procul à Neoclesia, si nondū dirutum est, solo equari. Arcem Amisianam delere, maximè hoc bello, non uidetur è re futurū. Eo confecto, faciet Cæsar, quod in rem ciuitatis, & aliorū regni sui oppidorum, fore uidebitur. Quoniam ea regnorum cardo est, decreuit illi Cæsar, tricenos aureos in singulos annos, quàm diu bellū cum Gelro geretur: uti ea pecuniæ, quas uigilijs, stationibus, effossionibus, ducendis aggeribus, & alijs publicis operibus conseruandis faciunt, et onera leuentur. A commercio cocturæ ceruisariæ, cum & nominis celebritas huius, & negotiatio pendeat, cēlebit Cæsar, nequis intra sesquimiliare à ciuitate ceruisiam

ceruisiam coquat, cum in Gelria, ubi in Burgundionū potestatem uenerit, tum in citeriori ditione Ultraiectina, si nemo diuersam immunitatem ante hunc diem obtinuit. Coenobia semper excipiunt: quibus ius copiaque erit sibi faciendi potum, at non ob quaestum distrahendi. Consilio conditoris & mente sacerdotiorum in arce Horstana, inspecta, liquebit quid de his decerneretur. Porro de remittenda pensione nihil constitui potest, sine permisso atque autoritate ipsius Caesaris: ad quam obtinendam, in Hispanias ad eius maiestatem scribendum esset. Caeterum de portorii immunitate, & uectigaliū, quae petitur: ne ea quidem affirmari potest. Nam Hollandis ea immunitas a seniori Philippo Burgundorū Duce concessa est, ne cui similis libertas in posterum extra Hollandiam genti detur. Quod quidem usque ad hanc tempestatem seruatum est. Ad haec, ne iidem Hollandi quidem portorii immunes passim sunt. Et ipsi Brabantii, Flandri, aliaeque multae gentes imperio Burgundico parent: portorium tamen in Hollandia terra marique soluunt: uti Hollandi uicissim apud illos. Quare licet citerior ditio Ultraiectina sub imperium concedat Burgundicum: nihilo magis ob eam causam Hollandus in hac portoriiū immuniserit. Censuit, Caesar de his omnibus populo Amorfotio, statim ubi conuenerunt, tabulas obsignatas iusta forma tradendas: eaque his in perpetuum seruanda. Mandauit praefectis & magistratibus suis, uti ipsis ad haec illibata exequenda curae sit. Placet ad postremum, ne quis ciuis Amorfotius, ob debitum alienum, seu publicum ciuitatis aes, in Burgundico solo, nisi ob priuatam debiti noxam damnetur, retineatur uel. Cum hoc responso legati ad renunciandum Amorfotiam reuertuntur. Postquam autem in senatu conditiones, ut eas pepigisse uidebantur, sunt recitatae, nequaquam per omnia placuerunt. Quare (quia eae sic non conuenerant, ut ratae firmaque haberent: cum neutri legati, neque Burgundi, neque Amorfotii, cum liberis mandatis, decreto quique gentis suae, conuenissent: & Amorfotii referendi potestas facta fuisset: & Burgundi earum probationem ad Margaritam & Comitem Hochstratanum reiecissent, quin liberum mutare, addere, eximere, quae uideretur, relictum esset) in diuersam formam ex communi utrorumque sententia & uoluntate, postea sunt confectae. Censuit itaque senatus statim, ubi Hochstratanum Ultraiectum aduenisse allatum esset, aliam legationem ad eum, ut amicum populo Amorfotio, decernendam: cum quo tanquam aequiori sibi suaeque ciuitati, sermones conferrent. Atque haec quidem directa libertatem mature paciscendi formula magis ex prudentia Amorfotiorum uisa est, quam mora interposita, leges patrias, & immunitates, episcopi dementia fretos, amittere: cum restituto Ultraiecto, tum alijs oppidis traditis, ipsis quoque sub Burgundionum imperium, uel restitantis eundem fuisset. Et ueterum item meritorum in Hollandorum principes fiducia: & quod neque ad hoc bellum, neque ad alia unquam consultores fuissent: insuper innoxij ad episcopi sui & Burgundici sanguinis gratiam plenius emerendam, in societatem belli cum haud dubio reipub. discrimine uenissent, recte libertatem suam sibi affirmari debuisse arbitra-

bitrabantur, quæ priorum principū decretis data esset. Iustius me hercle, quam ijs, qui pulsus episcopis, alienos principes in societate alciuissent: & ictum cum illis fœdus amicitiae, cōmuni numismate percusso testati, immortale odiū cum Burgundis semper exercuissent. Petiuerant Amorfortij à Cæsaris legatis Ioannem quendam Campanum, ciuē suum, paulo antè Nerdæ ab equitibus per errorē pro hoste captum, & XXXIII. philippis multatum, remitti, quia in hostium numero non erat: responsum, sibi curæ fore, ut nullo damno dimitteretur. Questi adhæc fuerant de Nerdæ iniuria, qui grauiori uectigali Amorfortiorum coctæ, quam uernaculo potui imposto, illā oppido suo expellere conarentur. Ad quod responsum fuit, breuī Comitē Hochstrat. Ultraiectum adfuturum: ubi is hanc utriusq; populi causam disceptaret. Ad ultimū, cædem coactus perpetrauerat, uim à corpore suo repellendo, Rodolpus quidā Gulielmi F. petitum ab Amorfort. uti huius damnatio sustolleretur. Ad id Cæsariani, ut facinus quemadmodum patratum esset, scripto Margaritæ exhiberent: si eiusmodi foret, ut remitti posset, impetratum id ipsos laturos. Concionatori Euerardo Linero munera in singulos annos à Cæsarianis decreta, ob fideliter nauatam operā, L. aurei: & Segero Vuil dæ prætura urbana. Ad pacē qualemcunq; faciendam, interea Gelrus in Burgundionum castra, ad Florentiū, nuncium cum literis occultè mittit: satis diu honoris causa apud populares obsidionē tractam fuisse. Impetrabilior hoc illi ea fuit, quo propter cōsanguinitatem minus infestum Comitem sibi habebat hostem. Erant in omnibus castris in expectatione haud dubia, in dies rursus oppugnandi oppidi, cum Idib. Augusti subito mane post lucis principium tanta trepidatione ad uasa cōclamaretur, ut si hostiū procella repente excitata, perturbatione & metu amentes ad effusam fugam compulisset. Mercatores, qui castra cum luxu preciosarum rerum, et merce omnis generis ad eum usq; diem sequuti fuerāt, cum in re subita spacium componendi sarcinas non esset, multi ne uel à suis sugientibus deserti in hostium potestatem uenirent, uel in postremis carperentur, relictis rebus prædæ, immisti palantibus, & inordinate in fugam effusis, Buscodu cum auolarunt. Tylani cognito hostium discessu, nihil in tali occasione segnescendū rati, ubi aliquandiu palantes instando urgendoq; sequuti fuissent, ad diripenda castra se conuerterunt, ac direpta incenderunt. Per hos ipsos dies uenerunt in Hollandiā bis mille pedites Hispani, à Cæsare auxilio suis missi. Hi, audito solutam obsidionem esse, tum autem & pacem & amicitiam Gelro dandam, à ducibus suis per aliquot dies Ultraiecti moratis, in Hispanias breuī sunt reportati. Equites Burgundionum, quorū bona pars Gallogermani erāt, per oppida sunt dispersi. Decreto inde concilij Burgundici Legatus Laurentius Dublionus ad Ducē pacis ac fœderis faciendī causa, quiq; ab eo iusiurandum exigeret, cum primo autumno mittitur. Erat is uir tanta animi uir, & ingenij ea tempestate, ut eum eximia prudentia ad summos honores prouexisset. Si ius consuleres, clarum ac celebre regni oraculū: si causa peroranda

randa esset, eloquentissimus fuit. Quare ad arduas legationes obeundas sæpe datum uidimus. Inter sancendum foedus ex cõposito Duci pro dato damno concessum, ut integra pace in Goiolandiam & uicos Amisianos cum omni robore populabundus irrueret, & ad multam incendiaria cogeret. DCCC. delectæ iuuentutis pedites in armis habebat: ad hos delectu in agris habendo, biduo absumpto, M. CC. è Velauia ac Batauiã conscripsit, & CCC. equites. Cũ his copijs Non. Septemb. paulo ante exorientẽ solem transgressus montem, in Amisianos & Goiolandos incursionẽ fecit. Susato, qui primus pagus hosti obuius erat, iniecto igni, usto, reliquis uicis undiq; metu ne hostilia paterentur, ad paciscendum effusi, obsides dederunt. Ad pacta maturanda hoc uehementius urgebantur, quod metus hostes tenebat, ne si segnius institissent, à Burgundis reditu intercluso, undiq; circumfunderentur. Mittuntur extemplo Ultraiectum & alia propinqua oppida nuncij ex Amorfortio, ad contrahendum undiq; auxilia: constituiturq; hora, ad quam Amorfortiam à meridie conuenirent: non dubium, quin numero superiores, recentes item, integriq; fessos faciendo itinere superfusi cæderent. Tenebant Amorfortij equites totũ interim diem in accliuo latere montis, ut Gelrum à populatione montis prohiberent. Ac circa quartã diei horam ex Ultraiecto turmae aliquot Gallorũ equitum uenerunt. Gelrus peractis interim pactio nibus, in Gelriã, priusquam Burgundionũ uires undiq; se collegissent, se recepturus, in summo montis uertice in ciuitatis cõspectu instructa acie sese aliquandiu tenuit. Et quia pedestrib. copijs & machinis tormentisq; campestribus ualebat, & summũ montis auerso sole, omnia opportuna deniq; occupabat, pugnae copiã ex oppido Burgundi non fecere. Tenebat tamen circa portam equitatus in hostiũ cõspectu: certatumq; aliquandiu ex interuallo infestẽ bombardis. Concidit ex Gallis equitibus globi ictu fortẽ unus. Huius casu reliqui Galli cõterriti, uersis trepidẽ equis, in oppidum per confertam populi turbam ad spectaculum uelitationis porta effusi, amentes haud aliter quam si tergo hostis inhesisset, effuso cursu alij super alios retro sese precipitarunt. Gelri deiecto supplicio suspendij, in Gelriam inde cõcesserunt. Sub occasum solis, ad hostes iam in pacatũ ablatos insequendos, Amorfortiã cũ haud contemnendo equitatu superuenit Gulielmus Comes à Renneburga: ac paulo inde post, equites Rhenani. Postridie Comes, & Ioannes Schonenburgus à consilijs episcopi, Coss. ad se acciri iusserunt. Receperat se certamen inter ciues & equites, nuper (ut uidebatur) à Coss. compositũ, ius captiuorũ equitum certatim sibi uindicantes, ac praedã ad se attrahentes. Cõuocantur simul & equitũ nobiliores, ad disceptandam inter utrosq; cõtrouersiam. Tuentibus obstinate Consulibus ciuium ius, quorum maxime uirtute fusi captiq; hostes essent: & equitibus contra pertinaciter gloriam parte uictoriae in se transferentib. clamantibusq; suos, haud ciuium, captiuos esse: ubi medijs disceptando nihil promouissent, Dorestatum se abripuerunt. Reuersi ijdem paulo post Amorfortiam, à Coss. & ciuibus cõten-

derunt, addentes id quoque Cæsarem petere, ut nisi molestum esset, duos captiuorum principes, ad usum permutationis, sibi donarent: fore id amplum & gratum cum episcopo, tum Cæsari. Erant autem ij, Ioannes Lindenus, & princeps ab Oïo, summæ nobilitatis apud populares suos, homines. Affirmabat identidem Comes, in hos cui nullum esse ius: ex lege enim militari seruari, ut captiui nobiles principi cedant, cuius auspicijs bellum geritur. Ita se à patre suo accepisse, ac triginta plus annos, quibus ipse rem militarem sequutus esset, diuersis bellis obseruari uidisse. Id ita esse, neminem ferè militarem hominem latere. Exarsit ea contentio in acerbam usque altercationem. Hæc ubi à Coss. non paulo pluribus argumentis, ciuibus exposita sunt, ingens uociferatio exasperatæ indignatione & tanquam insolenti iniuria, multitudinis coorta est: iniquissimum id esse, quod flagitaretur: ut ea præda episcopus, pro qua uitæ periculum ipsi adiuissent, potiretur. Alioqui se maluisse ad unum omnes confodere, quam in fidem accipere, si ad alienum, captiuorum ius peruenturum fuisse, præsciuisent. Velle eos se, in quorum potestate essent, pecunia ex sua libidine multare. Sed ne tum quidem adhuc certamen alij omiserunt. Consules ingens metus tenebat, ne principis odium, si hoc negaretur, in se prouocarent. Aegre tandem à suis obtinuerunt, ut traditis captiuis duobus, ciuibus pro rebus bene gestis CC. philippos donaret episcopus. Legatus Cæsaris postquam ad Ducem uenit, consultatio per dies paucos tenuit, quibus conditionibus pax & societas perpetua adiungeretur: & deliberatio loci, quo legatorum concilium indiceretur. nam cum ijs solum mandatis Laurentius ad Gelrum missus erat. Ibi ex utriusque sententia conuenit, uti Goricomij conuentus haberetur. Quamuis hæc inter principes ita agebantur, ut dimisso exercitu ante factam pacem, dandæ adhuc Gelro amicitiae & societatis leges essent: indignabantur tamen Burgundicarum gentium ciuitates, hanc speciosam pacem, nullo suo concilio, nullo suo iussu, post decies centena aureorum milia, quæ in id bellum intra quinque menses, quibus gestum esset, contulissent, per speciem ludibrii ac conspiracy ex composito fieri. Sequutus hoc magistratum passim murmur, & hominum plebeiorum ubique fremitus, querentium indignantiumque, cum rerum penuria se urgeri & egestate, tum exactationibus in bellum exhaustos esse. Ad hæc, mercimonia sterilia: nusquam denique quaestum ex mercibus fieri, & mercatus frigere. Querimonij ciuitatum facile ficto rumore à principibus Burgundionum ita statim occursum est, ut nullo præsentis certamine se infamia simul & inuidia exemerint: ut sunt homines talium, quæ non facile refelli possunt, spargendorum artifices. Vbi aduertere illi se apud omnes mortales hoc consilio perpetrandæ pacis inuidiam sibi conciliasse, peruulgarunt rumorẽ, literas ex Hispanijs ab Imperat. Carolo allatas, ut pax qualiscunque æterna Gelro daretur, et amicitia: si foedus suum atque societatem Gallo renunciare uellet. Pacem petijssse Gelrum, cuius æquas pariter ac tolerabiles condiciones haud esset aspernaturus: quare non esse ut acerbius in eum sæuiretur. His ipsis diebus, corpora canonicorum

corum, quos saccis episcopus infutos in Rhenum demerferat, diuersis Lecce ripis, sed modico inter se interuallo appulsa heserunt. Corpus M. Godefridi Cunretorsij inter Lexmundam & Viennam inuentum, Viennæ magnifico funere elatū, sepultūq; in templo fuit: monumentumq; ibi conditum. Antonij Venrodij uerò, paulo ab eo loco infra, in insulam, uadi uiolentia eiectū est: ac in uico laerseltio, in cœmeterio nullo honore sepulturæ contumelatur. Animis hominū iam hac fama à suspitione talium, ut dixi, consiliorum auersis, indictus concilij dies aderat. Conuenerunt frequentes Gorcomiū principes, & Gelri legati: at hi non cum liberis mandatis sancienti, nisi ex ducis autoritate. Burgundicæ legationis principes erant, Com. Florent. Com. Hochstrat. episcopus Palharmitanus, Laurentius Dublio. A Gelro legati missi uenerunt, Henricus Grossius, præfectus Tylanus, N. Collerus, M. Henricus Kiespenningus. Ab his ita fœdus inter ambos principes conscriptum est, ut ratū haberetur, si id Gelrus autoritate sua confirmaret, essetq; integrum, mutare, addere, tollere quæ uideret. Quare cū in multa pacis leges haud cōuenirent, subinde Arenacū legatus Gelrus ad Ducis autoritatem consulendam ultro citroq; tam diu profectus est, dum de omnibus inter ipsos conuenit. Quamuis factæ pacis conditiones adeò in occulto supprimebantur, ut nullis ciuitatibus, quantumuis & opibus præpotētes essent, et celebritate eminerent, earum omnium exempla petentibus fierent, conditionum tamē quædam capita ē reliquis excerpta, à Comit. Hochstrat. et à Laurētio Dublione & archigramateo subscripta, Amorfortiā ad senatum in hæc uerba ferè missa sunt: Vt captiui, qui adhuc in custodijs essent, religiosi profaniq; nominis, capti hoc bello, utrinq; dimitterent: liberi hi à mulctis, exactiōibus, pactis post x x. mensis octob. diem initis, statim sunt: pro uictu tolerabile precium solum numerant: Obsides sponsores in hoc bello dati, pacta incendiaria, & si quæ pecuniæ pacte debentur, ut pacati essent, utrinq; eo iure, quo ante bellū fuerunt, deinceps sunt: illi sponsione liberantur: hæc remittuntur: tabulæ item & obligatiōnes inde datæ redduntur: ijs tamē legibus, uti obsides id quod pro uictu debent, soluāt. Ad hæc in fœdere continetur, ut clientes, officia, ciues, cēturiones, eques, pedes, mercatores, homines deniq; utriusq; nominis, conditionis ac gentis cuiuscunq;, qui ab hominibus Cæsarianarum Gelrarum ue partium aut episcopi retenti fuerunt hoc bello, ita reddant, ut domum, possessiones, redditus, & quæcunq; in rutis & cæsis non sunt, intraq; cuiuscunq; regni fines continentur, quemadmodū post euulgatam pacem sunt inuenturi, sibi perinde eōq; iure usurpent, quo ante bellū usurparunt. Quod ad usumfructum uero eorum, et prouentus exactos: quod de his prioribus decretis ad fœderis huius promulgationem ab inchoato usq; bello, principes, eorum ue administri censuerunt, id firmum ratumq; esto: aduersus quod, iure agendi potestas nulli conceditor: neu contra eos, quibus permessa res ea fuit, litē intendendi ius dator. Quarū pensionū, reddituū, prouentuū, fructuum ex ædiū, agrorum, fundo-

» rum locationibus, cuius'ue usurariae pecuniae dies persoluendae ante
 » euulgatam publice hanc pacem exiuit, eorum ius penes hos esto, quibus
 » principum, eorum'ue praefectorum administratorum'ue beneficio in bel-
 » lo concessa fuerunt. In eiusdem foederis legibus ascriptum fuit: uti ruta cae-
 » saeque, ante pacis euulgatae diem nondum loco mota, statim eorum iuris sint,
 » ad quos aedium fundorum'ue dominia pertinerent. Exules Ultraiectini ac
 » profugi utriusque nominis, belli huius, & ciuilem tumultus temporibus pul-
 » si, ante certam diem, hoc est Cal. April. in urbem ne redeunto: ne'ue ipsidem
 » fundos usurpandi, aut possessionibus suis ante eum diem utendi ius esto.
 » Intra urbem ne uersantor, antequam iusiurandum, ab urbis praefecto ex-
 » actum, Carolo Caes. prestiterint. Inde edes, aedificiaque, uti tum erunt, usur-
 » panto. Idem de exulibus Suollanis decretum est, ne ante Cal. Ianu. in ci-
 » uitate redeant: atque ad formulam iureiurando praestito, ius ciuitatis inde
 » ipsi restituatur. Ne clientes, ciues aliorum, princeps alius, eorum'ue agros
 » bonaque, quae in rutis caesis non habentur, deinceps grauioribus uectiga-
 » lium constitutionibus, tributariis largitionibus, quam suos & suorum bona
 » intra regni sui fines onerato. Quo iure, quae'ue libertate, quibus'ue legibus
 » alij sub aliorum principum ditione ante bellum fuerunt, ipsi recte dein-
 » cepti utuntur. Clientibus, ciuibus, populis, mortalibus denique omnibus
 » utriusque nominis & conditionis, alijs per aliorum principum fines eundi
 » comitandi que terra, mari, fluminibus, manendi que item ius esto. Pristina
 » hodieporia, portoria, uectigalia, mercibus, negotiatoribusque manento:
 » ea ne augentur: merces negotiatores'ue ne retinento: alijs per aliorum re-
 » gna pacatum iter esto. Ab his uiolandis fraus abesto. Nullae tabularum
 » speciosae officinae praetextus'ue inusitati iuris, ad id infirmandum, ualeant.
 » Cuiusmodi sunt lites, actiones, sententiae in bello ita latae, ut eo perpetra-
 » to, persequendi ius potestas esset. quae in hac pace abolentur. Huc ite spe-
 » ctant tabulae militarium equestrium'ue actionum, seu obligationum de a-
 » lendis cohortium ducibus, praefectis'ue equitum ab ipsis principibus, eo-
 » rum'ue praefectis non solum in hoc bello datae, sed etiam quae alijs bello-
 » rum temporibus concessae sunt. Controversiae quoque per ea tempora or-
 » tae ne impediunt. Quibus uero eiusmodi sunt tabulae, obligationes'ue,
 » ipsi ius suum persequendi, contra eos, a quibus illas acceperunt, potestas
 » esto: ac cum ipsis iure agunto: eamque controversiam iure ac iudicio
 » illic ubi degunt disceptanto. Quam quis priuatim pecuniam debet, e-
 » ius exactio esto: ipseque debitor retinetor. Positum super haec inter condi-
 » tiones fuit: ne Caesar, Dux'ue, eorum'ue praefecti, alij contra aliorum cli-
 » entes ac ciues, in fraudem, tabulas perniciosas immunitatum libertatis'ue
 » ad gratiam concedant. Liberum tamen cuique inter suos, quae uidebunt,
 » statuendi ius, integrumque erit, hac in re: praecipue, si rite iudiciorum ratio-
 » ne & caeremonijs exactis, (quae praecedere debent) ius cui negatum fuerit.
 » Quod ad XVII. milia aureorum, quos Dux Gelrus hoc bello ordini-
 » bus Ultraiectinis mutuo dedit, ex pacto de hypothecis decedendi agro-
 » rum sub eius ditione, cum tabulis signo suo impressis tradito: in hoc con-
 » uenit,

tenit, ut illi iudicio contra hos ac lege disceptandi ius sit. De usura au-
 tem pecuniarum, quæ debentur, sic item cõuenit: uti ijs, à quibus ordines
 pecuniam accepere sub oppignoratione agrorum eorũ, qui intra Gelri-
 fines sunt, itidem ius persequendi copia permittatur. Quibus cum, iplis
 principibus, in gratiam reconciliatis, recte conueniat, singuli principes,
 suos sanguine affinitate ue iunctos dicunt: & quidẽ à promulgatione
 perpetratę pacis intra mensem secundum. Ea de re intra secundum men-
 sem post, dicti à suis quicq; principibus tabulas signis impressas, produ-
 cunto. Pax, statim ubi perpetrata erit, in cardinibus horum principum
 uniuscuiusq; regnorum intra tertium diem: aut ad summum, post quin-
 tum insequentem, intra omnium fines regnorum, promulgator. Affir-
 marat Laurentius sua manu infra, in has ferme leges, foedus cõscriptum.
 Reliquas uerò quæ regnũ Gelrię attingebant, scripto non euulgarunt.
 Serebant tamẽ rumores, ij qui primas in facienda pace obtinere uideban-
 tur, earũ hanc ferẽ summam fuisse: Vti Gallo foedus & amicitiam renun-
 ciaret Gelrus: nulla ei auxilia ad bellum mitteret. Cæsari & eius hæredi-
 bus Comit. et Duc. iureiurando fidẽ suam obstringeret. Cæsar uicissim
 ex oppidis Gelrię, hoc bello ademptis, præsidia deduceret, eaq; restitu-
 eret. Dux ditionem Gelrię, & Zutpha. satrapiam fide à Cæsare ut Duce
 Brab. & Comit. Holl. obtineret. eiusq; heredes, ex legitimo matrimonio
 uirilil stirpis. Quo tempore uerò uirilil soboles è cõubio deficeret, re-
 gnor extemplò ius hæreditariũ, ad Duc. Brab. & Com. Holl. eorumq;
 posteritatem sine fraude perueniret. Groningam, & præsidium Couer-
 dam, earumq; fines in Druentonibus, quoad uiueret, in sua ditione habe-
 ret: post eius uero decessum, Burgũdici iuris forent. Mortuo Duce, sine
 uirilil sobole, foemineam stirpem relictam Princeps Burgundionum in
 regiam suam reciperet: eamq; pro dignitate in summo honore habitam,
 eductamq; liberaliter, nubilem cum dote magnifica pro sanguinis imagi-
 nibus elocaret. Ne Dauentrien. ob contumeliam Librę, in medio foro
 se uiuo Iselam ponte iungerent. Legati Burgundionũ iurarunt in hoc foe-
 dus, placuitq; primo quoq; tempore mitti legatum Arnimiam, qui ab ip-
 so Duce iusiurandum exigeret. Profectus eius rei gratia est Laurentius
 Dublionus. simul ut cum eo ageret de legatis Mechliniam mittendis, uti
 foedus autoritate Margaretę comprobaretur, de legatis ad Ducem mit-
 tẽdis, placuit: exactio uerò iurisiurandi in aliud tempus est reiecta. Addi-
 cta Duci equitũ classis, quoad uiueret, ad dignitatem suam tuendã, (con-
 tinet enim trecentos equites) quam Burgundus suo stipendio aleret: &
 pensio magnifica. Quarum neutra tamen ad exitum uitæ cõditio illi ser-
 uata est. Pax interim perpetua tertio nonas Octob. Gorconni primũ, ac
 deinde intra alios aliorum principum regnorum fines promulgatur. Ii-
 dem ferme legati, qui paci faciendæ ab Duce dati fuerant, Mechliniã pro-
 fecti sunt, Martinus Rossemus, M. Henricus Kiepenningus, D. Erculeus
 Grossius. Hi cum Cæsaris legatis, Co. Hochst. Co. Bur. Georgio Scher-
 kio, ubi Mechliniam uenere, à Margarita honorificẽ in hospitium assigna-

tum deduci iussi. Breui post, quàm urbem ingressi essent, in ædem Remboldi cum senatu Heroinæ frequenti introducti sunt: ubi sacramentireligione ac synaxeos interposita, in fœdus, Ducis iussu ac nomine iterum iurarunt. Reducti hac peracta ceremonia inde sunt in hospitium. Et lautia ipsis decreta est: cuius epuli magnificentia quò celebrior esset, nobilissimi quicq; ex aula Burgundica, per speciem gratulationis illò frequentes conuenerunt. Responsum per hos legatis à Margarita: rectè legatos suos fecisse, quod Duci pacē dedissent: & quæcunq; illi honori forent, ipsamq; pacem se & comprobare & laudare. Dona inde legatis in singulos pateram argenteam, caroleis aureis onustā dari iussit: ac liberos immunesq; ex hospitio domum remigrare. Immunes & Antuerpiæ esse iussi. Pace ad istum modum cum Gelro perpetrata, animi principum Burgundorum ad peragendum quod reliquū erat, cum ordinibus Ultraiectinis de translatione ditionis primo quoq; tempore, statim inclinati sunt. Mittuntur ad id exigendū Ultraiec. Co. Hoch. & Com. Bur. Et episcopus assensu ordinū in curia magna basilicę Martini, XII. Cal. Nouem. ius episcopatus Duc. Brab. & Comi. Holl. tradidit: cū DCCCC et XVI. plus annos, res amplissimę ditionis, in uaria eius gentis fortuna, belli & domi ab episcopis administrata esset. Non hic disputo, utiliter ne id, fato nescio quo acciderit, an cū florentis regni detrimento. Illud profectò, quod omnibus mortalibus in confesso est, affirmare haud uerear: ditionem Ultraiectinam, postquàm in prouinciæ formam redacta est, tot antè parta decora, omnemq; pristinam gloriā non amisisse modo, uerumetiam exuisse suam libertatem. Nam antea quamdiu sub episcopis uiuebāt, nulli obnoxij, suis domi legibus utebant: democratia annuo imperio cum consulari potestate finiri. Domi respub. à senatu: publica ditionis negotia à tribus ordinibus, quorum caput religio erat, administrari. Immunes ab omnibus oneribus, præter uectigalia in potum & frumentum, haberi. Episcopis in ciuitates nullum ius esse: solum suburbanarum rerū curam habere. Interdum ducem belli esse, sed non sine Ordinum decreto: nec leges, ut in ciuitatibus ingenuis, absq; rogatione populi condi: nullum unquam uectigal in capita ciuium cōstitui. Episcopo largitionem agrariam semissem in singula iugera petēti, pernegare. At postquàm possessio utriusq; ditionis episcopis & ordinib. per istum modū adempta, sub Burgundorum ius redacta est, ueluti eneruata, nihil pristini splendoris retinuit. Vt alia omittantur, in quibus à sua ingenuitate degenerauit. Iacent imaginibus illustres: uehuntur, utinam noui homines tantū, ac non Gigantum fratres. Illud tamen commodi sequutum constat, ut nihil certè aliud: quòd populo per libertatem nimia domesticis seditionibus in omnem rabiem dissolui consueto, licentia mouendi intestinum malum in reliquum coercita sit. Hanc ob causam dubium, letandū, gratulandumq; ne, an ob illas dolendum fuit: certe episcopum dementiae suæ poenituisse postea, certa argumēta habeo. Dorestato discessurus, cum in superā Germaniā iter rursus adornaret, sæpe apud familiares in lachrymas effusus,

paucorum

paucorum, quos fidissimos sibi crediderat, & consilio & uerborum diferto lenocinio se episcopatu excidisse, querebatur: diras in eorum capita execrans, ut ipsi aliquando perfidiae suae ultrices furias inuenirent. Intellexit tum, demum hos sibi & episcopatu fatales consultores datos fuisse. Ut iam huius mutationis regni memoria apud posteritatem extet, operae precium fecero, si quibus uerbis eo die translatio ditionis, in frequenti ordinum & principum conuentu peracta fuit, literis prodam. Non totidem, quot in Germanorum lingua uocibus (nam id risum iuxta & fastidium prouocaret) me hercle: sed quantum Latina puritas, exclusa nausea pro nostra facultate feret, sententiam reddam: cuius quidem hic tenor, sicuti ego accepi, ferme fuit. Henricus Bauarus episco. Ultraiecijs quibus haec olim cognoscendi potestas fiet. Carolus Gelrorum Dux maiores nostros Ultraiectinorum episcopos bellis grauiibus, praecipue Fredericum Badium, nulla iusta de causa armis semper afflixit. Cuius temporibus Oldensaliam nobis ultra Iselam non hostiliter, citra directam belli denunciationem solum ademit, sed per latrocinij speciem, cum foeda clade incautum oppressit. Quo bello Transiselanorum agri populationibus incendijsque peruastrati, praedationibus, pactis incendiarijs, calamitatibusque alijs, pulsus possessoribus afflicti ac uexati fuerunt. Durauit autem haec miseria temporis, dum episcopus magnis suis sumptibus eam rursum uicaptam huic ecclesie restituit. Badio successit Philippus Burgundus, quem ego sequutus fui. Huic Suollam abstulit dux: ademit oppidum praesidiumque Couerdam, Dipenheimam, & agros Druentonum, praesidium Lagam. Multa super haec praesidia & castella in agris Transiselanis, cum insigni eorum & detrimento & strage & ruina. Tractum id bellum fuit cum diuturnum, tum atrox, usque ad Philippi mortem. In huius iam mortui locum inde ego susceptus, ubi episcopatum per manus accepi, ditionem Transiselanam belli terroribus ardentem adhuc offendi, & motibus & excursionibus infestis aestuantem. In haec ego episcopatus mei illapsus exordia tragediae, pacem illico, ad uindicandam ab excidio gentem Transiselanam, cum Gelro, per episcopum Treuirensis, belli pacisque disceptatorem, feci, ac foedus adiunxi. Et conuenit de pace inter nos ita, ut pro redditis, quas arces, oppida, praesidia, ecclesiae Ultraiectinae ablata, teneret, Genemuda, Laga, alijsque castellis, L. aureorum milia renumerarem. In quibus conditionibus expressè item additum fuit, ut Dux oppidum arcemque Couerdam cum Druentonum agris, oppidum item & praesidium Dipenheimam, à nobis, donec uiueret, his legibus in fiducia possideret, ut eorum & finium circa ius rursus ad ditionem ecclesiae uerteretur, totidem milibus tum rescriptis, si stirpem è matrimonio haeredem decedens nullam relinqueret. Per haec spes propè indubitata nos tenebat, sincera fide in pace perpetua nostrum populum per Gelrum fore. Sed quae nos nostra de eo fefellit spes & existimatio, uel ipsa res statim coarguit. Praeter inuiolabilem foederis religionem, cum diutius ab armis & suis consuetis artibus, quiescere non posset: nullis iustis de causis, citra directam denunciationem ullam

» belli, quo gentium ius uiolatur, rursus impulsoribus talium artificibus
 » quibuidam e' pop. Vltr. anno xxvii. occulta fraude instructus, Vltra
 » iectum inuasit. Mox Hassaliam & nonnulla castella alia in Transiselanis
 » ademit: agros populatus est, scedis irruptionibus, ceu inflatus amnis, la-
 » te mortalium stragem dedit: omnia deniq; recenti ac noua belli specie im-
 » pleuit. His ego caussis, in ultimum discrimen abreptus, ad opem Caroli
 » Cæsaris aduersus uim implorandam adactus fui. Cuius opibus & ma-
 » gnis impensis in bellum factis adiutus, tantum auxiliij ex stratagemate in
 » Gelrū parato sensi, ut Vltra. Rheni, oppida, et castella à Duce ablata in
 » citeriori ditione, recuperata sint, & quidē benignitate dei. Quia uero cli-
 » entes nostri, ciuitates, populiq; Transiselani bello, quod cum Gelro nu-
 » per gesserunt, in tantas angustias rerum suarū coacti fuere, ut illud neq;
 » diutius trahere, neq; Duci resistere armis ualuerint: ut illius uim aliqua de-
 » clinarent, frequenti Ordinum conuentu communiter censuerunt, (quia
 » meis eos opibus me defendere posse diffidebam, neq; sufficiebā uero) sub
 » imperium Burgundorum Du. Brab. Com. Hollan. concedendum esse:
 » Cæsarem Carolum, eiusq; in Burgundicum regnū successores haeredes
 » principes sibi deligendos: modo ipse eos recipere, & à Gelri iniuria &
 » dominatione tueri haud grauaretur. Quod quidē ita ratum haberetur,
 » si mea autoritate & assensu confirmarem: uti ad conseruationem & salu-
 » tem populi ditionisq; ultra Iselam, in id consensi, ne in communis hostis
 » potestatem redigerentur. Porrò cum fieri non possit, ut Vltraiecc. deinceps,
 » aut oppida, praesidia, castella, agros, clientes, aut populum nostrū intra
 » fines inferae ditionis, meis opibus redditibus ue à bello & incursionibus
 » hostiū defendam: (quales experti periculo sumus) neq; facultatis uel meae
 » uel ciuitatum citerioris regionis, uel ecclesiarum sit, Cæsari impensas fa-
 » ctas reddere, aut cauere, beneficia ue ulla re pensare: honorem, gratiā ha-
 » bitam, opem ue mihi & ecclesiae in dubijs nostris rebus praestitā repone-
 » re: ut nihil hic immodicē opes urbium nostrarum extenuē, querarq; iu-
 » sta de causa ditionis egestatem, per quam, ingentem illam pecuniam in
 » bellum profusam remunerare non quimus. Volumus tamē publico no-
 » mine maiestati eius pro uirili, quod datur, rependere: praecipue autem
 » agros, urbes, clientes, populū & plebem ecclesiae Vltraiecc. mortales reli-
 » giosi profanīq; nominis in posterū à ui iniuriaq; & oppressione uindica-
 » re, ne religio in nostra ditione dissoluatur: sed in eo statu, in quo usque
 » ad hanc diem fuit, in magna gloria deinceps conseruetur. Hæc propiore
 » cura apud animum meum agitans, cōmuniter cum ordinibus consului:
 » tenuitq; de ea re consultatio non inter collegiorum proceres, ipsorumq;
 » adeò collegiorū fodalitia tantum, sed priuatim etiam excelsos quosdam
 » & singulares rarosq; separatim homines e' populo & cōcilio nostro. Ho-
 » rum consilio & iussu, ubi deliberatum fuit satis, horum (inquam) autori-
 » tate, priuata mea publicaq; posterorum episcoporum uice, urbem Vltra-
 » iectum oppidaq; omnia, quantumq; praesidiorum & castellorum tota re-
 » gione est, impedimenta eorum, quaeq; bona huc pertinent, iura omnia,
 » redditus,

redditus, agros, campos, montes, sylvas, flumina, quantum profanæ di-
 tionis tota regione est, eorum ius in ditionem imperiumq; Caroli Cæs.
 & hæredum Duc. Brab. Comit. Holla. utriusq; stirpis trado. His, perin-
 de uti alijs prædijs, possessionibus, per manus à maioribus acceptis,
 quæ profani iuris tantum sunt, utantur. Quare quantum ciuitatū, præ-
 sidiorum, præfectorum, clientum est: quantum nobilium hominum, &
 humili loco natorum (quod ad profanā ditionem) qui nobis obnoxij
 fuerūt, ac religione obstricti, eos uinculo ac religione fidei iurisiurandiq;
 exoluo: & his quidem legibus, ut in Caroli Cæsaris fidē successorumq;
 Duc. & Comit. iurent. Cessimus autē absente Cæsare episcopatus pos-
 sessione apud Comit. Hochstratanum Antonium Lala. legatum ad id
 Ultraiec. missum: id quod tabulis ipse resolutis, eius signo Mechliniæ im-
 pressis, traditisq; v. Id. Septem. huius anni, edocuit: testatusq; id, se cum
 liberis mandatis Cæsaris iussu uenisse, manu scribæ est. Infrà in margine
 enim implicata subscriptum fuit, Laurentius Dublionus. Vnde liquet,
 eum ius ditionis, Cæsaris & Duc. Comit. que Braban. & Holla. hære-
 dum nomine accepisse. Placet itaq; ut ciuitates & castella, mortales item
 utriusq; nominis inferè ditionis Ultraiec. publicè priuatimq; in ditionem
 imperiumq; Caroli Cæs. ea qua diximus forma, concedant: fidei religi-
 one & iurisiuradi ei se obstringāt: obedientes imperio, fidelesq; ad officia
 exequenda præstent. Relinquet mihi & posteris episcopis integra, quā
 nomen episcopatus Ultraiectini patet, iurisditio ecclesiastica. Ades item
 episcopis Ultraiec. propriæ intra urbis ipsius muros in perpetuum ser-
 uantur. XIII. Cal. Nouem. Cū hac translationis forma breui post lo-
 annes Slacheccius, postea à Cæsare archidiaconus urbis ob id factus, Ro-
 mam profectus est: uti ea ab episcopo & ordinibus facta, pontificis Ro-
 mani autoritate cōfirmarentur. Peracta itaq; non paulo pluribus uerbis
 quidem, sed in hanc planè sententiā, episcopatus traditione, è curia epis-
 copus & Hochstratanus basilicā D. Martini ascendere. Hos sequuta cō-
 cio est omnium ordinū. Hic speciosus ultimus dies. Ultraiecti Henrico
 Palatino in speciem illuxit, sed sugillationis reprehensionisq; tacitæ ple-
 nus: post quem, episcopi inde & nomine & dignitate exutus, abitū fu-
 gamq; in patriam mcestus, deserta tædio urbe, parauit. Solenni hic preca-
 tionis carmine, quod inaugurationibus principum cani solet, peractio,
 Hochstratus omnium ordinū mortalib. stipatus, honorificè in hospitium
 deducitur. Postero die populus tota urbe in concionem aduocatus, in
 Cæsaris fidem iurauit: datumq; è more uicissim congiarium est. Hic dies
 deinceps quotannis celebrator fauore hominū populariq; plausu ppè ha-
 bitus est, quàm ille, quo urbs Danorū procella deformata, ab Henrico
 Imp. ob merita Balderici Cliuensis, mœnibus rursū cinctā fuisset: addita
 contra barbarorum incursiones paulo supra uastatam urbem, arce: ut
 in ciuitate ingenua tuti ab oppressiōib. & ui sub antistitibus, suis legib.
 uterentur. Fuit autē hic ccccc. & i. annus à morte Adelboldi episcopi,
 sub quo prima odij fax inter Ultraiec. & Holl. ardere cœperat: à pulso
 uerò ex

uero ex urbe Raibodo Phrisiorum rege, D. CCC. supra XXIII. Quo anno Ultraiectum Vuillibrordus reuersus, sacellum crucis primum posuit. D. CCC. XXII. ab reditu eius è Roma in urbē, Sergij pontif. autoritate in episcopatum confirmati. Quo item anno Thomæ sacellum, postea Martini dictū, ab eodem episcopo conditum fuit, & episcopatus, & ab episcopis regnari ccepit. A regni Hollandici origine, DC. LXXII. annus, si tempora recte à scriptoribus digeruntur. Cæterū absumptus hic dies est ingenti lætitia: edita spectacula, & ignes tota urbe accensi, & supplicationes decretæ. Literas postridie Amorfortiam Hochstratanus de rebus circa urbem actis, ad senatum dedit. Lectæ sunt in frequēti curia, in hanc sententiam. Quæ factæ transactæq; pridem inter Cæsare & episc. Ultraiect. leges sint, nō dubito quin fando accepistis, uiri prudētes, et amici fideles. Inter quas episcopus ius omne profanæ ditionis, cum huius urbis, tum aliorum oppidorum, castellorum, uicorū, quantumq; locorum inferæ regionis est, cum illis rebus quæ eò pertinet, Cæsari assensu religionis, mancipio tradidit: uti ipse nudiusquartus in curia Magna, quò religio frequens cum pleraq; nobilitate, & aliquāta parte plebis cōuenerat, publicè luculentis uerbis exposuit. Perfecta tum quidem pias ob causas solennibus cæremonijs translatio est: & postero die facta inauguratio. Eadem uia ad uos quoq; libens me conferrem, (sum enim in id legatus à Cæsare huc datus) uti harum rerum, quas scribo, cognitionem oculis uestris deferrē. Sed cum per curas, quibus hic distineor, id fieri hoc tempore nequeat, legatos ad me cum liberis mandatis, autoritate et permissu decreto uestro Ultraiec. mittite, ut VII. Cal. Nouem. sub uesperū in urbe præsto sint, & de his conueniāt: simul ut instructi ad ea quæ dixi, præparatiq; ad respondendū ueniant. Recitatis literis, placuit ueterē quoq; senatum & populum aduocandum, ut communiter consultarent. Legati Ultraiectum VII. Cal. Nouemb. decreto concilij è senatus principib. mittunt, homines prudentia et autoritate inter suos clari, Iacobus Dolterus, Ioannes Sosius, Petrus Hardefeltius, Segerus Vuilda. His permissum à senatu est, & populo, ut id quod nuper in conuentu Delphensi de libertate & legibus ciuitatis propositū, & in Hochstrati Ultraiectū, proximum aduentum, integrum reiectum fuerat, ex sua sententia transigerent. Postridie quàm legati Ultraiectum uenerunt, ad Comitē in colloquiū sunt admissi: pepigeruntq; antiqua iura ciuitatis, ut liberi, ob pristina & recentia merita, ob singularem fidem, quam eo bello præstitissent episcopo & Burgundis, suis legibus perinde uterentur, atq; ad eam usq; diem usi essent. pacta ipsa Hochstratanus fide sanxit: cōscriptaq; sunt in hæc uerba. Exordium quoniā impendiō in attentione concilianda uerbofum est, haud duxi è uoluptate historice narrationis esse, hic inserere.

» Primum Cæsare eiusq; heredes censere, ut Amorfortij eorumq; circum
 » agri in infera ditione Ultraiec. liberi omnes suas leges habeant: iura iuge
 » ralia prædiorum, urbanorum, suburbanorum, clientelarum, uiarum ser-
 » uent, libertatem pristinam retineant: in possessionibus maneat: in con-
 » suetudinibus,

suetudinibus, usucapionibus, usibus rerum suis quicq, quibus ad hanc
 usq; tempestatem honestè laudateq; usi sunt, relinquuntur. Iudici suo loci
 proprio, et nusquã alibi, mortales utriusq; nominis sistantur. Hæc ita ra-
 ta sunt. Amorfortijs, simulac Cæsar in principem receptus erit, eiusq;
 hæredes utriusq; sexus, Duces Brab. Comitesq; Holl. iuxta translationis
 haud ita pridem perfectæ ab episcopo, tenorem. Si ob hanc regni in no-
 uam formam redacti uicissitudinem populum Amorfortium, eius'ue cir-
 cum ditionem statim, in posterum'ue pontifex Ro. quis, aut alius quiuis
 infestauerit: ea controuersia nullo ipsorū incommodo iactura'ue sustol-
 leat: aut certè autoritate pontif. ea res, ipsius'ue, unde petenda est, ut com-
 probetur, sui maxime operis ac curæ erit: & quidem nullis illorum uel
 sumptibus, uel impensis. Non committet Cæsar, ut in fundū, uillam, præ-
 dium iuris Amorfortij in Gelria, grauius uectigal imperetur, quàm eo-
 rum qui incolæ in ea ditione fundos, agros'ue possident. Quod si di-
 uersum usu ueniat, in ea re pop. Amor. tuebitur. Si in posterum ulla con-
 trouersia, quod'ue dissidium inter urbem Ultraiec. & alia oppida inferæ
 ditionis exoriat: in eo certamine Cæsar, eiusq; posteri hæredes non ultra
 se immiscebūt, alios'ue q̄ integros incorruptosq; principes in populum
 par est et æquū gerere, præstabunt. Si quo tempore idē populus damnū
 acceperint, prædationibus'ue euastati fuerint: armis eos perinde ut alios
 suos populos Cæsar defendet. Ius item erit uolentibus, in suis causis per
 regna Burgundici nominis iudicio disceptare, itidem uti alijs eiusdem po-
 pulis. Multis annis, præcipue uero ab XI. multi graues motus, dissidia,
 seditiones intestinæ, secessiones, bella in urbe Ultraiec. fuerant: in primis
 autē Iselsteinense. Capta itē castella & præsidia, ut Meidense, & alia non
 nulla, quibus ditionem inferā populationibus & ruinis euastarant. Qui-
 bus de causis Ultraiectina res in magnum detrimentū, perniciosum ma-
 lum, impensas, sumptus intolerabiles, æs alienū grande defluserat: unde
 plerisq; mortalibus obnoxij, hypothecas, tabulasq; equestres, & diuer-
 sas præterea tabulas, præsertim unas illas de C. & V. M. philipporū in usu-
 ram redimibilem communi omnium ordinum uice signo impressas de-
 didissent. Huiusmodi conatibus ac consilijs quia Amorfortij semper ad-
 uersati fuerant, neq; assensu suo ea approbarant, id quod apud omnes
 mortales in ea ditione liquidò constabat: sed ne ipsi Ultraiectini quidem
 ad eam usq; diem re ipsa refellerant. nam hi quotannis in constitutione
 tributaria in domos rusticanas, in exactiōibus item stipendiarijs alijs,
 Amorfortiorū prædia, uillas, & agros, libera reliquerant. Petiuerunt A-
 morfortij, ut Cæsaris iudicio, huiusmodi onera, debita, impensæ, tabulæ
 equestres, & si quæ aliæ omnium ordinum communi nomine in credi-
 torum manus obsignatæ exiuisent, nihil incolas ciuitatis Amorfortiæ,
 eorum'ue uel bona uel agricolas obligare censerentur. De quibus ita de-
 cerni placuit. Non permittet Cæsar, (quod ad hæc aliaq; debita sine con-
 sensu pop. Amorfortij conflata: quibus'ue nullo obsignationis suæ testi-
 monio assenserit, se deuinxerit'ue) ut uectigal tributum'ue ullū in agros,
 fundos,

fundos, uillas'ue pop. Amorfortij, causa inaudita, lataq̄ nondum senten-
 tia, constituatur. Sed ne inceptetur quidē res qua, quæ ipsi detrimen-
 to sit, nisi ex iuris formula: aut uoluntate permisso'ue eiusdē pop. Amor-
 fortij. Cauebitur inde in pōsterum, ne iterum pullulet, sed uti hęc contro-
 uersia in uniuersum dirimatur. Placuit quoq̄, si fortē bellū (quod Deus
 auertat) rursus foret posteris temporibus, ut Cæsar intra ciuitatem suo
 sumptu præsidia armata equitum classiariorum, quibus tum ad eius cu-
 stodiam opus fuerit, habeat, alaq̄: uti plebes incolæq̄ impensarum im-
 munes seruentur: ueluti à Cæsare & episcopo, bello aduersus Geli orum
 Ducē proximo factitatū fuit. Quod ad cocturę cereuisariæ ius & liber-
 tatem ab episcopis acceptam, intra secundū miliare à ciuitate: uti eadem
 libertas intra totidem miliaria in Gelri ditione à ciuitate concederetur,
 ubi iam Cæsar in suam potestatem redegisset: ita fidem pepigit. Ciuitas
 Amorfortia, quoniā aliquanta parte à negotiatione & mercimonio co-
 cturæ cereuisariæ celebritatem suam nundinationemq̄ habet, permit-
 tet Cæsar, ne quis intra sesquimiliū à ciuitate cereuisiam coquat, ultra
 in ditione Gelriæ, ubi eā sui imperij fecerit, iuxta, ac cis in infra regione.
 Excipientur, si qui hac uetustiore immunitytatem habeant. Interim ut li-
 berum sit uolentibus, & ius, familiæ suæ cuiq̄ citra nundinationem, co-
 quendi. Petentibus, ut præfectus, quiq̄ in posterum res Ultraiectinas in-
 feræ ditionis administraturus esset, antē in has leges iuraret, quā pop.
 Amorfortius ad iusiurandum, eumq̄ recipiendum, teneretur: ne'ue ad
 iurandum in Cæsaris fidem prius obligaretur, quā per legatos Bur-
 gundionum hæc pacta Cæsaris auctoritate confirmata, tabulæq̄ consi-
 gnatę, iusta forma traditę essent: ita fide sancitū est. Simulatq̄ cum Amor-
 fortijs Cæsari conuenerit, iusta forma tabulas signo suo impressas illis ip-
 sis tradet. Erit & curæ, uti ratæ seruentur pop. Amorfortio: mandabitq̄
 præfectis & rerum suarū curatoribus, ut earum pacta exequantur, et illiba-
 ta habeāt: dentq̄ operam, ut inuiolata teneantur. Promittit Hochstratus
 his suis tabulis pop. Amorfortio apertas tabulas à Cæsare iusta forma
 intra mensem sequentem. Quod quidē ne pro uano habeatur, hisce sub-
 scripsit, signumq̄ suū impressit, v. Cal. Nouem. anno xxviii. supra M.
 D. Supplices petunt Amorfortij hæc sibi auctoritate Cæsaris affirmari.
 Hęc ego et uice hæredū meorū Ducū Comitum Brab. Holl. principum
 urbis Ultraiect. ciuitatisq̄ Amorfor. aliorumq̄ oppidorū ditionis Ultra-
 iectinæ, præparato consilio præfecti nostri & legati instructus, ob meri-
 ta, pro singulari fide itē erga episcopos suos maiores, insuper propter ho-
 nores legato meo inaugurationis die habitos, populo Amorfortio ita
 comprobo, ut iisdem Præparata consultatione Præfectæ regnorum me-
 orum ceterorū amitæ meæ, legatiq̄ priore decreto data sunt. Quare iu-
 diciorum præsidibus, præfectis, libellorum magistris, mortalibus omni-
 bus à consilijs nostris per Hollandiam, Zelandiam, ditionemq̄ Ultraie-
 ctinam, prætori ciuitatis Amorfort. impero, ut in quiete pop. Amorfort.
 his legibus, hacq̄ libertate, auctoritate mea affirmatis, uti permittant: &
 ea quidem

eā quidem forma ac tenore, quo hic positæ sunt. Nemo cōtrā ito, aduer-
 sum ue facito: ne ue ipsi cōtrā fieri committunt. Sic enim mihi placet.
 Mechliniæ, pridie Non. Nouem. eiusdē anni. Hæc tamen ad hunc ma-
 ximè modum Cæsaris iussu rata esse in perpetuum pop. Amorfortio ex
 fœdere debuissent, nostra statim memoria tamen pleraq; contra fas &
 æquū Ultraiectinis impulsoribus, ab hominib. callidis magis & acutis in
 nterpretando iure, quàm doctis aut pijs, quos parū fœdera tenere uide-
 ibantur, cōtempto principis decreto uiolari cœpere. Ut alia omittantur,
 in pacto tradendi se sub ius Burgundicum illud fuit præcipuū. Non per-
 missurum Cæsarem, ut ob æs alienum ab Ultraiectinis bello Iselsteinen-
 si contractū, aliam ue debitam pecuniam sine Amorfortiorum consensu
 consignatione ue conflatam, in eorū agros, fundos, prædia, uillas, causa
 indicta, ac lata nondum sententia, uectigal constitueretur. In hoc fœde-
 re cum simpliciter sit positum, citra temporis designati circumscrip-
 tionem, expressa q; libertas non modò incolarū ciuitatis, sed et agricolarum,
 qui fundū Amorfortij iuris colerent: postea exorti sunt, qui temporum
 non tantū et annorū metam finiuerunt, sed hominū etiam personarum q;
 rationes circumciderūt, & possessionibus intra angustias quasdam con-
 strictis, tantum interpretando declarando q; fœdus reliquerūt, quantum
 ipsis uisum fuit. Quantum fundorū ante annum XXVIII. iuris Amor-
 fortij fuisset, solum in fœdere haberetur liberum: qui uerò ab eo connu-
 biorum affinitatibus è socijs ciuitatibus accederent, uectigales cōmuni
 cum aliarum gentium eiusdem ditionis agris seruitute, deinceps forent.
 Quod quidē ne dicam quàm contra libertatis legem, sed quàm parum
 æquum sit, uel hoc unum coarguerit. Cum enim affinitatis cōiunctione
 per cōnubia cum socijs ciuitatibus, sæpe aliò homines demigrent, agro-
 rum, qui ad eam usq; diem liberi fuissent, possessiones per commigratio-
 nem libertatem pristinā exuere simul necesse esset. Si qui accederēt, quiq;
 aliò decederent, stipendiarij forent: quantum ad ultimum de ea libertate
 reliquum Amorfortijs fieret. Hac interpretatione ex ipsorum commo-
 do & bono fœdere circumciso à liberis possessoribus ad eorum agrico-
 las, tanquam de boue ad asinum descensum est: ut expressa confessione li-
 bertatis dominiorum in litem traheretur, utrum ad contribuendū dimi-
 dium, agrorum liberorum cultores tenerentur. Aliam quæstionem pa-
 rum directam ea lis secum, ut ansam ansa traxit: num ciuis qui à ciue libe-
 rum agrum conduceret, in dimidium stipendiarius esset. Negatum hinc,
 affirmatum illinc, non sine acri certamine est: resq; iudicio disceptari cœ-
 pta. Postremò in legibus non fuit expressum, ut ad conferendū clauden-
 dis fluminibus, abigendo ue è pascuis per exactores pecore, cogerentur
 Amorfortij, id quod postea fuit factitatum: sed ne quid in hac cōtrouer-
 sia inceptaretur quidē, nisi iure, aut uoluntate permisso ue Amorfortio-
 rum: simul uti ea res integra tam diu seruaretur, dum iudicum sententijs
 finita esset. Dum ea Ultraiecti, à quibus diuertit oratio, conficiuntur: op-
 pida in Gelria à Burgūdis bello capta, deductis præsidijs Duci reddun-
 y tur.

tur. Fœdere Ultraiecti cum pop. Amorfortio peracto, promissum legatis, datis in fidem tabulis Comitum signo impressis, Cæsare intra mensem sequentem de pacto fœdere cum diserta omnium eorum amplificatione nouas traditurū. Petentibus postero die ut domum ista renunciarēt, potestas facta est. Amorfortiam reuersi legati, ex templo ueterē et nouum senatum & populū conuocarunt. Lectæ fœderis leges ex sententia Hochstrati & v. legatorū conscriptæ, tolerabiles & æquæ omnibus sunt uisæ. Habitæ legatis gratiæ inde sunt, quod fidelem operam pro libertate conseruanda præstitissent: placuitq; senatui, ut communi decreto, Ioannes Sosius, Segerus Vuilda, Petrus Hardefeltius, legati Ultraiectum ad legatū Cæsaris redirent, renunciaturi, senatui populoq; Amorfortio conditiones placere: utq; ei gratias agerent, quod se benigniter non audisset modo, uerum etiā cum ingenti fauore omnia penè sua postulata rata esse iussisset. Quare Amorfortios uicissim obnixè operā duros, ne fide ab ullis, non tantum ciuitatibus socijs, sed gentibus erga principem superarentur. Hac legatione Ultraiectum decreta, ad Hochstratum uenerūt. His responsum, ut quando nihil superesset amplius, domum redirent, se paucis diebus inaugurationis ergò Amorfortiam uenturū. Tertio mox Non. Nouem. cum C. equitibus eò uenit: in ciuitatē ingenti gaudio ab omni ordinis mortalib. deductus, cū solenni precationis carmine templū Georgij tutelaris, septus religione & senatu, effusaq; ad spectandum triumphī speciem plebe, recipitur. Sequenti die in curiam, quò senatus & prioris anni Consules conuocati erant, agmine nobiliū septus uenit. Ibi Laurentius Dublionus: Ex uestris (inquit) legatis, quī inter Cæsaris legatum & ipsos de libertate uestra conuenit, iam pridem accepistis. Quæ igitur absens Comes tum cum illis transegit, ea præsens uobis affirmat comprobataq;. Inde tabulæ de translatione perpetrata ditionis confectæ, ea forma, qua supra paulo posui, à scriba sunt recitatæ. Sub has lectū diploma, Comiti à Cæsare datum, de liberis mandatis permissuq; & ex auctoritate constituendi facultate. Ad postremum fœdera libertatis paulo antè cū Hochstrato conscripta: quæ rursum in frequenti senatu ille & scripto et impresso signo, fide sanxit: affirmauitq; se intra mensem amplificatione, ac Cæsaris magno signo impressa, senatui traditurū. Exul quidā Arnoldus Clemens, qui propter occisum ciuem nuper, in perpetuum pulsus fuerat, noui principis beneficio confusus, ueniæ fiducia in ciuitatē redierat. De hoc Comes ita proposuit, ut, si senatui uideretur, huic homini, cōcessa uenia admisi, reditus Cæsaris beneficio daretur. Vnum illum supplicem esse, quo facilius noxa condonari posset. Fieri id passim in nouorum principum inaugurationibus, ne ut insolens, quod peteret, reijceretur. Possit se quidem suo iure hic & potestate uti, sed malle id senatus arbitrio facere, & iura à maioribus tradita illabefactata pop. Amorfortio relinquere, quàm uiolare. Responsum Hochstrato est: non uideri id è repub. esse. hoc enim exemplo alios homicidas illustribus familijs ortos, ad reditum per amicos parandum, consurrecturos: ut id, quod Cæsaris
benefi

beneficium fuisset, ab alijs in posterū ad rescissum plebiscitum traherēt. Iustus extēplò exul à Comite ante occasum solis è ciuitate facefsere. Ad uocatus eodem die in concionē tota ciuitate populus, postquā consul causas translatē ad Burgundos ditionis paucis pręsente Cæsaris legato, & Abstemio episcopi, perorasset: in fidem Caroli v. Cæsaris, & hæredū ducum comitūq; iurauit. Hochstratus in uestigio iurauit uicissim in libertatem populi, quam per suos legatos pepigerant. Peractum iusiurandum, tubicinum qui ex Ultraiecto acciti fuerant, cantus suscepit ante curiam. Quibus epiniciū modulantibus, sparsum sexies è sublimi cōgiariū est. Reducto inde domū legato munera à senatu sunt data, boues duo eximia specie, & cornibus inauratis, insignia gentilitia Cæsaris & comitis Hochstratani præ se ferentes. Exceptus eo die legatus est à senatu, magnifico luxu apparato cōuiuio, à quo uicissim sex è ciuitatis principib. cœna accepti. Variā lætitiā personuit ea nocte tota ciuitas. Ignes in pontib. & uijs omnibus ingenti laudis ac palmæ certamine sunt accensi. Musici et tubicines cū funalibus ardentibus cōcinnè modulantes, fossam interio rem ultro citroq; nauigando iucundum spectaculum præbuerunt. Et uicatim in multam lucem comessando ac potando continuatum est. Postridie sex principes consulares Comes ad se aduocauit: hos pręsentibus à cōsilio heroë Assendelphio, Iodoco Salbautio, & Vincentio Cornelij F. multa de prætura, de plebiscitis, de iure prætorio percontatur: deinde quas controuersias senatus, quas tribuni dijudicarent: quæ comitiorū ratio esset: quo uic anni tempore ea haberentur. Ad ultimum, quibus legibus uici Amisiani uterent. Hæc diligenter à consulibus exposita, summam illi stilo exceperunt. Dimissos domos suas, eodem die rursum ad se aduocat: actisq; pro munificentia gratijs, mandat illis reipub. curam: ut pari uigilantiā & consilio, quo ad eum usq; diem fecissent, pergerent ciuitatem à prodicione tueri. Data ordine inde consulibus in faustum scelicemq; abitum dextra, per Assendelphiū eos interrogari iussit, num senatui & pop. placeret, Segerum Vuildā prætorem dici. Annuentibus consulibus, Segerus per uiatorem accersitur: & exactio iureiurando, conceptis uerbis, Comes Ultraiectum abiit. Latebant tum adhuc quidam abditī, qui direptis bonis ad cædem ab episcopo conquisiti fuerant. His in publicum prodeundi potestati tum fecit: dimissi itē è carcere captiui. Edicto sub hæc publicè cautum, ne quis, oblitterata antea actiarum iniuriarum memoria, alteri conuiciū diceret: proposita multa, ultimum supplicium, & bonorum publicatio. Inauguratur Comes ijs ipsis diebus Vi cæ & Rhenis. Dublionus interim Arenacum ad iusiurandum à Duce exigendum proficiscitur. Hochstratus antequā ex urbe in Brabantiam iter retro faceret, composito utcunq; eius statu, rempub. ita ordinauit, ut Michaelē Enkefordium Cardinalem absentem, ac multos annos Romæ agentem, episcopum diceret. Præfectus urbis factus Ioannes Erremodus: Cofs. dicti, Henricus Verborchius, et Petrus Merfeltius, Prætor constitutus Ioannes Culenborganus. Fuerunt inde res Ultraiecting

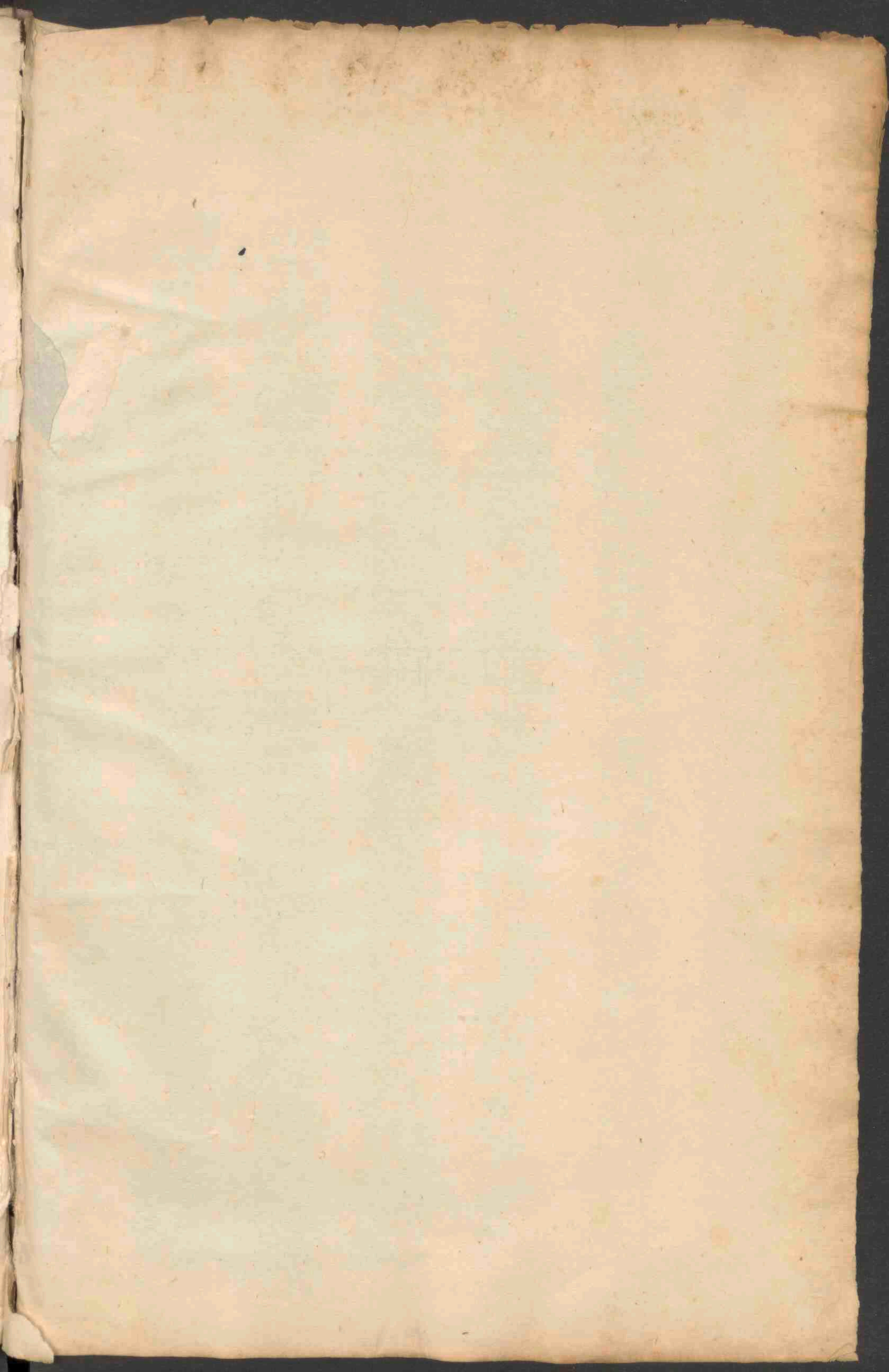
à seditionibus quietæ. Sed ut cum principibus, in defectionibus regno-
rum iura & instituta uariantur; ita non solum cum recenti Burgundo-
rū imperio, urbis consuetudines antiquæ & instituta prisca sunt abroga-
ta, sed noua etiam facies ædium sacrarum & ædificiorum publicorum
euerfionibus inducta; sacra profanis misceri, summa imis commutari cœ-
perunt. Populo comitia antiquata: consulibus & senatorū duobus prin-
cipibus, Romanæ libertatis insignia togæ argenteæ sunt detractæ. Ius
dicendi Cofs. legendi item senatum, submouendiq; citra ordinē, quan-
do uisum est, ad principem translatum. Noua iudiciorum forma inue-
cta. Quinquuiratus ad Prætores traductus. Cætera ut quæq; inde ua-
rio habitu domi gesta sunt, non est operæ hic persequi, cum ea quæ
proprie huius nostri fuere instituti, ad exitum huius
anni, scribere uix suffecerim.

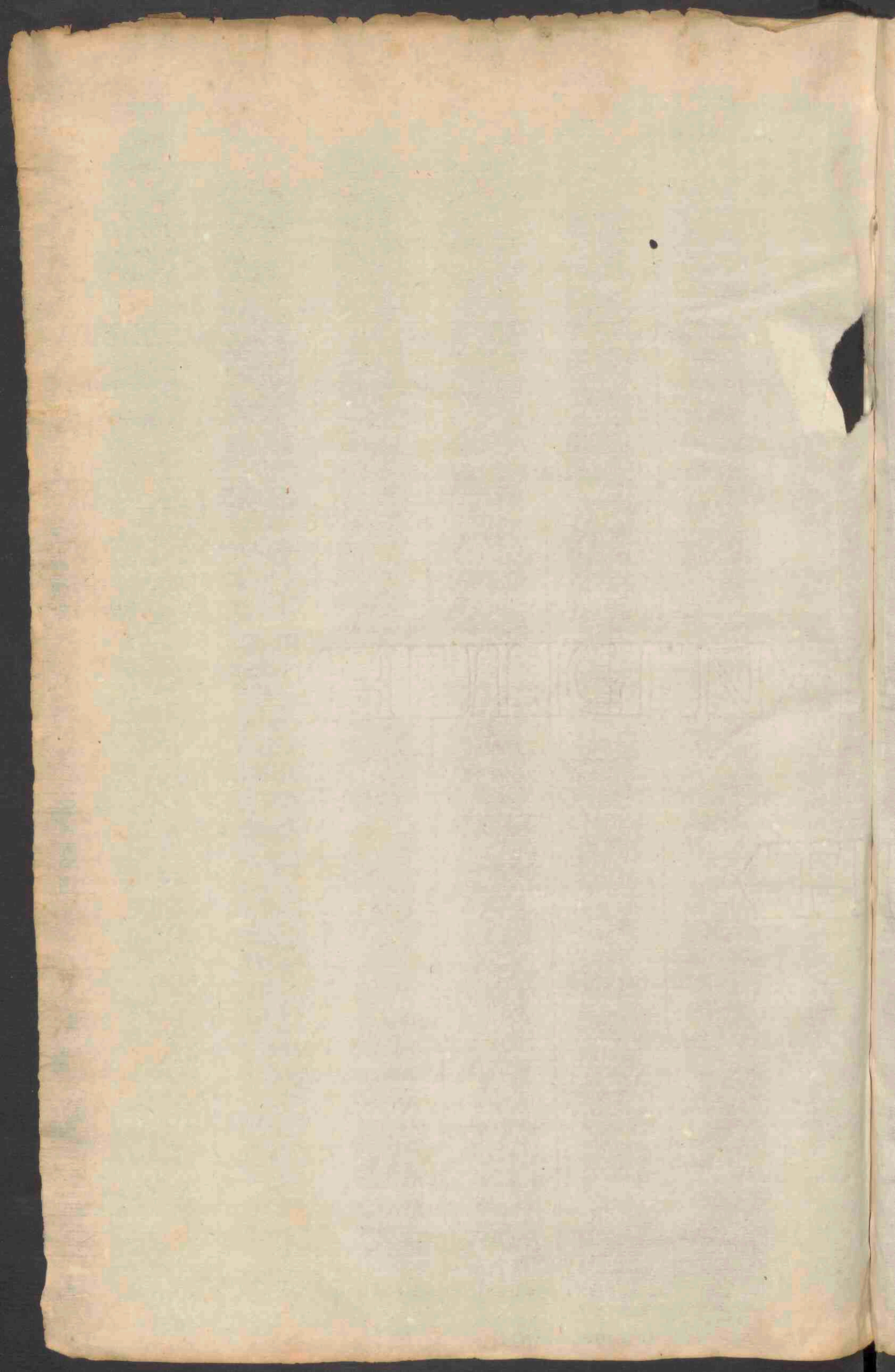
RERVM VLTRAIECTINARVM LIBRI VII.
ET VLTIMI FINIS.

ERRATA, QUAE OBREPSISSE OPERA-
rum incuria, inter colligendum Indicem depræhen-
dimus, ita emendabis.

Pag. 13 41. tum bello Iselsteinensi, commemorata, cum in nullo auxilijs spes, præter-
quam in eo uerteretur, 15. 11. uidebatur: Leodinus 27. 44. Crouerdâ 46 33. breui
accidit 67 13. forte legendū, iisdem abiit 115. 2. scaturigo 122. 29. ut de sistendis
exulibus 127. 4. societatem cum eo perpetuam iungere. Ead. 27. pœnæ sociæ urbs
140. 16. ab illis infida 147. 11. Sombreuū 167. 3. sectere 196. 7. uobis tradâ 208.
35. quod in omen fugandi 222. 1. penes se, ne fallerentur, 229. 33.
is mentis inops habiuit 237. 44. quaterniones

RERVM

ESTATE

1847

